

FS

7336

საქართველოს
საბჭოთაო

დედა ენა

ანუ

ანბანი და პირველი საკითხავი წიგნი

სახალხო უკულუბისათვის

შედგენილი ი. ბოგებაშვილისაგან

შამოცემა პირველი, სურათებით.

ფასი ექვსი შაური.

თბილისი

მკლავის და კამ. სტამბაში.

1876

დედა მნა

ანუ

ანბანი და პირველი საკითხავი წიგნი

სახალხო შრომებისათვის

შედგენილი ი. ბოგებაშვილისაგან.

გამოცემა პირველი, სურათებით.

ფასი ექვსი შაური.

თბილისი

მელიქიშვილის და კავ. სტამბაში.

1876

F1.295
3

Дозволено Цензурою 4-го Сентября 1876-го года.

წინასიტყვაობა.

წეროვანი ახსნა იმ განსაკუთრებული მიზნისა, რომელიც სახეში გვექონდა ამ წიგნის შედგენის დროსა, და ვრცელი, განვითარებული დარიგება შესახებ მისი ხმარებისა სახალხო შკოლებში მეტად დიდ ადგილს დაიჭირდა და გადამეტებით გაადიდებდა უმისოთაც მოზრდილ წიგნსა. ამიტომ ჩვენ ვარჩიეთ აქ ჩავეერთო მცირე წინასიტყვაობა და მოკლე ხანში გამოგვეცა ცალკე წიგნი ქართველთ მასწავლებელთათვის, რომლის უმთავრესი შინაარსი იქნება განვითარებული და დაწვრილებითი რჩევა და დარიგება შესახებ ამ წიგნის ხმარებისა.

ჩვენი აზრანი არის შედგენილი ანალიტიკურ-სინტეტიურ მეთოდზედ. მამასადამე იგი წარმოგვიდგენს ერთად დაკავშირებულ მეთოდებს პირველი ჩვენი აზრანისა, რომელიც თორმეტი წლის წინათ გამოიცა და რომელიც ანალიტიკურ მეთოდზედ იყო შედგენილი და მეორისა, რომელშიაც მიღებული იყო სინტეტიური მეთოდი. ორივეს დროზედ ჩვენ ავხსენით რა გარემოებებში და მოსაზრებებში გაგვხდა იძულებული მიგვეტევიებინა უფრო ძნელი, ანალიტიკური მეთოდი და მიგვეცა უპირატესობა უფრო ადვილი სინტეტიური მეთოდისათვის. ეს მიზეზები იყვნენ: შინაური ხასიათი სწავლებისა და სრული უმეცრება ჩვენი სახლობის სფერისა სწავლების ხელოვნებაში; მცირე რიცხვი შკოლებისა, მათი მოუწყობლობა და მტყნარი უხეირობა მასწავლებელთ პერსონალისა, რომელიც შესდგებოდა პრინციპებიდან და მღვდლებიდან. ეს საბუთები ეხლა აღარ არსებობენ: სწავლება უმეტეს ნაწილათ გადავიდა სახლებიდან შკოლებში, ამ შკოლებში მასწავლებლობა დაიჭირეს უმაწვილმა კაცებმა, რომლებიც ბევრათ თუ ცოტათ მომზადებულნი არიან თავისი თანამდებობის ჯგროვანი აღსრულებისათვის და რომელთაც მარჯვე მოხმარება რთული მეთოდისა ძირიელ არ უნდა გაუჭირდეთ. ამიტომ ჩვენ დროიანათ დაგინახეთ დაებრუნებოდით ანალიტიკურ მეთოდსა და ამასთან იგი დაგვეკავშირებინა სინტეტიურ მეთოდთან მაგრამ, რადგანაც სპეციალისტები მაინც თითქმის არ მოიპოვებინა ჩვენ ხალხურ შკოლებში მასწავლებლებათა, ამიტომ ამ აზრანის მეთოდი უნდა მიგვეყვანა სიადვილის უკანასკნელ ხარისხამდის. ამ შემთხვევაში ჩვენ წვდომილან-

ლობდით იმ პაზრით, რომ ხარისხი მეთოდის სარგებლობისა დამოკიდებულია მის მარჯვეთ მოხმარების სიადვილეზე და უკეთესი მეთოდი უარესზედ მანერებელია და გადამრვეი ბავშვების გონებისათვის, თუ მისი ზეირიანათ მოხმარება შეუძლებელია სპეციალურათ მოუმზადებელ მასწავლებელთათვის.

ჩვენი მეთოდი მიუცილებელ საჭიროებათა ზღის წინამძღოლ ვარჯიშობებსა. წერა-კითხვის სწავლა, მეტადრე ანალიტიკურ მეთოდით, რთული საქმეა. პირდაპირ მისი დაწყება ბავშვის გონებისათვის ძნელი დასაძლევია და ასატანია. საჭიროა, რომ მისი გონება ამ რთულ საქმის შესათვისებლათ მომზადდეს უფრო მარტივი საგნების გაცნობით. ამ საგნებს უნდა ჰქონდეთ პირდაპირი დამოკიდებულება წერა-კითხვასთან და შეადგენდნენ მის ელემენტებსა. წინამძღოლს ვარჯიშობებს შეადგენენ: დაბოური საუბრები, ხმების გამორკვევა და ხატვა, რომლებიც ერთიერთმანეთს მისდევნენ, ერთმანეთსა სცელიან და ასხეუერებენ ბავშვის პირველდაწყებით შრომას. სასაუბროებს ხაგანთ უნდა ჰქონდეთ: ბავშვების ნათესაობა, მათი კარმიდამო, შკოლის რიგი, მისი კუთვნილებანი, ათი რიცხვის თელა, მათი ერთმანეთზედ მითელა, გამოთელა, გამრავლება და გაყოფა, და სხვანი. ხმების გარკვევა მდგომარეობს ფრაზების დაყოფაში სიტყვებად, სიტყვების დაყოფაში მარცვლებად და მარცვლების დაყოფაში ხმებად. ეს ვარჯიშობა ადვილი არ არის და კაი სიმარჯვე მართებს მასწავლებელსა, რომ იგი გვარიანათ წაიყვანოს. ხატვა უნდა განისაზღვროს მხოლოდ მდგომარე და მწოლარე ხაზების დასმით, მათი ერთმანეთზედ გადამითა ისე, რომ რაიმე ბავშვებისათვის ნაცნობი საგნები გამოდიოდნენ; მაგალითად: ჯოჯი, ყავარჯენი, წერაქვი, ჯვარი, ფოცხი, ორთოთი, სამთოთი, ჩანგალი, სასწორი, ფანჯარა, საეარცხელი და სხვანი. შემდეგ მასწავლებელმა უნდა ასწავლოს მრგვალი ხაზის დასმა და შემდეგი საგნების გამოხატვა: რკალისა, გასაღებისა, კვარცხისა, ხარისა, საათისა და კიდევ სხვებისა. ამ წინამძღოლ ვარჯიშობებს ორ კვირანზედ მეტი არ უნდა მოახმაროს მასწავლებელმა და შემდგომ უნდა გადვიდეს წერა-კითხვის სწავლებაზედ.

წერა-კითხვის სწავლა ჩვენ წიგნში დაკავშირებულია სურათებთან. ამ სურათების შემწეობით ჯერ საგანი უნდა გაიცნონ ბავშვებმა, მერე მისი სახელი, რომელიც მისი გამოხატულების ქვეშ არის დაბეჭდილი. საგნის შესწავლაში უმთავრესი უტრადლება უნდა მიქცეული იყვეს მის შემადგენელი ნაწილების გამორკვევაზედ. ავიდოთ, მაგალითათ, პირველი სურათი. მასწავლებელი დაუდებს ხელს იის ღეროზედ და ჰკითხავს: ეს რა არის? ღერო. ღეროზედ რა ასხია? პლორტები. პლორტებზედ რაღა ასხია? შოთღები. შოთღებ შუა რა არის გაშლილი? მიწაში რითი

არის დამატებული ია? მაშ რამდენი ნაწილი ჰქონია იასა? საგნის სა-
ხელი ბავშვებმა უნდა შეისწავლონ ჯერ ხმების მხრივ, მერმე ასოების
მხრივ. მასწავლებელმა კარგათ უნდა მიახვედროს ბავშვები განსტეგებასა,
რომელიც ხმებსა და ასოებს შუა არსებობს. ძითხვასთან უნდა შეაერ-
თოს წერაცა და უთუთ ბეჭდური ხელითა, რადგანაც ჩვენ მეთოდში
წერა ერთი მხრით მაშველებელი ღონისძიებაა კითხვისათვის. ბეჭდური
ხელით წერა ჩვენთვის არ შეადგენს იმ სიძნელის მებათედ ნაწილსაც,
რომელიც უნდა რუსულ ანბანის სწავლების დროს დაიძლიოს, ამიტომ
რომ ჩვენი ბეჭდური შრიფტი ხელთნაწერისაგან ძალიან მცირედ გან-
სხვავდება. წერა-კითხვის სწავლების გასაადვილებლათ ჩვენ ანბანში ასოე-
ბი იმ რიგზედ მისდევნენ ერთი ერთმანეთსა, რომ წინეთ არიან მოქცეულ-
ნი უფრო ადვილი ასოები გამოთქმითა და გამოხატულობითა და მათ
მისდევნენ უფრო ძნელი ასოები. მხოლოდ ერთი ასო „ძ“, რომელიც
ადვილია გამოთქმითაც და გამოხატულობითაც და რომელსაც ამისგამო
უნდა ეჭიროს ადვილი თავშივე, შუაშია მოქცეული; ეს მოხდა სურათე-
ბის სიღარიბის გამო. სიტყვების კითხვის დროს მასწავლებელმა სასტიკი
უტრადლება უნდა მიაქციოს მასზედ, რომ ბავშვები სიტყვების ჰაზრს, მნი-
შვნელობას, შინაარს გონებას ადევნებდნენ, რომ სიტყვები მათ გონება-
ში აღვიძებდნენ საგნების სახესა, რომ იგინი არ მიეჩივნონ უაზრო,
მეხანძკურ კითხვასა. შრაზების კითხვის დროს იგი უნდა ითხოვდეს ბავ-
შეებისაგან ანგარიშსა, რაზედ არის ლაპარაკი და რა არის ნათქვამი. —

რაც შეეხება პირველ საკითხავ წიგნსა, ჩვენა ეცდილობდით ერთი
მხრით იმასა, რომ მას ჰქონოდა, რაც კი შეიძლება, მომეტებული მიმზი-
დველი ძალა ბავშვებისათვის, რომ იგი ყოფილიყო მათთვის საესე ინტე-
რესითა და მეორეს მხრით — მის შინაარს წარმოედგინა არა ღარიბი მა-
სალა ბავშვის გონების გახსნისათვის და განვითარებისათვის, ერთი სიტ-
ყვით ჩვენ ეცდილობდით შეგვეერთებინა ერთად სასიამოვნო სასარგებლო-
სთანა.

პირველი ადგილი წიგნში უჭირავთ ზღაპრებსა. იგინი არიან ან
ხალხური, ჩვენგანვე შეკრებილნი, შეუცვლელათ, ან ცვლილებით შეტა-
ნილნი წიგნში, ან ეკუთვნიან წარსული საუკუნის ჩვენ მწერალს საბა
მრბელიანს და ამორჩეულნი არიან მისი შესანიშნავი თხზულებიდან
„სიბრძნე სიცრუვის წიგნი“, ან კიდევ რუსულიდან არიან გადმოღე-
ბულნი და გადმოკეთებულნი. ზღაპრების კითხვას კლასში მხოლოდ მა-
შინ მოითხოვს მასწავლებელი მოწაფეთაგან, როცა ესენი კითხვაში გაი-
მართებიან. მანამდის კი ეს ზღაპრები სიტყვით უნდა უანზოს და წიგნში
მათი კითხვა მიანდოს ბავშვების სურვილს კლასის გარეთ, თავისუფალ
დროსა. ზღაპრებს მისდევნენ პაწაწა-პაწაწა მოთხრობები, იუმორიულნი,

ზნეობითნი და სხვა ბევრ-გვარი შინაარსისანი. მსენი თავდაპირველათვე უნდა კლასში იკითხებოდნენ და მათ კითხვის დროს მასწავლებელმა უნდა მოითხოვოს მოწაფეთაგან გვარიანი კითხვის კანონების სასტიკი დაცვა.

პატარა მოთხოვნებს მისდევნებენ იგავ-არაკები. მსენი, უმეტეს ნაწილათ, ეკუთვნიან (მხოლოდ სიუჟეტით) მზოპოსსა, მცირე ნაწილი კი ხალხურია, ან პრილოვებიდან არის გადმოღებული. მათი კითხვა ბავშვებისათვის არც კლასში იქნება ძნელი, არც გარეთ, რადგანაც ესენი პატარები არიან და მარტივნი შინაარსით და გამოხატულებით. — ლექსებს ამ წიგნში დიდი ადგილი უჭირავთ. ისინი არიან უმეტეს ნაწილათ ხალხური, რომლებიც ზოგნი პეტრე შმიკაშვილის ჯერ დაუბეჭდელი კრებიდან ამოვსწერეთ, ზოგნი თვითონ შეგვკრბეთ და ზოგნი ამოვარჩიეთ ახალიტბური ლექსების კრებიდან, რომლებიც შეგროვილნი არიან უკანასკნელ დროს ერთი პატივცემული ფრანგების მღვდლისაგან, ნიკ. მესხიევის თაოსნობით, და რომლებიც დაბეჭედას მოელოან. მცირე ნაწილი ლექსებისა არ არის ხალხური და უმეტეს ნაწილათ ჩვენგნიც არის შედგენილი. პარგათ ვიცით, რომ უკეთესი იქნებოდა მათ მაგივრათ რომ ჩვენი გამოჩენილი პოეტების ლექსები ყოფილიყო ჩართული, მაგრამ, სამწუხაროთ, მათ ნაწარმოებში სრულიად არ მოიძებნება საბავშვო ლექსები. ლექსები, მეტადრე უკეთესნი, ემაწვილებმა უთუოთ ზეპირათ უნდა ისწავლონ.

რეალურ ელემენტს წიგნისას შეადგენენ სასაუბრონი, რომლებიც შეიცავენ თითქმის მთელ ბავშვისთვის მისაწვდომ სფერას საგნებისას. მასწავლებელს უნდა ახსოვდეს პირველად ის, რომ სასაუბროები, თავის უმეტესი ნაწილით, აჩვენებენ მხოლოდ შინაარსს საუბრისასა და არა დიდაქტიურ ღონისძიებებს და ხერხებს, მეორეთ ის, რომ საუბრის დროს უთუოთ თვალწინ უნდა ჰქონდეთ მოსწავლეებს ან საგნები, რომლებზედაც არის ლაპარაკი და ან მათი სურათები. უამისოთ სასაუბროები მეათედ სარგებლობასაც არ მიუტანენ ბავშვსა. ის მასწავლებელი უბრალოდ მოჯამაგირეა და არა მასწავლებელი, რომელიც, მაგალითად, ბავშვებს ბლაზებზედ ელაპარაკება და კლასში კი არა აქვს ბლაზების კოლლექცია, წინათვე შეგროვილი. სასაუბროებს მისდევნენ ანდაზები, რომელთაც პირდაპირი კავშირი აქვთ მათთანა. თითქმის ყველა ანდაზას აქვს ორი ჰაზრი: პირდაპირი და ზნეობითი. ზოგი ერთა ანდაზებისა ორივე ჰაზრი გასაგებია ბავშვებისათვის, ზოგისა კი მარტო პირდაპირი და ზნეობითი მნიშვნელობა კი მიუწვდომელია მათთვის. უკანასკნელ შემთხვევაში ზნეობით ჰაზრს სრულიადაც არ უნდა შეეხოს მასწავლებელი. გამოცანებსაც მტკიცე კავშირი აქვთ სასაუბროს საგნებთანა. იგინი არიან ან ხალხური, ან რუსულიდან გადმოკეთებული, ან ჩვენგნიც შედგენილნი. გამოცა-

ნები შეადგენენ კარტინულ აღწერას საგნებისასა და დიდი მნიშვნელობა აქვს ბაეშვის გონების გახსნაში, თუ კი მასწავლებელი ხელოვნურათ წაიყვანს მათ ახსნასა.

სადმართო ნაწილი სწორეთ იმ რიგზედ უნდა ისწავლონ ბაეშვებმა, რა რიგზედაც არიან დაწყობილნი სტატიებო. პირველ წელიწადს უმაწვინელები სურათების შემწეობით გაიცნობენ უმთავრესს მომენტებს იესო ქრისტეს ცხოვრებისასა. ამ დროს სრულიად საკმარისია, თუ მათ ეცოდინებათ ორი მოკლე ლოცვა, ადვილათ გასაგები ჰაზრის მხრივ და კიდევ უფრო ადვილად დასახსოვრი სიმატარების გამო. ეს ლოცვები არიან: უფალო შეგვიწყალე და მოგვმადლე უფალო. უფელ დღე სათქმელი ლოცვების ახსნას, მათი შინაარსის გაგებას და ბოლოს ზეპირათ დასწავლას კლასი შეუდგება მხოლოდ მეორე წელიწადსა. ისე არაფერი ამაზნაცხებს, აზრობს და ჰკლავს კაცის გულში რელიგიურ გრძნობასა, როგორც უაზროთ, გაუგებრად, თუთიყუშივით გაზეპირება ლოცვებისა სიმატარების დროს. მონებითი ვნება ამ პედაგოგის წინააღმდეგი ჩვეულები-სა ხომ კიდევ მომატებულია.

თუმცა ამ წიგნის შედგენაზედ ერთგულათ და კაი ზანი ეიშრომეთ, მაგრამ უცეცხლოვარი სისრულით მაინც ვერ შევაშკეთ და ზოგიერთა ნაკლულეევანებანი მაინც ვერ აგაცილეთ. ანბანის წინეთ საპირიონი იუენენ სახატუი ფიგურები, მაგრამ წიგნს იგინი აკლიან; რათა? რომელსამე მბილისის ლიტოგრაფიაში მათი დაბეჭდვა შეუძლებელი დარჩა სიძვირის გამო და ზეზედ ამოჭრილებმა ვერ იტარგეს. ამ ნაკლულეევანების შესამსებლათ ჩვენ მოკლე ზანში გამოვცემთ ცალკე ზატვის და წერის რეეულსა.—სურათები, უმეტეს ნაწილათ, მდარენი არიან; მიზეზი ამისი: მბილისში უკეთესი ვერ ამოსჭრეს და უცხო ქვეყნიდან დაბარება ამ გამოცემისათვის ვერ მოვასწარით. შემდგომ გამოცემაში ამ ნაკლულეევანებას ადგილი აღარ ექნება.—ზოგი ერთა სტატიები საშუალონი არიან; ეს მოხდა მასალების ნაკლებულობის გამო. მეორე გამოცემაში მათ ადგილს დაიჭერენ უკეთესი სტატიები.—რამდენიმე სასაუბრონი გადამეტებით რთულნი მოვიდნენ. ეს ნაკლულეევანება დაბადა ჩვენმა სურვილმა, რომ ამ წიგნის რიგების რიცხვი არ გამრავლებულიყო და წიგნი ამაზედ მომეტებულით არ გადიდებულიყო. შემდგომისათვის ეს სასაუბროები ნაწილებათ იქნებიან დაყოფილნი, მაგრამ ისე კი, რომ წიგნის სიგრეს არა ფერი მოემატოს. ამ მოსასაზრებელი ნაკლულეევანების გარდა წიგნს აქვს ერთი მოუსაზრებელი ნაკლულეევანება, თუ კი შეიძლება მას ნამდვილი ნაკლულეევანება დეარქვათ: სტატიებს, ნახევრობით მაინც, არა აქვთ კავშირი სასაუბროებთან და ამიტომ მთელი რიგი წიგნისა არ შეადგენს ერთ ორგანიულ განყოფილებასა. ჩვენ ეს ნაკლულეევანება მიგვაჩნია მო-

უსპობელათ, იმიტომ რომ მის გასაუქმებლად საჭიროა იმოდენა მასალისა, რომელსაც არ წარმოგვიდგენს არამცთუ ჩვენი ხალხის და საზოგადოების გონებითი ნაწარმოები, არამედ იმ ხალხებისაცა, რომლებიც გონებითი საუნჯის რაოდენობით და თვისებით ჩვენზედ გაუზომელათ მალლა დგანან. ამ ნაკლულევენებას ჩვენ მაინც მაგდენს მნიშვნელობას არ მივსცემთ, თუ გაციხსენებთ ბევრის გონების ხასიათსა, იმ ხასიათსა, რომელიც მისთვის მიუწოდომლათ ზღის კავშირსა ბევრ გვარ საგნების შორის და ნებას აძლევს მხოლოდ ცალკე, განმარტებული საგნების შესწავლისასა.

მაინც ამ წიგნის ნაკლულევენებებს ჩვენთვის სასაუვედრო საგნათ ჩასთვლის, იმას ჩვენ მოვადგენთ, რომ გამოჩენილი პედაგოგები ერთნხივე სთვლიან პირველი საბავშო წიგნის შედგენას უძნელეს საქმეთ მთელ პედაგოგიაში, მაშინაც კი, როდესაც ხალხური ლიტერატურა შეიცავს მზამზარეულ მასალას ამ წიგნისათვის. რამდენათ მომეტებული უნდა იყოს ეს სიმძნელე იქ, სადაც ამ გვარი მასალის დამზადებით თავი არა ვის შეუწუხებია და სადაც კაცმა თითქმის არაფერიდგან უნდა დაბადოს წიგნი!

ი. მოგებაშვილი.

RS. ეს წიგნი დაჯილდოებულ იქმნა სტეფანე შარაფოვის პრემიითა, თანახმად გადაწყვეტილობისა იმ კომისიის წევრებისა, რომელიც რამდენიმე წლის წინეთ შესდგა ქართული სახელმძღვანელოების გასაშინჯველათა.—

თბილისი 1876 წ.
 სექტემბრის 7 დღესა.

სარჩევი.

ანანი. 1—11 გვ.

რიგი მეორე.

პირველი საკითხავი წიგნი.

რიგი პირველი.

სიმღერა ხალხური.	13
ზარმაცი და ბეჯითი	14
მოსიყვარულე ამხანაგი, ხალ.	
ლექსი პ. შმიკაშვილის კრებიდ-	
გან	—
ურგო ამხანაგი.	—
პატარა ქალის ნატვრა, ხალ.	
ლექსი.	—
სწავლაზედ ზარმაცი, ჭამაზედ	
მამაცი	—
ჟაჟაო და ჟმაწვილი, ხალ.	
ლექსი, შეცვლილი.	—
ბავშვის სათვალეები.	—
ბეჯითობა, ხალ. ლექსი, შეც-	
ვლილი	15
მარი მზრუნველი, ძმა. . . .	—
სწავლა, ლექსი დ. ბურა-	
მიშვილისა.	—
მოწევა სწავლაზედ, ხალ.	
ლექსი, გადასწავთერებული. .	—
სასაუბრო (სასწავლო და სა-	
თამაშო ნივთები).	—
ანდაზები	16
ბამოცანები	—
საწერი.	—

რწული და ჭიანჭველა, ხალ.	
ზღაპარი, ცვლილებით	17
ამომავალი მზე, ხალ. ლექსი.	19
აჭკაჭი და ყვავი, ხალ.	
ლექსი	—
ჟორანი, ხალხური ლექსი.	—
მცენარა ქოთანის, ხალხური,	
ცვლილებით	—
მარდი და ბუღბუღი, ხალ.	
ლექსი	—
მძინარე ნიბღია, ხალ. ლექ.	20
ქოთანის და ქვაბი	—
ატრდღელი და ყანა, ხალ.	
ლექსი	20
შეხმოტეხილი კურდღელი,	
ხალ. ლექსი	—
სასაუბრო (ზის ავეჯი და კურ-	
ჭელი)	21
ანდაზები	—
ბამოცანები	22
საწერი	—

რიგი მესამე.

ბერიტი, ხალ. ზღაპ. გადა-	
სწავთერებული.	22
ჭაზრიანი თათარი.	23
ლექსი ჯაგანეთზე, ხალხ.	
ლექსი	—

სტუმარი და მკავე ღვინო	—	შურმახილი გლეხი	32
მეცხვარე, ხალ. ლექსი	24	მუთან, ხალ. ლექსი	—
ახალ დასჯილი ძმა	—	ჩხუმი არაფერზედა	—
ღვინო, ხალ. ლექ. პ. შმი- კაშვილის კრებიდგან	—	მულადი, ხალ. ლექსი	—
პური და იმერელი, ხალხ.	—	ბაუდილო თოფი, ხალ. ლექ.	—
პური, ღვინო და მკადი, ხალ.	—	პ. შმიკაშვილის კრებიდგან	—
ლექ. პ. შმიკაშვილის კრებ.	—	მედუქნის ხერხი	—
სასაუბრო (სასმელები და საკ- მელები)	25	ხალი, ხალ. ლექსი, პ. შმი- კაშვილის კრებიდგან	33
ანდაზები	—	მარი სახნისი	—
ბამოცანები	—	ბერიკაცის ნატვრა, ხალ. ლექ.	—
საწერი	26	სასაუბრო (იარაღი და შენო- ბანი)	—
რიგი მეოთხე.		ანდაზები	34
მანო და ფრინველები	26	ბამოცანები	—
ბეჯითი ბატონი	27	საწერი	—
ირემი, ხალ. ლექ. პ. შმი- კაშვილის კრებიდგან	—	რიგი მეექვსე.	
შაფანაკი და ქუდი	28	ჩიტი და მელია, ხალ. ზღაპ.	35
ჭურდი	—	თხა, ლექსი	37
ტოროლა, ხალ. ლექსი	—	ცალუდელი ხარი, ხალ. ცეც.	—
ნაპოენი წიგნი	—	ლორი, ხალ. ლექ. პ. შმი- კაშვილის კრებიდგან	—
მკილაეი ღორი	—	მგელი და თხა, არაკი ეხო- პოსისა	—
მეცკაცობა	—	დაპერილი კურდღელი, ხალ. ლექსი პ. შმიკაშვილის კრებ.	38
თაგვები და გლეხი, ხალ. ლექსი	29	თავისი თავის წყველა	—
სასაუბრო (საცმელი, ღო- გინი და საფენი)	29	კურდღელი და მწვერი	—
ანდაზები	30	ხარი, ხალ. ლექსი, პ. შმი- კაშვილის კრებიდგან	39
ბამოცანები	—	ატა და ძალი, ხალხური	—
საწერი	—	მელია და თხა, არაკი ეხო- პოსისა	—
რიგი მეხუთე.		სასაუბრო (შინაური ცხოვ.)	40
ციხე-დარბაზი, ზღაპარი	30	ანდაზები	41
ქარი და საბჭელი, ხალხური	31	ბამოცანები	42
ჩიტი და ფმტვი, ხალ. ლექ.	—	საწერი	—
ხარი და გუთანა	—		

რიგი მეშვიდე.

თიკნები და მგელი	42
მდინარის ნაამბობი, ხალ.	
ლექსი	43
მგელი და მემცხვარეები, მხო-	
ბოსისა	44
საწყალი მელა, ხალ. ლექ.	
შმიკაშვილისა, ცელილ. . .	—
ლომი, დათვი და მელია, მხო-	
ბოსისა	—
ნადირობა, ხალ. ლექსი, პ.	
შმიკაშვილის კრებიდგან . . .	45
მგელი დაწერი, მხოზოსისა.	—
სასაუბრო (ნადირი).	46
ანდაზები	—
ბამოცანები	—
საწერი	48

რიგი მერვე.

შვილო კაცი და თაგვი,	
ხალ. ზღაპარი	48
მონადირე და დათვი, ხალ. ლექ.	49
ბებერი და ქათამი.	—
მელია და მამალი, ხალ. ლექ.	50
პრუბი და კაჭკაჭი	—
მრი ყვინჩილა	50
მკვეზარა, ხალ. ლექსი	51
ქურდი და მამალი, ხალხ.	—
ბატი, არაკი.	—
სასაუბრო (შინაური ფრინე-	
ლები).	—
ანდაზები	52
ბამოცანები	—
საწერი	—

რიგი მეცხრე.

ძალი და მამალი, საბა მრ-

ბელიანისა	53
მწყერი და მწყემსი, ლექსი.	—
ქორი და იხეი, საბა მრბე-	
ლიანისა	—
ჟევი და კაჭკაჭი	54
ძერა, მამალი და მტრედები.	—
მიმინო და მტრედი.	—
სამრალა დედაბერი, ხალ.	
ლექ. პ. შმიკაშვილის კრებ.	—
გერიტი და მტრედი, პრი-	
ლოვისა	55
მწყერი და ლამურა.	—
შასი სიდიდებზე როდი ჰქიდა.	56
არწივი და ყვავი, მხოზოსისა.	—
სასაუბრო (გარეული ფრინ-	
ვლები).	57
ანდაზები	58
ბამოცანები	—
საწერი	59

რიგი მეათე.

მამალი და კატა, ზღაპარი .	59
პუ და არწივი, მხოზოსისა.	62
დაჭერილი მელა, ხალ. ლექ.	
პ. შმიკაშვილის კრებ.	—
გელი და გლები, პრილო-	
ვისა.	—
ლომი და ბაყაყი, მხოზო-	
სისა	63
მეთევზე და თევზი.	—
მგელი და მემცხვარე, ხალ.	
ლექსი	—
სასაუბრო (თევზები და ქვე-	
წარმავალნი).	64
ანდაზები	—
ბამოცანები	—
საწერი	—

ჩიგი მეთერთმეტე.

მელია და თხა, ზღაპარი. . .	65
ბუზი და ეტლი, მზოპოსისა. . .	66
ბუზი და სპილო, ხალხური. . .	—
შოშია, ხალ. ლექსი.	—
მზენელი ბუზი.	67
პრიკინა და ჭიანჭველა. . .	—
ჭიანჭველა და ფუტკარი. . .	—
თაგვი და კატა, ხალ. ლექ. . .	—
კ. შმიკაშვილის კრებიდ. . .	68
სასაუბრო (მწერები).	69
ანდაზები.	—
ბამოცანები.	70
საწერი.	—

ჩიგი მეთორმეტე.

მელია და მწყერჩიტა, ხალ. ზღაპარი.	70
ცაღთვალთ ირემი.	71
ქათა, ლექსი.	72
ძაღლი და ჩრდილი, მზოპოსისა.	—
ბამოცანები.	—
ძაღლი და ძროხა, მზოპოსისა.	—
ცრუ.	73
მთიური წყარო, ლექსი ჭაღადიფელისა, ცელილ.	—
უსუნო ყვავილი.	—
მოღუფიქრებელი კითხვა. . .	74
მინდორში გასვლა, ლექსი. . .	—
სასაუბრო (ბალანები და ყვავილები).	—
ანდაზები.	75
ბამოცანები.	—
საწერი.	—

ჩიგი მეცამეტე

მელია და წერო, ზღაპარი. . .	76
მანდილოსანი და გოგონები. . .	—
ბამოცანები.	77
ცხვირი მადლა ვის მიაქვს. . .	—
ჭერი და პური.	—
მკეცხარა თალგამი.	—
შეარდენი და მტრედი, ლექ. . .	78
მგელი და ვირი, არაკი საბა. . .	—
მრბელიანისა.	—
ყვავი, პრილოვისა.	—
დათვის სიზმარი, ხალ. ლექ. . .	—
კ. შმიკაშვილის კრებიდ.	—
თავისი თავის დასჯა.	79
სასაუბრო (საპურე და საბოსტნე მცენარეები).	—
ანდაზები.	81
ბამოცანები.	—
საწერი.	—

ჩიგი მეთოთხმეტე

დათვის და გლეხის ამხანაგობა, ზღაპარი.	82
ირემი და ვენახი, მზოპოსისა. . .	—
ბერიკაცი და ნამყენი.	83
ბალი და ჩიტები, ლექსი.	—
მუხა და ლერწამი, პრილოვისა.	—
ბაწვევა ტყისკენ, ლექსი.	84
ძაღლის უფრძენი.	—
შაშლი, ლექსი.	—
ხეების ბაასი.	85
მარწყვის ქება, ძველ ლექ.	—
პიტრის ქება, ძველ ლექ.	—
სასაუბრო (ხეხილები, ხეები და ჩირგვები).	86

ანდაზები	—
ბამოცანები	87
საწერი	—

რიგი მეთხუთმეტე.

მეგობრობა დათვისა და გლე-	
ხისა, ს. მარბელიანისა	87
ძალი და კატა, ლექსი	88
ძუნწა	—
ლომი და დათვი. მზოპოსისა.	—
მელია და ყურძენი, ძრილო-	
ვისა	89
მამალი და მარგალიტის თვა-	
ლი, ლექსი	—
ლომი, ვირი და მელია, მზო-	
პოსისა	90
ტაკი და ოქრო, ს. მარბე-	
ანისა	—
სასაუბრო (დოთონები, ქვე-	
ბი და ნიადაგები)	91
ანდაზები	—
ბამოცანები	92
საწერი	—

რიგი მეთექვსმეტე.

გლეხი კაცი და მელია, ზლა-	
ბარი	92
ირემი, მზოპოსისა	93
რა ღროა? ლექსი	—
მუქარა	94
რა ღროა? ლექსი	—
მონადირე კერძოლო, ძრი-	
ლოვისა	95
მარილი და ღრუბელი	—
ზარსკვლავსა, ზალ. ლექსი	96
მზე, ყინვა და ქარი	—
სასაუბრო (ღროს ნაწილები).	—
ანდაზები	97

ბამოცანები	98
საწერი	—

რიგი მეჩვიდმეტე.

ლარიბი გლეხი, ზლაპარი	99
ჟანა, ლექსი	—
მთხი სურვილი	100
ბაშვებუღი ჩიტი, ლექსი შა-	
ვლენიშვილისა	101
ქოლო და ლომი, მზოპოს.	—
მარტი და აპრილი, ზალზ.	—
ლექსი	—
სასაუბრო (ფუღები, ზომა,	
წონა და საწყაო)	102
ანდაზები	—
ბამოცანა	103
ჩქარა გამოსატქმელი	—
საწერი	—

რიგი მეთვრამეტე.

მოთმინება კაი საქონელია	103
ბერიკაცი და სიკვდილი	104
მერცხალი, ლექსი	105
მრთუღი პატარა ქალი	—
ქეთილი ძმა	106
ბამგონე პატარძალი	—
ქალის სიზმარი, ზალ. ლექ.	—
მამა და შვილები, ზალ. მოთ-	
ხრობა	—
მეფე და მხატვარი, ს. მარ-	
ბელიანისა	107
ქურდი მკვრელი, ს. მარ-	
ბელიანისა	107
სასაუბრო (ნათესაგები, ნათ-	
ლიები, ზელოვნები, მოხელეე-	
ბი, სათნობანი და ბიწიერე-	
ბანი	108
ანდაზები	109

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ბამოცანები	—
ჩქარა გამოსათქმელი	—
საწერი	—

რიგი მეცხრამეტე.

უტყარები საშოვარზედ	110
ქუ და მორიელი, ს. მრ- ბელიანისა	111
ბავშვის სიზმარი, ხალ. ლექ.	112
შევი და მელია, მზოპოსისა	—
მაისის დილა, ლექსი	—
ხურმა და მწყემსი, ს. მრ- ბელიანისა	113
ჩხუბი ადამიანის ასოებისა, მზოპოსისა	—
სასაუბრო (ადამიანის სხეუ- ლის ნაწილები)	114
ანდაზები	115
ბამოცანები	—
ჩქარა გამოსათქმელი	—
საწერი	—

რიგი მეოცე.

თხა და მელია, ზღაპარი	116
მელია და ქოთანი	—
ბიორგოზისთვის დღე, ლექსი	117
პატა და პატარა ლომი	—
შრუ ბერიკაცი	118
პოკლი და ბრმა	—
მრთი და ორი	119
მგელი და მეცხვარეები, ლექ.	—
სასაუბრო (ზუთი გრძნობა)	—
ანდაზები	120
ბამოცანები	—
ჩქარა გამოსათქმელი	121
საწერი	—

რიგი ოცდა პირველი.

მირი და აქლემი, ს. მრბე-

ლიანისა	121
ჩიტები და ქორი, ლექსი	122
მრი მეგობარი და დათვი	123
მახეში გაბმული ჩიტი, ლექ.	—
ბავშვი და ჩიტი	125
მართალია?	126
უტყარი და მტრედი	—
შევილი, ლექსი ნ. ბარათა- შვილისა	—
არწივი და ყვავი, პრილო- ვისა	127
სასაუბრო (ბუნების მოვლე- ნანი და ოთხი მხარე ქვეყნისა)	128
ანდაზები	129
ბამოცანები	—
ჩქარა გამოსათქმელი	—
საწერი	130

რიგი ოცდა მეორე.

მელია და მგელი, ზღაპარი	130
ცა და დედამიწა, ხალ. ლექ.	—
პ. შმიკაშვილის კრებიდ	131
მთიული და ვენახი	132
შევი და ქოთანი	133
ბაზაფხული, ლექსი ი. ჭავ- ჭავაძისა	134
ბამოცანა მახვილი ბავშვებ.	—
ქალების ზეშაობა, ხალ. ლექ.	—
მანო და ქალაქი	135
ქართველები, ხალ. ლექსი	136
სასაუბრო (საქართველოს ნა- წილები და მთები)	—
ანდაზები	137
ბამოცანა	—
ჩქარა გამოსათქმელი	138
საწერი	—

რიგი ოცდა მესამე.

პირი, ღორი, თხა და მამალი, ხალ. ზღაპარი.	138
ავთანდილი, ხალ. ლექსი, შმიკაშვილის კრებიდ. . .	141
შიშს დიდი თვალეზი აქვს .	142
ქიდვე გამოცანა.	143
მშიშარა მანო.	—
სიყვარული ტყვიელზედ ძრი- ელია	144
პატარა მდინარე, ლექსი . .	144
ბერი და დათვი.	145
ლიახვი, ხალ. ლექსი . . .	—
ტურდღლები და ბაყაყები . .	146
ჭარელი ბიჭი, ხალ. ლექსი. —	
სასაუბრო (მდინარეები და ქალაქები.	—
ანდაზები.	148
გამოცანები.	—
ჩქარა გამოსათქმელები. . .	—

რიგი ოცდა მეოთხე.

მებადურის შვილი, ხალ. ზღ. .	148
თბილისის ქება, მესტე. ლექ. .	152
პეთილი გული	153
სამნი მჟანი, ს. მრბელ. . .	—
ღატყვევებული ჩიტი, ლექ. .	
დ. დიდიანისა, ცელილებით .	154
მრმოში ჩაგდებული მეფე, ს. მრბელიანისა.	—
აბლაული და მრეკლე, ხალ. ლექსი.	155
მრი ღვთისნიერი მმა, საბა მრბელიანისა	—
დემურის ლექსი, ხალხური. .	156
მეფე და იმისი ვაჟები ს. მრბ. —	
ამირანი, ხალ. ლექსი, პ.	

შმიკაშვილის კრებიდ.	157
პაპა	157
სოლოღას ლექსი, ხალხური. .	158
სასაუბრო (ხელოვნებითი და ბუნებითი საგნები)	160
გამოცანების ახსნა.	

ნ ა .

ნ ა .

ნა, ან.

ან ნა.

ბ ე .

ბ ე .

აბ, ბა, ებ, ბე.

აბა, აბი, ბაბა, ბებე, ბება.

აი ბე, აი ბაბა, ბე ბებე.

ს ა ბ ე

სა ბე

ს ა ბ ე .

ის, სი, ეს.

ასე, ესე, სია, ასი, სასა, სესე.

ეს ზეა, ასი ია, ასე ზებე, აი სე-

სე, სასა ზებე, სესეს საზე.

მ ა ბ ე .

მა ბე

მ ა ბ ე .

ემ, მე, ამ, იმ.

მამა, მამე, მიე, ხამი, მიხა, მისი, მეხი.

ი მამე, ხამი მახე, სია მიე.

აი მამა, მისი ხახა, აი მახე.

ხამი მიხა, ეს იაა.

თ ი თ ი .

თი თი.

თ ი თ ი .

ათი, თასი, მათა, მათე, თიხა.

თესე, საით.

აი თიხა, ათი თითი, ია თესე.

თასი ხეხე. თიხა მამე. თითი
მიე. აი მათა. ეს მათეა.

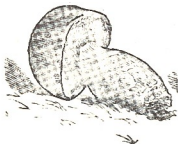
თ რ ხ ი

თ რ ხ ი.

თ რ ხ ი.

რხ. რმი. რსი ასრ. ამრ. სრსრ.
მრსე. თრმა. თითრ.

ასი რსი. სამი თრხი. აი სრსრ
ხამი თრმა. მრსე, ამრ. სრსრ,
თესე. აი თრმა. თითი ასრა.

ს რ კ რ .

ს რ კ რ

ს რ კ რ

კი. კარი. აკი. კეკე. კოკა. თოკი.
კეხი. კამა. მაკა. სიკრა.
ათი კოხი. კარი სოკრა. კოკა

ხეხე. კამა თესე. თოკი მამე. კე-
კე, ამრ. ეს მაკაა. ეს სიკრა.

ი ხ ვ ი.

იხ ვი.

ი ხ ვ ი.

ავი. ავა. ევა. ხევი. ვასრა. კევი.
ვაკე. თავი. თივა. კავი.

კევი მამე. ვასრა ავა. ათი თავი.
აი თივა. ასი იხვი. კეკე მოვა.
ვასრა ავირა. კარი ავაა.

მ ა ზ ი .

ვა ზი.

ვ ა ზ ი.

ერა. ხაზი. თაზრა. ზეთი. ზომა.

ზეზე, ზაზა, მაზა, აზიზი.

აი ზეთი, ეაზი ხეა, თუკი ზო-
მე, ზაზა მოვა, იხვი ზის, ზე-
ვით ამო, მოსე ზეზეა, თრმა
ხეზეა.

კ უ .

კ უ .

სუ, თუ, უმი, უთო, მუხა,
თუთა, კუხე, სუკი, კუზი, ხუ-
თი, უხმო, უზმო.

აი კუ, მუხა ხეა, ხუთი ვაზი,
სუკი უმი, თუთა კუხეა, თა-
ზო უხმოა, კეკე უზმოა, ეს
კაი უთოა.

მ ა შ ა .

მა შა.

მ ა შ ა .

შიო, შეშა, შიში, მაშო, ხა-
ში, შოთი, შუშა, მუშა, შავი,
ეშვი, შოშია.

შუშა მამე, შოთი მიე, მუშა
მოვა, ხაში უმი, მაშო, შე-
მო, მაშა შავია, შოშია ზის,
აი შუა თითი, შიო ხეზე ზის.

კ რ ნ ა .

კ რ ნა.

კ რ ნ ა .

ენა, ინა, ნინო, ნიკო, მინა,
კანი, თონე, ნავი, ნაზი, ნეკი,
სუნი, ნამი.

აი ნავი, ნინო ნახე, ინა
თესე, კონა მიე, ნენე ზის, ნი-
კო მოვა, ნეკი თითია, ანა
შავია, ნინო ნაზია, აი თიხის
თონე.

დ ა ნ ა .

და ნა.

დ ა ნ ა .

და, დო, ოდი, დედა, დიდი,
მალა, დოში, კუდი, ხიდი, დათა,
დუმა.

შინ შედი. დათა მოვა. დოში
დადე. ხეზე აღი. ვანო მოვიდა.
დას შეხედე. დედა მიდის. თე-
დო მოდის. მუხა დიდი ხეა.
ანას ინა დაადე.

აი დუმა. დოში მამე. თოკი
შედე. ზეთი მიე. კონა დადე.
ხეზე აღი. მუხა ხეა. სოკო
მამე. სოსო ზის. ინა იდე. კო-
კა ხეზე. თუთა ზიდე. მათა
ნახე. კამა თესე. ოსი მოვა.
ზეზე ადე. მამა მიდის. დედა
მოდის. სიკო დადის. მიხა, ხა-
ზე. კეკე, ზომე. თიხა ახმე. ნი-
ნო ნაზია. სიკო ოსია. ხიდი
ნახე. უთო შავია. თოკი ხეზეა.
თუთას შეხედე. დუმა დადე.
ნეკი თითია.

აი დიდი კუ. სამი ია მამე.
თოკი შეშაზე შედე. კეკეს კო-
ნა მიე. აიმ ხეზე აღი. მუხა
დიდი ხეა. სოსო ხეზე ზის.
დიდი თასი ხეზე. დიდი თო-
კით ზომე. აი შავი თუთა. სა-
მი ოსი მოვა. თოკით თივა
ზიდე. მიხა ხეზედ ავიდა. თო-

კი ხეზე შედე. მუხა ეზოში
შევიდა. ეს თითი ნეკია. დუ-
მა დაადე მამასა. კეკე, კამა
თესე. კოკას თავი ახადე. კაი
სუნი მოდის. აი ხუთი თითი.
ნინომ ინა დაიდო. დახედე ამ
კუსა. აი დიდი ოთახი. ის ხე
თუთაა.

მ ი რ ი .

ვი რი.

მ ი რ ი.

კარი. ზარი. სარი. ხარი. ეა-
რია. ურემი. ირემი. ავშარა.
კირი ზიდე. კარი მოხურე.
ზარი დარეკე. თივა შეკარი.
ურემი აკეთე.
ეარია თაროზედ ავიდა. ვირი
ოთახში შევიდა. კარის რახუ-
ნი ისმის.

ღ ო რ ი .

ღო რი.

ღ ო რ ი.

ღოღო. ღომი. ღამე. ღარი.
თალი. კოღო. ღაღანი. ღუღუ-
ნი. საღორე. ღამურა.

ღარი აიღე. კარი შეაღე. ღო-
მი დათესე. ღორი დადაღე. და-
თიკო საღია. ღუღუნი მესმის.
კოღო თავზე მაზის. ნიკო უ-
ღონო არის. საღორის კარი
მიხურე. ღამურას ღამით ნახამ.

ძ ო მ ხ ა .

ძოო ხა.

ძ ო მ ხ ა.

ძუა. ძიძა. ძუძუ. სიძე. ძირი.
ძერა. ძმა. ძნა. რძე. ძმარი.
ნაძვი. ღერძი.

ძმა მოვიდა. ძნა შეკარი. რძე
თეთრია. ძიძას ეძინა. ღერძი
ვიშოვე. აი ნაძვის ხე. ეს კო-
კა უძიროა. სიძე ძირსა ზის.
ძმარი სურაში არის. ძიძას ძუ-
ძუ შეხუთა.

მ ა მ ა ლ ი .

მა მა ლი.

მ ა მ ა ლ ი .

ლილა. ალალი. დედალი. მე-
ლანი. ხეხილი. ლავაში. კაკა-
ლი. ღუღილი. უღელი. სალო-
მე. ლანძილი.

ღვინო დალიე. მელანი შა-
ვია. სალომე ნაზია. უღელი
თაღე. აი ლანძილი. კეკელა ნი-
კოს დაა. აი მარდი მამალი. ეს
ლავაში ხმელია. ხეხილი სულ
დახმა. კაკალი კეკელას მიე.

ქ ა თ ა მ ი .

ქ ა თ ა მ ი .

ქ ა თ ა მ ი .

ზაქი. ჭამარი. კარაქი. ქოთანი. ქაქანი. ექიმი. დალაქი. ზაქარა. დუქანი. ქუხილი. ქინძი. ქათამი დაკალი. ქორი მოკალი. ჭამარი დამალე. ექიმი მოვიდა. ქინძი დათესე. ქორმა ქათამი მოკლა. ქათამი ქექავს ღომსა. ქილაში კარაქი არის. ქეთევანი კაი ქალია.

გ ვ ე ლ ი .

გ ვ ე ლ ი .

გ ვ ე ლ ი .

გოგო. ნაგავი. ლაგამი. უგემო. გოგრა. გიგოლა. გუთანი. გალესვა. ნამგალი. გაქეჟა. უზანგი.

გემი მიდის. გუთანი აკეთე. ნამგალი გალესე. გუდა შუაზე გაიხა. ქონის სამთელი გაქრა. გაზი გიგოს მიე. თუთა უგემოა. გიგოლამ ნამგალი გალესა. გოგომ გომი დაგავა.

ო ფ ო ფ ი .

ო ფ ო ფ ი .

ო ფ ო ფ ი .

ფაფა. ძაფი. ფულურო. სოფიო. კანაფი. ფაფარი. ფარანი. ფუფუნი. საფენი. ფირუზი. ფინია. ხაფანგი.

ფეხი აიღე. საფენი დააგე. ფაფა სქელია. ფარანი მოანათე. დიდ ფულუროს მივაგენ. კანაფი ძალიან მაგარია. სოფიო და ფეფე მოდიან. კანაფის ხაფანგი გაჟაკეთე. ძაფი ფეხზედ დამეხვია.

კ ა მ ე ჩ ი.

კ ა მ ე ჩ ი.

კ ა მ ე ჩ ი.

ჩალა. ჩამიჩი. ქაჩალი. ფუჩე-
ჩი. ლეჩაქი. ჩუჩუნი. ჩაქუჩი.
ჩოჩორი. ჩანგალი. ჩურჩული.

ჩოხა შეკერე. ლეჩაქი გაიხა.
ჩაქუჩის კაკუნი ისმის. ჩამიჩი
კარგა გაახმე. ფეფე ჩუმი გო-
გოა. ქაჩალმა თავი მოირჩი-
ნა. კამეჩმა ჩოჩორს ერჩოლა.
ხარი ფუჩეჩით გაძლა.

კ ი ბ ო .

კ ი ბ ო .

კ ი ბ ო .

აბგა. ლობიო. ბიბილო. ზა-
ბანი. ბებერი. ყასაბი. ხოხობი.
ბოსელი. ბუხარი. ბულბული.
ბლაფილი.—

ბადე დაება. საბანი დაიხუ-
რე. აბგა დაიხა. ბებერი ლო-
ბიოთი გაძლა. ეს ყასაბი ღარი-
ბია. ხოხობი ღამაში ფრინგე-
ლია. ბაბალემ საბანი შეკე-
რა. ძროხის ბლაფილი ისმის.
ბულბული კარგათ გალობს.

პ ე ჯ ე ლ ა .

პ ე ჯ ე ლ ა .

პ ე ჯ ე ლ ა .

პაპა. საპონი. ნიკაპი. პურადი.
აპრილი. პარკი. პრესა. პავლე.
პერანგი. პილპილი. აპეური.

პაპა პურადია. პალო გათა-
ლე. პარკში პური ჩადე. პი-
რი საპნით დაიბანე. პეპელა
პრასაზედ ზის. ლექსები ზეპი-
რათ ისწავლე. პაპას პერანგი
დაება. აპეური შეაბი უღელსა.
აპრილი გაზაფხულის თვეა.

ბ ა ჟ ა ზ ი.

ბ ა ზ ა ზ ი.

ბ ა ზ ა ზ ი

ყოჩი. არაყი. ყაყაჩო. ყიყი-
ნი. ყივილი. მაყაში. ყინული.
ყვარი. ყინვა. ყვავი. ყვირილი.
ყვავილი.

პაპას დაეძინა. მამალი ყი-
ვის. ყაყაჩო ყვავის. იზვის ყი-
ვინი ისმის. ყოჩს რქები ასხია.
ყრუ არაყით დაითერა. დიდი
ყინვა დადგა. მაყარმა ბევრი
იყვირა. ყვეარი ხარი ეიყიდე.
არაყი ბევრი გაეყიდე.

ც ხ ე ნ ი.

ც ხ ე ნ ი.

ც ხ ე ნ ი.

ციხე. ცული. საცერი. ციკა-
ნი. ხუცესი. წინუცა. სიცილი.
ციყვი. ლოცვანი. ცოცხალი.
ქეციანი.

წინუცა იცინის. ხუცესი ლო-
ცულობს. სიმონა ციგას აცუ-
რებს. საცერი ცომზე დაეცა.
ციკანი ციხეში შევიდა. აი ქე-
ციანი ცხენი. აი მამაცი კაცი.
ხუცური ცუდათ ვიცი. ვასო
ძალიან ცელქია.

მ ტ ე ვ ა ნ ი.

მ ტ ე ვ ა ნ ი.

მ ტ ე ვ ა ნ ი.

ტასია. ხარატი. ტაძარი. ტი-
ტინი. ტაბიკი. ტასტი. ლიტინი.
ლიმიტრი. ბატკანი. მუტ-
რუკი. ტრაბახი.

კატა კნავის. ბატი სისინებს.
ტოროლა პატარა ფრინველია.
ესტატემ ტასტი გატეხა. კატამ
კნუტები შომა. კოტემ ტიკი
გაბერა. კატა თაგვების მტე-

რია. ცამეტი ტახი გავყიდე.
მეტივემ ტივი დაშალა.

მშვეპარი.

მწე ეა რი.

მ წ ე ე ა რ ი.

წამალი. პაწაწა. ბაწარი. წაბ-
ლი. ყანწი. წყარო. წარბი. წი-
წაკა. წივილი. წიწმატი. წრუ-
წუნი. წამწამი.

პაწაწა წიწილა წივის. აი მწა-
რე წამალი. ქონი მიეცხო წი-
გნსა. წუხელი აღრე დავწექი.
წირვაზედ ერთათ წავიდეთ. წა-
ლოზედ წვიმა ჩამოდის. მამას
წიგნი მისწერე. წიწაკა ძალიან
მწარეა. წინდა ზეწარზედ დავცა.

კაჭკაჭი.

კა კა კი.

კ ა კ კ ა კ ი.

კაჭა. ეაჭარი. ნაჭერი. ჭერა-
მი. მაჭარი. ხუჭუჭი. ნაჭუჭი.
კრიჭინი. კარხალი. ტიკჭორა.
მჭედელი. ჭანჭური.

ჭრელი გოჭი დაიჭირე. ეაჭა-
რი მაჭარსა ყიდულობს. ბა-
ტის კუჭი შეეჭამე. გოჭი ჭა-
ქასა სჭამს. ჭერამი ბევრი ეჭა-
მე. ხუჭუჭი თმა მასხია. ტიკ-
ჭორა ლენით გაიჭიკნა. ჭარ-
ხალი წნილათ ჩავდეთ.

ფინჯანი.

ფინ ჯა ნი.

ფ ი ნ ჯ ა ნ ი.

ჯოჯო. მუნჯი. ჯვარი. ბურ-
ჯი. ჯაჭვი. ღოინჯი. ჯაგანი.
ნაბიჯი. ფანჯარა. ჯეჯილი.
განჯინა. ჯონჯოლი.

ჯორმა ჯამი გატეხა. ბურჯი
გაჯით გაღესეს. ღორს ჯაგა-
რი დაეაგლიჯე. მუნჯი ბეჯი-
თი მუშაა. ჯორი ჯიუტი სა-
ქონელია. ჯოჯო მახინჯი რა-
მეა. ჯიხვი რქიანი ნადირია.
ჯორი ჯეჯილში შევიდა.

მ ა ჟ ი ლ ო ო ო ლ ო ბ ს .

მჟავე. ჟლეტა. ჟანგი. ჟლარუნი. ჟუჟუნი. რაჟრაჟი. კირ-
კაჟი. დაბეჟვა. დაჟეჟვა. ჟივჟავი. მჟაუნა. გაჟღენთალი. ჟანგიანი.
აი ხის ნუჟრი. მჟაუნა მეტათ მჟავეა. ჟუჟუნა წვიმა მო-
დის. დაბეჟილი ვაშლი დაღბა. ეჟვანის ჟლარუნი ისმის. ჩი-
ტებს ჟივჟივი გააქვთ. კირკაჟი მძიმე საკმელია. მეზობლებს
ვაჟი ეყოლა. ქვრივი ჯავრისაგან გაგიჟდა.

ჩ ი ტ ი ტ ო ტ ზ ე ღ ჰ კ ი დ ი ა . —

ზაფხულში ცხელი ჰაერია. შენი ჰაზრი უსაფუძვლოა.
თავი მახეში მოჰყოლია. ღმერთმან შეჰქმნა ცა და ქვეყანა.
ძროხა დაჰკლეს და აჰკაფეს. შენი ჩოხა ხეზედ ჰკიდია. შენ
ხარს ჯოხი დაჰკარი. ტყუილათ ნუ მიჰქარ-მოჰარამ. ჩვენ კა-
მეჩს ჰირი შეჰყრია. დედაშენი ვაშლსა ჰკრეფდა. კეკეს სურით
წყალი მოჰქონდა. რეჰანი სუნიანი მწვანელია. დედაშენის
ამბავი ჰკითხე თქვენებურ კაცსა.

ა ნ ბ ა ნ ი .

ი ა ხ მ ს მ თ რ კ ვ ზ უ უ ნ დ
რ ღ ძ ლ ქ გ ფ ჩ ბ პ ყ ც ტ წ ჭ ჯ ჭ ჭ.

ამ ასოების გარდა ძველ ქართულ წიგნებში და ზოგი-
ერთა ახლებშიაც იხმარებოდა შემდეგი მომეტებული ასოები:

ც. გამოითქმის როგორც— ჰე.
ღ. ჰი.
პ. ეი.
პ. ხ.
ჭ. ჰო.
ჟ. ფ.

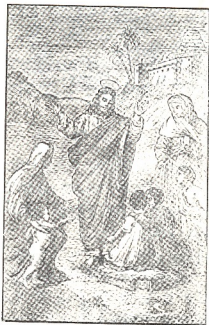
სრული ანბანი.

ა ბ გ დ ე ვ ზ ც თ ი კ ლ მ ნ ძ რ პ
ჟ რ ს ტ უ ვ ფ ქ ლ ყ უ ჩ ც ძ წ ჭ ხ კ ჯ ჭ ჭ ჭ

ა ბ გ დ ე ვ ზ ც თ ი კ ლ მ ნ ძ რ პ
რ ს ტ უ ვ ფ ქ ლ ყ უ ჩ ც ძ წ ჭ ხ კ ჯ ჭ ჭ ჭ

ა ბ გ დ ე ვ ზ ც თ ი კ ლ მ ნ ძ რ პ
ფ ქ ლ ყ უ ჩ ც ძ წ ჭ ხ კ ჯ ჭ ჭ ჭ

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13
14 15 16 17 18 19 20

პირველი საკითხავი წიგნი შემდეგ ანგანისა.

ს ი მ ლ ე რ ა .

ია ენახოთ ეენახი, რამ შეჰყამა ეენახი;
მიველ ენახე ეენახი, თხამ შეჰყამა ეენახი.

ია ენახოთ თხა, რამ შეჰყამა თხა;
მიველ ენახე თხა, მგელმა ჰყამა თხა.
მგელმა თხა, თხამ ეენახი შეჰყამა.

ია ენახოთ მგელი, რამ შეჰყამა მგელი;
მიველ ენახე მგელი, თოფმა ჰყამა მგელი.
თოფმა მგელი, მგელმა თხა,
თხამ ეენახი შეჰყამა.

ია ენახოთ თოფი, რამ შეჰყამა თოფი;
მიველ ენახე თოფი, ჟანგმა ჰყამა თოფი.
ჟანგმა თოფი, თოფმა მგელი,
მგელმა თხა, თხამ ეენახი შეჰყამა.

ია ენახოთ ჟანგი, რამ შეჰყამა ჟანგი;
მიველ ენახე ჟანგი, მიწამ ჰყამა ჟანგი.
მიწამ ჟანგი, ჟანგმა თოფი,
თოფმა მგელი, მგელმა თხა,
თხამ ეენახი შეჰყამა.

ია ენახოთ მიწა, რამ შეჰყამა მიწა;
მიველ ენახე მიწა, თაგვმა ჰყამა მიწა.
თაგვმა მიწა, მიწამ ჟანგი,
ჟანგმა თოფი, თოფმა მგელი,
მგელმა თხა, თხამ ეენახი შეჰყამა.

ია ენახოთ თაგვი, რამ შეჰყამა თაგვი;

მიცელ ენახე თავგი, კატამ ქამა თავგი.
ქატამ თავგი, თავგმა მიწა,
მიწამ ჟანგი, ჟანგმა თოფი,
თოფმა მგელი, მგელმა თხა,
თხამ ეენახი შეტამა.

ზარმასი და გუჯითი.

სანდრომ უთხრა თავის დასა: „ძეკე, ჯერ ეითამაშოთ, მერე
ეიკითხოთო.“—ძეკემ უთხრა: „არა, ჯერ ეიკითხოთ, მერმე
ეითამაშოთო.“

მოსიყვარულე ამხანაგი.

მინდორში წაველ, სწორებო, მზე წითლათ ამოდიოდა,
მე იქ რა გამაძლებინებს, თქვენი ხმა არ მამდიოდა.

ურიგო ამხანაგი.

„პოტე, მელანი მასესხეო.“—შენთვის როდი მიყიდნიაო.
„პოტე, აჰა ეაშლიო.“—მოიტა, ჩქარა მამეო.

პატარა ქალის ნატვრა.

ნეტავი რათმე მაქცია, ბულბულად გადამაქცია.
ბულბულის ენა მასწავლა, ამ ბალებს შემამაჩვია.

სწავლაზედ ზარმასი, ჭავაზედ მამასი.

„მანო, შეკოლაში წადიო.“—მუცელი მგერემსო.
„მანო, მოდი მაწონი ქამეო.“—სად არის ჩემი დიდი კოვზიო,

უაუაო და უმუუვილი.

უაუაოესა სიწითლითა ყანა დაუმშვენებია,
უმუუვილისა კარგი სწავლითა სახლი გაუხარებია.—

ბავშვის სათვალეები.

„მამილო, მეც მიყიდე სათვალეებიო.“—რათ გინდა,

შეილოვო? „შენსავეთ წიგნები უნდა ეიკითხოვო“ —
— ქარგიო, უთხრა მამამ, და უყიდა ანბანი.

ბ ე ჯ ი თ ო ბ ა.

მომინოსა მწყერი უყვარს, შევარდენსა ნადირობა,
თუ დედა შეილსა უყვარდეს, არ მოსწყინდეს ბეჯითობა.

ო რ ი მ გ რ უ ნ ე ბ ლ ი ძ მ ა.

„დედა, ხვალ აღრე გამაღვიძეო“. — რათაო? — „მს პურის ყუა
უნდა გავათავოვო“. „დედა, გეთაყვა, მეც აღრე გამაღვი-
ძეო“. — შენ რაღათაო? — „საწერი გაუთავებელი დამრჩაო“.

ს წ ა ვ ლ ა.

შრმა სწავლაში მომშვიდდების, რკინა ცეცხლში გარბილდების,
სწავლის ძირი მწარე არის, კენწეროში გატკბილდების.

მ ო წ ვ ე მ ა ს წ ა ვ ლ ა ზ ე დ.

ბიკო, ეისი ხარ მალხაზი, დაურჩი დედაშენსაო;
საქმე. რომ არა გკონდეს რა, ჩამოირბენდე ჩვენსაო;
მაგიშლი პატარა წიგნსა, მეც მოგიჯდები გვერთაო;
მასწავლი წერა-კითხვასა, არაკებს გეტყვი კარგსაო,
მიმღერ და შენცა გამღერებ, ლექსებს გასწავლი ბევრსაო.

ს ა ს ა უ ბ რ ო.

აითხვას რაში სწავლობთ? რაზედა სწერავთ? რათი სწე-
რავთ ხის დაფაზედა? ასპიდის დაფაზედა? ძალაღებზედა? ქა-
ლამს რაში აწობთ? მელანი რაში გიდგიათ? დაფაზედ დაწე-
რილს რითი შლით? შველა ეს ნივთები რისთვის არიან სა-
ჭირონი? სწავლისთენინა. მაშ რა საზოგადო სახელი უნდა
დაეარქვათ? **ს ა ს წ ა ვ ლ ო ნ ი ვ თ ე ბ ი.**

ბურთი, ბზრიალა, კოჭი, ჩილიკა, დედოფალა რიღას-

თვის არიან საჭირონი? სათამაშოთა. მაშ რა საერთო სახე-
ლი უნდა დავარქვათ? **ს ა თ ა მ ა შ ო ნ ი მ თ ე ბ ი.**

რა ნაწილები აქვთ: წიგნსა, ასპიდის დაფასა, კარანდაშ-
სა, საწერელსა, ბურთსა?

რომელი სასწავლო და სათამაშო ნივთები არიან თე-
თრი ფერისანი? შავი ფერისანი? მრგვალნი? პტყელნი? კუთ-
ხიანები? გასატეხნი? გასახევი? დასადერელი?

რითი გვანან და რითი გაირჩევიან: ფრთის კალამი და
რკინის კალამი, საკლასო დაფა და ასპიდის დაფა, გრიფილი
და კარანდაში, ბურთი და ბზრიალა? —

ა ნ დ ა ზ ე ბ ი.

სწავლა კაცს სიბერემდის არ მოსჭარბდება.

სწავლა სინათლეა, უსწავლელობა სიბნელე.

გ ა მ ო ო ა ნ ე ბ ი.

მეთრი ხნული, შავი თესლი, თესლი მთესაეს ეუბნება.
თავს მოვსჭრი, გულს ამოვიღებ, ვასმევ და ვალაპარაკებ.
შურცლები აქვს ჩირგვივითა, ნაკერია ქუდივითა, ლაპარა-
კობს კაცივითა. მეთრი არის თოვლისავეთ, გამსვრელია
ქონისავეთ, ფრხვიერია მიწასავეთ.

ს ა წ ე რ ი.

მქვენს რვეულებში შემდგომ სიტყვებს მიაწერეთ, რო-
მელი სასწავლო ნივთია და რომელი სათამაშო:

კარანდაში... ბზრიალა... წიგნი... საწერელი... კოჭი...
გრიფილი... საკლასო ფიცარი... ბურთი... კალამი... ას-
პიდის ფიცარი... დედოფალა... რვეული... სახაზავი...
ღრუბელი...

რწყილი და ჰიანჰველა.

რწყილი და ჰიანჰველა დამოზილდნენ. წავიდნენ გზა-
სა. შიადგნენ ერთ რუსა. რწყილმა უთხრა ჰიანჰველასა: მე
გადავტები და შენ რაღა გეშველებო? ბანა მე კი ვერ გად-
მოვტებიო, უთხრა ჰიანჰველამა. რწყილმა ისკუბა, გადახტა;
ჰიანჰველამ ისკუბა, წყალში ჩავარდა. შევხვეწა რწყილსა:
ძმოზილო, მიშველე რამე, ნუ დამახრჩობო. რწყილი ახტა,
დახტა, მივიდა ღორთან და სთხოვა:

ღორო, მამე ჯაგარი, დაეგრეს თოკსა ბაწარსა,
ჩაეუგდებ ამოვიყვან ჩემ ჰიანჰველსა ძმოზილსა.

ღორმა უთხრა: შენ რომ ჩემთვის რკო მოგიტანიაო! რწყი-
ლი ახტა, დახტა, მივიდა მუხასთან და სთხოვა:

მუხაე, მამე რკო, რკოს მიუტან ღორსა,
ღორი მამცემს ჯაგარსა, დაეგრეს თოკსა ბაწარსა,
ჩაეუგდებ, ამოვიყვან ჩემ ჰიანჰველსა ძმოზილსა.

მუხამ უთხრა: შენ რომ ჩემთვის ყვავი მოგიშორებიაო! რწყი-
ლი ახტა, დახტა, მივიდა ყვავთან და სთხოვა:

ყვავო, ესენ მუხასა, მუხა მამცემს რკოსა,
რკოს მიუტან ღორსა, ღორი მამცემს ჯაგარსა,
დაეგრეს თოკსა ბაწარსა,

ჩაეუგდებ, ამოვიყვან ჩემ ჰიანჰველსა ძმოზილსა.

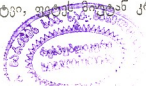
ყვავმა უთხრა: შენ რომ ჩემთვის წიწილა მოგიყვანიაო! რწყი-
ლი ახტა, დახტა, მივიდა კრუხთან და სთხოვა:

კრუხო, მამე წიწილა, წიწილს მივეგერი ყვავსა,
ყვავი უშვებს მუხასა, მუხა მამცემს რკოსა,
რკოს მიუტან ღორსა, ღორი მამცემს ჯაგარსა,
დაეგრეს თოკსა ბაწარსა,

ჩაეუგდებ, ამოვიყვან ჩემ ჰიანჰველსა ძმოზილსა

კრუხმა უთხრა: შენ რომ ჩემთვის ფეტვი მოგიტანიაო! რწყი-
ლი ახტა, დახტა, მივიდა ორმოსთან და სთხოვა:

ორმოც, მამე ფეტვი, ფეტვს მიუტან კრუხსა,

ქრუხი მამცემს წიწილსა, წიწილს მიეგვრი ყვავსა,
შეავი უშვებს მუხასა, მუხა მამცემს რკოსა,
რკოს მიუტან ღორსა, ღორი მამცემს ჯაგარსა,
ღავეგრეს თოკსა ბაწარსა,

ჩაეუღდებ, ამოვიყვან ჩემ ჭინჭველსა ძმობილსა.

მრმომ უთხრა: შენ რომ ჩემთვის თაგვი მოგიშორებიაო!

რწყილი ახტა, დახტა, მივიდა თაგვთან და სთხოვა:

თაგვო, ესენ ორმოსა, ორმო მამცემს ფეტვსა,
ფეტვს მიუტან კრუხსა, კრუხი მამცემს წიწილსა,
წიწილს მიეგვრი ყვავსა, ყვავი უშვებს მუხასა,
მუხა მამცემს რკოსა, რკოს მიუტან ღორსა,
ღორი მამცემს ჯაგარსა, ღავეგრეს თოკსა ბაწარსა,
ჩაეუღდებ, ამოვიყვან ჩემს ჭინჭველსა ძმობილსა.

თაგემა უთხრა: შენ რომ ჩემთვის კატა მოგიშორებიაო!

რწყილი ახტა, დახტა, მივიდა კატასთან და სთხოვა:

კატაე, ესენ თაგვსა, თაგვი უშვებს ორმოსა,
მრმო მამცემს ფეტვსა, ფეტვს მიუტან კრუხსა,
ქრუხი მამცემს წიწილსა, წიწილს მიეგვრი ყვავსა,
შეავი უშვებს მუხასა, მუხა მამცემს რკოსა,
რკოს მიუტან ღორსა, ღორი მამცემს ჯაგარსა,
ღავეგრეს თოკსა ბაწარსა,

ჩაეუღდებ, ამოვიყვან ჩემს ჭინჭველსა ძმობილსა.

პატამ უთხრა: შენ რომ ჩემთვის რძე მოგიტანიაო! რწყილი

ახტა, დახტა, მივიდა ძროხასთან და სთხოვა:

ძროხაე, მამე რძე, რძეს მიუტან კატასა,
კატა უშვებს თაგვსა, თაგვი უშვებს ორმოსა,
მრმო მამცემს ფეტვსა, ფეტვს მიუტან კრუხსა,
ქრუხი მამცემს წიწილსა, წიწილს მიეგვრი ყვავსა,
შეავი უშვებს მუხასა, მუხა მამცემს რკოსა,
რკოს მიუტან ღორსა, ღორი მამცემს ჯაგარსა,
ღავეგრეს თოკსა ბაწარსა,

ჩაეუღდებ, ამოვიყვან ჩემს ჭინჭველსა ძმობილსა.

ძროხამ უთხრა: შენ რომ ჩემთვის ბალახი მოგიტანია, რწყილი წავიდა და ძროხას ბალახი მოუტანა. ძროხამ მისცა რძე, რძე მიუტანა კატასა, კატა მოეშვა თავესა, თავეი დაეხსნა ორმოსა, ორმომ მისცა ფეტვი, ფეტვი მიუტანა კრუხსა, კრუხმა მისცა წიწილა, წიწილა მიჰგვარა ყვავესა, ყვავეი დაეხსნა მუხასა, მუხამ მისცა რკო, რკო მიუტანა ღორსა და გამოართვა ჯაგარი. ჯაგრის თოკი დაგრისა, ჩაადო წყალში, ჭინჭველა ზედ შეჟდა, რწყილმა ნაპირს გამოიყვანა და მოარჩინა.

ანდაზა: ძმა ძმისთენა ამ დღისთენა.—

ამოკავალი მზე.

მზეო, ამოდი, ამოდი, ნუ ეფარები გორასა;
სიცივეს კაცი მოუკლავს, საწყალი აგერ გორავსა.

კაჭკაჭი და ყვავი.

კაჭკაჭმა უთხრა ყვავსაო, ჩავარდი გულის ხმასაო,
პაცი რომ დაიკუზება, შენთვის აიღებს ქვასაო.

ჟო რ ა ნ ი. ✕

შავს კლდესა შავი ყორანი ჩავა და ჩაეკანება,
ჩავა და ლეშით გაძლება, ამოსვლა დაეზარება.

მკვებარა ქოთანო.

ქოთნები ერთათ შეგროვილიყვნენ. შუაში ჩამდგარიყო უფრო მაღალი ქოთანო და შეჰკევხოდა: მე თქვენისთანა როდი ვარ, ოქროს ძირი მაქვსო. შცებ თავზე წაადგა ციცი. მკვებარა ქოთანს შერცხვა და გაკმინდა ხმა.—

მარდი და ბულბული.

მარდმა გაძახა ბულბული ავ ბალი დამიტალეო,
ბანა სხვა ბალი არ არის, რა ჩემზედ მოიტალეო.—

მძინარე ნიბლია.

ნეტამც არ დაგძინებოდა, ჩიტო ნიბლიაე, ნარზედა.
ბამოგიქროლებს ალალი, წაგიყვანს ანარდაზედა. —

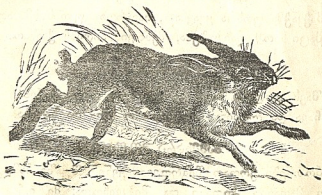
ჭოთანნი და ჭვაბი.

ბებერი წყალზე იყო. ჭოთანნი და ჭვაბი იქ დააფიწყდა.
ძალიან გაუხარდათ. ჭვაბმა უთხრა ჭოთანსა: შევცურდეთ
წყალში და ვისეირნოთო. ჭოთანმა უთხრა კარგიო. შევცურ-
დნენ, მაგრამ ჭვაბი მალე ეხალა ჭოთანსა და დაამწყვდია.

ანდაზა: ჭოთანს ჭვაბის ამხანაგობა არ გამოადგება.

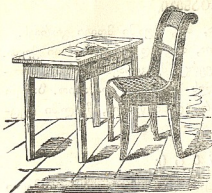
კურდღელი და ყანა.

კურდღელო, ნუ სძოვ ყანასა ნალარია და ბრალია,
თორემ მოგიტევ მწვერებსა, ჩემი აღარა ბრალია.

ფხვმოტახილი კურდღელი.

კურდღელი ჩამოცანცალდა, ფეხ მოტეხილი საწყალი,
ზურგზედ ეკიდა საგძალი, თუნგ ნახევარი მაჭარი,
სომეხმა თქვა თუ შევეროდი, მე ვიყავ მისი ვაჭარი. —

სასაუბრო.

მასწავლებელი რა ზედა
ზის კლასში? წინ რა უდგია? **უცვალს**
პატარა ბავშვებს რაში აწ-
ვენენ? სომს რაში ზელტენ? **1-**
სტოლსა, სკამსა, აკენსა,
ვარცლსა რა საერთო სახე-
ლი ჰქვიაწ? **ხის ავეჯი.**
ძიდე რა ხის ავეჯი იცით?
რაში იყენებენ კიღობანსა?

თაბახსა? ხონჩასა? ტახტსა? კრავატსა? —

რა ნაწილები აქვსთ: სტოლსა, სკამსა, ტახტსა, კრავატსა
და კიღობანსა?

რითი გვანან და რითი გაირჩევიან: სტოლი და სკამი,
ვარცლი და თაბახი, ტახტი და კრავატი?

რისთვის ხმარობენ: სურასა, ქვევრსა, საღვინესა, სტა-
ქანსა, ქოთანსა, ჯამსა, ქილასა, ქვაბსა, ტაფასა, სამოვარსა,
ბოთლსა, ტახტსა? რა საერთო სახელი ჰქვიათ ამ ნივთებსა?
ჭურჭელი. რომელი ჭურჭელი კეთდება თიხისაგან? სპი-
ლენძისაგან? მინისაგან? რა ნაწილები აქვსთ: სურასა, ქვაბსა,
ბოთლსა, სამოვარსა? —

რითი გვანან და რითი გაირჩევიან: ქოთანი და ქვაბი,
საღვინე და ბოთლი, სტაქანი და ჯამი?

ანდაზები.

სურა ყოველთვის წყალს ევრა ზიდავს. ძოკა წყალზედ
გატყდება, ხარი ქირაზედ მოკედება. ძოკასა შინა რაცა სდგას,
იგივე წარმოადინდება. ლუკმა გავარდეს, ჯამში ჩავარდეს.
ქოთანი დაგორდა, სარკველი იპოვნა. ძვევრში რასაც ჩასძა-
ხებ, იმას ამოიძახებს. ტახტი გატყდა, ხმა გავარდა. ძვევრის
ურგები შეჭამაწდი ძაღლსაო და ქოთანი ქვასაო. ლიტრას
ეუბნებოდნენ და, კოკავ, შენ გესმოდესო.

გამოსაწევი.

აქეთ გორა, იქით გორა, შიგ შუაში მდევნი გორავს.
მთხთა ძმათა ტანით ტოლთა, თავზედხურავთ ერთი ქუდი.
ძაი მჭრელი ვერ გამამჭრის, ვერც შემეკერავს ხარაზიო, ბრო-
ლის ფერათ გამოეჩნდები, ხელს შეგრჩები ლამაზიო. ბარეთ
ოქრო, შიგნით ვერცხლი, ვერცხლში წყალი, წყალში ცეც-
ხლი.

ს ა წ მ რ ი:

მქვენ რვეულში მიაწერეთ შემდეგ სიტყვებსა, რომელი
სასწავლო ნიეთია, რომელი სათამაშო, რომელი ხის ავეჯი
და რომელი ჭურჭელი:

ძილა... ხონჩა... ბურთი... ტაფა... ჯამი... ტახტი...
სკამი... ბზრიალა... თაბახი... საღვინე... ღრაფინკა...
სტოლი... კოჭი... ქოთანა... კრავატი... მელი... კილო-
ბანი... ვარცლი.—

გ მ რ ი ტ ი.

იყო და არა იყორა, იყო ერთი გერიტი. ცხოვრებდა
ერთ ხეზედა. მრთხელ სხეაგან იყო. ბოროტმა კაცმა ბუდიდ-
გან ბარტყები გამოუსხა და წაიყვანა შინა. მოვიდა გერიტი,
ბარტყები აღარ დახვდნენ; მწარეთ დაღონდა. წავიდა საძებ-
ნელათა. შემოეყარა წინ მამალი: „გერიტო, გერიტო, სად
მიფრინამო?“—„შვილების საპოვნელათაო. „მეც შენი მშვე-
ლელი ვიქნებიო“.—ძარგი, კარგიო. დაედევნა უკან მამალი.

შემოეყარა ფილთაქვა: „გერიტო, გერიტო, სად მიფრი-
ნამო?“—„შვილების საპოვნელათაო. „მეც შენი მშველელი
ვიქნებიო“. ძარგი, კარგიო. შილთაქვაც უკან დაედევნა.

შემოეყარა წინ ახლა მახათი: „გერიტო, გერიტო, სად
მიფრინამო?“—„შვილების საპოვნელათაო. —„მეც შენი მშვე-
ლელი ვიქნებიო“.—ძარგი, კარგიო. დაედევნა უკან მახათი

ბოლოს შემოეყარა ვირი: „გერიტო, გერიტო, სად მიტყუანა რინამო?“—შვილების საპოვნელათაო.—მეც შენი მშველელი ვიქნნბიო.—ძარგი, კარგიო. ღედევნა უკან ვირიცა.

მივიდნენ ღამე ერთ სოფელში. ღაუჯდეს ყური. მართი სახლიდგან მოესმათ პატარა გერიტების ჭყიელი. მირი კარებთან აიტუზა, მახათი კარებში შეძვრა, სხვანი ერდოდგან ჩავიდნენ სახლში. მამალი ბუზარზედ შეფრინდა, ფილთაქვა ნალვერდალში ჩაიფლო, მახათი ბუზრის წინ დაერქო. გერიტი გალიასთან მიფრინდა.

ამასობაში გამოელეიდა გლეხსა. წამოდგა, ბუზართან მივარდა, ცეცხლი უნდა აენთო. ამ დროს ფილთაქვა გასქდა, ცხელი ნაცარი თვალეებში შეაყარა; მახათი ბარძაყში შეერქო, მამალმა ზევიდგან დაჰყვირა. გლეხი შეშინდა, გარეთ გამოვარდა. ძარებთან ვირმა ერთი წიხლი სდრუზა და სულ გადაკარგა. როგორც იყო გერიტმა გაუღო გალია თავის ბარტყებს, შეისხა მხრებზედ და გააქცუნა ბუღისაკენ.

პაზრიანი თათარი.

თათარს ძალიან შიოდა. ღაიძინა. სიზმარში ქაში ნახა. ჰამა მოინდომა. მაგრამ უკოვზოთ ვერ მოახერხა. მეორე ღამეს ლოგინში კოვზი ჩაიტანა, მაგრამ ქაში აღარ მოვლანდა.

ღემსი ჯავახეთში.

მე ჯავახეთს რა მიშავდა, მთვარე იდგა მზესავითა, ძალმაზი და ქერის პური წინ მეყარა ბზესავითა.

სტუმარი და მჟავე ღვინო.

სტუმარმა ღვინო დალია, მეტათ ემეფა და დაიღრიჯა. მასპინძელმა ჰკითხა: რას დაიღრიჯეო. სტუმარმა უთხრა: ტკბილ ღვინოზედ ასე ვიციო.

მ ე ც ხ ვ ა რ ე.

მეცხვარე მგლისა შიშითა ვერ გაიგძელებს ნადიმსა,
თუ გაიგძელებს, ინანებს, მგელს გაუკეთებს სადილსა.—

ახათ დასჯილი ძმა.

ძმა გაჯაერებული იყო დაზედ. სადილზედ ჩუმათ ლო-
ბიოს ჯამში ნაცარი ჩაუყარა. დამ თვალი შეასწრო, ჩუმათ-
ვე ჯამი შეუცვალა. როცა ძმამ ქამა გაათავა, დამ უთხრა:
ნაცრიანი შეჭამაწდი გამოსო.

ლ ვ ი ნ ო.

ლვინომ თქვა ქაჭანაურმა, უცეცხლოთ წამოედუღდები,
ჭკვიან კაცთანა ბრძენი ვარ, რეგვენთან წამოვჩქარდები.

პური და იმერალი.

მრთს იმერელს ძალიან შიოდა. ძიღობანში პური ბევ-
რი ეძება; მაგრამ ვერა ფერი იპოვნა. ზამოვიდა ხალხში და
იძახოდა: არცა ძევს და არცა მშინაო.

პური, ლვინო და მჟადი.

პურმა სთქვა სახელ-ქებულმან: მე ვარ ყველაში ქებული,
კაცი უჩემოთ არ ვარგა, არც გლესი, არც დიდებული.—
ლვინომ სთქვა სახელ-ქებულმა: მეცა ვარ ყველგან ქებული,
მცირედი კაცი არ დამღევს, თუ არა მირონ ლებული.—
მჟადმა სთქვა: მეც ვიხსენები სუფრისა ბოლოს გდებული,
მდიდარი კაცი არა მჭამს, თუ არ ყელგადაგდებული.—

ხოხბის მჟამელს.

ზიგომა სთქვა: „ხოხბისთანა გემრიელი საჭმელი არა
იქნება რაო“.—ზიჭამია შენაო? ჰკითხეს ტოლებმა. „არაო“.
მაშ რა იცი, რომ გემრიელიაო.—„ზიძე“ ჩემისაგან გამიგონია
ბატონი ხოხობსა სჭამდა და ტუჩებს აცმაკუნებდაო.

ს ა ს ა უ ბ რ ო.

შიმშილს რითი იკლავთ? ჩამომითვალეთ **ს ა ზ მ ე ლ ბ ი!** რისგან და როგორ მზადდება: პური, მჭადი, ფლავი, ქაში, შილაფლავი, ლობიო შექამადი, ბოზბაში, ჩიხითმა, ფაფა?—

წყურვილს რითი იკლავთ? ჩამომითვალეთ **ს ა ს მ ე ლ ბ ი!** რომელი სასმელია ყველაზედ უფრო საჭირო? სადა ეშოულობთ წყალსა? რძეს რა იწველება? ღვინოს როგორ აკეთებენ? ღვინო ადამიანმა ბევრი დალიოს, რა მოუფა? ღვინოზედ უფრო მომეტებულია რა ათრობს კაცს? რისგან ხდიან არაყსა? როგორა ხდიან? შემძლებელი კაცები რასა სმენ დილით და საღამოთი? როგორ ამზადებენ ჩაისა და ყავასა?

როგორი ფერისაა რძე? ჩამომითვალეთ თეთრი ნივთები! როგორი ფერისაა ღვინო? ღამისახელეთ წითელი ნივთები! როგორი ფერისაა ჩაი? ჩამომითვალეთ ყვითელი ნივთები! როგორი ფერისაა ყავა? ღამისახელეთ შავი ნივთები!

რითი გვანან და რითი გაირჩევიან: რძე და წყალი, პური და მჭადი, ღვინო და არაყი, ჩაი და ყავა, ბოზბაში და ჩიხითმა?—

ა ნ დ ა ზ ე ბ ი.

მაძლარს მშიერიც მაძლარი ეგონა. წყალი რამდენიც უნდა ნაყო, ისევ წყალი იქნება. პურ-მარილის დასწავლა ქვამაც იცის. ღვინით გალახულს ჯოხით გალახული სჯობიან. პურმა სთქვა მე პირს არ მოვსძებნი, თუ თვითონ არ მომნახამსო. წყალი რომ დაგუბდება, აყროლდება. თუ პილპილი არ გიჭამია, პირი რათ გეწვის. თავათ არ იყო ძმარიო, შიგ შეურიეს წყალიო. ცხელი რძით გაფუფქული დოს უბერავდა.—

ზ ა მ ო ც ა ნ ე ბ ი.

ღევკარ ხმალი, არ დააჩნდა კვალი. სულდგმული არ

არის, მაგრამ ფშვინავს კი. ჯერ მჯავე ვარ, მერმე ტკბილი
ბოლოს კი მალხინებელი. ხმელიდამ სველი გამოდის, ტკბი-
ლიდგან მეტათ მწარეა, ვინც რომ ამას გამოიცნობს, იგი
არ არის მდარეა.—

ს ა წ ე რ ი.

შლაფი ... ლეინო ... ბოზბაში ... სურა ... ჩიხითმა ...
ქოთანი ... არაყი ... კარანდაში ... ქაში ... სამოვარი ... ჩაი ...
გრიფილი ... თეფში ... პური ... წყალი ... ბოთლი ... მჭა-
დი ... წიგნი ... ტასტი ...

მანო და შრინაქლები.

მართ პატარა ქალაქში შკოლა იყო გამართული. ამ
შკოლაში სწავლობდა პატარა სოფლელი ვანო. მანომ დი-
ლით ადრე მდინარეზედ მიირბინა და პირის ბანა დაიწყო.
მერე უცებ დედა მოაგონდა და მეტათ დაღონდა. თვალ-
ცრემლიანმა დაიწყო თავის სოფლისკენ ცქერა. უცეფ დაი-
ნახა იქიდგან მომფრინავი ჩიტები. მანომ ჩიტებს შესძახა:

ჩიტებო ჩიორაებო,
მალხაზნო, ნაცრის ფერებო!
სად ყოფილხართ, რა გინახავთ,
დედა ჩემი არ გინახავთ?

ჩიტებმა ჩამოსძახეს:

დედა შენი იდგა ბანზედ
ადრიაანათ ამ დილაზედ.
მრელ პატარა წინდებს ქსოვდა,
თავის ვანოს უმზადებდა.

მერე მოფრინავდნენ მერცხლები. მანომ იმათაც შესძახა:
ცქვიტო და მშვიდო მერცხლებო,
ტურფათ მოჭიკჭიკებო!

სად ყოფილხართ, რა გინახავთ,
დედა ჩემი არ გინახავთ?—

მერცხლებმა ჩამოსძახეს:

ბუდე გვექონდა თქვენსა სახლში,
დარბაზის მაღალ გვირგვინში,
დედაშენსა დაეცქეროდით,
ზევიდგან დავსკაკიკობდით,
როცა ლამაზ ახალჩხსა
შეკრავდა ის ვანოსა. —

ბოლოს მოფრინავდა ბუღბუღი. მანომ ამასაც შესძახა:

ნაზო, პატარა ბუღბუღო,
საქებურო მგალობელო!
სად ყოფილხარ, რა გინახავს,
დედა ჩემი არ გინახავს?

ბუღბუღმა ჩამოსძახა:

დედა შენი გუშინ ბაღში
წითელსა ვაშლსა ჰკრეფავდა,
აღაგებდა კალათაში,
თავის ვანოს უშზადებდა. —

დედის კაი ამბავმა ძალიან გაახარა ვანო. აღგა, საჩუქ-
ქაროთ შინისაკენ გაიქცა, წიგნები ხელში აიღო და მზი-
არულმა მიიღებინა შკოლაში. მანო სიხარულით ფეხზედ აღარ
იღგა და დედისაგან მოელოდა კრელ წინდებსა, ლამაზ ახა-
ლჩხსა და წითელ ვაშლებსა. თვითონაც ცდილობდა კარგათ
ესწავლა და თავისი საყვარელი დედა გაეხარებინა.

ბაჟითი ბატონი.

მამხადეთ, დამაწვინეთ, დამხურეთ, პირჯვარი გადამწე-
რეთ, გადამაბრუნეთ, დაძინებით კი მე დავიძინებ.

ი რ ე მ ი.

იჩემო, მთასა მყვირალო, რათ ჩამოვარდი ბარათა?
—მეუღლე ჩემი მომიკლეს, დავეხეტები ცალათა. —

ფაფანაკი და ჭუდი.

ჭუდი შემოეყარა ფაფანაკსა და დაცინებით უთხრა: ზამთარში შენ ძალიან თბილათ უნდა ინახავდე თავსაო. ფაფანაკმა უპასუხა: შენც კი კაი დაღობა უნდა იცოდე თავისა ზაფხულშიაო.

ჭურდი.

ზღებს ფულები მოჰპარეს. ჭურდი ეძებეს, ვერ იპოვეს. შეიკრიბნენ ერთად გლეხები. მამასახლისმა უცებ დაიყვირა: დახე, დახე, ჭურდულს ჭუდი ეწეისო. მართმა გლეხმა ფიცხლავ მტაცა ხელი დაიჭრა ჭურდულს. მაშინ ყველამ შეიტყო, რომ ის იყო ჭურდი.

ბოროტობა.

ბოროტობას მაინც არ მოეკლავ, რაც უნდა მქონდეს წამალი, საწყალი ღამის მეხრისა ის არის კარგი წამალი.

ნაპოვნი წიგნი.

ორი კაცი მიდიოდა ქუჩაზედ. წიგნი იპოვნეს და წაიხუბნენ. მესამემ ჰკითხა: თქვენში კითხვა ვინ იცისო? — არავინაო, უთხრეს. „აბა თქვენისთანაზედ არის ნათქვამიო: ორი ქაჩალი სავარცხელზედ ერთმანერთს თავპირს ამტვრევდნენო.“

მკილაპი ღორი.

ღორი მივიდა ცხენთანა და უთხრა: რა დაკლავნილი ფეხები გაქვსო, — რა მსხვილი ბალანი გასხიაო. ცხენმა აათვალღერ ჩათვალღერა და უთხრა: ისიც საკმარისიაო, რომ შენ ლერწამი სწევით სწორე ფეხები გასხიაო და აბრეშუმით თმაო.

ვაჟაპსობა.

იყო ერთი კაცი. მიდიოდა გზასა. დახვდა ყაჩაღი და გა

ცარცვა. მოვიდა შინ და ცოლს კეცხნით უთხრა: ^{ყაჩაღმა} გამცარცვა, მაგრამ მეც კი კაი ვაჟკაცობა ვქენიო.— „რა ვაჟკაცობაო?“ ჰკითხა ცოლმა.— პერანგის საკინძმე სულ მთლათ დავაწყვიტო.—

ბამოცანა: ერთი საბელი მაქვს გვეცე, გვეცე, ვერ დავკეცე.

თაგვები და გლეხი.

წისკილის საფქვაფი წავიღე, აგვიღე სამსა კატასა, შინ თაგენი შემომეყარნენ, ჩამისხდნენ ალაგ-ალაგსა. მრთსა ეკარ, ფეხი მოვტეხე, მეორე აღდა ალასა, მესამე მემუჭრებოდა—კიდეც დათესავ ყანასა, ისე მოგიჭამთ ერთიან, ცელს ვერ ავლებდე ჩალოსა.

ს ა ს ა უ ბ რ ო .

ტანზედ რა გაცვიათ? თავზედ რა გხურავთ? შეხებზედ რა გაცვიათ? ძალებს ტანზედ რა აცვიათ? თავზედ რა ხურავთ? შეხებზედ რა აცვიათ? პეღლა ამ ნივთებს რა საერთო სახელი ჰქვიათ? **ს ა ც მ ე ლ ი .** რომელი საცმელები არიან ტყავისა? შალისა? ბამბისა? აბრეშუმისა?—**რა ნაწილები აქვს ახალოხსა? პერანგსა? ქუდსა? წაღებსა? როგორა ჰკერავენ ტანისამოსსა?**

ღამე ქვეშ რა გიცვიათ? ზევიდგან რა გხურავთ? თავით რა გიცმევთ? ბალიშს რას უდებთ ქვეშ სიმაღლისთვინა? ბალიშს შემძლებელი კაცები რას აცმევენ? ლეიბს ზევიდგან რას აფარებენ? პეღლა ამ ნივთებს რა ჰქვიათ?—**ლ ო ბ ი ნ ი .**

ტახტზედ რას აგებენ? ხალიჩა რისაგან იქსოვება? ძეჩა? შარდაგი? ხალიჩასა, ფარდაგსა, ქეჩასა რა საერთო სახელი ჰქვიათ?—**ს ა შ ე ნ ი .**

რითი გვანან და რითი გაირჩევიან: ჩოხა და ახალოხი, ქალამნები და წაღები, ქოშები და ჩუსტები, ბალიში და მუთაქა, ხალიჩა და ქეჩა?—

x ჩოხა და ბალიში

ანდაზები.

ნათხოვარი მოგიხდება, ისევ მალე გაგეხდება. ჭული დას-
დე და საქმე ისე გაასამართლე. ძაციც ის არის და ქუდიც
იმასა ხურავს. მორთული ტიტველსა პერანგსა ხდიდა. სხვის
ამარ ფართო ლოგინს ნუ დაიგებ.

გამოცანები.

პაცხედ მაღალი, ღორზედ დაბალი. მრთნაირი ჯამია,
კაცზედ პირქვე ამხია.—ღევაბამ დადის, აფუშეებ დგას. მრნი
არიან, ტოლნი არიან, ერთათ მიდიან, მიიმღეროიან. ზამოცა-
ნას მოგახსენებ დიდი არაფერიაო, ზოგან წითელ, ზოგან ყვი-
თელ, ზოგან ალისფერიაო. ჭვები ძროხისა, ხორცი კაცისა,
ქაფი ცხვარისა.

საწყერი.

ხალიჩა... საბანი... ქაბა... ღრუბელი... ახალღი... ბალი-
ში... თაბახი... ქათიბი... ბოზბაში... ჩოხა... შარდაგი... ქოკა...
ქალამნები... ჩაი... ზეწარი... მელი... ბალიშის პირი... წაღები...
პერანგი... ჭვევრი... ჭულაჯა...

ციხე დარბაზი.

მეჭურჭლეს მიქონდა სოფელში ჭურჭელი. მზაზედ დაჰ-
კარგა დიდი ქილა. ქილაში შეფრინდა ბუზი და მოიკალათა
შიგ. მოფრინდა კოლო და შესძახა: „ციხე-დარბაზო, შენში
ვინ ცხოვრობს?“—მე ბუზი ბზუილა. შენ ვილა ხარ?—
„მე კოლო ბზუკუნა.“—შემოდი ჩემთან. კოლო შეფრინდა და
დაბინავდა.

მოცუნცულდა თავი: „ციხე-დარბაზო, შენში ვინ ცხოვ-
რობს?“—ბუზი ბზუილა და კოლო ბზუ უნა. შენ ვილა ხარ?—
„მე თავი წრუწუნა.“—შემოდი ჩვენთანა. შევიდა თავუნა
და დაბინავდა.

მოიბრძინა კურდღელმა: „ციხე-დარბაზო, შენში ცხოვრობს?“ — ბუზი ბზუილა, კოლო ბზუკუნა და თავი წრუწუნა. შენ ვილა ხარ? — „მე კურდღელი ფხიზელა“. — შემოდი ჩვენთანა. შეხტა კურდღელი და დაბინავდა.

მოიცუნცულა მელიამ: „ციხე-დარბაზო, შენში ვინ ცხოვრობს?“ — ბუზი ბზუილა, კოლო ბზუკუნა, თავი წრუწუნა და კურდღელი ფხიზელა. შენ ვილა ხარ? — „მე ვარ მელია საწყალი, თქვენი ერთგული ძმობილი, მოველ თქვენ სანახავთ, ამბის გასაგებათ“. ზიცნობთ, გიცნობთ — გამოსძახეს ყველამ — გასწი და იქვე წაეთრიე, საიდგანაც მოთრეულხარ. მელიას უნდოდა ძალათ შესულიყო, მაგრამ ბუზი და კოლო მისცივდნენ, მწარეთ უკბინეს, შეაშინეს და გააქცუნეს. ამჟამად შემდეგ იწყეს ოთხშუგ ამხანაგებმა ძმური ცხოვრება თავის ციხე დარბაზში.

ძარი და საბძელი.

ძარმა უთხრა საბძელსა: გამილე კარი, ბზე უნდა შემოვიტანოვო. საბძელმა უთხრა: თუ დამეხსნები, არც შენი შემოტანილი მინდა და არც გატანილიო.

ჩიტი და ფეხვი.

მრმომში ფეტვი ჩაეყარე შესანახათაო,
მრმომში წყალი ჩასულა დასაღობათაო,
მრმოდგანა ამოეყარე გასაშრობათაო;
ჩიტი ღობეზედ შემოჯდა ასაკენკათაო;
ჩიტსა ჯოხი წამოუსვი მოსაკლავათაო;
ჩიტი ბატონთან გაიქცა საჩივლეღათაო;
ჩიტმა კაცი მოიყვანა დასარბევათაო;
იპან სრულიად წამართვა რაც რამ მებადაო.

ხარი და გუთანე.

ხარმა უთხრა გუთანსა: მაშენზედა შენი მაგდენი კეებაო.
გუთანმა უთხრა: მეც მანზეზედა შენი მაგდენი ჭკევაო.

უპრეზერვაციო გლეხი.

მ. გლეხი მთელს დღეს გარეთ იყო. სახლში ღამე მივიდა. ოღონდ ჰკითხა: „სად იყავი?“ — მაღაქის ამბებს ლაპარაკობდნენ და იქ გავერთეო. „აბა რა ამბებსა, სთქვიო“. — შორს ვიდექ, არაფერი მესმოდა.

გ უ თ ა ნ ი.

შენი კირიშე გუთანო, გათლილო წმიდის ხისაო, შენ აქმევე პურსა ცოცხალსა, დამმარხველი ხარ მკვდრისაო.

ჩხუბი არაფერზედ.

მ. ორნი ძმანი გაიყარნენ. მართი ქვევრი ღვინო უნდა გაეყოთ. შევიდნენ მარანში. მე ბევრი მერგებო, ერთმა სთქვა; არა, მე უფრო მეტი უნდა წავილოვო, მეორემ უთხრა. მოუვიდათ ჩხუბი, ერთმანეთს თაი-პირი დაამტერიეს. მოხადეს ქვევრი და ცარიელი კი დახვდათ.

გამოცანა: უხმო, უსულო, უენო ჩემს ნათქვამს იმეორებდა

გ უ ლ ა დ ი.

ბაღიაშია გაღვიხედე, მგელი სკამდა სახედარსა, თოკსა აქეთ გამოეწიე, დახე გულის გაბედვასა.—

გაუიღული თოფი.

თოფმა სთქვა, ჩემსა პატრონსა ჩემს უკეთესი რა ჰქონდა? ჩემი ნახოცი ნადირი ყვავსა და ყორანს გაჰქონდა.

მედუქნის ხიზი.

მართი მედუქნე ნისიათ ვაჭრობდა. ბევრი იზარალა. უნდოდა ნისიაობა მოესპო, მაგრამ თავისი მუშტრის წყენაც ეძნელებოდა. ადგა და ღუქნის კარებზედ დააწერა: დღეს ნაღდათ, ხვალ ნისიათაო.

ხმალნი.

პატრონ სთქვა: ხმალო, გაგყიდი, ვაჟარი ამიჩენია.
ხმალმა სთქვა: პატრონ, რათ მყიდი, რა წუნი შეგიმჩნევია,
მომიკლავს შენი მომკვლელი, სხვა რა დამიშაფებია?

ორი სახნისი.

მრთ სამკედლოდგან ორი ერთნაირი სახნისი გამოვი-
და. მრთი სულ ხენაში იყო, მეორე კუთხეში ეგდო. ძაი ხნის
შემდეგ ერთმანეთს შეხედნენ. მრთსა ლაპლაპი გაჰქონდა,
მეორე კი ჟანგითიყო შეტყუული. ჰანგიანმა ჰკითხა: აგრე რამ
გაგამშვენიერაო? — შროშამაო — მიუკო ლაპლაპამა.

გერიკასის ნატვრა.

ნეტავი ჩემი სასახლე მალლა მთაზედა ამეგო,
მამ³ლელ და გამამ³ლელისთვის ყოველ დღე კარი გამელო;
სიტყვა არვისთვის მეწყინ³, სულ ყველას გული მომეგო,
რაც მეშოვნა და მეპოვნა, სულ ღარიბებზედ გადმეგო.

სასაუბრო.

სახნისითა ხენენ, ნამგლით რაღასა შერებია? ცელითა?
ფოცხითა? კვერითა? ორთითითა? ფიწლითა? არნადითა? დანი-
თა? ცულითა? ხელეჩოთი? წალღითა? ხერხითა? საქრეფლითა?
ნემსითა? მაკრატლითა? სამართებლითა? თოფითა? ხმლითა?
ხანჯლითა? დამბაჩითა? შველა ამ ნივთებს რა საერთო სა-
ხელი ჰქვია³? **იარაღი.** რა ნაწილები აქეთ: ნამგალსა, ფი-
წალსა, ცულსა, მაკრატელსა, თოფსა, დანასა, ხანჯალსა?

რითი გვანან და რითი გაირჩევიან: ორთითი და ფიწა-
ლი, სახნისი და საკვეთელი, ნამგალი და ცელი, ცული და
ხელეჩო, თოფი და დამბაჩა, ხანჯალი და ხმალი?

ნაპა რაში დგებართ? რაში ლოცულობთ? რაში სწავლობთ?
საქონელი ზამთრობით რაში გიბიათ? შვევრები სად გიფლიათ?
პურს სადა ფქვავთ? სად აცხობთ? ბზეს რაში ინახავთ? პურ-

ძენს სადა სწურავთ? საეპროს სადა ჰყიდიან?—სახლსა, საყდარსა, შკოლასა, ბოსელსა, მარანსა, სათონესა, საწნახელსა, დუქანსა რა საზოგადო სახელი ჰქვია?—**შენობანი.** რა ნაწილები აქეთ: სახლსა, საყდარსა, წისქვილსა და ბოსელსა? რითი გევან და რითი გაირჩევიან: სახლი და საყდარი, წისქვილი და საწნახელი, მარანი და ბოსელი.

ანდაზები.

სული პატარა არის, მაგრამ დიდ ხეს ძირს აქცევს. შუბი პარკში არ დაიმალება. სიტყვას ბანზედ ნუ აგდებ. სანამ თონე ცხელია, პური გამოაცხე, განელდება ღარ გამოაცხობს. წისქვილის ქვები, რომ ერთმანეთს არ ეხმარებოდნენ, ცალმა რამდენიც უნდა იბრუნოს, ვერას დაფქვავს. ბუხარი და ორი კაცი, თუ გაჭირდეს სამი კაცი, თუ მეოთხეც მიემატოს, მასპინძელო, კარში გადი.

გამოცანები.

მიდის, მოდის, იქვე კი დგას. რკინის ხარს ბამბის კუდი აბია. პატარა ციციტელასა მთიდგანა თივა ჩამოაქვს. ორმო ბნელი, შიგ მოზვერი, ძნელათ მოსაბრუნებელი. აქედგანა გავიქცევი, მინდვრის ბოლოს წავიქცევი. ცოცხალი სცემს მკედარს უწყალოთ, მკედარი ღრიალებს საშინლათ. ჯერ დედა არ შობილიყო, შეილი ქალაქს მიდიოდა. ძმა ძმას ეხახუნება, თეთრი სისხლი გამოდის.

ს ა წ მ რ ი.

ნამგალი... საყდარი... ცელი... საწნახელი... სახნისი... აღვარი... ფიწალი... სადგისი... ქვევრი... სათონე... ორთითი... გრიფილი... წისქვილი... წალდი... ქაფქირი... შილაფლავი... თოფი... საკვეთელი... ხმალი... სასახლე... ლავამი... სამართებელი... ერბო... მაკრატელი...

ჩიტი და მელია.

იყო ერთი ჩიტი ჩიორა. იპოვა ერთ ხეში ბატონო ლუკა ღურო, ჩააგო ჩალაბულა და გააკეთა ბუდე. მერე შვიკა და და სამი კვერცხი დასდო. სამ კვირაზედ გამოიწია ბატონა ჩიორაები. დედა თავის შვილებს უზიდავდა კალიეებს, ზეპნ

პელეებს, ბუზებსა, აკმევდა და ზდიდა. დედა ჩიტი დიდ სიზარულში იყო: მალე დავაფრენ ჩემ ბარტყებსაო. მაგრამ უბედურება ეწია. წყეულმა მელიამ ჩიტის ბუდეს მიაგნო, ხის ძირთან მიცუნცულდა და ჩიორას შესძახა:

ჩიტო, ჩიტო ჩიორავ!

— რაო, ბატონო მელიავ?

მართი შვილი გადმამიგდე,

თორემ შავ დღეს დაგაყენებ:

ცულს მოვიტან ცუნცულასა,

ხელეჩოს და წალდუნასა,

ხესაც მოვსკრი, ხის ძირსაცა,

შენც შეგჭამ და შენს შვილსაცა.

შეეშინდა საწყალ ჩიორასა: აიღო ერთი შეილი და დაუგდო მელიასა. მელიამ პირი წააელო, ბუჩქებში გაარბევინა და გადაყლაპა. მეორეთ მელიამ კიდევ მოირბინა და შესძახა:

ჩიტო, ჩიტო ჩიორავ!

— რაო, ბატონო მელიავ?

ერთი შეილი გადმამიგდე,

თორემ შავ ღღეს დაგაყენებ:

სულს მოვიტან ცუნცულასა,

ხელეჩოს და წალღუნასა,

ხესაც მოესჭრი, ხის ძირსაცა,

შენც შეგვამ და შენ შეილსაცა.

დაღონებულმა ჩიორამ მეორე შეილიც აიღო და მელიას დაუგდო. მელიამ პირი წააელო, ბუჩქებში გაარბევინა და გადაყლაპა. მესამეთაც მიცუნცულდა და ჩიტს შესძახა:

ჩიტო, ჩიტო ჩიორავ!

— რაო, ბატონო მელიავ?

ერთი შეილი გადმამიგდე,

თორემ შავ ღღეს დაგაყენებ:

სულს მოვიტან ცუნცულასა,

ხელეჩოს და წალღუნასა,

ხესაც მოესჭრი, ხის ძირსაცა,

შენც შეგვამ და შენს შეილსაცა.

მწარეთ დაღონებულმა ჩიორამ მესამე შეილიც აიღო და მელიას დაუგდო. მელიამ გაარბევინა და ისიც სწრაფათ გადაყლაპა.

შედური ჩიტი აფრინდა და მოშორდა იმ არე-პარეს. შემოჯდა ერთ ხეზედ დამპარებული. მონადირემ დაინახა და ჰკითხა: რამ დაგაღონა ეგრე, ჩიორაო? არ გებრალეები, ერთ მაწუწკმა მელიამ შეილები სრულიად შემიჭამაო. — აბა წამო, მიჩვენე ის წყეული მელია და მე გაყურებინებ მის სე-

ირსაო. ჩიტი გაუძღვა მონადირეს და მელასთან მიიყვანა. მონადირემ დაუმიზნა თოფი და მელიას ფეხები აფშეკინა.

თ ხ ა.

ჩემსა ბებიას ლურჯი თხა ჰყავდა, პიკინა ბებერს მეტათ უყვარდა. თხას სეირნობა ტყეში მოუნდა, წვერის ცანცარით გზასა გაუღდა. უბედურ მგზაურსა იქ ლურჯი მგლები წინ შეეფეთნენ სულ მშიერები; მივარდნენ საწყალს, ყელი გამოსკრეს, ბებიას მართო რქები დაუვდეს. x

ცალ-უღმელი ხარი.

ცხრა ძმას ცხრა უღელი ხარი ჰყვანდა. ბევრი ეგონათ. ბაიყარნენ და გაიყვეს. მკითხულს ერგო ცალუღელი ხარი. ღაღონდნენ: რა სულელობა მოგვივიდა, რომ გავიყარენითო. მერმე კი გული ამითი გაიკეთეს: სულ არარაობას ცალუღელი ხარი სჯობიანო.

ლ რ ი.

მთაში ღორმა დაიკეცხა, ყველგან გაიკეთე ბინა, მერცხრას თოვლი დამაკლებს, ვერცა შემოდგომის წვიმა, მე რომ კბილებს გავილესამ, ვერ ვინ გადმიდგება წინა.

მ გ ე ლ ი დ ა თ ხ ა .

თხა მიუვალ კლდეზედ სძოვდა. მგელმა დაინახა, უნდოდა ასულიყო, მაგრამ ვერ შეიძლო. ადგა და ქვევითგან შესძახა: რატომ ქვევით არ ჩამოხვალ, აქ უფრო სწორე ადგილია და ბალახიც უფრო კარგიაო. თხამ ჩასძახა: ვიცი რისზეც ჰქვალთ გადგია: ჩემ საკმელზედ კი არა, შენ მუცელზედ ზრუნავო.

დაჯერდილი კურდღელი

პურდღელმა სთქვა: ჩიჭგეში ვზაფარ, ვერვინ მოვა ჩემზე-
დაო

შევიხედე სერზედაო, ბატონი ზის ცხენზედაო,
ძორ-მეძებრები მოუდის დაგეშლილი ჩემზედაო.
ღამისიეს, გამომიდგნენ, გავეჟეცი განზედაო,
აღმართშია მე ვაჯობე, იმათ თაედაღმართზედაო,
მართმა წუწკმა მეძებარმა, კბილი გამკრა გვერდზედაო;
ბამწიეს და გამომწიეს, ჩამომკიდეს ცხენზედაო.
მზარეულებს მიმაბარეს კარგათ შესწევით ცეცხლზედაო,
ცალი გვერდი ცეცხლში იწვის, ცალი ერბოს აღზედაო,
შეურეთ ამ მსუნაგებსა, რა ყოფა აქეთ ჩემზედაო:
ამირიგეს, ჩამირიგეს წვრილ-წვრილ ლამაზებზედაო,
ხორცი ხორცათ შემოჭამეს, ძელებს იმტვრევენ ცერზე-
დაო.

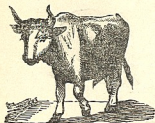
თავისი თავის წყველა.

ხარი ურმიდგან გამოშვებულოყო და გარბოდა. მუდ მოგლე-
ჯილი გლეხი უკან მისდევდა და მისძახოდა: სად მიხვალ, შე სა-
ტიელოვო? სხენოსანმა მგზავრმა ჰკითხა გლეხსა: ვისია ის
ხარიო? — ჩემი საკუთარიო, უთხრა გლეხმა. ძაცო, მაშ
რათა სწყევლი შენ თაესაო? უთხრა მგზავრმა.

კურდღელი და მფევარი.

პურდღელმა ჰკითხა მწევარსა: რათ
იყევები, როცა უკან მამდევო? ჩუმათ
რომ გედევნა, ხომ უფრო ადვილათ
დამიჭერდიო. — მწევარმა უთხრა: ეგ
მეც კარგათ ვიცი, მაგრამ ვერ ვითმენო: როცა უკან დამარ-
ჩენ, მეტი სიბრაზე მაყუფებსო და, როცა წამოგეწევი, დიდი
სიხარულიო.

მრშაბათობით აშენდა ციხე ქა-
ლაქი კლდებზედა,
ბარს გალავანი არტყია, ცა ახუ-
რია თავზედა,
ადამიანის შენახვა ვერაფერ იღვა
თავზედა,
ხენა, ფარცხვა, ზიდვა საჩოხი, გასკირდა მეტათ ძალ-
ზედა.

ხარმა სთქვა პირმა ნათელმა: მე დავიწერავ თავზედა;
მოცეივდნენ ანგელოზები, დაჰკოცნეს ორთავე თვალ-
ზედა

ჩამოქნეს წყვილი სანთელი მიაკრეს ორთავე რქაზედა:
წადი, ხარო, იმუშავე ერთგულათ მთა და ბარზედა:
მქვსი დღე უღელში ები, მეშვიდეს დაწე მხარზედა,
მინც კვირა უქმით შეგაბას, ხელი შეახვეს მკლავზედა.

კატა და ძაღლი.

ძატამა სთქვა: ღმერთო, პატრონი დამიბრძავეო, ჯამს
მუდამ მე ამოუქამო. ძაღლმა სთქვა: ღმერთო, პატრონი
გამიბრძავეო, ყველა თითო ლუქმას მამიგდებს და მე მე-
ტი არ მინდაო.

მელია და თხა.

თხას წყალი მოსწყურდა. ძვევით ხევში წყარო დაინახა.
მაი-ვაგლახით ჩაბოზდა და მუცელი წყლით გაიჭკენა. შე-
მოუდგა აღმართსა, მაგრამ ამოსვლა ვეღარ შეიძლო, მეტათ
დამძიმებულებო. მელიამ დაინახა და უთხრა: აი ტუტუცი! შენ
რომ იმოღენა ჰკუა გქონდეს თავში, რამ სიგძეც წვერი გას-
ხია, ჩასვლის წინეთ მოიფიქრებდი, შეგეძლო უკან ამოსე-
ლა, თუ არაო?

ს ა ს ა უ ბ რ ო .

ბლავილი რამ იცის? ხარმა, ძროხამა, ცხვარმა. შროყი-
ნი რალამ იცის? კიხვინი? კიკინი? კნავილი? ჭყვიტინი?
ეს ცხოველები სადა სცხოვრებენ? ამიტომ რა სახელი ჰქეი-
ანთ? შიაშური ცხოველები. პიდე რა შინაური ცხოველე-
ბი იცით? შირი და აქლემი.—რომელი შინაური ცხოველის
შვილსა ჰქეიან ხბო? ზაქი? ლეკვი? გოჭი? კეცი? ბატკანი ანუ
კრავი? თიკანი? კოზაკი? მუტრუკი? რასა ჰქეიან დეკეული?
მოზვერი? ბურვაკი?

რა გამოსადგვია: ხარი, კამეჩი, ცხენი, ძროხა, თხა, ცხვა-
რი, კატა, ძაღლი, ვირი, ღორი, აქლემი? რამდენი ფეხი აბი-
ათ ყველა ამ ცხოველებსა? ამიტომ რა საერთო სახელი
ჰქეიანთ?—ოთხფეხნი.

რასა სჭამს ხარი? კიდე რომელი შინაური ცხოველე-
ბი სჭამენ ბალახსა? ძაღლი რასა სჭამს? პიდე რომელი
შინაური ცხოველები სჭამენ ხორცსა? რითი ზრდიან თავის
შვილებს შინაური ცხოველები? რომელ ოთხფეხებსა აქეთ
გაყოფილი ჩლიქები? რომლებს გაუყოფელი? რომლები იცოხ-
ნიან? რომლები არ იცოხნიან?

რა ნაწილები აქვს ძაღლსა? ცხვარსა? აქლემსა?—

რითი გვანან და რითი გაირჩევიან: კატა და ძაღლი,
ძროხა და ცხვარი, ხარი და კამეჩი, თხა და ცხვარი, ვირი და
ცხენი, ცხენი და აქლემი, ძაღლი და ღორი?—

ჰუდა ხარი თავისთვის არ იყო, სხვას ბუზებს უგერებდა. ამეჩის მოჭიდავე ხარს რქა არ შერჩება. მგლის შიშით ცხვარი ვის გაუწყვია: მრკემალი, რომ კლდებზედ უცებ გადავარდეს, მთელი ცხვრის ფარა თან გადაჰყვება. თხისა წინიდან გეშინოდეს, ცხენისა უკანიდამა. მართი წლის ბერწობისათვის ფური არ დაიწუნება. ძროხამ იწველა, იწველა, ბოლოს ჰკრა წიხლი და სულ დაღვარა. ასეთმა ფურმა დამწიხლოს, ჩემზედ მეტს იწველიდესო. ბედაური ცხენი მათრახს არ დაიკრავს. ძვიცი, რომ დედის წინ ხტომას დაიწყებს, მგელი შესჰამს. ძვიცი იყიდე და დედა უკითხე. ნაჩუქარს ცხენს კბილი არ გაეშინჯება.—

ძალღსაც თავის კარზედ დიდი გული აქვს. ძალღის კუდი შვიდ წელიწადს კალაპოტში იყო, გამოიღეს, ისევ გაბრუნდდა. ავი ძალღი თივაზედ იწვა, ჰერც თითონა სჰამდა, არც სხვას აჰმევედა. მიმპარავი ძალღი უარესია მყეფარაზედ. ბრმა ლეკვიც კი დედისკენ მიიწევს. ძალღი სამჰველოდგან რას გაიტანს. მჩხანა კატა თავეს ვერ დაიჭერს. კატას თევზი უყვარს და წყალში ფეხის დასველება კი ეზარება. ძატამ შეჰამა ძეხვიო, ამოიკეთა ფეხიო. ღორს უთხრეს: ქეჩოში ქერი გაყრიო.—ღორმა უთხრა: მე კი პირი არ მიმიწედება და თუნდ იყავს, თუნდ არაო. მართმა ტალახიანმა ღორმა ასი ღორი გასვარო.—ღორმა სთქვა: რაც გოჭები გავზარდე, წმინდა წყალი არ მისვამსო. მირს რქა არ გამოუვიდა, თავი პატარა ეგონა, ხბორებში გაერია. ინდოეთში ვირი ხეზედ გავიდაო; ამის მთქმელს უთხრეს: ეს ვირი და ეს ხე, აბა აქაც გავიდესო. აქლემს უთხრეს: კისერი მრუდე გაქვსო, და სხვა რაღა მაქვს სწორეო? აქლემის საპალნე ისე არ დაპატარავდება, რომ ვირის საპალნე აღარ გამოვიდეს. აქლემები წაიკიდნენ, კოზაკი შუაში გასრისეს.—

ზ ა მ ო ო ა ნ ე ბ ი.

მთლა, მთლო, მთხო ბოძო, ზევით მთაო სათიბავო,
ქვევით წყარო სადინარო. მზნი ძმანი, სერზედ მსხდომნი,
ერთ ქვევრს აცარიელებენ. მრთი რამა სულიერი ლურჯი
არის მგლოჭსავითა, გრძელი ყურები ასხია—მშიშარა კურდ-
ღელსავითა, ღონიერი ქუსლები აქვს ბედაური ცხენივითა,
ველარაფერს გააგონებ, თუ გაკერპდა ჯიქივითა. მოცხალია
ბალახსა სძოვს, მოკვდება ღვინოსა სვამს.—წაიქცა ჯირკჭი,
მიეხვია ჭინჭველა. ძენის და არა სტკივარა. მძებს და არა
დაჰკარგვიარა. მზნი არიან, ძმანი არიან, ბაღჩას ჩაღიან,
ჩაიმღერიან.

ს ა წ ე რ ი.

სასწავლო ნივთები... სათამაშო ნივთები... ხის ავე-
ჯი... ჭურჭელი... საკმელები... სასმელები... საცმე-
ლი... საფენი... ლოგინი... იარაღი... შენობანი... ში-
ნაური მთხფენი...

ბალახის მკამელი შინაური მთხფენი: ხორცის მკამელი
მთხფენი: რძის მძლეველი მთხფენი: ხორცის მძლეველი
მთხფენი: ტყავის მძლეველი მთხფენი: საპალნის მზიდა-
ვი მთხფენი: მცოხნავი მთხფენი: არა-მცოხნავი მთხ-
ფენი: ჩლიქებ გაყოფილი მთხფენი: ჩლიქებ გაყოფილი
მთხფენი:—

თ ი კ ნ ე ბ ი დ ა მ გ ე ლ ი.

იყო ერთი თხა. ბაიკეთა ტყეში ქოხი და გაიჩინა შვი-
ლები. შოველ დღეს თხა შორს ფიჭვნარში დაიარებოდა სა-
ძოვნელათა. შვილებს კი ეტყოდა ხოლმე: „შვილებო, კარე-
ბი მაგრა ჩაკეტეთ და სხვას ნურავის გაუღებთ, თორემ ხიფა-
თი დაგემართებათ“. როცა უკან მობრუნდებოდა, რქებით
კარებს დააკაკუნებდა და შესძახებდა ხოლმე:

თიკნებო, ჩემო შეილებო, გამიღეთ ჩქარა კარები, მე თქვენი დედა მოვდივარ, მომაქვს საესე ძუძუები, მე ვიყავ შორსა ფიჭვნარში, ეძოვე ბალახი რძიანი, თან ცივი წყაროს წყალი ესეი, სრულად გავივსე ჯიქანი. რძე ძუძუებს გამოჟვანავს, ჩარბის უკანა ჩლიქებზედ, ჩლიქებიდგან ქვემოთ მიდის, იღვრება დედა-მიწაზედ.

თიკნები თავის დედის ხმას იცნობდნენ ხოლმე და კარს გაუღებდნენ. თხა თავის შეილებს რძით დაადლობდა ხოლმე და ისევ გასწევდა საძოვარზედ. მართელ მგელმა თხას ყური დაუგდო და იმის სიტყვები დაისწავლა. როცა თხა ტყეში წავიდა, ქოხის კარებთან მიძუნძულდა და თავის ბოხის ხმით თიკნებს შესძახა:

თიკნებო, ჩემო შეილებო, გამიღეთ ჩქარა კარები, მე თქვენი დედა მოვდივარ, მომაქვს საესე ძუძუები, მე ვიყავ შორსა ფიჭვნარში, ეძოვე ბალახი რძიანი, თან ცივი წყაროს წყალი ესეი, სრულად გავივსე ჯიქანი. რძე ძუძუებს გამოჟვანავს, ჩარბის უკანა ჩლიქებზედ, ჩლიქებიდგან ქვემოთ მიდის, იღვრება დედა-მიწაზედ.

თიკნებმა იუცხოვეს მგლის ხმა და გამოსძახეს: „ტყუილად გასჯილხარ, ვერ მოგვატყუებ; შენი ბოხი ხმა როდი გავს დედი ჩვენის წვრილ ხმასა; წაეთრიე, საიდგანაც მოთრეულხარ“. პირცარიელი მგელი ისევ მშვიერი გაბრუნდა უკანა.

მოვიდა თიკნების დედა და თავის შეილები აქო: ჭკვიანათ მოქცეულხართ, შეილებო, კარები, რომ გაგელოთ, მგელი სულ დაგჭამდათო; კვლავაც აგრე გაიარეთ ჩემ სიტყვაზედ და ხიფათს ყოველთვის ასცდებითო.

მდინარის ნაამბობი.

წყალსა მოჰქონდა ნაფოტი, ალვის ხის შემონათალი,—
დადექ, წყალო, და მიაშბე, მოყერისა შემონათვალი!

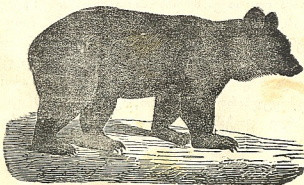
— შენი მოყვარე ტანწვრილი შუა გზას ენახე დაჭრილი,
დაეჯექ და ბევრი ვიტირე, ზედ მივაყარე ქვა წვრილი.

მგელი და მეცხვარეები.

მგელმა ცხვარი მოიტაცა და შეჭამა. მეცხვარეებმა ხე-ვის კუნჭულში მიიმწყვდიეს მგელი და კომბლებით ცემა დაუწყეს. მგელმა უთხრა: ტყუილათმცემო, ჩემი რა ბრალია, რომ ლურჯი ვარო, — ღმერთმა ასეთი გამაჩინაო. მეცხვარეებმა უთხრეს: სილურჯისათვის კი არა გცემო, ცხვრის შეჭმისათვისა გცემო.

საწყალი მელა.

საწყალი მელა ჩიოდა: არ მამივიდა ძილია, მართა საქათმეს მივაგენ, გამოუთხარე ძირია, იხვსა, ბატსა და ქათამსა — ყველას გაეკარი კბილია. უკუ ვიხედე, მამდედა პატრონი ზვირისშვილია, ზაღმამკრა, გაღმამიშვილა, ცამდის ავასხი ტვინია; მაგრამ ტვინს ეილა ჩიოდა, ცოლშვილი დამრჩა ქვრივია, სოლიც მალე გათხოვდება, ობლები დამრჩა წერილია, ობლებიც გაიზღებიან, თავი დავკარგე გმირია.

ლომი, დათვი და მელია.

ლომმა და დათვმა მკედარი კურღლეი იბოენეს და დაიტაცნენ. მრივე მარტო თავისთვის ჩემულობდა. დიდხანს

იბრძოლეს, დაიღალნენ და დაქანცულები მიწაზედ დაეყარნენ. მელია თურმე შორი ახლოდგან უთვალთვალვდა. იდროჯა, მოიტაცა კურდღელი და მოკურცხლა. ღარჩნენ პირდაღებულები ლომი და ღათვი.

ნადირობა.

ანდუყაფარ სანადიროთ საქართველო შეჰყარაო,
მშვეელიც მოჰკლა, ჯეირანიცა, კურდღელმა კი დასცა-
რაო.

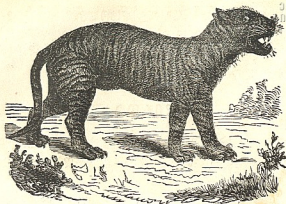
— ჩამომეხსენ, მაჩაბელო, ნუ ხარ ცუდი მასხარაო,
არ მიხალო ცხენი ცხენსა, არ მამიკლა ჯაფარაო,
ცხენი სამას თუმნათ მიღირს, ორას თუმნათ ავშარაო. —
ბააქანა მაჩაბელმა ცხენი ცხენსა უხალოა,
ანდუყაფარ გადმოეარდა, თავი ქეასა ახალოა.
ღედას კაცი მიუვიდა ანდუყაფარ მომკედარაო;
— ანდუყაფარს რა მოჰკლავდა, თუ ღვინით არ დამთვრა-
ლაო? —

ლოყასა ხელი გაიკრა, ცხარე სისხლი დაღვარაო.
მამას კაცი მიუვიდა ანდუყაფარ მომკედარაო;
— ანდუყაფარს რა მოჰკლავდა, თუ ღვინით არ დამთვრა-
ლაო,

მაინც ავი კაცი იყო, ჯანაბას თუ მამკედარაო.

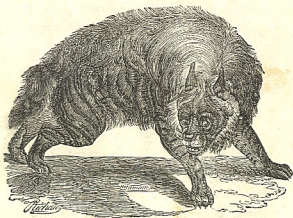
მგელი და წერი.

მგელს ყელზედ ძვალი დაადგა და იხრჩობოდა. ღაუძა-
ხა წეროს და უთხრა: შენ, ჩემო ნათლიავ, გრძელი ნისკარ-
ტი გაქვს, ჩამიყავ ყელში, ამოიღე ძვალი და დაგასაჩუქრე-
ბო. წერომ ჩაუყო ნისკარტი, ძვალი ამოაცალა და უთხრა:
აბა დამსაჩუქრეო. მგელმა კბილები გააკრაქუნა და უთხრა:
განა ის კი არ გეყო საჩუქრათ, რომ თავი არ მოგვლიჯე,
როცა ჩემ კბილებ შუა იყოქო?

სასაშობრო.

მგელი სადა სცხოვრობს? ძიდე რა ცხოველები ცხოვრობენ ტყეში და მინდორში? მელა, დათვი, ირემი, კურდღელი, მშველი, ჯიხვი, ციყვი, კვერნა, თხუნელა, ზღარბი, თაგვი. ამ გარეულს ცხოველებს რა სახელი ჰქვიათ! ნადირნი.

რომელი ნადირის შვილსა ჰქვიათ ლეკვი? ბელი? ბა.

ჭია? ღლაპი? რომელმა ნადირმა იცის ღმუილი? წკაპწკაპი? ჩხავეილი? ბურტყუნი? ბლავილი? ჭყივილი? ჭყიბინი? წყუწყუნი?

რომელი ნადირები არიან დიდები? შუატანისანი? პატარა ტანისანი? რქიანები? ხორცის მჭამელნი? ბალახის მჭამელნი? მცოხნავენი? მაკნატუნებლები? ჩლიქებ გაყოფილები? კლანჭიანები? ხეებზედ მარდათ ამსვლელნი? რომლები არიან გამოსადეგნი გემრიელის ხორციით? ტყავით? რქებით? რომლები არიან მტაცებლები? ჭინახულის მაზარალებელნი? სასარგებლონი? რომლებს უყვართ სოროებში ცხოვრება?

ჩიტი გვანან და ჩიტი გაირჩევიან: მელა და კურდღელი, ძაღლი და მგელი, დათვი და კამეჩი, კამეჩი, ირემი და ხარი, კურდღელი და კატა?

ანდაზები.

მელამ თავის კუდი მოწმით მოიყვანა. მელას რაც აგონდებოდა, ის ესიზმრებოდა. მელა მახეში გაება, თავი მოიძინარა, სიზმარი იქმნებოდა. მგელი ცხვარში დაერია, ვაი ერთის პატრონსაო. მგელს მგლობა ერქვა, ტურამ კი ქვეყანა ამოაგდო. მგელს წანალები ეცოტავენოდა, პატრონს კი ებევრებოდა. აღრე ამდგომსა კურდღელსა ვერ მოეწევა მწევარი. პურდღელმა სთქვა: სანამ გამამახტუნებენ, მანამ უფრო მეშინიანო. თავმა თხარა, თხარაო, კატა გამოთხარაო. თავი ორმოში შიმშილით არ მოკვდება. თავებმა სთქვეს: კატას ექვანი შეებათ, რომ ველარ მოგვეპაროსო, არჩიეს, მაგრამ შემბმელი ვერავენ ამოარჩიეს, ყველას ეშინოდნო. ირემმა ირემს ბალახი აუშვირა: არც მე მაკლია, არც შენო, მაგრამ ერთმანეთის გულის დადებაო.

ბამოცანები.

მართი რამა სულიერი მიწა მიწა მძრომელია, კაი ვაჟკა

ცისათვისა თავს წამამდგომელია, სამჯერ გითხარ მის სახელით,
აბა მითხარ რომელია.

ს ა წ ე რ ი.

მელა... კამეჩი... ირემი... თხუნველა... ძაღლი... თავი...
რძე... ცხვარი... დათვი... აქლემი... სკამი... კურდღელი... კა-
ტა... მკადი... კვერნა... ქოხი... ზღარბი... ღორი... საპრეთე-
ლი... ვირი... ფარდაგი... ლეიბი... ჯიხვი... ტურა... ღვინო...
თხა... ქათიბი...

უშვილო კაცი და თავში.

იყო ერთი უშვილო კაცი. წავიდა გზასა, ნახა ერთი
ლამაზი თავი. ძაცმა ინატრა: ნეტამც ეს თავი ქალათ იქ-
ცეს, შინ წავიყვან და შვილათ გავზრდი. აუსრულდა ნატერა,
იქცა თავი ქალათა, წამოიყვანა შინა და შვილათ გავზარდა.
როცა ქალი სრული წლოვანი შეიქნა, კაცმა გათხოვება
დაუბირა; ჰკითხა: ვის მიგცეო? ძალმა უთხრა: ისეთ ვისმე
მიმეცი, იმაზედ ღონიერი არავინ იყვესო. კაცი წავიდა მზეს-
თან და უთხრა: ყველას ათბობ და ანათებ, ყველაზედ ღო-
ნიერი ხარ, ჩემი ქალი უნდა შეგერთოვო. მხემ უთხრა: ჩემ-
ზედ ღონიერი ღრუბელია, გადამეფარება და სულ დამფარავს
ხოლმეო. წავიდა კაცი ახლა ღრუბელთან: ყველაზედ ღო-
ნიერი ყოფილხარ, შენ უნდა ითხოვო ჩემი ქალიო. ღრუ-
ბელმა უთხრა: ჩემზედ ღონიერი ქარია, წამამიბერავს და სულ
დამფანტავს ხოლმეო. წავიდა კაცი ქართან: ქარო, ყველა-
ზედ ღონიერი ყოფილხარ, შენ უნდა ითხოვო ჩემი ქალიო.
ძარმა უთხრა: ჩემზედ ღონიერი კლდეა, ხან აქედგან ვუბე-
რავ, ხან იქიდგან, მაგრამ ვერას კი ვაკლებო. წავიდა კაცი
კლდესთან: ყველაზედ ღონიერი ყოფილხარ, შენ უნდა შე-
ერთო ჩემი ქალიო. ძლდემ უთხრა: ჩემზედ ღონიერი თავ-
გია, ძირს მითხრის და მანგრევესო. ღებრუნდა კაცი შინ და

უთხრა თავის ქალსა: ყველაზედ ღონიერი თავი ყოფილა, იმას უნდა მიგცეო. ქარგო, უთხრა სიხარულით ქალმა და მიეთხოვა თავგისა.

ანდაზა: ფერი ფერსა, მაღლი ღვირთსა.

გამოსანა: ერთი რამ კელეპტარია, ღლისით ყელასთვის ანთია, ღამე კი გაქრობილია. და ძმასთანა სტუმრათ მიდის, და კი ემალება დასა.

მონადირე და დათვი.

მართ ღდეს დათვს თოფი ვესროლე, დაიწყო დიდი ღრიალი, მომვარდა, ტოტი შემომკრა, ქოჩორზედ შეექმენ ტრიალი; დამლენა და მიმანტერია მარჯვენა ბეჭი ფთისაო, იპან მე ჩემი დამმართა, გული ვის დაეწვისაო. ქარგი არც მე დაეყარე სიკვდილს მიეცეცე ისაო; ძალებსა გახარებიათ, დათვი მოგვიკლა ტყისაო, აღარ შეგვიჰამს უჭრძენსა, არც თაფლსა, აღარც თხილსაო.

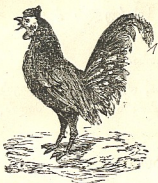

გაბერი და ქათამი.

იყო ერთი ბებერი. ჰყვანდა ერთი ქათამი. შოველ ღდეს თითო კვერცხს უღებდა, მაგრამ ბებერი ცოტაობდა. იქნს უნდოდა ქათამს ღღეში ორი სამი კვერცხი დაედო. მკონა მომეტებული საჭმელი უფრო ბევრს დაადებინებსო. დაუწყო ბებერი საკენკის ძლევა, მაგრამ ქათამი მეტათ გასუქდა და ერთი კვერცხიც აღარ დაუდო.

ანდაზა: ბებრის მღომი ცოტასაც დაჰკარგავსო.

გამოსანა: უსულო ენახე ორსული, სულიერისა მშობელი, შეილსა შობს, დედა მოკვდება, ვინ არის გამამცნობელი? მართი პატარა საყდარია, რამდენიც უნდა უარო, კარებს ვერ უბოვნი. მართი პატარა საყდარია, ის რომ დაინგრეს, მთელი ქვეყანა ველარ ააშენებს.

მელია და მამალი.

მრზათა დილა გათენდა, რა ავი
ლარი დგებოა,
ის ჩვენი წუწკი მელია, სამრად
ემზადებოა;
წავიდა იქ მიტუნტულდა, სადაც მა-
მალი ჯდებოა.
—პატარა ხორცი მიბოძე, მელას
გზა გაეწეებოა.
—შენ ჩემ ხორცს როგორ შეირ-
გებ, ყელს ძვალი დაგადგებოა,
გდებოა,

ჩემს პატრონს კარგი თოფი აქვს, მეხივით გავარდებოა.

—მეც კარგათ ვიცნობ შენს პატრონს, უყვარს მუცელზედ
გდებოა,

თოფი კაჩხას უკილია, ჩახმახი უქანგდებოა,

თუნდ მუგუწალი დაადოს, მაინც არ გავარდებოა.

კრუხი და ძაჭკაჭკი.

პრუხს წიწილები კალოზედ გამოესხა. ძაჭკაჭკი დაჯდა
შორი ახლოს და ბოლოს ქნევით დაუქახა: ნათლიაჲ, ძა-
ლიან მებრალეები, რომ მაგდენი შვილების გაჭრაში დიდი
ჯაფა მოგდისო; მე მამაბარე რამდენიმე შვილი, ჰაერში ფრინ-
ვას ვასწავლი, ჩემ შვილებს გავაცნობ და მალალ ბუდეში
დაეზრდით. პრუხმა უთხრა: მგლისათვის ბატკანი რომელ
ცხვარს მიუბარებია, რომ მე შენ შვილები მოგაბაროვო.

მარი ყვინჩილა.

მარი ყვინჩილა წაიკიდა. მათმა მეორეს აჯობა. დამარ-
ცხებული ყვინჩილა გაიქცა და საბძელ ქვეშ შეეფარა. მა-
მარჯვებული ყვინჩილა საბძელზედ შეფრინდა და თავმოწო-
ნებით დაიყვილა: „ყიყლიყო.“ უცებ გაჩნდა ჭორი, ისარივით
დაეცა მყვირალას, ჩაუყარა მაგრა კლანჭები და წაიღო ეახ-
შმათა.

ანდაზა: მშრევის მშრევი არ დაიღევა.

მ კ მ მ ხ ა რ ა.

აქეთ გორასა წიხლსა ცკრამ და იქათ გორას ძრას იუზამ,
აღიდებულ'ა დიდ მტკვარსა დაფაყენებ და ყლაპს ეუზამ,
თვრამეტ ფუთს რკინას დაღვტყაჟ კეფივითა და ყლაპს ეუზამ.

ჭურდი და მამალი.

ჭურდმა მამალი მოიპარა, კალთაში დამალა, მაგრამ
ბოლო კი უჩანდა. პატრონს ეფიცებოდა, არა ვიცირაო. პა-
ტრონმა უპასუხა: ფიცი მწამს, ბოლო მაკვირებსო.

ბ ა ტ ი.

ბატი წყალში დასურავდა და თავის თავს ელაპარაკე-
ბოდა: მე სწორეთ საკვირველი ფრინველი ვარო,— მიწაზედაც
დავდივარ, ჰაერშიაც ვფრინავ და წყალშიაც დავსურავო.
მაიგონა წეროშ და უთხრა: შე საწყალო, არც სიარული გი-
ვარგა, არც ფრენა იცი ხეირიანი და არც სურვაო. ისევ ისა
სჯობდა ერთი რამე გცოდნოდა კარგათ, მინამ ბევრი რამე
ცუდათაო.

ანდაზა: უკუუო ადამიანსა ცოტა გაუკვირდებო.

ს ა ს ა უ ბ რ ლ.

ძაკანი რამ იცის? ყივილი? ყაყანი? ყიყინი?
კივივი? ღულუნი? ძათამსა, მამალსა, ბატსა,
იხესა, ინდოურსა და მტრედსა რას ეძახიან?—
ფრინველებსა. რათ ეძახიან ფრინველებსა? სა-
და სცხოვრობენ ეს ფრინველები? აპიტომ
რა ჰჭეიანთ? **შინაური ფრინველები.** რუმელი ფრინ-
ვლის ბარცესა ჰჭეიან წიწილა? ჰუჭული? ჰუკია? ხუნდი? რო-
გორ აჩენენ შვილებს ფრინველებ?

რა ნაწილები აქვს ფრინველსა? რისათვის ზრდის კაცი

შინაურ ფრინველებს ა? როგორ იყენებს მათს ხორცსა? ბუზ-
ბულისა? კვერცხებსა? — რომელმა შინაურმა ფრინველებმა იცის
ან წყალში ცურვა? რათ ეადვილებათ ბატებს და იხეებს
ცურვა? რომელმა შინაურმა ფრინველმა იცის მარდი ფრე-
ნა? რათ ეადვილება ჩქარა ფრენა მტრედსა? რათ ეძნელებათ
ფრენა სხვა შინაურ ფრინველებსა? რათი გეანან ერთმანეთსა
და რითი გაირჩევიან: ქათამი და ბატა, იხვი და მტრედი, ინ-
დოური და ბატი.

ა ნ დ ა ზ ე ბ ი.

ქათამი რომ წყალს დაღევს, ლმერთს შეხედავს. ეს ქა-
თამი ჩვენსა კაკანებს და სხვაგან კი კვერცხსა სდებს. ქათ-
მისთვის უკითხავთ: საიქიოს რა ამბავი მიიტანეო? — რალა
ამბავიო: ცხვარი დაკლეს, ზედ წამაკლეს, ძროხა დაკლეს, ზედ
დამაკლეს, თხა დაკლეს, ზედ დამაკლეს, არა დაკლეს, მაინც
წამაკლესო. მამალმა სთქვა: მე კი ვიყიველ და თუნდ გა-
გათენდეს, თუნდ არაო. უღროვოთ რომ მამალი ყივილს
დაიწყებს, თავს მოსჭრიან. მტრედს მისი სიმშვიდით ნისკარ-
ტი მოსჭრეს. შრინველსა ფრთები ამშვენებს, ადამიანსა გო-
ნება.

ზ ა მ რ ც ა ნ ა.

მრჯელ შობილი ერთხელა კედება. მრთ ტიკპორაში
ორფერი ღვინოა, თეთრი და ყვითელი; რამდენიც უნდა აქ-
ყაპუნო, ერთმანეთში ვერ აურევ. ამპარტაენი თათარი და-
თარება, ყვირისა, ნამეტნავათ მედიღურობს, არ ეშინიან ჭი-
რისა, ძრისტე ლმერთსა მოგაგონებს, გამფთხოზი არის ძი-
ლისა.—

ს ა ზ ე რ ი.

ხორცის მკამელნი ნადირნი... ბალახის მკამელნი ნადირ-
ნი... ძლანჭიანი ნადირნი... მკანატუნებელი ნადირნი... სოროს

მთხრელნი ნადირნი... მტაცებელი ნადირნი... ბეწვიანი ნადირნი...
დირნი...

დასწერეთ, რითი გაირჩევიან ფრინველი და ოთხფეხი?

ძალლი და მამალი.

მართი ძალლი და ერთი მამალი დაჰმოვილდნენ, სოფელი ავაშენოთო. ძალლმა ჰკითხა: როგორ ავაშენოთო? მამალმა უთხრა: შენ იყეფე, მე ვიყიელებ და აშენდებაო. წავიდნენ ტყეში. ძალლმა იყეფა, იყეფა და დაეძინა. მამალი ხეზედ შეჯდა, ყივილი დაიწყო. მელას ხმა ესმა, მოვიდა და მამალს ჰკითხა: მანდ რას აკეთებო? მამალმა ჩამოსძახა: სოფელს ვაშენებთო. მელამ უთხრა: ჩამოდი, სახლის აღგილი მამიზომეო. მამალმა უთხრა: მამასახლისი მანდა წევსო, გააღვიძე, ეგ მოგიზომავსო. მელა მამლის ნდომით შესცდა, ველარა გაიგორა, ძალლთან მივიდა. წამოდგა ძალლი, მელას კუდი მოსწყვიტა. დაკოდილი მელა გაიქცა, სისხლიანი გორაზედ გადმოვდა და დაუქახა: მე ხომ ჩემი ჭკუისა დამემართაო და თუ თქვენ მაგ საქმით სოფელს ააშენებთ, თქვენც შეიტყობთო.

მწყერი და მწყემსი.

მანაზედა მიედრიოდი, ამიფრინდა თვალ წინ მწყერი, ქოშბალი უკებ ვესროლე, მტკნარათ წავწყვიტე კისერი; წინ დავიხედე, წიოდნენ ბუდეში მისი ბარტყები,—
თითქო მწყევლიდნენ, მქოლვიდნენ, რათ დაგეარჩინე ობლები!

ძორი და იხვი.

მართმა ქორმა ერთი იხვი დაიჭირა; ქამას უპირებდა. ამ დროს ზევიდგან მონადირისაგან შემწინეულმა კაკაბმა ჩა-, მოუარა. ძორი წაეტანა ამასაც დავიქერო, იხვმა იდროვა

ქორს კლანჭებიდგან გაუსხლტა და უშველა თავსაჲს ვერც
კაკაბი დაიჭირა ქარმა და იხვიც დაჰკარგა. —

ანდაზა: ორი კურდღლის მღევარი ვერც ერთს ვერ დაიჭერს.

ჟვამი და კაჭკაჭი.

მით ხეზედ ყვავი და კაჭკაჭი ისდნენ. ჰრელი კაჭკაჭი
ხის ტოტებზედ მოუსვენრათ დახტოდა და გაუწყვეტლივ
ჩხაოდა-ყბედობდა. ჰკაი კი გაჩუმებული იჯდა. კაჭკაჭმა
ჰკითხა: რას გაუთქულობხარ, ნათლიავე, იქნება არა გჯერა,
რასაც მე გიამბობა? — შენი არაფერი მჯერაო, უთხრა ყვაე-
მა: ვინც შენსავით ბევრსა ყბედობს, ის ბევრსაცა სტყუისო.
ანდაზა: ჰბედი ვინ მოღალა და მუნჯმაო.

ძმარა, მამალი და მტრედები.

ბლესს წისკვილში ტომრებით პური მიჰქონდა. მითი
ტომარა დახეული იყო. მარცვლები გამოცვივდა და გზაზედ
დაიბნა. მტრედები და'ხდნენ და კენკა დაუწყეს. მოვარდა
მამალი და გარეკა. მტრედებმა გასწიეს და ძმარასთან უჩი-
ლეს. ძმარამ თავისებური სამართალი იხმარა: ჯერ მამალი
გაგლიჯა, მერე მტრედები წაახრჩო.
ანდაზა: მაის გავეყარე, უის შევეყარე.

მიმინო და მტრედი.

მიმინო გაცოფებული მისდევდა მტრედსა და იბრუნებდა
გულმა ველარა გაიგორა და მახეს წააწყდა. დაიჭირა მონა-
დირემ მიმინო და მოკვლას უპირებდა. შე უწყალოვ, რა და-
შიშავებია შენთვის, რომ მკლამო? — უთხრა მონადირეს მი-
შინომ. — იმ საწყალმა მტრედმა რაღა დაგიშავა, რომ მოსა-
კლავათ მისდევდიო? — უთხრა მონადირემ და მოუტრიახა კისერი.

საბრალო დედაბერი.

საბრალო დედაბრისასა თავენი ყანასა მკიანო,

ლომნი უკრებენ ულოსა და ვეფხენი შეუკრიანო;
 ღვინი ურემსა აბიან, ირმები ძნასა ჰყრიანო,
 მშველნი კვერებში შებმულან, კალოს გარს დარბენიანო.
 ზედ ანგელოზნი უჩხედან, წვრილს ხმაზედ დასძახიანო,
 ჰანკები მარდათ უქცევენ, ყანასა გაჰფიცხიანო,
 ტახნი მიწწევენ კალოსა, მეღები კუდით გვიანო;
 წერონი ანიავებენ და ბატნი დაჰჰმაზიანო.
 მათეებს ჰკილიათ ტომრები, ორმოში ჰურსა ჰყრიანო,
 მგლები წისკელილში გაგზავნეს, პურს მალე დაუფქვიანო.
 შაშვი ფქვილს მტკიცავს, გნოლი ზელს, კაჰკაჰნი ამო-
 ჰქნიანო,
 ტრედნი ჩააკრენ ლავაშსა და გერიტნი ამოჰყრიანო.
 მარიები ანზადებენ, იხენი სუფრასა შლიანო.
 ზეცას ტაროლა გაგზავნეს, ფრინველნი მოჰყრიფიანო;
 შენს მადლსა ჩხიკენი ნუ გინდა, სუფრასა აგვიშლიანო;
 სოღამაზითა ხოლბი, შუაში ჩაისვინანო,
 ბუღბუღი გალობისათვის სულ თავსა დაისვინანო,
 საწყალი ბერი ქედანი ბოლოში მოიგდინანო,
 მართათ სმენ, სჰამენ, ლხინობენ, ჰარალეს დასძახიანო.

გვრიტი და მტრედი.

გვრიტი მახეში გაება. იწყო საცოდავით ფთხრიალი;
 ცდილობდა როგორმე თავი დაეხწია. მის ახლო იჯდა ახალ-
 გაზდა მტრედი. შველის მაგიერათ დაუწყო გულმოსაკლავი
 დაცინვა: არა გრცხვენიან, შუადლისას მახეში გაებო; მე აგ-
 რე ადვილათ ვერ მამატყუებდნენო. მართი ცნახოთ, თე-
 თონ ამ მტდრედმაც საცოდავი ფთხრიალი იწყო. მერმე
 დაწრულ ძუაში გაბმულიყო.

ანდაზა: ნუ დასცინი სხვასო, გადაგდება თავსო.

მწყერი და ღამურა.

ბალიაში დამწყედელი მწყერი მარტო ღამლამით ჰქუ-

ჭუჭყადა. ღამურამა ჰკითხა: რატომ დღისით არ ჰუჭყადა?
— ჰიდეს დღისით ჰუჭყადა ჩამადგო ამ ვაგლახშიო, უპასუხა
მწყერმა. — მე ჰკუა წინეთ უნდა გეხმარნა, თორემ ახლა რა-
ღას გიშველისო, უთხრა ღამურამა. —

ანდაზა: შრემი რომ გადაბრუნდება, გზა მასუკან გამოჩნდება.

შასი სიდიდესად როდი ჰკიდია.

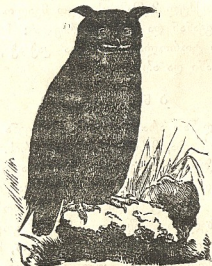
სოფლებმა მებატონემ ქალაქში ზუღბული ხუთ თუმ-
ნათ იყიდა. ჰადვაზედ დაეწრო იმისივე სოფლის გლეხი.
ზღეხი რომ შინ დაბრუნდა, დაიჭირა დედა ბატი და წაიყ-
ვანა მებატონესთან: ბატს არ იყიდი, ბატონო? — როგო-
რად? ჰკითხა: ათ თუმნათაო. — ძაცო, რას გაგიყვებულ-
ხარო. — თუ ერთი წიწკნა ჩიტში ხუთი თუმანი მიეცი, ეს
ამოდენა ბატი ათ თუმნათაც იაფიაო. —

არ წიხნი და ყვავი.

მშიერს არწივს დიდი ლოკოკინა ეპოვნა; ცდილობდა
გაეტეხნა და შიგ მჯდომი მატლი შეეჭამა, მაგრამ გატეხა
ვერ მოეხერხებინა. ჰვამდა დაინახა და ეშმაკობით უთხრა:
მე შენი გიყვებ — სულ მაღლა ცაში ავიტანდი, იქადგან ძირს

ჩამოვაცდებდი და ისე გავტუხდიო. მაპრიყედა არწივი და და-
უჯერა ყვავსა. მაგრამ ჩამწამ ლოკოკინა ძირს დაეცა და მო-
დაიმწხვრა, მაშინვე ძირს მჯდომი ყვავი მივარდა, გადაყლა-
ვა გემრიელი მარტო და მოცხრილა. ღარჩა სახტად მოტუყე-
ბული არწივი.

ს ა ს ა უ ბ რ ო .

რომელმა ფრინველმა იცის ჰყვიილი? ჰკჳკიკი? ჰუჳჳ-
კი? ჩხავილი? რომელი იძახის ყვავა? კუკუ? გუგუ? ეს
ფრინველები სად სცხოვრობენ? აშიტამ რა საერთო სახე-
ლი ჰქვიაწ? **ბ ა რ ა უ ლ ი ფ რ ი ნ ვ ლ ე ბ ი**. ძიდე რა
გარყული ფრინველები იცით? — ფრინველებში რომლები
არიან დიდი ტანისანი? შუატანისანი? პატარა ტანისანი?
რომლებს უყვართ სოფლის ახლო ცხოვრება? რათ ეტა-
ნებიან სოფელს ჩიტები, მერცხლები და კაჳკაჳები? რომ-
ლები არ ეკარებიან სოფელსა? რომლები იტაცებენ და სჳ-
მენ სხვა პატარა ფრინველებსა და პატარა ნადირებსა? რო-
მელი ფრინველები სჳმენ მარტო სხვა და სხვა თესლეუ-

რომელი — შეიძლება იხეილუბო, მაგნიმ
გამეცნი (მგაბია) ქაჩილუ სჳენს ეჩი თილუბა .

ლობას და ჭაღუა'ა? რომლებმა იციან ცუდი ფრენა? მარ-
დი ფრენა? რომელი ფრინველები დაუზრინავენ გუდ-გუნ-
დათ? ცალცალკე? რომელი ფრინველები აკეთებენ ბუდეს
ბალახებში? ჩიტგვებში? ხეებზედა? რომელი ფრინველები
მიდიან საზამთროთ სხვა ქვეყნებში? რომლები არიან ბინად-
რები და მუდამ ჩვენში ცხოვრობენ? რომელი ფრინველია
გალობაში გათქმული? დამისახელებთ მაგალოხელი ფრინვე-
ლები! რითი გვანან და რითი გაირჩევიან: ჩიტ და მწყერი,
მერცხალი და ტოროლა, ყვავი და კაჭკაჭ, გუგული და
ოჯოჯო, ყორანი და არწივი? —

ა ნ დ ა ზ ე ბ ი.

ჩატი ბღღუნათ არა ღირდა, უკან დევნა მეტი იყო. ჩი-
ტი სადაც გაიზდებოდა, მიწი ბაღდადი ის არის. მართი მერცხ-
ლის ჭკჭკი ზაფხულს ვერ მოიყვანს. შვემა ყვავს უთხრა:
აი შე სკინტლიანო! შვეს რომ კაკალი გააგდებინო,
ისიც კარგია. შვალს თავისი ბახალა მოსწონს. შველა
ფრინველი ხეზედ ზა, მწყერი მიწაზედ გოგდება. შაშვა
იჩივლა: თხუზმეტნაირი სიმღერა ვიცოდო, მაგრამ ისეთმა
ალაღმა დამიქროლა, რომ სულ ერთიანათ დამავიწყდაო.
შან ალაღ-ალაღს იძახდა და ეინა მწყერსა იჭერდა. არ გა-
თეთრდება ყორანი, რა გინდ რომ ხეზე კეიშითა. შარს
ყვავით ვერ შეაშინებ. შარო, ბევრისა მღვეწელო, ბევრჯელ
დარჩები მშიერი. შვეს რა აქვს, კაჭკაჭ რა მისცეს. სადაც
შაფარდენი ბუდობ, მტრედი ვერ გაიხარებსო.

გ ა მ ო ც ა ნ ე ბ ი.

მალლიდგანა წამოვიდა კაბა კუბა კაბა ჭრელი, სულ იმასა
დაედევნა ქვეითი და ცხენო ანი. საკვირველი ღვწუზია: ჩვენ-
თან ცხოვრობს ზაფხულში, არც არავისას კითხავს, არც ქი-
რას გვაძლევს სახლში. მართი რამ სულიერი კულიანი და
ჭრელია, ქათმის პატარა შვილითათვის სინაილა გამწყვეტ-

ხეობის-გორის-მდელო-იქნება
სიხშირის-ქვეითი-კაცი-ლიბ-ბეჭე-მეძინა

ლია. მართი რამ უკხო ფრინველი მთას მიადგება გმირულ
ლათ, თავს ხურავს წითელი ქუდი, ტანთა აცეია ბებრულათ,
მას თავის პირი ცულათ აქვს, ახალი გამოპირულათ, ხმელს
ლაჰკრავს, ნედლი გამოაქვს მას თავის სარჩო გმირულათ.

ს ა წ მ რ ი.

მარეული დიდი ტანის ფრინველები: შუატანის ფრინ-
ველები: პატარა ფრინველები: მტაცებელი ფრინველები: მგა-
ლობელი ფრინველები: მარდათ მფრინავი ფრინველები: ბა-
ლახში ბუდის მკეთებელი ფრინველები: ბუჩქებში ბუდის მკე-
თებელი ფრინველები: ხეებზედ ბუდის მკეთებელი ფრინველე-
ბი: ზამთარში წამაელელი ფრინველები: ბინადარი ფრინველები:
მაზარალებელი ფრინველები: საარგებლო ფრინველები:

რათი გაიჩნევია კაჭკაჭა და ბატი?

მამალი და კატა.

მართი მამალი და ერთი კატა დაძმობილდნენ. იწყეს ერ-
თათ ცხოვრება. ძაბა სანადიროთ ტყეში დადიოდა, მამალი
კი შინა რჩებოდა. როცა კატა წასელას დააპირებდა, მამალს
ეუბნებოდა: „შინ იჯექი, თავი კარში არ გამოყო, თორემ მე-

საქართველოს
ქართული
წიგნობა

ლია მოგეპარება და შეგქამს“. მართელ კატა ტყეში წავიდა.
ზაჩნდა მელია, ფანჯარასთან მიცუნსულდა და ტკბილათ
შესძახა:

პიულიყო მამალო, ოქროს ბიბილოვანო,
მშვენიერ ქოჩრიანო, ლამაზ ლაბაბიანო!

შანჯრიდგან გადმომხედე, საცენკი დაგიყარო.

მამალმა სთქვა: მოდი ერთი გადავიხედავ, ასე ტკბილათ
ვინ ლაპარაკობსო. თავი გამოყო, მელიამ პირი სტაცა და
გაარბევინა. მამალმა საცოდავით მორთო ყვირილი:

წყეულსა მელას მივეყვარ დაბუღულისა ტყისკენა,
მიმარბევინებს საჩქაროთ შორეულისა მთისკენა,
კატავ, ერთგულო ძმობილო, გამოექანე ჩემსკენა.

კატამ მოჰკრა ყური მამლის ყვირილსა, გამოეკიდა მე-
ლას, დაეწია, გააგდებინა მამალი და მოიყვანა შინა. — „მესმის,
ჩემო ძმობილო! — უთხრა კატამ — ხვალ მე უფრო შორს წა-
ვალ, მელიას ნულარ დაუჯერებ, თორემ შავდღეს დაგაყე-
ნება.“ წავიდა კატა სანადიროთ. მელია ისევ ფანჯარასთან
მიცუნსულდა და ტკბილის ხმით დაიწყო:

პიულიყო მამალო, ოქროს ბიბილოვანო,
მშვენიერ ქოჩრიანო, ლამაზ ლაბაბიანო!

შანჯრიდგან გადმომხედე, მარცვლები დაგიყარო.

მამალს სინსილი მისდიოდა მარცვლების დასანახავად,
შაგრამ თავი შეიმაგრა. მელიამ უფრო საცდენი სიტყვები
შოიგონა და დაიწყო:

პიულიყო მამალო, ოქროს ბიბილოვანო,
მშვენიერ ქოჩრიანო, ლამაზ ლაბაბიანო!

ურმები მიგორავენ, გასდით ფეტვი ყვითელი,
ზადმოფრინდი, აკენკე საჭმელი გემრიელი.

მამალმა ველარ მოითმინა, უნდოდა თვალთ მანკ
დაენახა თავისი საყვარელი ფეტვი და გამოჰყო თავი. მე-
ლიამ სტაცა პირი და გაარბევინა. მამალმა კიდევ საშინელი
ყვირილი გააბა:

წყეულსა მელას მიყევარ დაბურულისა ტყისკენა,
მიმარბეინებს საჩქაროთ შორეულისა მთისკენა.

ძატავ, ერთგულო ძმობილო, გამოეჟანე ჩემსკენა.

ძატა შორს იყო, მამლის ხმას ძლიეს მოჰკრა ცოტათი
ყური, გამოუდგა მელასა, როგორც იყო მეეწია, გააგდებინა
მამალი და მოიყვანა შინა. — „მამალო, უთხრა კატამ, ხვალ მე
უფრო შორს უნდა წავიდე, გაუთხილდი არ გაცდინოს მე-
ლამ და თავი არ გამოჰყო, თორემ რამდენიც უნდა იყვი-
რო, მე ვეღარ გამაგონებ და დაიღუპები.“ ძატა მეორე დი-
ლით ისევ სანადიროთ წავიდა. მელამ იღროვა და ისევ ფან-
ჯარასთან ტყილათ შემოსძახა:

პიყლიყო მამალო, ოქროს ბიბილოვანო,
მშვენიერ ქორიანო, ლამაზ ლაბაბიანო!

ბკერ მთიდგან დაეშვა დიდი გროვა ქათმისა,
წინამძღოლი არა ჰყავთ ეშინიანთ ქორისა.

მამალს ტანში ჟრიალმა დაუარა; ძალიან უნდოდა ცა-
ლი თვალთ მანც დაენახა ქათმის გროვა, მაგრამ კატის
სიტყვები მოაგონდა და თავი შეიმაგრა: „არა, ეხლა არ გაე-
ყოფ თავსა — სთქვა მამალმა — როცა მელა წავა, მაშინ გადვი-
ხედავ“. მელია მანც კიდევ ცდილობდა მამალი შეეცდინა,
მაგრამ მამალმა გასძახა: „ტყუილათ ნუ ატუზულობარ, გასწი,
დაიკარგე, მე შენ ვეღარ მამატყუებ“. — „მე შენთან მოსატყუ-
ებელი განა რა მაქვს? — ბაკვირებით უთხრა მელიამ, — გინდ
გამოიხედე, გინდ ნუ, მე რა? მშვიდობით, შენთვის აღარა
მცალიან.“

მელია გამოცურცულდა და იქვე კუთხეში მიიმალა. მა-
მალს რომ მელიას ხმა არ ესმოდა, სთქვა: აბა ერთი გადვი-
ხედო, ის ეშმაკი მელია წავიდა, თუ აქ არისო?. მამალმა ფან-
ჯარაში გამოჰყო თავი, მელია უცებ სწვდა კისერში და გაი-
ტაცა ტყისკენა. შხედურმა და უგუნურმა მამალმა ბევრი იყ-
ვირა, მაგრამ კატას ვეღარ გააგონა, ძალიან შორს იყო წა-
სული.

კუ აუტყდა არწივსა ფრენა მასწავლეო. არწივმა უთხრა: არ შეგშენის, ვერ ისწავლიო. კუ უპრა ჩამოეკიდა: გინდა თუ არა, უნდა მასწავლოო. არწივმა დაავლო კლანჭები კუსა, მალლა ჰაერში აიტანა და გაუშვა: აბა ისწავლე ფრენაო. კუ ძირს ტყვიასავით წამოვიდა, დაეცა დიდ სიბ ქვაზედ და სრულიად დაიშხვრა.

დაჰერილი მელა.

სუცუნა მელა მოსტარის, ზამთარი მოდის ძნელია;
პარჩიე, გამოვარჩიე, ყვინჩილს ეატანე ხელია,
მისმა პატრონმა შემიტყო, მოავლო კეტსა ხელია,
მითი ისეთი მიკივლა, უკბათ მამწყვითა წელია;
იქნამს შეჰქარა თემია, ერისგანი და მღვდელია;
წინ ხუცესი შემეყარა, მან დამიქნია ხელია,
იქას შენდობა მოუთხოვე, მან მამიწედინა ხელია;
დარბაზ შიგნით შემიყვანეს, ქალები ენახე ბევრია;
ქალები ტყავს მიშინჯავენ — წითელია, თუ ჭრელია?
მაშინდელს შეშინებულსა ახლაც არა მძევს ფერია.

გველი და გლეხი.

შეირიალდა გველი გლეხთან და უთხრა: მეზოპელო, მოდი ახლა მეგობრულათ ვიცხოვროთო; შენ ჩემი შიში აღარ უნდა გქონდეს, ხომ ხედავ სულ სხვა ვარ, ამ გაზაჟუღზედ კანი გამოვიცვალეო. ზღეხმა კეტს ხელი დაავლო და უთხრა: კანი ახალია, გული ისევ უწინდელიაო; დაარტყა თავში და სული გააყრევინა.

ლომი და ბაყაყი.

ლომი იდგა ქაობის პირსა. მაიგონა
ბაყაყის ყიყინი; იფიქრა: დიდი რამ მხე-
ცი უნდა იყოს, აქ მალლა, რომ ჰყვი-
როსო. საომრათ წოცნადა. უცებ ბაყა-
ყი ნაპირს განოცოდა. ლომმა ფეხი
დაადგა, დააჭყვირა და გაჭყლიტა; სტევა:
თვალში არა სჩანს, მე კი შემეშინდაო.

მეთევზე და თევზი.

მეთევზემ დაიჭირა წყალში თევ-
ზი. თევზმა უთხრა: გამიშვი წყალში,
ხომ ხედავ პატარა ვარ, ერთი ლუკმაც არ გამოვალო; გა-
მიშვებ, გავიზრდები, მაშინ დამიჯერ და სარფა უფრო ბევ-
რი გექნებაო. მეთევზემ უთხრა: წყალში თევზსა და ჰაერში
ფრინველსა ფასი როდი სძევსო.

მგელი და მამცხვარი.

მგელმა სტევა: მთაზედ მექცხვარეს შემოეშალა ცხვარიო,
თიკანს, რომ პირი დავადლე, თხამ დაიძახა ვაიო,
იქ ჩამო:ახრჩობ მურა:ა ჩემკენ ეჭირა თვალიო.
მექცხვარე გადმოეშველა ეჭირა შინდის კავიო:
ზადმომკრა, გადმომიჭირა, მომტეხა თქმოს თავიო,
ძლივს გავასწარი რა ყოფით, დღე დამაყენა შავიო.
მაცადე, შვილო, მექცხვარე, მოგსლოდეს ტკბილი ძილიო,
ძაღლები შინ გაგპაროდნენ, ღია დამიხედეს კარიო,
შენ ფარეხში შეესულვიყო, მეწყეიტას თხა და ცხვარიო,
ღილაზედ გამოსულიყავ, გეგლიჯოს თმა და წვერიო,
ძაქკაქები დაგჩხაოდნენ, გედოს სიკედილის ფერიო.

ს ა ს ა უ ბ რ ო.

ძალმახი რა არის? დამისახელეთ თევზებო! მათხარით

რომ გადმოხვალ, ფიცხლავ სული გაგცეცია. შრთები აქვს, არა ფრინავს; უუვხოა და დარბის. ნადირი რამე მინახავს უფროთ, უნისკრო ფრინველი, სახლი აქვს, ცეცხლი ვერ დასწევას, ძნელია მისაგნებელი, ყოველი კაცი მას დასდევს ერისკაცი და მწირველი.

ს ა წ ე რ ი.

მრავული... ბველი... ძალამი... ბუ... ხრამული... ჩოხა... საღვინე... შიჩხული... ძალამანი... ბაყაყი... ძალმახი... შაშვი... მელა... ხელიკი... ზურგიელი... ხონჩა... ტარალანა... ჯამი... ტურა... ბალიში... ძოჭი... მბახი... ჩხიკვი... ინდოური... სტაქანი... ძე-რა... იხვი...

რითი განირჩევა ოთხფეხი და თევზი? მევზი და ფრინველი?

მ ე ლ ი ა დ ა თ ხ ა . ლ

მელია მინდორზედ მიდიოდა. მალლა ყვავებზედ დარჩა თვალეზი და ჭაში კი შლაპა გასძვრა. იმის ბედათ ჭაში ცოტა წყალი იდგა, დახრჩობისა ფიქრი არ იყო, მაგრამ მალლა ამოსვლა კი არ შეიძლებოდა. იდგა წყალში მელია, ღონობდა და სწუხდა. მართი ცნახოთ მოდის ბაკაბუკით თხა და ბატონურათ მოაბიჯებს; მოდის, წვერს აცანცურებს და გრძელ რქებს იქნევს. ღანდობილა გადაუხვია გზასა, ჩაიხედა ჭაში, დაინახა მელია და ჩასძახა: მანდ რას აკეთებ, მელია? — ეისვენებ, ჩემო გვრიტო! ტკილიათ ამოსძახა მელიამ, — მანდ მალლა ცხელა და იმიტომ აქ ჩამოვხტი. უჰ, რა მშვენიერი სიგრილეა აქ რომ იცოდე! ცივი წყალი რამდენიც გინდა! თხას დიდი ხანია წყურვილით პირი უშრებოდა. „წყალი მართლა კარგია?“. ჰკითხა თხამა. — მშვენიერებაა, — უპასუხა მელიამ: ან-

კარასავით წმინდა და ყინულივით ცივი; ჩამოხტომატო
გინდა, ორივე დავეტყუებ.

მოუვიდა თხას ტუტუცობა და ჩახტა ქაში. ღახე ამ
წვერიან ტუტუცსა, ჩამოხტომატ ვერ მოახერხა, სულ ერ-
თიანათ გამზუნზლა, — გაწყრომიტა სტქვა მელამა. შეახტა მე-
ლა ზურგზედ თხასა, ზურგიდგან რქებზედ მოექცა, რქებიდ-
გან მალლა ახტა და მძკურცხლა ტყისკენ. ღარჩა შიგ უგუ-
ნური თხა. ძიდელამ შიმშილით სული ამოსძვრა. ბოლოს
ძლივს მიაგნეს, მოსჭიდეს რქებზედ ხელი და ამოიყვანეს
მალლა.

ბუზი და ეტლი.

მრი ბედაური ცხენი ნიავსავით მიაქროლებდნენ ეტლ-
სა. ძეიშიან გზას საშინელი ბუქი ასდიოდა. ბუზი გაექანა,
დასკუბდა ეტლზედ, იფიქრა, ვითომც ის მიაჩბევინებს ეტლ-
სა და თავმოწონებით მორთო ძახილი: ერთი შეხედეთ რა
კორიანტელი დავაყენო.—

ბუზი და სპილო.

ბუზს უცებ მოასწრო შემოდგომის სიცივემ. მიიხედ-
მოიხედა და დაინახა ახლო სპილო. ბაექანა და ყურში შე-
უძვრა. ძალიან თბილათ ეჩვენა ეს ადგილი. მთელი ზამთა-
რი შიგ გაატარა. როცა გაზაფხულდა, გარეთ გამოფრინდა,
მიუბრუნდა სპილოსა და მადლობა გადაუხადა. სპილომ უთ-
ხრა: ვინ ხარო? შენი არც შემოსვლა გამიგიაო და არც
გასვლაო.

შოშო.

ძვირა საღამო დაღამდა, მოახლე გარბის რბენითა:
შოშო სადღაც წავიდა, თავს გადგვიარა ფრენითა,
შრთა რატომ არ დაეპყრით, ეს ჩვენ ავათა ვქენითა;

+ შეეძრ აქეთ, ჩვენსკენ ყაფილიყო, მა-
შინ იმეძრა მკუხრისკენ აქეთაჲ

ბალიავ, უცხოთ ხელქმნილო, გათქმულო მთელსა ქართლსა
ლშია,

იმას რატომ არ ეცადე, რომ არ გაგეშვა კარშია.

ასტირდა საწყლათ გალია თავისა აოხრებასა,
რა ღირსი ვიყავ საწყალი მე შოშიასა ხლებასა:
მაი ამ ამბის მსმენელსა, შოშიას დამკარგავსაო,
შოშიას მომლოდინესა, მე საწყალ გალიასაო.

ბატონი შვილი ასტირდა, შფოთავს ღიდის წუხი-
ლითა,

იმას იგონებს მღვიდარე, არ დაიძინებს ლულითა,

იმას მაინც არ გაუშვებ, თუნდ იყუჩეს მალლა მთაშია,
ან იმის ძებნით მოცეკვდები, ან ჩაფარდები ზღვაშია.

მხატვრული ბუზი.

დაქანცული ხარი სალამოზედ ძლივს მოათრევდა გუ-
თანსა. მის რქის წვეროზედ დასკუპებულიყო ბუზი. ბუზივე
შემოეყარათ გზაზედა. ღაო, საიდგან მოღიხარო?—ჰქიხა ამ
ბუზმა. იმან კი ცხვირი მალლა აიღო და ამპარტაენულათ
უთხრა: საიდგანაო? ჩვენ ვხნავდითო.

პრიჰინა და პიანჰველა.

შემოდგომის კაი დარი იყო. დასველებული პური ჰიან-
ჰველებს ზევით ამოეყარათ და აშრობდნენ. მშიერი ჰრი-
ჰინა მივიდა და სთხოვა: ცოტაოდენი საჭმელი მიწილა-
დეთო. ჰკითხეს: ზაფხულში რას აკეთებდი, რატომ საზამთ-
როთ საზრდო არ შეჰკრიფეთ?—ზენაცვათ, სად მეცალა
მაგისტვის, სულ სიმღერას გავძახოდიო, უთხრა ჰრიჰინამ.—
თუ შენახვის დროს მღეროდიო, ახლა რომ გშიან, ისტუ-
ნეო, უთხრეს ჰიანჰველებმა.

ჰინჰველა და უშტპარი.

ჰინჰველას აეკიდებინა ოთხი თავის ოდენა სიმძიმე.

მიათრევდა და თან ამბობდა: ჩემოდენა ჯაფაში არ არის, მაგრამ ქება კი არავისგან მესმისო; აი უღონო და ბზუილა ფუტკარი კი მარტო ყვავილებზედ დაფთხრიალებს, ჯაფა არც კი შეუძლიან, მაგრამ ყველა იმის ქება-შიაო; მეტი უსამართლობა კიდეც იქნებაო? მფრინავმა ფუტკარმა გაიგონა და უთხრა: ეგ იმისთვის ხდება, რომ შენი ჯაფა არა ვისთვის არის გამოსაყენებელი, ჩემი შრომა კი მასიამოვნებელია ადამიანისათვის და ლეთისათვისაცაო.

თ ა გ ვ ი დ ა კ ა ტ ა.

თაგვი ავით გამხდარიყო, ტანში იყო ლერწვითაო,
დაეგო ქვეშა ლოგინი, ბუმბულს იწეა ბეწვითაო;
პატამ ეს რომ გაიგონა, ლმერთს შეჰქანელა ხვეწნი-
თაო,

მუხლებზედ ბეერი იცემა, თმა იგლიჯა წეწვითაო.

აღმა კატა წამოზრძანდა თავის დიდი ჯარითაო,

თაგვისა კარსა ჩამოხტა ფირუზის კარავითაო.

თაგვი იწეა მხარ-თეძოზედ, ფიცხლავ ფეხზედ წამოხ-
ტაო,

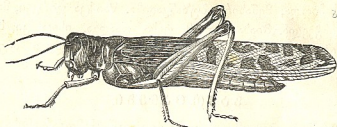
პარი კლიტით ჩაუკეტა, შიგნიდგან ეუბნებაო:

რა გინდაო, ყურ-დიდაო? — შენთან მოველ ყურ-
ცქვითაო.

რა გინდა რომ ავით ვიყუდ, შენი ნახეა არ მინდაო.

აღმა კატა გამოზრუნდა თავის დიდი ჯარითაო,

მუხლებზედ ხელი დაიკრა, სულ თაგვები დაგვიფთხაო.

ს ა ს ა უ ბ რ ო.

თაფლს რა გვიკეთებს? ბზუკუნი რამ იცის? ბზუილი? კრიჭინი? მსელს რა აბამს სახლებში? ტკბილის რამის დახვევა რას უყვარს? იმ ცხოველს რა ჰქვიან, რომელიც ლოგინში მწარეთ ჰკბენს ადამიანებსა? იმ ცხოველს რაღა ჰქვიან, რომელიც ხანდახან გუნდ-გუნდათ დაეცემა ხოლმე მინდორსა და მოსაველსა სტელებავს? ფუტკარსა, კოლოსა, ბუზსა, კრიჭინასა, ობობასა, კიანჭველასა, რწყილსა და კალიასა რა საერთო სახელი ჰქვიანთ? — **მწებრები**. როგორი ტანი აქვთ მწერებსა? სისხლი? რამდენი ფეხი აბიათ? — მკესი, ობობას კი რვა. რამდენი თვალი აქვთ? — ორი, ობობას კი თორმეტი. რომელ მწერებს აქვთ ფრთები და შეუძლიანთ ფრენა? რომლებმა იციან მარდი ხტომა? მარდი სირბილი? რომლები არიან მავნებელნი? ბუზებს რომელი მწერი ხოცავს? რომელი მწერი ჰყავს ადამიანს გაშინაურებული? რათინახავს შინ ფუტკარსა? რისგან აკეთებს ფუტკარი თაფლსა და ფიჭასა? რომელი მწერები სცხოვრობენ ერთათ ჯალაბობით? ცალცალკე? როდისა ეხედავთ ჩვენ მწერებსა? ზამთარში სადღა არიან? როგორ აჩენენ შვილებსა? რითი გვანან და რითი გაირჩევიან: ფუტკარი და ბუზი, ბუზი და კოლო, კრიჭინა და კინჭველა, ობობა და კალია? —

ა ნ დ ა ზ ე ბ ი.

ბუზი ბევრი ბზუის, ფუტკართან ყველა სტყუის. ჰველა

თავისას ჩიოდა, მენახირე ბუზანკალსა. წაიქცა ჯიჩქვინა, მიეხ-
ვია ჯინჭველა. შიასაც რომ ფეხი დაადგა, ისიც კი ხმას
ამოიღებს. ძოლოც კი წააქცევს ცხენსა, თუ დიდი მგელი
უშველის.

გ ა მ ო ც ა ნ ე ბ ი.

ჭერში თავდაღმა მარდათ დადიან, ჩამოვარდნისა არ
ეშინიანთ. მალლა კუთხეში მახე აგია, არც ხელით არის გა-
კეთებული, არც თავგებისთვის დამზადებული. შავი არის
შაშვივითა, იკბინება ძაღლივითა, პატრონს ღამით ათამაშებს
კამანჩა და სტეირივითა. სუსტი, მსუბუქი ფრინველი არ ით-
ხოვს სასმელ-საჭმელსა, კაცსა საზრდოსა უტკბილებს და
ღმერთსა უნთებს სანთელსა.

ს ა წ მ რ ი.

ძოლო... ბველი... შიანჭველა... ღოში.. ნემსი... პური...
ძალია... უუტკარი... ძეჩა... ბაღდადი... ბაყაყი... რწყილი... ბაღ-
ლინჯჭ... შარვარი... მბობა... წინდა... შრიქინა... მარანი...
ბოროლა... ~~ბაღდადი~~... ღომი... ბრიფილი... ძოჭი... შუბი... ტას-
ტი...

ჩიითი გაირჩევიან კალმახი და ფუტკარი?

მელია და მწყერ-ჩიტა.

მელიამ ლეშს მიაგნო და ღონიჭრათ მიაძღა. მაუჭირ-
და მონელება. შეეხვეწა მწყერ-ჩიტასა: ოლონც კი ეს საჭმე-
ლი მომანელებინე და ჩემ ღლეში შენ შვილებს ხელს არ
ვახლებო. ძარგიო, უთხრა მწყერ-ჩიტამა: მე აუფრინდები და
შენ უკან მამყეო. აფრინდა და გამოიყენა უკან მელია. ხან
მინდორზედ არბევინა, ხან ჩიჭკვებზედ ახტუნა, ხან წყალში
შეატოპინა. იმდენი არბევინა, მინამ ფერდებს დაახეთქამდა.
მოინელე თუ არაო? ჰკითხა მწყერ-ჩიტამა.—მოვინელეო,

მაგრამ ახლა სიცილი მამინდა ძალიანაო; ერთი გუთლიანად მაციანე და შენ შეილი-შეილებსაც ხელს არ ვახლებო. სარ-გი, წამამყეო, უთხრა მწყერ-ჩიტამა. მიიყვანა კალოზედ და ძნაში დამალა. თვითონ მიფრინდა და ხარს რქაზედ დააჯდა. ზღვებმა სახრე მოუქნია, უნდოდა მოეკლა, მწყერ-ჩიტა სწრაფათ გაუსრიალდა, სახრე ხარს მოხვდა რქაში და მოსტეხა. მელია იცინის, იცინის, კედება სიცილითა. მერმე მწყერ-ჩიტა მაწენის ქოთანზედ დაჯდა. ჭეა ესროლეს, მწყერ-ჩიტამ აიცდინა, მოხვდა ქოთანსა, ქოთანი გატყდა და მაწონი კალოზედ დაიღვარა. მელია იცინის, იცინის, კედება სიცილითა. მესამეთ მწყერ-ჩიტა ყმაწვილს დააჯდა თავზედ. ყმაწვილმა სახრე მოუქნია, უნდოდა მოეკლა, მოირტყა თავში და მორთო ღრიალი. მელია იცინის, იცინის, კედება სიცილითა. მიფრინდა მწყერ-ჩიტა და ჰკითხა: კაი სეირი გაჩვენე თუ არაო? ამ დროს მელიას კიდევ მოშივნოდა, წაატანა პირი, უნდოდა მწყერ-ჩიტა დაეჭირა და შეეჭამა. მწყერ-ჩიტა აფრინდა, მელიას ზემოთ ძნაზედ დაჯდა და უთხრა: ერთი სეირი კიდევ უნდა გაჩვენოეო. მიეპარნენ მწყერ-ჩიტას, დაუქნიეს დიდი სახრე, აიცდინა მწყერ-ჩიტამა, მოხვდა მელას შიგ თავში და ფეხები აუშეკინა. აფრინდა მწყერ-ჩიტა და გასწია თავის ბინაზედ.

ცალთვალი ირემი.

იყო ერთი ცალთვალი ირემი. ცალი მხრიდგან მიპარვისა ეშინოდა და ძოვნის დროს დიდს სიფრთხილეს იყო. ბოლოს იფიქრა: წავალ ზღვის პირსა, გამოთხრილ თვალს ზღვისაკენ ვიქ, საღს მინდვრისკენ და სიფრთხილე აღარ მომინდებაო. სწორედ ასე მოიქცა. მონადირემ შენიშნა ირმის დაუდევრობა, ზღვიდგან ნავით მიეპარა, ესროლა ისარი და მოჰკლა ირემი.

ანდაზა: სიფრთხილეს თავი ~~არა~~ დროს არ ასტკივდება.

კ ა ტ ა.

სახლის უკანა დედა კატუნა
იჯდა კუნჭულში დაღონებული;
მივიდა მასთან ხედი ღრუტუნა
და ჰკითხა: რათ ხარ დამძარებული?
— ახალმა რძალმა ჩუმად შეტამა
ღილით შემწვარი ქათმის ბარკალი,
ბრალი მე დამდო, ცილი დამწამა,
მიმაბეგვინა ალაღ-მართალი.

ძალლი და ჩრდილი.

ძალლი ხიდზედ მიდიოდა. პირში ხორცი ეჭირა. ღაინა-
ნახა თავისი ჩრდილი წყალში, ეგონა იქ სხვა ძალლს მი-
აქვს ხორციო; ჩახტა წყალში და ხორცი პირიდგან გაუშვა,
თავის ჭკუაში იმ ძალლისათვის უნდა ხორცი წაერთმია. ამ
ღროსიმისი ხორციც წყალმა წაიღო და დარჩა პირცარიელი.

გ ა მ ო ს ა ნ ე ბ ი.

მე ძმა მყავს შავი სახისა, არ არს ჩემი დედმამისა,
ხან კედება, ხანა ცოცხლდება, არის სხვა და სხვა ტანისა.
მართი რამ უცხო მავალი გვერთით ჩნდა გამიკვირდო,
თუ გავიქეცი გამამყვა, თუ დავდექ, დადგა ისაო,
თუ ხელში ავიღე რამე, მან ბარგი აიკიდაო,
თქვენი ჭირიმე მიშველეთ, ეს რა გადამეკიდაო.

ძალლი და ძროხა.

მართი ძალლი დაწოლილი იყო თივის გროვაზედ. მივი-
და შიმშილისაგან დაბნედილი ძროხა და ცოტაოდენი თივა
უნდა ეჭამა. ძალლი კბილებს ღრენით მივარდა ძროხასა და
გააგდო იქით. ძროხამ უთხრა: შე უმგზავსო ძოვრო, რათა
გაქვს იმდენათ შური თვალი, რომ შენთვის გამოუყენებელი
თივაც კი არ გემეტება მშიერი ძროხისათვისო?

ანდაზა: ავი ძალლი არც თვითონა სკამს, არც სხვასაც მგესო.

ც რ უ.

ბავშვი ცხვრებს აძოვებდა. თითქო მგელი დაინახაო, დაიწყო ყვირილი: მიშველეთ მგელიო. ზღეხები გაიქცნენ, ნახეს ტყუილი იყო. ასე მოატყუა მეორეთ და მესამეთ, მეოთხეთ მგელი მართლა შეუვარდა. ბავშვმა მორთო ყვირილი: არიქა, მიშველეთ, მგელიო. ზღეხებს ეგონათ კიდევ გვატყუებსო და ყურის არ ათხოვეს. მგელი უშიშრათ დაერია ცხვრებში და დიდი ნაზნევი ქნა.

ანდაზა: ტყუილის მთქმელს რა სარგებლობა აქვსო? ის სარგებლობა—მართალსაც აღარ დაუჯერებენო. ტყუილს მოკლე ფეხები ასხია.

მთიური წყარო.

შუილ-ხუილით გადმოდის
 ძამკამბ მთიური წყარო,
 თითქო მთა-ბარს ჩაჰკითხოვდეს,
 მოწყენილი რათა ხარო?
 აბა წყარო, მარდო წყარო,
 თამაშობით მომდინარო,
 ბუჩქი, ყვავილი, ბალახი
 მინძლო კარგა გაახარო.

უსუნო ყვავილი.

მინდორში იდგა მშვენიერი უსუნო ყვავილი. ბავშვს მოეწონა, მოგლიჯა და თავის ვარდის კონაში ჩაარკო. პატარა ხანს უკან ქუსუნა და იგრძნო, რომ ამ ყვავილს ვარდის საამური სუნი მისცემოდა. ბავშვი დაფიქრდა და სთქვა: ახლაკი მივხვდი—დედა ჩემი რათ მირჩევს კარგ ამხანაგებში ყოფნასაო.

+ გაიქცნენ — ყვირილი
 მიიქცნენ, მიუვიწყრენ — ირწმუნა.

ანდაზა: შავი თეთრთან რომ დააბა, ან ზნეს იცვლის ან ფერსაო.

მოუშვიძრებელი კითხვა.

მღერს ურმით თივა მიჰქონდა. შემოეყარა წინ მეორე გლეხი. ბამარჯვება! — გაგიმარჯოსო. — მე რა მივაქვსო! — შეშაო. რას ამბობ, კაცო, რის შეშა, თივა უძევს ურემზე-დაო. — აბა, რომ კარგათ ხედავ, რაც უძევს, რაღას მეკითხებიო? მაშინ მკითხველმა გლეხმა თავი მოიქცა და სთქვა: მართალს მეუბნება, რას ეკითხები, როდესაც ურემზედ ჩემი თვალითა თივასა ვხედამო.

მინდორში გასვლა.

მწვანე მინდორი ბიბინებს, თავისთან მიწ-
ვევს სტუმრათა,
ბევრს მშვენიერსა ყვავილსა მწე მპირდება სა-
ჩუქრათა;
წავალ და შეეკრავ კონებსა, ათას ფრათ აყვავებულ-
სა,

მოურბეინებ ჩემს დებსა, ვასიამოვნებ მათ გულსა.

ს ა ს ა უ ბ რ ო .

ბალახის ქვემო ნაწილს რა ჰქვია? შესევებზე რა ამოს-
დის? ღეროზედ რა ასხია? მაშ რამდენი ნაწილი ჰქონია ბა-
ლახსა? საკმელს ბალახი საიდგან იღებს? რითი იღებს მიწი-
დან საკმელსა? როგორა ჩნდება ბალახები? რომელი ბა-
ლახების ძოვნა უყვარს შინაურ საქონელსა? რომელ ბალა-
ხებს იყენებს ადამიანი საკმლათა? რომელი ბალახები იხმა-
რებენ წამლათა? რომელი ბალახები არიხნ შხამიანები? რი-
თი გვანან და რითი გაირჩევიან: იონჯა და სამყური, პიტნა
და აბზინდა, სატაცური და სვინტრი, გვირილა და ვარდკა-
ქაქა?

მარდიც ბალახია? მაშ რა არის? დამისახე-
ლეთ **ყვავილ ეზი!** ია, ყაყაო, ნარგიზი,
იასამანი, ზამბახი, ტუხტი. რითი გაირჩევიან
ყვავილები ბალახებისაგან? როდის იშლებიან
ყვავილები? შეელაზედ აღრე რომელი ყვავი-
ლი იშლება? ია. როგორი ფერისაა ია? მარ-
დი? ყაყაო? იასამანი? ნარგიზი? ზამბახი? ტუხტი? რომელ
ყვავილესა აქვს კარგი სუნი? რომელი არის უსუნო? რო-
მელი ყვავილი იზდება ეკლიან ბუჩქზედ? შეადარეთ ვარდი
და ია, ნარგიზი და იასამანი, ყაყაო და ზამბახი?

ა ნ დ ა ზ ე ბ ი.

სხვისა ხელით ნარს ნუ მოგლეჯ, ეკლიანი ბალახია.
თივაში ცეცხლი არ დაიმალება. იმა გშობა შობითა, ვარ-
დმა გაგზარდა ქებითა, ნარგიზმა ძუძუ გაწოვა, მას გეგზარ
სუნელობითა.—

გ ა მ ო ც ა ნ ე ბ ი.

ბაზათხულზედ მიწდორში მე მინახავს ყვავილი,
მწვანე ფეხი აბია, აქვს მტრედის ფერი თვალი,
ბალახებში ძლივსა სჩანს, არ იცქერის მდიდრულათ,
სუნი სდის მშვენიერი, თუმცა ყვავის თაფმდაბლათ.
აბა ოთხი ასოთი დასწერეთ ხმელი ბალახი!—

ს ა წ ე რ ი.

იოანჯა... ია... ლრუბელი... იასამანი... მჟაუნა...
ნარგიზი... სვინტრი... ტუხტი... ხეკაკუნა... ზამბახი...
სატაცური... ლენცოფა... სპილო... რძიანა... ლამბა...
ქი... პორკოტი... სამყური... მუთაქა... წინდები... გვი-
რილა... ლომი... ნიბლია... შაფა... ძორი... ჭინჭა-
რი... ბალბა... შოშია...

დასწერეთ, რა სარგებლობა აქვს ადამიანს ბალახებისაგან?

მელია და წერო.

მელია დაუმეგობრდა წეროსა და ერთხელ სადილათ დაჰპატიჟა. მელიამ სადილათ მოამზადა ოსპის თხელი შეკამადი, დაასხა ~~ლაშქაშედ~~ და წეროს უთავაზა: მიირთვი, ნათლიავე, მიირთვი, ჩემო ბატონო, შეკამადი ჩემი ხელით გამიკეთებიაო! წეროს შიოდა, შეკამადის ჭამა ძალიან გულ-ლით უნდოდა, გრძელ ნისკარტს მალმალა სცემდა ~~ლაშქაშედ~~, მაგრამ პირში ვერაფერი მოიგდო. მელია კი შეკამადს მარჯვეთ სწვავდა თავისი გრძელი ენითა. სწრაფათ მოტვლიბა მელიამ მთელი ~~ლაშქაქი~~ და წეროს უთხრა: უკაცრავად ნუ ვიქნები, ამაზედ მეტი აღარაფერი გახლავსო. — ამისიც მადლობელი გახლავარ, ხვალ მე მეწვიე სადილა-თაო, უთხრა წერომ მელიასა.

მეორე დღეს მელია ეწვია წეროსა. წერომ მუხუდოს შეკამადი გააკეთა, მაღალს და ეიწრო ყელიანს ქოთანში ჩაასხა და ხონჩაზედ დადგა. მიიწვია მელია სუფრაზედ და უთხრა: გულიანათ მიირთვი, ჩემო საყვარელო ნათლიავე, შეკამადი თვითონ ჩემის ხელით გამიკეთებიაო. მელიას შიოდა, შეკამადის ჭამა ძალიან გულ-ლით უნდოდა, ქოთანს ხან აქედგან ურბინა, ხინ იქიდგან, ხან ლოკავდა, ხან სუნავდა, — მაგრამ პირში კი ვერაფერი მოიგდო. წერო კი იღვა თავის მაღალ კლანჭებზედ, ჰყოფდა ქოთანში თავის გრძელს კისერსა და მარდათ ამოჰქონდა მუხუდო. წერომ მალე დააცარიელა ქოთანი და უთხრა მელიას: უკაცრავათ ნუ ვიქნები, ამაზედ მეტი აღარაფერი გახლავსო. წავიდა შინ მელია მშვიერი და შერცხვენილი.

ა ნ დ ა ზ ა: რასაც დასთესავ, იმასვე მომკი. როგორიც მოხვალ სვინაო, ისეთი წახვალ შინაო. პური და გული სტუმარსა, წაეა შინ მოავგონდება.

მანდილოსანი და გოგონები.

იყო ერთი მანდილოსანი. ჰყვანდა ორი გოგო. პოველ-

× მანდილოსანი — საზღვარს-შეთი სახელი აქვს ქართლს. ჰყვანდა ორი გოგონა, უფროსი მანდილოსანი და უფროსი გოგონა. —

თვის მამლის ყივილისას აღვიძებდა და ერთს ჯარაზედ^{მარაზულ} თვევინებდა ძაფსა, მეორეს თითისტარზედ ახვევინებდა. მოგოებს ადრე აღგომა ეჯავრებოდათ და ჰსთქვეს: მოდი, მამალი მოვკლათ და ჩვენი მანდილოსანი ისე ადრე აღარ გავალვიძებსო. აღგნენ და მოკლეს. მაგრამ უარესი მოუვიდათ. მანდილოსანს უძილობა სჭირდა, გვიან აღგომისა ეშინოდა და გოგოებს მამლის ყივილზედ უფრო ადრე დაუწყო ღვიძება.

გ ა მ ო ს ა ნ ე ბ ი.

მართი პატარა ბაჟია, სირბილით არის მაკვა. ძალღიწვეს და კული ღრინავს.

თავზედ გვირგვინი ადგია მორთული მეფესავითა,
შეხებზედა აქვს ღებები, ცხენზედ მჯდომ მხედარსავითა,
შოველ კაცს ადრე აღვიძებს ერთგულ ყარაულსავითა.

ცხვირი მალლა ვის მიაქვს?

მამა და მისი ^{შეშუსყო} შეილი ^{ბი} მომწიფებულ ყანაზედ მიდიოდნენ. შეილმა ჰკითხა: მამილო, ეს რისგან არის ზოგი თავთავი ძირს არის დაშვებული, ზოგი კი მალლა აშვერილიო? მამამ უთხრა: რომელი თავთავებშიც სავსეა მარცვლებითა, ისტწი თავდაღუნულნი არიან და ცარიელი ფშუტა თავთავები კი ყალბსა დგანსო. — ჰო, ახლა კი მივხვდი, ჩვენი სოფლის მწერალს რათ მიაქვს ცხვირი მალლაო, სთქვა ბავშმა.

ჰერი და პური.

ჰერმა უთხრა პურსა: წავიდეთ ^{ჩა} სადაც ბევრი ოქრო არის და ღვინი ენახოთო. პურმა უპასუხა: ქერო, შენ ულვაში გძელი გაქვს და ჰკუა კი მოკლეო: რისთვისა ესდით უკან ოქროსა, როცა ის ჩვენ მოგენახავსო?

მ კ ვ ე ხ ა რ ა თ ა ლ ბ ა მ ი.

თალგამმა დაიკვება: მე და თაფლი ერთათ ძალიან გემ-

+ ყანაზედ მშენიებდა ახითქმის. შეშუსყოთა ყანა, მსამკალია, — იქვენი

რიელტორი ვართო. თაფლმა გაიგონა და უთხრა: დარწმუნებული
იქით, უმსგავსო მკვებარა, მე უშენოთაც კარგი გემო მაქვსო.

შავარდენი და მტრადი.

ლურჯი მტრელი დანდობილა მიფრინავდა ბუდისკენა,
შავარდენმა თვალი მოჰკრა, სწრაფათ გაეშვა მისკენა;
ნისკარტი ჩაჰკრა შიგ თაფში, ტანი ბლუჯა კლანჭებითა,
მალლა ცაში მოსდო ბურტყლი, ძირს მუხა ღება სისხლითა.
მწარედ სტიროდა ლულუნა ბარტყების დაობლებასა;
მოსთქვამდა, რა ეშველებათ, ვინ უზამს მათ ღედობასა?

მგელი და პირი.

მგელი მიუხდა ვირსა, უნდოდა შეეცამა. პირმა უთხ-
რა: ეიცო შემჯამ და ეს ანდერძი ამისრულე: ჩლიქში ლურ-
სმის ნატეხი მაქვს და აგაგამოიღეო. მგელმა პირი ჩლიქ-
თან მიიტანა, უნდა ლურსმანი ამოეღო. პირმა წიხლი ჰკრა,
კბილები ჩამატვრია. პირი ველარ შეცამა მგელმა; თქვა: მა-
მა ჩემი ხარაზი იყო, მე ნალბანდობა რა მრჯოდაო?

ყვავი.

ყვავი გაამპარტაენდა: ყვავი არ მინდა, ფარშავანგი
უნდა გავხდეთ; ჩაირჭო გარეშემო ფარშავანგის ფრთები და
გაერია ფარშავანგებში. ჯერ ვერ იცნეს. მაგრამ უცებ წა-
მოსცდა თავისი „ყვავა.“ მისცივიდნენ ფარშავანგები და სულ
გაძიძგნეს. ტიტველა ყვავი წავიდა თავის ყვავებთან. მაგრამ
იმათაც იუცხოვეს და ქისტის კერით გამოაგდეს. ფარშავან-
გიც ვერ გახდა, ყვავებშიაც გამოწყდა.

ღათვის სიზმარი.

ღათმა სთქვა: სიზმარი ენახე, რაც რომ თავს გადამხდებოდა,
სიმინდი ბევრი შეგვამე, ხილათ არ გამიხდებოდა,
ხელი შევეუწყე სკებში თაფლს, ესელობე, ვინ მიმიხდებოდა.

სულ დავიარე ხევები, სადაც რამ მეგულეობდა,
აქ-იქ ძროხები დავხოცე, ხორციც კი შამწყინდებოდა;
თხილები ბევრი ვამტერიე, გული ბევრს არა სდებოდა.
მელორის ტყეში გადაველ, იქ ღორი მეგულეობდა;
მართი ბურვაკი შევჭამე, შხამათაც შემერგებოდა;
სოფლის ბოლოს რომ გადავედი, ვიცოდი არ შემრჩებოდა;
ლამაზ-ლამაზ ბიჭები თოფ-იარაღში სხდებოდა,
ლამაზ-ლამაზი მწვერები თითის ფრჩხილებზედ დგებოდა;
ბამიგდეს ისრეთს მინდორსა, თვალი არ გადასწევდებოდა;
ისრეთს ხევ-ხევეში ჩამაგდეს, ქორი ვერ ჩაფრინდებოდა;
დამაზილეს ბევრი ტყვია, სიკვდილი მამსურდებოდა;
იქ დადგა სისხლის მორევი, ზედ ნავი მოცურდებოდა,
მოვიდა ყვავი, ყორანი, სვამდა და არ ილეოდა.
მრბებმა გამინაწილეს, სვავი ძვალ-ძულით ძლებოდა.

სომეხი და კიბრის ნაფცქვენები.

სომეხი გზაზედ მიდიოდა. პიტრებსა სვამდა, ნაფცქვე-
ნებზედ აფურთხებდა, გზაზედა ჰყრიდა და ამბობდა: ქართ-
ველი გამოივლის, ამ ნაფცქვენებს აჰკრებს და შესჭამსო.
სომეხი ისევ მალე გამობრუნდა უკან და გზაზედ წყალი
ძალიან მოსწყურდა. დაუწყა დაბნეულ ნაფცქვენებს კრეფა
სვამდა და ამბობდა: ამაზედ როდი დამიფურთხებიაო.—

ს ა ს ა უ ბ რ ო .

რა მცენარეებს სთესავს გლეხი ნახნავში? პურსა, სი-
მინდსა, ღომსა, ქერსა შერიასა და ფეტვსა. რა საერთო სა-
ხელი შეიძლება დავარქვათ?—ს ა პ უ რ ე მ ც ე ნ ა რ ე ბ ი. რა
ნაწილები აქვთ საპურე მცენარეებსა? როდის სთესვენ საპუ-
რე მცენარეებსა? რა ამინდზედ მოჰყავს კაი მოსავალი ნა-
თესსა? რომელმა საპურე მცენარე მუფრო დიდი გამოსავა-
ლი იცის? რათ იცის სიმინდმა დიდი გამოსავალი? როდისა
მწიფდებიან პური, სიმინდი და სხვანი? როგორ იყენებენ

x ჭინხულო. ჭინხულის ამაყი — ჭინხულო
ბუბო.

გლეხები სიმინდსა, ქერსა, შერასა, ფეტვსა, ღომსა, ^{რითი} ^{გვანან} და რითი განირჩევიან: პური და სიმინდი, ქერი და შერია, ფეტვი და ღომი?

ხახვს სადა სთესვენ? ჩამომითვალეთ ბოსტნის მცენარეები! სტაფილოსი რა არის საკმელი —თავი თუ ფოჩი? ძარ-

× ზესტყუნი

თოფილისა? ძომბოსტოსი? ნიერისა? ჭარხლისა? ბოლოკისა? მალგამისა? ნიახურისა? წიწმატისა? ქინძისა? ქონდრისა? მხრახუშისა? რეჰანისა? რომელი ბოსტნის მცენარეებია ის-
ხამწ საჭმელ ნაყოფსა? ძიტრი და ცერცი, ნესვი და სა-
ზამთრო. რომელი ბოსტნის მცენარეა ძილის წამალი?—
რითი გვანან და რითი განირჩევიან: ხაზვი და სტაფილო,
ბოლოკი და კიტრი, ნესვი და საზამთრო.

ა ნ დ ა ზ ე ბ ი.

მრთი ხელით ორ საზამთროს ვერ ^{აიღებს} დაიჭერ. ძედელს ^{აიღებს}
რომ ცერცი შეაყარო, ზედ არაფერი დადგება. ახალ კიტრს ^{აიღებს}
და ახალ ამბავს ძვირად ნუ იყიდი, მალე გაიფუტება. ნიორმა
ძმარშია სამი წელიწადი შეინახა თავისი სიმყარად. თუ
ნიორი არ გიჭამია, პირი რათ გიყარს?

ზ ა მ ო ც ა ნ ე ბ ი.

ათასნი ძმანი, ერთათ შეკრულნი, დედის გულზედა
მწყვრივით აწყვიან. შეიქნა ხმა და ძახილი, მრავალი წაიჭ-
ცევისა, უწყალოდ ჰყრია დაჭრილი, სისხლი არ დაიღვრებისა.
ასლამაზა მე მქვიან, ასი ტყავი მაცვია, აბრეშუმის ქოჩორი
თავზედ გადამასხია.—ჩავაგდე ოსპის ოდენა, ამოჯდა კოჭბის
ოდენა. მოკი სევამს, ხბო იბერება. შავი არის შაშვივითა,
თეთრი არის ყველივითა, კულა არის თავგივითა. შავსა მი-
წას მიყრიან, მწვანეთ ამოუფა ძირი, რტო მრავალი გაეზრ-
დება, ფოთოლი აქვს მეტად ხშირი, მწვანე, მკვანე ხილი
იცის, საჭმელია მეტად გრილი.

ს ა წ ე რ ი.

სიმინდი... წიწმატი... ჭარხალი... მრავალძარღვა...
შეტვი... ახალუხი... სტაფილო... მუხუდო... ძალია...
აქლემი... აბზანდა... ცერცი... შერია... რძიანა... ია...
სატაცური... მიმინო... ქინძი... ლომი... რწყილი... ბო-

ლოკი ... შვაფი ... ზეწარი ... ქაფქირი ... შლაფი ...
ში ...

დასწერეთ, რითი გვანან ერთმანეთსა სიმინდი და ცერ-
ცი და რითი გაირჩევიან?

დათვის და გლეხის ამხანაზობა.

ზღეხი და დათვი დამეგობრდნენ. დათესეს სანახევროთ
ქარხალი. ზღეხმა უთხრა: ძირები მე და თავები შენაო.
ძალიან კარგო, უთხრა დათვმა. მშვენიერი ქარხალი მოუ-
ვიდათ, ღეროებზედ მოეკიდნენ ქარხალს და მიწიდგან ამო-
იღეს. მერმე ძირები და ღეროები ერთმანეთს მოაშორეს.
ძირები გლეხმა წაიღო, თავები კი დათვს მისცა. დათვმა ნახა,
რომ მოტყუებული იყო, ბევრი იბუზლუნა, მაგრამ რაღას
იქმოდა, პირობა ასე იყო. ზღეხმა მეორე წელიწადსაც უთ-
ხრა დათვს: მოდი, სანახევროთ კიდევ დავთესოთ რამეო. ქარ-
გო, უთხრა დათვმა: მაგრამ იმ პირობით კი, რომ ძირები ჩემი
იყვეს და თავები შენიო. ქარგო, უთხრა გლეხმა, და ხორბა-
ლი დათვსა. მშვენიერი ყანა მოვიდა. ზღეხმა თავისი თავთა-
ვები დასჭრა და ცარიელი ხმელი ღეროები ძირიანათ დათვს
დაუტდო. მეორეთ მოტყუებულ დათვს ბრაზები ყელში მოს-
დიოდა, მაგრამ რაღას იქმოდა, პირობა ასე იყო. მას აქეთ
მოიშალა გლეხისა და დათვის მეგობრობა.

ირემი და მონახი.

ირემი მონადირეებს ვაზებში დაემაღლა. მონადირეებმა
თვალიდგან დაჰკარგეს ირემი და ასცდნენ. — ირემს გაეხარდა
და კორტნა დაუწყო ამ ვაზების ფოთლებსა. ფოთლებმა
ნძრევა იწყეს. მონადირეებმა შენიშნეს ესა და სთქვეს: ირე-
მი უთუოთ იქ დაგვემალო; ესროლეს თოფი და დასჭრეს
ირემი. ძვლებოდა ირემი და თან ამზობდა: ახია ჩემზედ: ფო-

× ირემის დაღუპვის შესახებ — იხილეთ სტატია.
რეზიდა — თუ იხილეთ სტატია.

თლებმა მე დამშალეს, სიკეთე მიყვეს და მე კიმათ კორტნა
დაუწყევო.

ბერიკაცი და ნამუხანი.

მეტე ღრმათ მოხუცებული ბერიკაცი ბალში ვაშლებს
ანამყენელა. მივიდა მისთან ერთი ყმაწვილი და უთხრა: ბიძა,
რას ეწვალე, შენ ხომ მაგის ნაყოფს ველარ მოესწრო-
ბიო? — შუტკარიც კი მარტო თავისათვის არა შრომობსო,
უპასუხა ბერიკაცმა და დაატკერდა ყმაწვილსა. ყმაწვილი მი-
ხედა თავის კითხვის უგუნურებასა, შერცხვა და გაწითლდა.

ბალი და ჩიტები.

ღადგა თიბათევე, დამწიფდა ბალი,
მასზედ შემოსხდა ჩიტი მრავალი;
თითქო სუფრაზედ — ხეზე ჩამწყკრივდნენ,
ჭიკჭიკით, ლხინით კამას შეუდგნენ;
არ შეისმინეს ბალის ჩივილი,
მთლათ გაუკენკეს ნაყოფი ტკბილი;
როცა კი გაძლნენ, წამოიშალნენ,
ჭივილ-ჩივილით ველს გაიშალნენ.

მუხა და ლერწამი.

დიდჲ მუხბს ახლო ამოსულიყო წერილი ლერწამი.
მუხა ზევიდგან ამპარტაენულათ დასტკეროდა და გულმოსა-
კლავად დასცინოდა ლერწამსა: შე საწყალო, პატარა ნიაეც
კი გერევა, ძირამდისინ გარხვეს და მიწამდისინ გზნეკავსო;
პატარა ღონიერი ქარი რომ ამოვიდეს, ბუმბულივით თან
წავიღებსო. საწყალი ლერწამი გაჩუმებული იყო. მართი
ენახოთ ამოვარდა საშინელი ქარიშხალი, ლერწამი დაიხნი-
ქა, დედამიწას გაეკრა და გადარჩა. მუხა კი ამპარტაენულათ
გაფშეკილი იდგა. ჭარმა დაიგრილა, ღონივრათ მოაწვა მუ-
ხის მალალს და განიერს ტოტებსა და ამოგლიჯა ძირიანათა.

გაფრევა ტყისაჲს.

მავსწიოთ მწვანე ტყისაჲს, ვიჩრდილოთ და ვისერი-
ნოთ,

ჩიტები — მოჭიკჭიკენი ენახოთ და ვისიამოვნოთ;
მათს ფთხრიალს, ფრენას ვუცქიროთ, გავიმხიარულოთ გუ-
ლი,

ბუდეებისა კეთებას სიამით ვადევნოთ თვალი.

ძაღლის ყურძენი.

პატარა ვანო ტყეში საქონელს აძოვებდა. მართ ჩიტი-
გვზედ დაინახა მოშაშა მარცვალე ხილი. ეს უთუოთ აღუბა-
ლია, იფიქრა ვანომ; მოგვლიქ ერთი მარცვალი და შექამა.
სოტა არ იყო ეგემა. ღიწყო ქამა და მთელი ჩიტგეი გა-
კრიფა. უცებ გულმა რევა დაუწყო და მუცელმა გლეჯა.
ძლივს მოახწია შინა. დედამ რომ მიზეზი შეიტყო, მაშინვე
თბილი რძე ასვა, უნდოდა, რომ პირის ღება ასტეხოდა, მაგ-
რამ ვერა უშველარა. საწყალი ვანო მოკვდა, რადგანაც
შხამიანი ძაღლის ყურძნით იყო გამაძღარი.

ვ ა შ ლ ი.

ვაშლი, ყლორტზედა მიბმული,
მალლა გამოჩანს ფოთლებში,
შიგა წევს გაწითლებული,
თითქო ყმაწვილი აკვანში.
ღიღი ხანია შეჰყურებს
ჰვევიდგან პატარა ბავშვი,
მალ-მალ იმასა ინატრებს,
ნეტავ ჩამოვარდეს ვაშლი.
თითქო ქარმა შეიბრალა
შემაცქერალი ზევითა,
ღონიერად დაიგრიალა,
ვაშლი ჩაუგდო ქვევითა.

დასტაცა ყმაწვილმა ხელი
 მაშლსა, წითლად დაბრაწულსა,
 შთხრა მადლობა მრავალი
 ძარსა გაძლიერებულსა.

ხეების ბაასი.

ხეები შეიბნენ, ჩვენგანი ვინ უფრო კარგიაო. მუხამა
 სთქვა: ყველას მე ვჯობივარ: ფესვები ღრმათა მაქვს მიწაში
 გაღმული, ღეროც მსხვილი მაქვს, მაღალი ტოტები ცაში
 იცქირებიან, ქარიშხალი სხვა ხეებივით თავს ვერ მიღრესო.

მაშლის ხემ ბალიდგან გასძახა: შენ რკოს მარტო ღო-
 რები კადრულობენ და ჩემი წითელი ნაყოფი მეფის სუფრა-
 საც აქწვენებსო.

შიქვმა ორივეს ასე უპასუხა: თქვენ ორივენი ზამთარ-
 ში საცოდავად ტიტვლდებით და მე კი მაშინაც მწვანე კო-
 კიჩანებითა ვარ შემოსილიო; გლესს ბუხარსაც ვუხურებ,
 სახლებსაც ვუნათლებ და სადგომსაც ვუშენებო.

მარწყვის ქება.

მარწყვმა სთქვა: მოვალ პირველად, მე ვერა მისწრებს
 ხილიც,

უერად მგზავსი ვარ ლალისა, მერმე საქმელათ ტკბი-
 ლიც,

წინეთ რა მისწრობს ტყემალი, მჟაფე არის და გრილია;
 მისგან ჩივიან ყოველნი, ესქამეთ—მოგვეცეთა კბილია.

პიტრის ქება.

პიტრმა სთქვა: რალა ვიკადრო საქმე ქებისა ჩემისა,
 ტკბილი და მჟაფე არა ვარ, კაცი რათ შემოყვრებისა?
 ბრილი ვარ, კაცსა გაგებრავ, თავი მე არ მექებისა,
 მინცა ჩემითა გაძლება, ცივება შეეყვრებისა.

ს ა ს ა უ ბ რ ო .

რა არის ვაშლის ხე? რათ ეძახიან ხეხილსა? ღამისახელეთ ხეხილქობი! სადა ღვანან ხეხილ-
ბი? შინა რგავს მათ ევნახებში და ბაღებში? რის-
თვისა რგავს? რა ნაწილები აქვს ხეხილსა? როდის
იციან აუვაება ხეხილებმა? რომელი ხეხილები ის-
ხემენ მოწითალო ყვავილსა? მეთრი ფერისასა?
რომელი ხეხილები მწიფდებიან აღრე? გვიანა?
რომელი ხეხილების ნაყოფია ტკბილი? მჭავე? რო-
მელი ხეხილების ნაყოფსა აქვს ნაჭუჭი? ძურკა?
რითი გვანან და რითი გაირჩევიან: ვაშლი და
მსხალი, კაკალი და წაბლი, კომში და ატამი, ბრო-
წეული და ლელვი, ბალი და ტყემალი?

რა არის მუხა? რატომ ხეხილს არ
ეძახიან? ღამისახელეთ უბრალო ხე-
ბი! საცა ბევრი ხეები ღვანან, იმ აღ-
გილს რა ჰქვიათ? სიმაგრით რომელი
ხე სჯობია სხვებსა? რომელ ხეებს ხმა-
რობენ შენობაზედ? რომელი ხეების
შეშაა უფრო კარგი? რომელი ხის
ფესვებსა ხმარობენ სანათათა? რომე-
ლი ხეები არიან მწვანეები ზამთარ-ზაფხულ? რა სარგებ-
ლობას აძლევს კაცსა ტყე? რითი გვანან და რითი გაირჩე-
ვიან: მუხა და ფიჭვი, ნერგი და ვერხვი, ნაძვი და წიფელი,
ბზა და იფნი? ხეებს გარდა ტყეში კიდევ რაგვან ღვანან?
ჩირბებში. რა ჩირბებზე იციან? თხილი, ხემაყვალა, კვრინ-
ჩხი. იმ ადგილს რა ჰქვიათ, რომელიც ჩირბეებით არის და-
ფენილი? შალა. რითი გვანან და რითი გაირჩევიან: კაკალი
და თხილი, ხემაყვალა და კვრინჩხი, ჩირბი და ხე?

ა ნ დ ა ზ ე ბ ი .

მურაშაულის პატრონი ტყეში დაეძებს კუნელსა. ასის

წლის ბებერმა იანვარში მარწყვი მოინდომა. ბალი წვერში
გამწარდება. შუაქნის სიყვარულით ღობეს ჰკოცნიდნენ. მწი
ფეს ესროდნენ, მკვანეს ცვივდა. წნელს სანამ პატარაა, მი-
ნამ მოგრეხენ, გაიზდება, აღარ მოიგრიხება. ხეხილს მალე
ამყნევენ, მაგრამ მის ხილს გვიან სჭამენ.

გ ა მ ო ც ა ნ ე ბ ი.

აქლემზედ მაღალი, ქუღზედ დაბალი. შიგნიდგან ათა-
სი, გარედგან ატლასი. ძანი რბილია, ცილა ტკბილია, გული
ძვალსავით გამაგრებული. სა ედრიკე, ვარსკვლავი ეკრიფე.
შიგ შუა ტყეში ცომა ღვივდება. სიცხის დროს ქურჭი ასხია,
სიცივის დროს ტიტველია. — მეთრათ დავხელე, წითლათ
მოექსოვე, შავათ ამოესჭერ. მართი ქათამი მყავს ფეხებით
წყალსა სვამს, თავით კვერცხსა სდებს. —

ს ა წ მ რ ი.

ბროწეული... ძვრინჩხი... მერხვი... ძაძა... ძირტკბილა..
შნაბი... პომბოსტო... თხილი... მუხა... ბოლოკი... ნაცარ-
ქათამა... ხემაყვალა... ნაძვი... წაბლი... ხვართქლა... წალდი...
შრთხლი... ხაშხაში... ნაკერჩხალი... ხმალი... მუოფი...
სპილო... ბზა... შოცხვერი... თელა... პომში... ღომი... წი-
ფელი.

დასწერეთ, რითი გვანან და რითი გაიჩევიან მუხა და
კაკალი?

მეზოზრობა დათვისა და გლახისა.

მართი კაცი და ერთი დათვი დაძმობილდნენ. მიიწვია
კაცმა დათვი და ღბინი აჩვენა. დათვი დაეთხოვა და გამო-
ესალმა. ძაცმა აკოცა და ცოლსაც აკოცნინა დათვისათვის.
დედა-კაცს დათვის სიმყრალე ეცა, გააფურთხა და სთქვა
პირმყრალს სტუმარს ვერ ვეწყობიო. დათვმა გასწია თავის

გზაზედ. ბამოვიდა ცოტა ხანი. ძაღვმა აიღო ცუდი გზის-
ლა თან ცოლი და წავიდა ტყეში: შეშას მოგვკრებ და წამო-
ვიღებო. მოვიდა დათვი, მიესალმა თავის მეგობარსა და შეეკ-
ცნენ ერთათა. მერმე დაუჭინა დათვმა კაცსა, გინდა თუ არა
ერთი ცული დამკარი თავში და დამჭერიო. ძაღვმა უარი
უთხრა. დათვი არ მოეშვა. ადგა კაცი, დაჭრა ცული და
გაუტეხა დათვი. დათვი ტყეში შევიდა და კაცი შინ წამოვი-
და. მეორე თვეს კიდევ ერთად შეიყარნენ. დათვმა უთხრა:
შენ რომ ცული დამკარი ის კი გამომთელდაო, და შენი
ცოლის ენით დამჭრილი გული კი ისევე მტკივაო.

ძაღვი და კატა.

მრთხელ ძაღვი და კატა ერთმანეთს წაეკიდნენ,
შაცხლავ დასაბეზლებლათ პატრონთანა შეცვიდნენ;
კატამა სთქვა: ბატონო, ფეხის ქუსლში მიკბინა;
ძაღვმა უთხრა: ამ წუწკმა, პირისაზე დამეჭებაო.
ბატონო, მაგ მსუნაგმა მწვადი ჩუმათ შესთქელიდა.
— მე კი არა, ღმერთმანი, მაგან რძე სულ შესვლილა.
დაიკარგეთ, ქურდებო! პატრონმა დაუჭყიელა
და ორივე ჯოჯის ცემით სახლიდგან გამოლაღა.

ძუნწი.

ძუნწმა ძროხა დაკარგა; სთქვა: ღმერთო, ძროხა მაპო-
ვნიე, გლახაკს გაეძღობ და ობოლს შეემოსამო. წავიდა
საძებნელათ მინდორში. ბევრს ძებნის შემდეგ ძროხა დაი-
ნახა ტყიდგან გამოსული. ძუნწი სიხარულით ცას ეწია.
როცა შინ მოიყვანა, მეზობელმა ჰკითხა: გლახაკის გაძღო-
მას და ობოლის შემოსვას როდის აპირებო? — ძროხა მე რო-
დი მიპოვნია, ტყიდგან თვითონ მოდიოდაო, უთხრა ძუნწმა.

ლომი და თაგვი.

ლომს ეძინა. თაგვმა ტანზედ გადაურბინა. ლომმა გა-

მოგვცა და დაიჭირა. თავმა უთხრა: გამიშვი და შეგეწყა-
ლდები. ლომმა გულიანათ გაიცინა და გაუშვა თავი.

ბავიდა ცოტა დრო. მონადირეებმა დაიჭირეს ლომი და
თოკით ხეზედ მიაბეს. თავმა გაიგონა ლომის ღრიალი, მიიბ-
რინა, გადაღრღნა თოკი და უთხრა ლომსა: გახსოვს, ადრე
რომ დამცინეო? ახლა ხომ ხედავ, რომ პაწაწინა თავგსაც
შესძლებია მოწყალება დიდი ლომისთვისაო.

მელია და ყურძენი.

მშვიერი მელია შეძვრა ვენახში. დამკრახული
მტევნები სიმწიფისაგან დნებოდა. მელიას თვა-
ლები აენთო და კბილებმა კაწკაწი დაუწყო.
მაგრამ, დახე მელიას ბედსა, მტევნები მალლა
ეკიდა. მაწებს ხან აქედგან ურბინა, ხან იქილ-
გან, ხან ლოკავდა, ხან უკანა ფეხებზედ დგებოდა და ეტო-
ტინებოდა; მაგრამ თვალეები ტყუილათ დაებრიცა ზეეითა,
კბილებში ვერაფერი მოიგდო. ბოლოს უკან გამობრუნდა
და გულის გასაკეთებლათ წაიბუტბუტა: ეჰ, ჯერ მაინც ისევ
მკვანება, რომ მეჭამა კბილებს მამკრიდაო.

ანდაზა: ძატა ვერ შესწვდა მძეხესაო, პარასკებია დღესაო.

მამალი და მარგალიტის თვალი.

ზაფხულის ერთსა დილასა წაგავსა /ქექდა მამალი,
სდილობდა მშვიერ კუჭისთვის ეპოვნა პურის მარცვალი.
შეცრათ ჰპოვა ყივილამ თეთრი მარგალიტის თვალი;
მწყინა, გაბრაზიანდა, ფიცხლავ აარიდა თვალი.
სთქვა: ეს ნიეთი ფუქსავატი განა რისა მაქნისია?
სულ სულელები ყოფილან, ვინც რომ ამბობს ძვირ-
ფასია.

მე ას წილათ მიჩიქენიაწ ფეტვის მარცვალი ყვითელი,
თუშცა ასრე არ ბეჭრილობს, მაგრამ არის გემრიელი.

ლომი, ვირი და მელია.

ლომი, ვირი და მელია სანადიროთ წავიდნენ. ბევრი ნადირი დაიჭირეს. ნანადირევის გაყოფა ლომმა მიანდო ვირსა. ვირმა სამ თანასწორ ნაწილად გაჰყო და უთხრა: აიღეთო. ლომი გაბრაზიანდა, ვირი შეჰკამა და მელიას უბძანა ხელ-ახლათ გაეყო. მელიამ მთელი ნანადირევი ლომის წინ დააგროვა, თავისათვის კი ერთი წიწკნა დაინარჩუნა. ლომმა უთხრა: აი ჭკვიანი! ვინ გასწავლა აგრე კარგათ გაყოფაო? შექმულმა ვირმაო, უპასუხა მელიამ.

ანდაზები: ძალა აღმართსა ხნავს. საცა ძალა შევა, იქ სი-მართლე ბანიდგან ავა.

კაცი და ოქრო.

ერთმა კაცმა ძალიან ბევრი ოქრო დაფლა მიწაში. შო-ველ დღე მიდიოდა და იმ ადგილს ნახევდა ხოლმე. ერთმა სხვა კაცმა შეამჩნია ესა და სთქვა: მოდი, მივალ, იმ ადგილს მოვსთხრი და ენახავ—რა უძევს იქ კაცსაო. მივიდა ღამე, მოთხარა მიწა, ნახა ოქრო და ამოიღო. მის მაგიერათ ლო-დი დამარხა. პატრონს მოუწადა მეორე დღეს თავის ოქროს ნახვა, მივიდა, მოთხარა და ოქროს მაგიერათ ლოდი ნახა. დაიწყო ტირილი და ეაება. მივიდა მომპარავი, ჰკითხა: რასა ჰსტირიო? იმან უთხრა: ოქრო დავეფალი, დახარჯვა არ მი-ნდოდა, მოუპარავთ და ლოდი დაუფლავთო. უთხრა იმ კაც-მა: ვაი შენ, რასა სტირიო? მანდ მიწაში თუნდ ოქრო გდე-ბია, თუნდ ქვა, თუ არ მოიხმარებდიო.

ს ა ს ა უ ბ რ ო.

შვებები რისა კეთდება? სპილენძისა. მოფს რითი სტე-ნენ? ტყვიითა. ცული რისაა? რკინისა. ძაი დანები რისა კეთ-დება? შოლადისა. მეთრი ფული რისაა? მერცხლისა. შვი-თელი ფული? ოქროსი. შვებებს შიგნიდგან თეთრათ რას

აკრობენ? ძალასა. სარკეს უკანა პირზედ ბჰყრილა რამეს-
ვია? სინდიკი. შეელა ამ ნივთებს რა საერთო სახელი ჰქე-
იანთ? **ლითონები**. მათში რომლები ძვირფასებია და რომ-
ლები იაფები? შულის გარდა რა ნივთებს აკეთებენ ევროპლი-
საგანა? **ოქროსაგანა?** — რა ნივთები კეთდება რკინისაგანა?
შოლადისაგანა? სპილენძისაგანა? — რომელი ლითონი უფრო
საჭირო და სასარგებლოა? **შრკინათ** რის გაკეთება არ შეე-
ძლებოდა კაცსა? სადა პოულობენ ლითონებსა? **მიწაში**.

შეადარეთ ევროპელი და **ოქრო**, რკინა და სპილენძი,
ტყვია და კალა.

ტალიც ლითონია? არა, ტალი ქვაა. **ღამისახელეთ** **მმმ-**
ბი. სიბი ქვა, თლილი ქვა, მარმარილო, შიფერი. რისთვის
არიან საჭირონი ქვები? აღმასი რაღაა? პიდე რა ძვირფასი
ქვები იცით? — **შირუზი**, მარგალიტი, ლალი, ბრილიანტი, ია-
გუნდი, ზურმუხტი. რისთვის ხმარობენ ძვირფას ქვებსა? **მო-**
სართობათა. რომელი ძვირფასი ქვითა ჰსჭრიან მინასა? — **შეა-**
დარეთ ტალი და სიბი ქვა, მარმარილო და შიფერი, ფირუ-
ზი და მარგალიტი!

დედამიწის ზემო პირს რა ჰქვია? ნიადაგი. რომელ ნი-
ადაგსა ჰქვია ქვიშნარი? თიხნარი? **ლამი**? — რომელშიაც
თანასწორათ ურევია ქვიშა და თიხა. შავი მიწა? რომელ-
შიაც ბევრი ურევია დამპალი მცენარეების და ცხოველების
ნაშთენი. მელი? შეადარეთ ქვიშნარი და თიხნარი, ლამი
და შავი მიწა.

ა ნ დ ა ზ ე ბ ი,

მგორავ ქვას ხავსი არ მოეკიდება. მოვიდა სეტყვა და
დახვდა ქვა. მრთ ადგილას გდება ქვასაც ხავსს გაუჩენს. მვა
რომ თავის ადგილიდგან დაიძვრება, გამსუბუქდება. მაუთ-
ლეელი სჯობს აღმასი გათლილსა ფირუზანასა. ჰკევრე რკი-
ნა, სანამ ცხელია. რკინას ჭანგი სჭამს, კაცის გულს დარ-
დი. ბევრი ცემით რკინაც გატყდება. მრთი რეგენი მოიქ-

მრთა, მრთა, აკრება — არ დაქმნის.

მრთა მრთა, აკრება, აკრება; ანუ აკრება.

ნეეს ძვირფასს აღმასს და ზღვაში ჩააგდებს, ათასი ქვეყანაში
რომ მოვიდეს, ველარ ამოიღებენ.

გ ა მ ო ც ა ნ ა.

ქვეშენელში დაბადებულან ორნი ძმანი თეთრ ყვითელნი,
ჯოჯოხეთში მონათლულან, ამოსულან განწმენდილნი;
შველანი იმათ მოყვრობენ, ბებრები, გინდა ყმაწვილნი,
მაჭრებათ გადაქცეულან, არიან ქვეყნის მყიდველნი.

ს ა წ ე რ ი.

ტალი... ძვიშნარი... რკინა... იაგუნდი... მელი... სინდი-
კი... ალუბალი... სპილენძი... მარმარილო... ალუჩა... თიხნა-
ნარი... ძალა... სათონე... ლალი... შიფერი... შარშავანგი...
ზურმუხტი... ტყემალი... ჩერქესკა... შონდარი... ბველი... მშვე-
ლი... ტყავი... შორანი... მქრო... იონჯა... მერცხლი... ბრი-
ლიანტი...

დასწერეთ, რითი გაირჩევიან და რითი გვანან ქვა და მცენარე?

გ ლ ე ხ ი კ ა ს ი და მ ე ლ ი ა.

სივი ზამთარი იყო. მელიას ძალიან მოშივნოდა და
გზებზედ წანწალებდა. სდილობდა ცოტა რამე მაინც მიეძ-
ლია ცარიელი მუცლისათვის. უცებ თევზის სუნი ეცა. სიბრუ-
ტივით უკან მიბრუნდა და დაინახა, რომ ერთ გლეხს თევზით
სავსე მარხილი მოჰქონდა, ჭილობ გადაფარებული. მელიას
კბილებმა კაწკაწი დაუწყო. რა კარგი იქნება, რომ ამ თევზს
ერთი ღონივრათ მივაძღეო. ხერხიც მაშინვე მოიგონა. ბაწვა
ზედ შუა გზაზედ, კუდი გვერდზედ გადააგდო, ფეხები გაჭიმა,
თვალები დახუჭა და სრულიად მკედარს დაემგზავსა. მივიდა გლე-
ხი ახლოსა, დახედა მელასა და სთქვა: რა კაი დროს მამკედარა
ეს მელია, ჩემ ცოლს ქათიბის ბეწვი აკლდა და შეუსრულ-
დებოა. მოავლო მელიას კუდზედ ხელი, გადისროლა მარ-

ხილში და გადააფარა კილობი. თვითონ ხარს გაეკრძა
მოუდგა და გასწია. მელიასაც ის უნდოდა: მარხილი ძირში
გახვრიტა და იკიდგან თევზის ყრა დაიწყო. თევზი რომ სულ
გადმოყარა, თვითონაც ჩუმად გამოძვრა. ზღეხი მოვიდა
შინ და თავის ცოლს ახარა: თევზიც ბევრი მოგიტანე და
ქათიმის ბეწეცაო. ზადახადა მარხილსა და ცარიელი კი და-
ხედა.

ი რ ე მ ი .

ირემმა ჩაიხედა წყალში და თავის ჩრდილი დაინახა.
ძალიან მოეწონა თავისი გრძელი და ტოტიანი რქები. მერ-
მე ფეხებზედ დაიხედა და სთქვა: რა ლამაზი ვიქნებოდი ეს
წვრილი და თხელი ფეხები რომ არ მაუწნოებდნენო. უცებ
გამოხტა ლომი და გაექანა ირმისკენ. ირემი ტრიალ მინ-
დორზედ ისარივით გაეშვა. მაგრამ როცა ტყეში შევარდა,
რქები გაეხლართა ხის ტოტებში და ლომმა დაიჭირა ირემი.
ილუპებოდა ირემი და ამბობდა: აი შე სულელო ჩემო თა-
ვო! რასაც იწუნებდი, იმათ ხიფათს გადაგარჩინეს და რაც
მოგწონდა, იმათ კი დაგლუპესო.

რ ა დ რ ო ა ?

ჭაერში სიტბო ტრიალებს,

ტყე იმოსება ფოთლითა;

მინდორი მწვანეთ ღაღანებს,

მაზი იღვრება ცრემლითა;

მერცხალი, ახლად მოსული,

მშხით დამღერის ტყე-ველსა;

მდინარე ადიდებული

შმატებს შუილს-ქუხილსა;

დგება დრო სიტბოიანი,

მალხინებელი ყოველისა.

მ თ ქ ა რ ა .

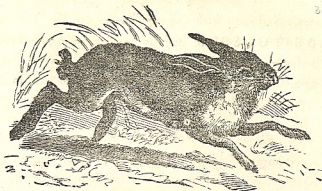
მთვარიანი ღამე იყო. სოფლის ტოლი ბიჭები კალო ზედ იყვნენ მოგროვილნი და ლაზღანდარობდნენ. სანდრომ უთხრა: თქვენზედ ხელის გასერა არ მინდა, თორემ ყველას ერთათ დაგლაზავდითო. ტოლებს გული მოუყვიდათ, მისცვიდნენ და სანდრო გალახეს, მერმე მასხარათ აიგდეს: ჩვენ უძლეველ მდევეს გაუმარჯოსო. მთვარიანი ღამე არა ყოფილიყო, მე თქვენ გიჩვენებდითო, უთხრა მუქარით სანდრომა. — რას გვიჩვენებდით? ჰკითხეს. რასაოჲ, დაემაღებოდითო.

კ უ დ ა მ ე ლ ი ა .

მელია მახეში გაება და კული მოიწყვიტა. ახლა რალა მეშველება, ფიქრობდა მელია: სირცხვილით სადლა გამოეჩნდებო? იფიქრა, იფიქრა და მოიგონა ხერხი, — მოჰკრიფა ყველა მელეები და ასე უთხრა: რა საჭიროა ჩვენთვის კული, ტყუილად გვაძიმებს და სირბილს გვიშლისო; ყველას გირჩევთ კულები ჩემსავით დაიგლიჯოთო. მართმა უფრო ჰკვიანმა მელამ უპასუხა: შვილოსან, მტყუანს ეწიოს გაცხარებული ტყვია, შენ მაგას არ იტყობი, თუ კულა არ გამხდარიყავიო. კულა მელიამ გაკმინდა ხმა და შერცხვენილი გაიპარა.

რ ა დ რ ო ა ?

მინდორი გახმა, კორდი გაყვითლდა,
ჰალა მიყრუვდა, ტყე მთლად გატიტვლდა;
ალარ დასჭყვივის ტაროლა ველსა,
ალარც მერცხალი უმღერს სოფელსა;
ალარ აწმევნებს მტევნები ვახებს,
არც აკუნწლია ხილი ხეხილებს.
ხშირი ღრუბლებით ცა იმოსება,
ცხოველი სითბო მზესა აკლდება;
წვიმა წვრილდება, ქარი ცივდება
და ბუხარშია ცეცხლი გეიტკება.

მონადირე კურდღელი.

მართელ დიდი მხეცები ერთათ შეიკრიბნენ და სანადიროთ წავიდნენ. ღაიჭირეს დიდი ირემი, წააქციეს და იწყეს გაყოფა. მაინდა საიდგანლაც კურდღელი, მოიბრინა, ყურში პირი დააგლო ირემს და ეწეოდა. შე ბრუტიანო, ნადირობაზედ კი არსად იყავ და ახლა გააქციტე თვალებიო? დაუძახეს აქეთ იქიდგან.—დახე ამ უმადურებსა! მაშ ტყიდგან ნადირი ვინ დააფთხო და ზედ თქვენ წინ ვინ გამოაგდოეო? მოსწრებით უთხრა კურდღელმა. ამ მოსწრებულმა კვენამ ისე გულიანათ გააცინა მხეცები, რომ ერთი ნაჭერი კურდღელსაც არგუნეს.

მარილი და ღრუბელი.

მარილით დასაპალნებული^x ვირი წყალში უცებ წაიქცა. მარილი დადნა, საპალნე ბევრათ შემსუბუქდა და ვირი აღვილათ ადგა. ეს კარგია, შენმა მზემ, იფიქრა ვირმა,—წყალმა კიდევ გამაგრილა და საპალნეც შემიმსუბუქა; კვლავისათვის ამას კარგად დავიხსომებ. რამდენიმე დღეს უკან ამ ვირს ღრუბლები აჰკიდეს და იმავე გზაზედ წაიყვანეს. შუა წყალში რომ შევიდა, ვირი განძრახ წაიქცა. მგონა საპალნე ახლაც შემიმსუბუქდებო. ის კი არა, ღრუბლები წყლით გაი-

საქართველოს
საზოგადოებრივი
მუზეუმი

ქდინთა, საპალნე საშინლათ დამძიმდა, უგუნური ღარ წამოდგა და დაიხრჩო წყალში.—

ზ ა მ რ ც ა ნ ე ბ ი: მიწაში დაბადებულა, შორის ქვეყნიდამ მოსულა, ერთ მინუტაზე გამქალა, როცა წყალზედ დაცემულა. ას მუცლიანი ბებერი სულაც არ ხმარობს საჭმელსა, ლოთი კი ისეთი არის, ვერ მოაქარბებ სასმელსა.

ზ ა რ ს კ ვ ლ ა ვ ს ა .

ამოდი, შუქურ ვარსკვლავო, მანათობელო ღამისა!
ამოდი და გამინათე ხშირი სიბნელე ზამთრისა,
თორემ ნამქერში მოგვედები, დაგრჩები დასაძრახისა.

მ ზ ე , ყ ი ნ ვ ა და ჭ ა რ ი .

ზღეხი გზას მიდიოდა. შემოეყარნენ წინ მზე, ყინვა და ქარი. ზღეხმა არ იცოდა ვისთვის დაეკრა თავი. ბოლოს ქარი ირჩია და თავი იმას დაუკრა. მზეს გული მოუვიდა და გლეხს უთხრა: დამაცა, მე შენ დაგხრაკამო. — ნუ გეშინიან, უთხრა ქარმა, მე დაუბერამ და ავაგრილეფო. დამაცა მე შენ სრულიად დაგძრამო, დაუყვირა წყრომით ყინვამ გლეხსა. ჭარმა უპასუხა: რა დიდ გულზედა ხარ? მე ჩაედგები და ყუჩს მოგტეხამო.

ს ა ს ა უ ბ რ ო .

რასა ჰქვიან დღე? ღამე? დამისახელეთ დღის ნაწილები. ჩამოთვალეთ ღამის ნაწილები! დღისით რა ანათებს და ათბობს ქვეყანას? ღამით კი არაფერი ანათებებს? როდის უფრო მეტათ ათბობს ქვეყანას მზე: დილით და საღამოთი, თუ შუადღისას? რათ ათბობს შუადღისას მომეტებულათ და დილით და საღამოთი ნაკლებათა?

რითი გაირჩევიან დღე და ღამე?

როცა ცხელა, იმ დროს რა ჰქვიან? როცა ცივა? როცა თბილა? როცა გრილა? — ზაფხულსა, ზამთარსა, გაზაფ-

ხელსა და შემოდგომასა რა საერთო სახელი ჰქვიათ? **შემოდგომის ღრუნი.** რათა ცივა ზამთარში? **ზაფხულში** რათა ცხელა? როდის აჩის დიდი დღეები და პატარა ღამეები? დიდი ღამეები და პატარა დღეები? როდისა სწორდება დღე და ღამე? რითი გაირჩევიან ზამთარი და ზაფხული, გაზაფხული და შემოდგომა?

ბალახს რა თევში სთიბამენ? პურს რა თევში მკიან? მკათათვეს რა თევ მისდევს? თიბათვე, მკათათვე და მარიამობისთვე რომელი დროს თევებია? **ზაფხულის თვეები.** სიმინდის მოჭრა და ყურძნის კრეფა რომელ თევში იციან? მაქარს რომელ თევში აყენებენ? ღვინობისთვეს რა თევ მისდევს? მწკენისთვე, ღვინობისთვე და გიორგობისთვე რომელი დროს თევებია? **შემოდგომის თვეები.** ძრისტეს დაბადებას რა თევში ეუქმობთ? ახალი წელიწადი რომელ თევში დგება? დიდი ქარები რომელმა თევმ იცის? ძრისტიშობისთვე, იანვარი და თებერვალი რა დროს თევებია? — **ზამთრის თვეები.** თებერვალს რა თევ მისდევს? რომელ თევში იმოსება მინდორი ბალახითა და ტყე ფოთლითა? რომელ თევში გაიშლებიან ხოლმე ყვავილები? მარტი, აპრილი და მაისი რა დროს თევებია? **ზაფხულის თვეები.** ზაფხული, შემოდგომა, ზამთარი და გაზაფხული ერთათ რას შეადგენენ? —

წელიწადს რამდენი დრო აქვს? თვე რამდენილა აქვს? თვეს რამდენი კვირა აქვს? დამისახელებთ კვირის დღეები! თვეს რამდენი დღე აქვს? წელიწადსა? დღესა და ღამეს რამდენი საათი აქვს? საათში რამდენი მინუტია? მინუტში რამდენი წამია?

ა ნ დ ა ზ ე ბ ი.

ღრუბლიანი დღე პატარძალს დილა ეგონა. დილას ოქრო ხარ, სტუმარო, საღამოს ვერცხლათ იქცევი, თუ ხანი დაგიგვიანდა, სპილენძათ გადაიქცევი. ზაზაფხულისა

თავსიდა ხეს ფურცელი გამოუვა. ბაზაფხული დადგარა ^{ხეივანში} ში წყალი ჩადგაო, ჩიტმა ჩიორამაო საძირკველი ^{გაღებო} გადგაო. აგერ მოდის ბაზაფხული დედა-მიწის დამფარველი, აყვავა ტყე და ველი, მინდორს დასდგა კაი ფერი. თებერვალი ბერავსო, მარტი ტყავსა ჰკერავსო, აპრილი გაჩქარებულია, სახნის საკვეთს ფერავსო. მარტი რომ წინ გედოს, ზამთარს ნურც აქვბ და ნურც აძაგებ. ხენაში პირობა სჯობია მკაში პირობასა.

გ ა მ ო ც ა ნ ე ბ ი .

მოვიდა თეთრი მოზვერი, გააგდო შავი მოზვერი. შეიღნი ძმანი, ხანით ტოლნი, სახელებით ირჩევიან. თორმეტმა არწივმა, ორმოც-და-თორმეტმა კაჭკაჭმა, სამას-სამოც-და-ხუთმა ჩიტმა ერთი კვერცხი დადეს. მართსა ალვისა ხეზედა თორმეტი ტოტი აბია, სცივია და სცივია ფურცელი, ისევ იმდენი ასხია. მართი რამ ქვეყანაზედ ყოველ თვეს იზადება, მინამ თვე დადგებოდეს, ის კიდევაცა კედება. შენოთ ლაპარაკობს, უფეხოთ მარდათ დარბის, კაცთან ხშირათ ბაასობს, თუმცა უსულაო არის. აბლი, ბაბლი, ვერცხლის ტახტი, მზით ავიდე, მთვარით დაედგი.

მართს ქვეყანას ორთა ძმათა ორთავე ერთი ფერი აქვთო, მართი მუდამ სიყრმეზედ დგას, ერთს სიბერე ახლო აქვსო, მართს ჯარი ჰყავს უთვალავი, ერთს კი მარტო ტახტი აქვსო.

ს ა წ ე რ ი .

მრუშათი არის დღე კვირისა... ზაფხული... იანვარი... პარასკედი... ზამთარი... დილა... მაისი... შუალამე... შემოდგომა... მკათათვე... შუადღე... ბაზაფხული... სტაქანი... ბინდი... შაფათი... არწივი... საღამო... ქაბა... თიბათვე... სამშაფათი... თებერვალი... ხუთშაფათი... მკენისთვე... აპრილი... საწერელი... ხმა-

* აპრილი აყვავებულია, მაისი სახნის საკეთის სეზონია.

ლი... რკინა... ლენობისთვე... ჭეშნარი... მარტნი
ლამი...

დასწერეთ, რას აკეთებენ გლეხები: ზაფხულში, ზამთარ-
ში, გაზაფხულზედ და შემოდგომაზედ?

ღარიბი გლეხი.

იყო ერთი საწყალი გლეხი. იმის ბედზედ არ მოიპოვებოდა
არც სახნავი, არც სათესი, არც კარი და არც ჭერი. წავიდა
გზასა. ზაღაუხვია მინდორზედ და ჩირგვის ძირში დაინახა
მძინარე კურდღელი. აიღო ხელში ქვა და თავის გულში
ამბობდა: მოვკლამ ამ კურდღელსა, გავეყიდი და იმ ფულით
ვიყიდი გოჭსა. მოჭს გავასუქებ, გადიქცევა დედა-ლორათ და
დამიყრის თორმეტ გოჭსა. მოჭები გაიზრდებიან, დიდ ღორე-
ბათ იქცევიან და თითო მათგანი დამიყრის თორმეტ გოჭ-
სა. ზამიხდება დიდი ფარა ღორისა და მდიდარი შევიქნები.
ზავაკეთებ კაი სახლსა, შევიერთავ კაი ცოლსა და ბატონუ-
რათ დავიწყებ ცხოვრებასა. მე თვითონ როდღია ვიკადრებ
მუშაობასა; დავიჭერ მუშებსა, დავადგები თავსა და დაუ-
ყვირებ ხოლმე: „გაისარჯეთ, კარგათ გაისარჯეთ, თორემ მე
თქვენ გიჩვენებთ!“ ჩვენმა გლეხმა ეს სიტყვები კარგა მალლა
წამოიყვირა. ატურდღელმა თვალემა აქყიტა, წამოვარდა და
მოუსვა ტყისკენ. ღარჩა ჩვენი ფიქრიან* გლეხკაცი ისეთივე
ღარიბი, როგორიც იყო.

ა ნ დ ა ზ ა : ღვინო არსად იყო, ეშმაკები კი ტიკებს
აღბობდნენო.

შ ა ნ ა .

შანავ, ჩემო ყანაო, ოქროს გევხარ განაო?
მზე, წვიმა გზდის მალლაო, თავთავს იესებ ჩქარაო.
ტანათ მალალი ხარო აღვის ხესავითაო,
როცა ქარი ბერავსო, დელავ ზღვასავითაო.

× ფიქლიანი - ნაღვლიანი, ქვეყნის, ქვეყნისა.
ფიქლი ნუ მალ - ნუ გეზიანია, ნუ ხეჩხია.

ზევით მგალობელიო ტოროლა ტრიალებსო, როგორც ეარდს ბუღბუღიო, მაღლიდგან დაგხარებსო. შანავ, ჩემო ყანაო, ოქროს მგზავსო ყანაო, რას დადონებულხარო, თავსა ღუნავ რათაო? ნამგალს ელი განაო, ყანავ, ჩემო ყანაო!

მ. თ. ხ. ს. უ. რ. ვ. ი. ლ. ი.

ნიკომ ყინულზედ პატარა ციგით ბევრი იცურავა, მერმე გაწითლებულმა და გახარებულმა მამასთან მიირბინა და უთხრა: ახ, რა კარგია ზამთარი! ნეტავი სულ ზამთარი იყესო. — შენი სურვილი ჩემს ჯიბის წიგნში ჩასწერეო, უთხრა მამამ. ნიკომ ჩასწერა.

დადგა გაზაფხული. ნიკომ პეპელეებს ბევრი სდია, ბევრი ყვავილები მოკრიფა და ლამაზი კონები შეკრა; მერმე მამასთან მიირბინა და უთხრა: რა მშვენიერია ეს გაზაფხული! ნეტავი სულ გაზაფხული იყესო. მამამ ნიკოს ეს სურვილიც თავის ჯიბის წიგნში ჩააწერინა.

მოვიდა ზაფხული. ნიკო და იმისი მამა ყანაში ერთად წავიდნენ. ბევრე მთელნი დღე დიდ სიხარულში იყო: ხან წყალში ბანაობდა, ხან მარწყვსა ჰკრეფავდა და ხან მწყრებს დასდევდა; სალამოზედ რომ მამასთან მოვიდა, უთხრა: უჰ, დღეს მე რამდენი ვიჭეიფე! რა კარგი იქნებოდა, სულ რომ ზაფხული ყოფილიყო! ეს სურვილიც ნიკოს მამამ თავის წიგნში ჩააწერინა.

დადგა შემოდგომა. ბალები მწიფე ხილით სავსე იყო; ვენახებში დამკვრახული მტევნები ვაზებზედ დნებოდა. ნიკომ თავიანთ რთველში ბევრი აკიდოები ასჭრა და სალამოთი მამას უთხრა: შემოდგომა ყველა ღროს სჯობნებიაო! მაშინ მამამ ჯიბიდგან წიგნი ამოიღო და ნიკოს წააკითხა იმისი ჩაწერილი სიტყვები. ნიკო მაშინ ცხადათ მიხედა, რომ ყველა ღრო თავის რიგზედ კარგი ყოფილა.

გაუმეზღვი ჩიტი.

გუშინ გავუღე გალიის კარი
ჩემს დატყვევებულს უცხო ფრინველსა,
და ჩვეულებრივ სიმღერა მტკბარი
მოჰჟინა ეშხით ტყესა და ველსა.
მაფრინდა იგი, შემოჟდა ხესა,
შესტრფიალებდა მშვენიერ დღესა.
იმ სიმღერაში მლოცავდა მეცა
ღღისით, ბინდისას, დილით, ღამეცა.

კოლო და ლომი.

კოლომ ლომი საომრათ გამოითხოვა. ლომს სიცრ-
ლათ არ ეყო. კოლო გავუღისდა, გაეჩანა და შიგ ცხვირში
ეცა. დაუწყო მწარე კბენა ტიტველა ცხვირში და ტუჩებში.
ლომს ძალიან ემწარა. დაიწყო ფეხების ცემა ცხვირ-პირზედ,
ეგონა კოლოს მოვარტყამ და მოეკლამო. მაგრამ კლანჭ-
ებით თაფპირი სულ დაიკაწრა და კოლო კი ვერ მოიშორა.
ბოლოს ლომი საცოდავით დაქანცული დაეცა მიწაზედ.

მამარჯუებულმა კოლომ მხიარულის ბზუილით გასწია,
მაგრამ ამ დროს უცებ წააწყდა ობობას ქსელსა და შიგ
გაგბა. მივარდა ობობა და წუწნა დაუწყო. აედებოდა კოლო
და ამბობდა: ძრიელ ლომს მოვერიეო და დახე წუწკი ობო-
ბასაგან კი ვიღუპებიო.

მარტი და აპრილი.

მარტმა სთქვა: თოვლ-ქყაბს ვაპირებ, ღმერთო, მიმართე —
ხელიო,

ცხვარი და ძროხა გავწყიტო, არ ვუშვა ჭაკი ცხენიო,
ლრანტე, ხეცები ავამსო, არ სჭამდეს ტურა, მგელიო.
აპრილმა შემოუთვალა: მარტო, ხარ ჭკუა თხელიო,
სახნის-საკეცთი დავსწყიპოთ, ვუთანს ვუმართოთ ხე-
ლიო,

ურემს შევადგათ უღელი, შევაბათ ყოყინებიო,
 ზერ ქერები დავათაოთ, მერმე ყანებს ცყოთ ხელიო.

ს ა ს ა უ ბ რ ო.

როცა კაცი რასმე ყიდულობს, ფასათ რას აძლევს? რი-
 საგან კეთდება ფულები? რომელი ფულები კეთდება სპი-
 ლენძისაგან? ბროშა, კაპეიკა, სამ კაპეიკა და შაურსა რა
 საერთო სახელი ჰქვიათ? **შავი ფული.** რომელი ფულები
 კეთდება ვერცხლისაგან? შაურიანსა, უხალთუნსა, სამშაუ-
 რიანსა, აბაზსა, ორბაზიანსა და მანეთსა რა საერთო სახელი
 ჰქვიათ? **თეთრი ფული.** დამისახელეთ **ოჭროს ფუ-**
ლები! ჩამომითვალეთ **ქაღალდის ფულები!** მანეთში
 რამდენი აბაზია? უხალთუნი? შაურიანი? კაპეიკი? ბროში?
 და სხვა.

მს რა არის? არშინი რამდენ გოჯათ არის გაყოფილი?
 რამდენ დღეიმათა? სამი არშინი რას შეადგენს? საყენს რამ-
 დენი ფუტი აქვს? ერთ ფუტში რამდენი დღეიმა? ხუთი სა-
 ყენი რას შეადგენს? არშინი, საყენი და ევროსი რისათვის
 იხმარებიან? საზომათა. ამიტომ რა საერთო სახელი ჰქვიათ?
ზომა.

მს რა არის? გირვანქა. **მც-**და-მეთორმეტე ნაწილს
 გირვანქისასა რა ჰქვიათ? **ლოტში** რამდენი მისხალია? **მრმო-**
 ცი გირვანქა რას შეადგენს? შუთსა. მისხალი, ლოტი, გირ-
 ვანქა და ფუთი რისათვის იხმარებიან? საწონათა. ამიტომ
 რა საზოგადო სახელი ჰქვიათ? **წონა.** ლიტრა რასა ჰქვი-
 ათ? ჩარეკი? პურს რითი ზუყვენ? რვა ჩანახი რას შეადგენს?
 ძოდსა. ღვინოს რითი ზუყვენ? ჩარეკა რასა ჰქვიათ? **თორმე-**
ტი თუნგი რას შეადგენს? ჩანახსა, კოდსა, ჩარეკასა და
 თუნგსა რა საერთო სახელი ჰქვიათ? **საწმადო.**

ა ნ დ ა ზ ე ბ ი.

ბაღფულში რომ მოატყუო, მანეთსაც აღარ განდო-

ხედავს
 ხედავს

ბენ. უელს ანგარიში უყვარს. სხვაჯერ გაზომე, ერთხელ მოსკერი. ადამიანის გვამში ავადმყოფობა კოლობით შედის და მისხლობით გამოდის. შრია ჩერქეზმა დაიჭირა, თავის ჯოჯი მისცა — ფართალი ამითი მამიზომეო, ჩემი ალაბი ეს არისო; ურია მჭეუზომა და უთხრა: როგორიც ალაგიაო, ~~ჩემთანა~~ ალაბიაო.

გ ა მ ო ს ა ნ ა

პატარა და მრგვალი, დარბის სულ ციხეებში,
მთელს ქვეყანას გარს ურბენს, მუდამ არის საცვალში,
არცა არის საჭმელი, არც სასმელი, საცმელი,
მაგრამ უიმისოთა შესწუხდება ყოველი.

ჩ პ ა რ ა გ ა მ ო ს ა თ მ მ ე ლ ი: საყდარშია თეთრი მტრედი, ფრთა თეთრი და ფრთა ფარფატი.

ს ა წ ე რ ი.

მერსი... ლიტრა... ბროში... თიბათვე... შხალთუნი...
ბირეანქა... წიფელა... აბაზიანი... არშინი... ჩანახი... პოლო.
უტტი... პოლი... ლოტი... ხახვი... მისხალი... გოჯი... თუნ-
გი... ღრუმი... მანეთიანი... ბუღბული... ხეთმანეთიანი...
ზღმარტლი... ჩარეკი... ხურმა... მრწაფათი... ზაფხული...
შუადღე... შემოდგომა... ათთუმნიანი.

დასწერეთ, რამდენი ფულით შეიძლება სამი მანეთის მითვლა?

მოთმინება კაი საჰონელია.

ერთი მამლაყინწა და ერთი ქათამი დამეგობრდნენ. სხვაერებდნენ ერთათ და ძმურათა. ერთხელ გაზაფხულზედ მამლაყინწა ბაღში გაიქცა და კუხე მაყვალს კენკა დაუწყო. ქათამი უკან დაედევნა და ეუბნებოდა: ნუ სკამ, ძმობილო,

მაგ მწვანე მაყვალსა, მოითმინე, სანამ დამწიფდებოდეს, თორემ გაწყენს. მამლაყინწამ არ დაუჯერა, მაყვალი ბევრი კენკა და გახდა ავითა. ძლივსლა მოაწია შინ. მაიმე, ვაიმე, — ყვიროდა მამლაყინწა, — უბედურება მეწია, ეკვდები, დაო, ეკვდები! — ჭათამმა პიტნის ჩაი დააღვინა, ოფლი მოაღინა და თავისი ძმობილი მოარჩინა.

მამლაყინწა, რომ მორჩა, მაშინვე მინდორში გაიქცა. აქა-იქა ირბინა, იხტუნავა, გახურდა და ოფლი დაასხა. ამ დროს წყალი მოსწყურდა და ცივი წყლის დასაღვეათ რუზედ გაიქცა. ჭათამმა დაინახა და დაუძახა: მოითმინე, ძმობილო, პატარა ხანსა, დაისვენე, ოფლი შეიშრე და მაშინ დალიე წყალი, თორემ გაცივდები და ავით გახდები. მამლაყინწამ ჭათამს არ გაუგონა, დაღალულ გულზედ ცივი წყლით გაძლა და მაშინვე ციებამ დაეძახა დააწყებინა. ჭათამმა ძლივს-ძლივობით შინამდის მიიყვანა, დააწვინა და ექიმთან გაიქცა. ექიმმა მწარე წამლის სმა დააწყებინა. მამლაყინწამ ლოგინში ბევრი იკენესა, მაგრამ საზამთროთ მაინც მორჩა. როცა კარზედ გამოვიდა, რუ გაყინული დაინახა. მამლაყინწამ ყინულზედ ცურაობა მოინდომა, ჭათამი კი ეუბნებოდა: დაიცადე, ძმობილო, ჯერ ყინული თხელია, გასქელდეს და მაშინ იცურავე რამდენიც გინდა, თორემ ჩაგემტვრევა და დაიხრჩობი. მამლაყინწამ ახლაც არ გაუგონა თავის ღობილსა და ყინულზედ ცურაობა დაიწყო. შინული ამ დროს ჩაუტყდა, მამლაყინწა ჩაეარდა შიგა და დაიხრჩო.

ბერიკაცი და სიკვდილი.

ბერიკაცმა ტყეში შეშა მოაგროვა, დიდი კონა შეჰკრა, წამოიკიდა ზურგზედა და წამოვიდა შინ. მანძილი დიდი იყო. ბერიკაცი დაიქანცა, დაადგო ძირს შეშის კონა და სთქვა: ახ, შე ოხერო სიკვდილო, სადა ხარო? სიკვდილი იმწამსვე გაჩნდა ბერიკატთანა და უთხრა: აი აქა ვარ, რა გინდაო? ბერიკაცი შეშინდა და უთხრა: შეშის აწევის შევლა მინდაო.

ბოძელეთ ეს შეშა ახ აწევიან.

მერცხალი.

— ჩემს ფანჯრებს ზევით მერცხალი
ბუდეს უკეთებს შვილებსა;
პირითა მოაქვს ბუმბული,
შეხებით ზიდავს ჩალებსა,
მზის ამოსვლიდან ჩასვლამდინ
საქმიანობს დღესა მთელსა.
თან დილიდან საღამომდინ
ამბობს გალობასა ტკბილსა,
საღამოზედ დაისვენებს
სწყვეტავს სიმღერას მალალსა,
პატარა თავს ფრთებს ქვეშ იდებს
და ეძლევა ტკბილსა ძილსა.
მაგრამ რამწამს ირწყვრავებს,
იწყებს კიკეკეს მხიარულსა,
მინდორსა, ველსა აღვიძებს
და კაცს უბალისებს გულსა.

ერთგული პატარა ძალი.

მაროს დედა ავით გაუხდა. შეიმმა მწარე წამალი დაუ-
ნიშნა. დედას წამლის დაღევა მეტად ეზიზღებოდა. მარომ
უთხრა: დედილო, გენაცვა, ეგ წამალი მე მამე, შენ მაგირათ
მე დაგლევა.

კეთილი ძმა.

შემოდგომა იყო. მენახში გლეხი მსხალსა ჰკრეფდა. სანდრო ვენახის კარებთან იდგა და უცქეროდა. გლეხმა სანდრო დაინახა, დაუძახა და ერთი დიდი გემრიელი მსხალი მისცა. სანდროს უნდოდა ჩაეკბინა, მაგრამ რაღაც მოაგონდა და შინისკენ გაჰყურებდა. შინამას-ჰყუწდა ავთამყოფი და. „ღედილო, კეკეს მსხალი არ ეკმევა?“ — ჰკითხა სანდრომ დედასა. — როგორ არა, შვილო! — უთხრა დედამა. სანდრო ერთ წამსვე დაიბადა თავის დის ლოგინთან. მისცა ~~მას~~ მსხალი და სიამოვნებით უცქეროდა, როცა კეკე გულიანათ სჭამდა მსხალსა.

გამგონი პატარძალი.

დედამ ქალი გაათხოვა და ასე დაარიგა: ყველას გამგონე უნდა იყვე და ყველაფერში უნდა დაეკითხოვო. მართლი დედამთილმა პატარძალი წყალზედ გაგზავნა. რითი მოვიტანო წყალიო? დაეკითხა პატარძალი. ცხრილითაო, ხუმრობით უთხრა რძალმა. პატარძალმა აიღო ცხრილი და გასწია წყალზედა.

ძალის სიზმარი.

ძალმა თქვა: სიზმარი ენახე დამდეგ ენკენისთვისა: სა წითლათ—ყვითლათ ელაგდა, სეტყვას ისროდა ქვისასა, თაფზედ მაქცევდა ჩარდახსა, დახურულ ყავარისასა. წინა სანთელსა მიკრობდა, ჩამოსხმულ კელაპტრისასა; ბალში ხეხილსა მიმტერვდა, დარგულსა ალვის ხისასა, ნეტავ ვიცოდე რა არის—სიკვდილს იტყვიან ქმრისასა?

ბაბა და შვილები.

მართა ადგილს ჩეულებს ჰქონდათ: კაცი რომ დაბერდებოდა, გოდორში ჩასვამდნენ და კლდებზედ გადააგდებდნენ. მართი ბრმა ბერიკაცის შვილებმა მოინდომეს მამისათვის

გოდრის დაწენა. ბერიკაცს ესმოდა იმათი ლაპარაკი და მტკიცედ
თხა: რას აკეთებთო? უთხრეს: არაფერსაო, გოდორსა ეწინა-
თო. მაიცი ვისთვისაც გინდათო, მაგრამ ისეთიც კი დასწა-
ნით, რომ თქვენ შეილგებსაც გამოადგესო. შეილგები გონზედ
მოვიდნენ და მაშინვე ხელი ანებეს ამ საქმეს.

მეფე და მხატვარი.

იყო ერთი ცალ-თვალი მეფე. ჰყვანდა მას ერთი ხე-
ლოვანი მხატვარი. მეფეს უნდოდა ამ მხატვრისათვის მიზე-
ზი რამე ეპოენა. უბრძანა: უნდა ჩემი სახე დამიხატო. ~~ო~~
სთქვა მხატვარმა თავის გულში: ახლა კი მოვიდა ჩემი უკა-
ნასკნელი დღე, თუ ბრმა დავხატო, მომკლავს—როგორ მა-
კადრეო, თუ ორ თვალი დავხატო, თავს მომჭრის, როდის
არის ჩემი მგზავსიო. იფიქრა და ეს ღონე მოიგონა: დახა-
ტა ირემი, მეფეს ხელში თოფი მისცა, ცალი თვალი დაუ-
ხუჭა და დამიზნებული გამოხატა. მიართვა მეფესა. მეფემ მი-
ზეზი ეელარა ჰპოვა და გადარჩა მხატვარი.

მურღი მკერვალი.

ერთი მკერვალი იყო ძალიან ქურდი. რაც ნაქსოვსა
სჭრიდა, ყველასაგან ბევრს იპარავდა. ერთ ღამეს ნახა სიზმარი:
პირში ხე ამოსვლოდა, ყველა ნაპარავი ნაჭრები ზედ ეკიდა.
ბაეღვიძა, შეშინდა. შეიღს უთხრა: როდესაც პარვა შემატ-
ყო. მაკრატლის ტარების დროსა, ხე მამაგონეო. ერთმა დი-
დებულმა ოქროს ქსოვილი გამოაჭრეინა. სულმა კიდევ
წასძლია და პარვა იწყო. შეიღმა ხე მოაგონა. მწყინა მკერ-
ვალსა, მაკრატელი პირში ჩასცა და ფეხს უთხრა: ამისთანა
ნაქსოვი როდის ეკიდა იმ ხეზედო.

სასაუბრო.

ჩამომითვალეთ ნათესავები! მის ეძახით დიდი-დე-
დასა? პაპასა? ბიძასა? დეიდასა? მამიდასა? ბიძა-შვილსა? ძმის-

+ თუ რა ვხატე.

ჩემი რა ვხატე.

წუღსა? ღისწუღსა? სიძესა? რძალსა? მისა ჰქვიან დედამთი-
ლი? მამამთილი? მზლი? მული?

მისა ჰქვიან სვინა, ნათლისდედა, ნათლისმამა, ნათლია,
ნათლული? რა საზოგადო სახელი ეწოდებაჲ ყველა ამათა?
ნათლიები.

სკამებსა, სტოლებსა და ხის ავეჯულობას ვინ აკეთებს?
სახლებს ვინ აშენებს? რკინის ნიეთებს ვინ აკეთებს? ჭვებებ-
სა? პარსეა, თმის გაკრეჭა და სისხლის გამოშვება ვინ იცის?
ჭუღებს ვინა ჰკერავს? წაღებსა? ტანისამოსსა? შურჭლის გამ-
კეთებელს რა ჰქვიან? სახეების დამხატვასა? ეგრესლის და
ოქროს ნიეთების გამკეთებელსა? შველა ამათი საზოგადო
სახელი რა არის? **ხელმსნები.** რა იარაღითა და რო-
გორ ხელოსნობენ: ღურგალი, კალატოზი, მჭედელი, მკერ-
ვალი და სხვ.

რას აკეთებენ: მღვდელი, მასწავლებელი, უეზდის უფ-
როსი, მსაჯული? ამათ რაღა საზოგადო სახელი ჰქვიანთ? —
მოხელეები.

შეადარეთ ერთმანეთსა: ღურგალი და კალატოზი, მე-
წაღე და მეჭურჭლე, მღვდელი და მასწავლებელი!

იმ ადამიანს რას ეძახიან, რომელიც მუდამ გარჯილო-
ბაშია? მხნესა. რომელსაც გლობაკი, ავთიმყოფი და ყველა
უბედური კაცი ებრალება და შველის? მოწყალესა. რა-
მელიც ყველას წყენას ერიდება? მშვიდსა. რომელსაც თა-
ვისი ქონება არავეისათვისა შურს? უხესა. რომელიც ყო-
ველთვის სამართლიანათ ლაპარაკობს და იქცევა? პატიოსან-
სა. მხნეობას, მოწყალებობას, სიმშვიდეს, სიუხვეს, სიპატიო-
სნეს რა საერთო სახელი ჰქვიანთ? **სათნოებაჲ.**

როგორს ადამიანსა ჰქვიან ზარმაცი? შურიანი? ძრუ?
ბოროტი? ძუნწი? ძურდი? ამპარტყენი? სიზარმაცეს, სიშუ-
რეს, სიცრუვეს, სიბოროტეს, სიძუნწეს, სიამპარტყენეს რა
საერთო სახელი ჰქვიანთ? **ბიწიერებაჲ.** შეადარეთ ერთ-

X სიძულე - აქა მეზია იხმარებაჲს.
შუბი-ვი.

მანეთსა: სიზარმაცე და მხნეობა, უხეობა და ჭუნწობა, სიმშვიდე და სიბოროტე.

ანდ აზ ე ბ ი.

აგი შვილი დედ-მამის მაგინებელია. ქარგი შვილი დედის გულის ეარდიაო. შვილმა რომ დედის გულისათვის ხელის გულზედ ერბო-კეცრები მოიწვას, იმის ამაგს მაინც ვერ გადაიხდის. ძმა ძმისთვისა, ამ დღისთვისა. მამა ნახე, დედა ნახე, შვილი ისე გამოიხატავს. მართი თხილის გული ცხრა ძმათ გაიყვეს. ძმამ ძმას ანგარიში უყო და ისევე ძმები იყენენ. ის ურჩევნიან მამულსა, რომ შვილი სჯობდეს მამასა. ძალსა დედა გაუშინჯე, სამოსელსა ნაწიბური. როგორც მღვდელიო, ამისთანა ერიო.

მეჭურჭლეს საითაც უნდა, ყურს იქით გამოაბამს ჭურჭელსა. აქლემის ჭურდი და ნემსის ჭურდი, ორივე ჭურდები არიან. ზარმაცისათვის ყოველ დღეს უქმეა. ცუდათ ყოფნას, ცუდათ შრომა სჯობია. ჭურდი ფიცზედ მზათ არის. ჭურდმა ერთი ცოდნა ჰქონა, დამკარგავმა ათასი. ჭურდს რა უნდა და მნელი ღამეო.

გ ა მ ო ს ა ნ ე ბ ი:

ის რა სულიერია, რომ დილით ოთხზედ დადის, შუადღისას ორზედ და საღამოზედ სამზედ? ის ვინ არის, სულ არ არის, არც თავისთვის, არც სხვისათვის; რასაც იშოვნის, ინახავს იმ ერთი შავი დღისათვის. არც თავის თავზედ დახარჯავს, არც სხვაზედ, არცა ღვთისათვის; გადაბრუნდება, მოკვდება, დარჩება ეშმაკისათვის?

ჩქარა გაშოს ათქმელნი: თათარი თეთრ თუთას თეთრ თევზზედ ჰყრიდა.

ს ა წ ე რ ი.

პაპა... სვინა... ღალაქი... მასწავლებელი... ბეჯითობა... ჭურდობა... მარიამობისთვის... მოწყალება... მღვდელი... ღურგალი... ნათლიმამა... რძალი... უზალთუნი...

მული... ძალატოზი... მსაჯული... პირკიტა... სიუხვე...
 შურჭი... ღოში... სიპათიოსნე... სიძე... მხატვარი... სიმშვი-
 დე... მერცხლი... მარტი... ქომბოსტო... ჩაი... სამყური...
 მკედელი...

ღასწერეთ, რისაგან და როგორ აშენებს ძალატოზი სა-
 ხლებსა?

ფუტკრები საშობარზედ

ღადგა გაზაფხული; თოვლი მზემ შინდერებში გააქრო.
 ბაყეითლებულ შარშანდელ ბალახებში ჩნდებოდა ნორჩი,
 მწვანე ყლორტები. პოკრები ხეებზედ იშლებოდ და გა-
 მოჰქონდა ახალგაზდა ფოთლები.

აგერ ფუტკარი გამოერკვია თავის ღრმა ზამთრის ძი-
 ლიდგან; გაიწმინდა თვალები თავის ბანჯგელიანი ფეხებითა
 და გააღვიძა თავისი ამხანაგებიც. გამოიხედეს ერთათ გარეთ
 შესატყობლათ: მოშორებიათ თუ არა თოვლი, ყინული და
 ცივი ქარი?

ფუტკრებმა ნახეს, რომ მზე ცხადათ ანათებს, ყველგან
 ნათელა და თბილა; გამოძერწნენ სკებიღან და გასწიეს ვა-
 შლთან ბზუილ-ბზუილით.

— მაშლო, ვაშლო, შესძახეს ფუტკრებმა, — ~~ხო~~ დასა-
 ნაყრებელი არაფერი გაქვს საწყალი ფუტკრებისათვის? ჩვენ
 მთელ ზამთარს შიმშილში ვიყავით.

— ჯერ არა, უპასუხა ვაშლმა, — თქვენ ძალიან ადრე

მოფრინდით; ჩემი ყვავილი ჯერ ისევ კოკორშია დაშლილი. აბა სცადეთ და ბალთან მიდით.

მიზუთილდნენ ფუტკრები ბალთანა. — საყვარელო ბალო, ყვავილი ხომ არ გექნება ფუტკრებისათვის?

— ხეალ იკითხეთ, მეგობრებო, უპასუხა ბალმა: დღეს არც ერთი ყვავილი არა მაქვს გაშლილი და როცა გამეშლება, დიდის სიამოვნებით გაგიმასპინძლდებით.

ბასწიეს ფუტკრებმა ტულპანთანა; ჩაჰხედეს მის ჭრელ თავში, მაგრამ სუნსაც მოკლებული იყო და თაფლსაცა.

დაღონებული და დამშეული ფუტკრები შინისკენ აპირებდნენ გამობრუნებასა, მაგრამ ამ დროს ჩიჩგებს ქვეშ დაინახეს ნაზი მუქ-მწვანე ყვავილი; ეს იყო ია. იამ გაღუშალა ფუტკრებს თავისი ყვავილი, რომელიც საესე იყო მშვენიერი სუნითა და ტბილი წვენითა. სეეს, სჰამეს ჩვენმა ფუტკრებმა და გახარებულებმა გამოსწიეს შინისკენა.

კუ და მორიელი.

პრთი კუ და ერთი მორიელი დამობილდნენ; წავიდნენ გზასა. მასავალი წყალი დახვდათ. მორიელი დაღონდა, გასვლა არ შეეძლო. აქმ უთხრა: ზურგზედ შემჯექ, მე გაგიყვანო. შეაჯდა მორიელი ზურგზედა. აქ რომ წყალში შეცურდა, მორიელმა კისერში კბენა დაუწყა.

აქმ ჰკითხა: ძმაო, რასა გქონია? მორიელმა უთხრა: რა ვქნა, არც მე მინდა, მაგრამ ასწეთი გვარისანი ვართ: მტერსა და მოყვარეს ყველას უნდა ვკბენდეთო. აქმ დაიუტრქუმელა, მორიელი წყალს მისცა და უთხრა: ძმაო, არც მე მინდა. მაგრამ ჩემი გვარი, თუ დაშხამულ ხორცს არ გაიბანს, გასივდება და მოკედებაო.

რასა იქ — მკითხველს.
რასა შედეგში — საყვარელს.

ბავშვის სიზმარი.

- „აღვის ხე წამოქცეულა, ნეტავ, დედავ, რააო?“
— ის ხომ შენი ტანი არის, უი შენ დედასაო!
„შტოები ჩამოსციენია, ნეტავ, დედავ, რააო?“
— ის ხომ შენი მკლავებია, უი შენ დედასაო!
„მრი მტრედი შემომჯდარა, ნეტავ, დედავ, რააო?“
— ის ხომ შენი თვალებია, უი შენ დედასაო!
„მრთი ჩიტიც მოფრინავდა, ნეტავ, დედავ, რააო?“
— ის ხომ შენი სული არის, უი შენ დედასაო!
„წყალს კიღობანი მოჰქონდა, ნეტავ, დედავ, რააო?“
— ის ხომ შენი კუბო არის, უი შენ დედასაო!

ყვავი და მელია.

ყვავმა საცალა იშოვნა ყველის ნაჭერი. შემოჯდა ხეზედ და შეცმუცნას აპირებდა. ყვავის საუბედუროთ ახლოს მელა დაცანცალებდა. ყველის სუნი ეცა ცხვირში და უცებ შექმენა. მელიას კბილებმა კაწკაწი დაუწყო. მე თუ ყვაჩაღას ეს ყველი არ გამოეცინცლე, მაშ რაღა მელია ეიქნებო, სთქვა მელიამ. შეხის თითებზედ დადგა, მიიპარა ხის ძირში და ტკბილის ხმით შესძახა ყვავსა: უჰ, გენაცვა, რა მშვენიერი ყოფილხარო! ხმაც უთუოთ ანგელოზისა უნდა გქონდესო; თუ გალობაც კარგი იცი, ყველა ფრინველების მეფე იქნებო. ყვავს ქებისაგან თავბრუ დაეხვა, გალობის გამოჩენა მოინდომა, დაალო პირი და დაიყვira: „ყვაა“. ყველი გაფარდა პირიდგან და მელიას წინ დაეცა. სტაცა მელიამ პირი და სულელი ყვავი პირტარიელი დაანარჩუნა.

ანდაზა: პირში მაქებელი ეშმაკის მოციქულია.

მაისის დილა.

ამომავალმა მზემ წითლათ შეღება მთისა წვერები,
შესძრა ყოველი სულდგმული, ააქიკჭიკა ფრინველები;

ან კივსხა,
ან კივხვია.

ათას ფრათ გადაიშალნენ დანამული ყვავილები,
მინდვრებისკენ სამუშაოთ გამოიშალნენ გლეხები.
მექცვარემ ცხვარი შეშალა ამწვანებულსა სერზედა,
პატარა მეხრემ შესძახა დილის ღექსი გუთანზედა.
ბოგმანა მწყერმა გააბა ჭუკჭუკი მაღალ ყანაში,
ტოროლამ დაუზარელმა მორთო გალობა ზეცაში.
ტყიდან მოისმის ბუღბუღლის სტეცენა მეტათ საამური,
თითქო მას ბანს ეუბნება სოფლის მწყემსის სალამური.

ხურმა და მწყემსი.

² ბაღდადში ქალაქს წესი იყო: მეხილესთან რომ კაცი მი-
სულიყო და ორი ფული მიეცა, რამდენიც უნდოდა, იმდენს
ხურმასა სჭამდა.

ერთი გარეშე მწყემსი მივიდა მეხილესთანა, მისცა გან-
წესებული ფული და დაიწყო ხურმის ჭამა. ჩქარა გაასალა
ორი აბაზის ხურმა. მეხილემ უთხრა: ძმაო, ბევრს ნუ სჭამ,
გულს დაგწვავსო. — შენ ჩემზედ ნუ სწუხარ, ვისაც გული
დაეწვის, ¹ შე ვიციო, — უთხრა მწყემსმა.

ჩხუბი ადამიანის ასოებისა.

ერთხელ ადამიანის ასოები წაიკიდნენ. შეხებმა სთქვეს:
ალარ გვინდა თქვენი ტარება, თუ კარგია თქვენთვის
იარეთო. ხელები ამბობდნენ: ამდენი მუშაობა აქამდინაც
გვეყოფო, თქვენ ~~თვითონ~~ იმუშავეთ, თუ კარგიაო. პირმა
წაიბუტბუტა: განა სულელი ვარ მუდამ გასვით — გაქამოთო,
ალარ მინდა თქვენთვის საკმლის ღექსო. თვლებმა სთქვეს:
მოგეწყინდა ამდენი თქვენი ყარაულობა, ალარ გვინდა ცქე-
რაო. ასე შესწყევტეს ერთმანეთის სამსახური ადამიანის ასო-
ებმა. მაგრამ რა გამოვიდა აქედანა? ყველა ასო დასუსტდა
და სხეული სულ ჩამოხმა. მაშინ ასოები მიხვდნენ, რომ
ჩხუბით ისინი ერთმანეთს დალუბავდნენ, შერიგდნენ, ერთმა-
ნეთის დახმარება იწყეს და შეიქნა მთელი სხეული უწინდე-
ლ¹ადი საღი.

ს ა ს ა უ ბ რ ო .

ადამიანის სხეულის ზემო ნაწილს რა ჰქვია? შუა ნაწილსა? ტანზედ ქვემოთ რა ასხია? ზემოთა? დამისახელეთ **თავის ნაწილები!** საქოჩრე, კეფა, პირის-სახე, ყურები, საფეთქლები.

თავი რითი ერთდება ტანთან? ჩამომითვალეთ **ტანის ნაწილები!** მკერდი, მუცელი, ფერდები, ზურგი, ბეჭები, ხერხემალი. დამისახელეთ **ხელის ნაწილები!** მხარი, მკლავი, ნიდაყვი, მაჯა, ხელის სავარცხელი, ხელის გული, ზურგი, თითები. რა სახელები ჰქვია **ხელის თითებსა?** ჩამომითვალეთ **ფეხის ნაწილები!** ბარძაყი, მუხლი, კანკა, წვივი, კუნთი, კოჭი, ქუსლი, ფეხის სავარცხელი, ფეხის გული, თითები.

მიჩვენეთ შუბლი! შუბლს ქვემოთ რა ნაწილებია? წარბებს ქვემოთ? თვალზე შუა რა ნაწილია? ცხვირს აქეთ-იქით ხორციან აღგილებს რა ჰქვია? ცხვირს ქვემოთ რა ნაწილია? პირს ქვემოთ? შუბლი, წარბები, თვალები, ცხვირი, პირი, და ნიკაბი რის ნაწილები არიან? — **პირის-სახის ნაწილები.**

საჭმელს რითი ღეჭავთ? ძბილებს გარედგან რა აფარია? რაში სხედან კბილები? რამდენი ყბა აქვს ადამიანსა? კბილების ძირს რომ ხორცი ფარავს, იმას რა ჰქვია? პირში რა ძვეს? მუხს ზემოთ რა ნაწილია? კბილები, ტუჩები, ყბები, ღრძილები, ენა და სასა რის ნაწილები არიან? **პირის ნაწილები.** წამწამები, ქუთუთოები, კაკალი, გუგა და ბაია რის ნაწილები არიან? **თვალის ნაწილები.** დამისახელეთ **ცხვირის ნაწილები!** ადამიანის ხორცი რაზედ აკრავს? ხორცში მსხვილი ძაფებივით რა არის წასუღ-წამო'ული? ძარღვებში რა სდგას? როგორი ფერისაა სისხლი? რა ზრდის ადამიანის სხეულსა? —

ა ნ დ ა ზ ე ბ ი .

აღიფურთხე, უღვაშს მოხვდა, დავიფურთხე წვერს მო-
ხვდაო. ბევრი ხელის ჭირიმე და ერთი პირისაო. რომელი
თითიღ უნდა მამჭრა, ყველა მეტკინება. საკმელს თვალი
სკამს. მუცელი ჩემ ქვევით არის და არა ჩემ ზევითა. მუ-
ცელს აჭორებ, ქორია, აღორებ, ღორია. მეგობარს პირში
უძრახვენ, მტერს პირს უჯანა. ნიდაყვი ახლოა, მაგრამ ვერ
უკბენ. ხელმა ხელი დაბანა, ორივემ პირი. ჰამა ქონებაზედ
ჰკიდია. სამართლით მოჭრილი ხელი არ მეტკინება. მინამ
ხმალი მოვიდოდა, ენამ თავი მამჭრა. ბეელს სოროდგან
გამოიყვანს ენა ტკბილათ მოუბარი. ძბილი ტკბილია, მაგ-
რამ, როდესაც აღამიანს შეაწუხებს, მოიგლეჯს და გადააგ-
დებს. მაჩალი კაი ექიმში იყნებს, თავის თავს მოირჩენს, თეთ-
რი კბილი, შავი გული.

გ ა მ ო ს ა ნ ე ბ ი .

მზი ფრინველი ჩემთანა დაბადებითა სხდებიან, რამ-
წამა მოვლენ ჩემთანა, იმწამსვე გაფრინდებიან. წინ ზურგი,
უკან მუცელი. მართი თახჩა მაქვს, სულ კენჭებით არის გა-
მოტენილი. მართი ერდო მაქვს, ზამთარ-ზაფხულ ბალახით
არის შემოსილი. მართი ბოსელი მაქვს, ეხვეტე, ეხვეტე, ვერ
დაეხვეტე. მართი პირსახოცი მაქვს, ვაშრე, ვაშრე, ვერ გავაშ-
რე. მზ ბოსელს ერთი ბოძი უდგია. დავაწყვიტე, ველარ
ადგა. მთხსა დედასა ხუთხუთი ჰყავთ შვილები, ტოლნი
ხნითა, სახელი ერთი არქვიათ, განირჩევიან ტანითა. ხე ბრუნ-
დი და ხე მართალი, აბია ხუთი მარცვალი.

ჩქარა გამოსათქმელე: ერთსა კაცსა ბლი-
კინელსა ბლის ქალბატონ ბლის ხიდზედა ბალი გააქვს და
გამოაქვს. ბაყაყი ტყეში ყიყინებს.

ს ა ზ ე რ ი .

ქუფა არის ნაწილი თავისა... მუხლი... საფეთქე-

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ლი... ნიკაპი... პირის-სახე... ლოყა... საქოჩრე...
ფა... ღრძილი... ნესტო... წარბი... მუთუთო... მნა...
ბუკა... ტუჩები... წამწამები... კბილები... მკერდი...
შბა... ბეჭები... ნიდაყვი... სასა... პოჭი... ბაია... მუხ-
ლი... მაჯა... ხერხემალი... შურები... მუცელი... ბარძა-
ყი... შიპი... ქუნთი... მხარი...

დასწერეთ, რითი გვანან ერთმანეთსა ხელი და ფეხი და
რითი გაიჩრევიან?—

თხა და მელა.

ერთი თხა და ერთი მელა დაძმობილდნენ და საზი-
აოთ ყანა დათესეს. ძალიან კარგი ყანა მოვიდა. მომკეს,
გალეწეს და გაანიავეს. ხვავი ცალკე დააგროვეს და ბზე
ცალკე. მელამ უთხრა თხასა: ხვავი მე და ბზე შენაო.
თხამ უთხრა: არა, სამართალი ეს არის: ორივე შუა გავიყო-
თო. მელამ უთხრა: მაშ მე წავალ, ბიძა ჩემს მოვიყვან და
იმან გავგიყოსო. მინამ მელა ბიძას მოიყვანდა, თხა წავიდა,
ცხვრის ფარიდგან ორი დიდი ქოფაკი მოიყვანა და ბზეში
დამალა. მოვიდა მელა, ერთი ისეთი მგელი მოიყვანა, თხას
შიშისაგან თვალები დაუბნელდა. უთხრა მგელმა თხასა: ჩემს
დისწულს რატომ აჩივლებო? თხამ უთხრა: მაშ რადგანაც
მოწმათ მოჰყოლიხარ, მეც მამა-ბიძა აქ მისაფლავიან, მათ
საფლავზედ შედექი, ისულე და მართალი მოწამე იქმნებიო.
მგელმა რომ თხის შეკმა მოინდომა, წამოხტნენ ძაღლები,
მელა და იმისი მოწამე ისე გახადეს, შარშანდელიც დაავიწ-
ყეს, არამც თუ წლევეანდელი ეშოვნათ.

მელია და ქოთანნი.

ბლესი ყანასა მკიდა. სოლმა სადილათ ერთი ქოთანნი
მაწონი მრუტანა და ძნასთან დასდგა. მელია საიდგანლაც
გაჩნდა, ქოთანს მიეპარა, ჩაჰყო შიგ თავი და სასწრაფოთ

სულ ამოსვლია. მაწონი რომ გაათავა, თავი ამოიწია, უნდა და ამოეღო და მოეკურცხლა, მაგრამ—დახე ხიფათს—თავი შიგ გაეჭედა და ეღარ ამოიღო. მელია დადიოდა, თავს იქნევდა და ქოთანს ეუბნებოდა: „კარგია, ქოთანო, მაგდენი ხუმრობა გეყოფა, ახლა გამიშვი.“ მაგრამ ქოთანი მელიას არ ეშვებოდა. მელია გაჯავრდა: მოიცა, შე დაწყევლილო ქოთანო, მე შენ რა გიყო, არ გინდა შენთავათ მომშორდე და მიყურე, როგორ დაგახრჩოვო! მელია მდინარისაკენ გაიქცა, ქოთანი შიგ ჩააყურტუმელა, თავის ჭკუაში უნდა დაეხრჩო; ქოთანი წყალმა მართლა ჩაძირა, მაგრამ ქოთანმა მელაღ ჩაიტანა.

გიორგოლისთვის დღე.

ღრუბელი გადაეფარა
მზესა, სიტბოს მოკლებულსა,
სივმა ქარმა დაუბერა
დედამიწას დაჩრდილულსა.
შოთლები გაყვითლებული
ურიცხვი სცივია ხეებსა,
ძარი გაძრიელებული
აქეთებს მათგან გროვებსა.
მდინარე აღელვებული
მიხუის გაჯავრებითა,
ტყე, თითქმის გატიტვლებული,
ბენესის საცოდავის ხმითა.

სა, ძირამდის მოღრუბლული,
ხშირსა წვიმას იმუქრება.
შესწუხდა ყველა სულდგმული,
ბრძნობს, რომ ავი დარი დგება.
შრინველები მობუზულნი
მიიუყვნენ ტყე-მინდორში,
თევზები შეშინებულნი
ჩაიმაღლნენ წყლისა ძირში.
სუსხ-მიცემული გლეხები
სახლებისკენ გაეშურნენ,
მააძრიელეს ბუხრები,
ბარეშემო შემოუსხდნენ.

კატა და პატარა ლომი.

მართი კატა დაიარებოდა. ნახა ერთი მომკვდარი ძუ ლომი. მას დარჩენოდა ერთი ლეკვი. წაიყვანა კატამ და ზრდა დაუწყო. როცა ლომის ლეკვი გაიზარდა, დაიწყო ნადირობა და ნადირის ჭამა. მართ დღეს ნადირი ეგრ იშოვნა, თავი-

+ აქეთებს - აქ აღ იტყვას, აქეთებს - აქნა.

სი გამზდელი კატა მოინდომა შესაქმელათა. ძატამ შეუტყუა და ხეზედ ავარდა. ლომი ძირს წამოუწეა და შესძახა: ჩემო დედის უსაყვარლესო გამზდელი, ყოველი შენი ზნეობა რომ მასწავლეს, ეგ ხეზედ ასელა რატომ აღარ მასწავლეო? ეს ჩემთვის შეეინახე, როცა ასე გამიჭირდებოდა, მომხმარებოდაო.

პრუ ბერიკაცი.

შემოეყარა გლეხი ბერიკაცსა. საით მიდიხარ, ბიძიაო? ჰკითხა გლეხმა.—მაგიმარჯოსო, უთხრა ბერიკაცმა.—პრუ ხომ არა ხარო?—ძალაქში ვიყავიო.—მშვიდლობით კარგათაო. — უჭეილი გავეყიდეო.—

კოჭლი და ბრმა.

კოჭლი და ბრმა მიდიოდნენ. მიადგნენ ერთ მდინარესა. მასელა ვერ მოახერხეს და დაღონებულები დასხდნენ წყლის ნაპირზედ. წაადგა თავსა მესამე მგზავრი. რას დაძმარებულხართო? ჰკითხა. უთხრეს:—როგორ არ დაეღონდეთ, ერთსა უფეხობა უშლის გასვლასა, მეორეს უთვალლობაო. უთხრა მგზავრმა: ერთმა მეორისაგან ფეხები ითხოვოს, სამაგიეროთ თვალები ათხოვოს და ორივე იქით ნაპირს გახვალთო. მართლა ბრმამ კოჭლი ზურგზედ შეისვა, კოჭლმა გზა უჩვენა და მშვიდლობით გავიდნენ იქითა ნაპირსა.

მიმხდომი ბრმა.

თვალხილულმა ბრმასთან დაიკვება: დღეს მე რძით კარგათ გაეძეხიო. როგორია რძეო?—ჰკითხა ბრმამა. — გემრიელია და თეთრიო. — თეთრი როგორილაო? — მოვლისთანა არისო. — მოვლი რაღა არისო? — ბატისთანაო. — ბატი როგორილაო? თვალხილულმა დაინახა, რომ ბრმას თეთრ ფერს ვერას გზით ვერ აუხსნიდა, თავისი მკლავი მოიკაკვა და უთხრა: აი ამისთანააო. ბრმამ ხელი მოუხსვა და უთხრა: ახლა კი მივხვდი, როგორი ფერისაა რძეო.

მიმხდომი — ჩაპადანუკი.
მიმხდომი — ჩაპადანუკი.
მიმხდომი — ჩაპადანუკი.

პირი და ორი.

შენ პირი ერთი გაქვს, ყური კი ორი; რისთვისა? შენვე მიხვდი: ბევრი ისმინე, ცოტა იყბედე.

პირი ერთი გაქვს, თვალები კი ორი; რათა? იმიტომ, რომ ორჯელ გაშინჯო და ერთხელა სთქვა.

პირი ერთი გაქვს, ხელები კი ორი; რათა? იმიტომ, რომ ბევრი იმუშაო და ცოტა სჭამო.

x

მგელი და მძისხვარეები.

ერთხელ გარსა უვლიდა ფარეს მშვიერი მგელი, უნდოდა, რომ გაეძღო ხოკიანი მუცელი.

წულის მაღალ ღობეზედ შესდგა წინა ფეხებით, დაინახა შორიდგან ანთებული თვალებით:

შელ-გამოჭრილი ცხვარი ეგდო საცოდავთა,

ღანებით ატყავებდნენ მეჭცხვარენი წყნარათა,

მათ შორი ახლო მშვიდათ იწვნენ დიდი ძაღლები, სიამოვნების ნიშნათ ენძრეოდათ კულები.

ჩვენი გაუმაძლარა გაკაპასდა, გაბრაზდა,

ღრენით წაიღუდუნა, როცა უკან გაბრუნდა:

აბა მე მექნა ესა, რა ღრიანცელს ასტებდნენ,

შეფვით და კომბლებითა სჯულამდის მჭყევებოდნენ.

ს ა ს ა უ ბ რ ო.

რითი ხედავთ? თვალებით. რითი ისმენთ? შურებითა.

რითი გრძნობთ გემოსა? მნითა. სუნსა? სხვირითა. რითი იგებთ სირბილესა და სიხმელესა? ძანთ შეხებითა. მხედველობასა,

მხმენელობასა, გემოვნებასა, სუნელობასა და შეხებასა რა ჰქეიან? ხუთი გრძნობა. თვალებსა, ყურებსა, ენასა, ცხვირსა და სხეულის კანსა ჰქეიან გრძნობის სახსრები, ანუ ორგანები.

მე ვამბობ: ბალახი მწვანეა, ცალურჯია, მელანი შავია, რძე თეთრია, სისხლი წითელია, რომელი გრძნობით ვიგებთ ამასა? მხედველობითა.

ხმით ახლოსა შეხებაზე. ცხვარი და მძისხვარი
მძისხვა — მძისხვა

ზარის რეკვასა, წყლის შუილსა, სიმღერასა, გალობასა, ჭიკჭიკსა, ძახილსა, ბლავილსა, რომელი გრძნობით ვიგებთ? მსმენელობითა.

რომელი გრძნობა მატყობინებს ქუხილსა? სიმწანესა? ტკაცანსა? ლაპლაპსა? შყვირილსა? სინათლესა? სიწითლესა? ჩურჩულსა? სიყვითლესა? სითეთრესა? სტვენასა?

მე ვამბობ: ვარდს კარგი სუნი აქვს, ლეში ყარს, დამწვრის სუნი მოჰდის, რომელი გრძნობით გავიგე ესენი? შნოსებითა.

რომელი გრძნობა მატყობინებს რახუნსა? სიკმახესა? სილამაზესა?

მე ვამბობ: შაქარი ტკბილია, კომში მჟავეა, ბოლოკი მწარეა, მარილი მლაშეა, — რომელი გრძნობით გავიგე? რომელი გრძნობით ვტყობულობთ მორთულობასა? შეფასა? სიმჟავესა? სიმწარესა? სიტკბილესა? საკმლის სუნსა?

მე ვამბობ: ფიცარი ხმელია, ბუმბული რბილია, ყინული ლიპია, თოვლი ცივია, თონე თბილია, რომელი გრძნობით გავიგე ესენი?

რომელი გრძნობა გვატყობინებს დანის სიჩლუნგესა? ხანჯლის სიმკრეღესა? პიტნის სუნსა? ძალადის ფერსა? ცეცხლის სითბოსა? წიწილის წივილსა? ზამთრის სიცხესა? ძმრის სიციხარესა?

ა ნ დ ა ზ ე ბ ი.

თვალეზ შუა რომ ცხვირი არ იყუდს, ისინიც ვერ მორიგდებიან. ბრმას რა უნდა და ორთავ თვალეზიო. როგორც თვალი შორს, ისე გული შორს. ბრმა ღოზეს მიაღდა და უთხრა: შენს იქით გზა არსაით მაქვსო. ბრმათა შორის ცალთვალიო არს პირველი სარდალიო. შრუსთვის ორჯელ როდი სწირვენ.

გ ა მ ო ც ა ნ ე ბ ი.

მართი მოლაპარაკე, ორი მცქერელი და ორი მსმენელი

აქ თიან თვალეზი უარ ახ იმ ქმის.
აქ უნდა — თვალის სინათლე.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

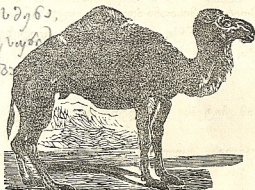
ერთ კვანძზედა სხედან. ორ ქალას და ერთ გზას ქვეშა
ნი შავარდენნი სხედან. ცხვირსა გარშემო ეხვევა, ხელი კი
არ ევლება. ის რა მხედარია, რომ ცხენზედა ზის და თავის
ფეხები ყურებზედ აქვს გაწყობილი. მის უნდა ცალთვალი
იყუდეს?

ჩქარა ბაზოლსათჳმელი: დედაე, რამან დაგაბერა,
რამან დაგადედაკაცა?

ს ა წ მ რ ი.

დასწერეთ, რას გვატყობინებს მხედველობა, მსმენელო-
ბა, გემოვნება, სუნელება და შეხება?

ხუთი გიგანტის ზოგადი ქართული ასეტიმეტი
ბილითა, სპენა,
ტენსეა (აი სუბი)
გეზ, რეხეზ
(აი სუბი)

ვირი და აქლემი.

მართი აქლემი და ერთი ვირი, ზურგებ დაღლეტილები,
დაძმობილდნენ და გაექცნენ თავის პატრონსა. მავიდნენ
კარგ იალალზედ, მთა და ბარზედ იბალახეს და დასუქდნენ.
თავისი უწინდელი სიმჭლევე და სიღამბლე სულ დაავიწყდათ.
ვირი ქეიფზედ მოვიდა და უთხრა აქლემსა: ძმაო, სიმღერა
მინდა ვსთქვა და კაი ბანი მამეციო. აქლემმა დაუშალა: ნუ,
ძმაო, აღარ გახსოვს, რა ჳირში ვიყავით? მთითი ვნახათ,
ახლო კაცები იყენენ, ჩვენი ხმა შემზღესმათ, მოვიდნენ, წა-

გეიყვანონ და უარესი გეიყვნენ. მირმა არ დაუჯერა და იყრუაინა. მეტათ მაღალი სიმღერა მოუვიდა. ახლო თურმე მგზავრები იყვნენ; აქლემები და სახედრები დასცივნოდნენ, ვირის ხმა შემოესმათ, ძალიან გაუხარდათ და სთქვეს: წავიდეთ, ენახოთ, ან სოფელი იქნება, ან ქარავეანი, ეგება ულაცი გვაქირაონო. მივიდნენ, ნახეს ერთი აქლემი და ერთი ვირი დასუქებულები უპატრონოთ იყვნენ; წაასხეს და ორთავეს მძიმეთ აჰკიდეს. ძარგა გზა რომ გაიარეს, ვირი დევარდა. პატემა აიღეს ვირის საპალნე ვირიანათ აქლემს აჰკიდეს. ატა რომ წაიარეს, ერთი ვიწრო გზა დახვდათ; გვერდით დიდი გადასვარდნელი კლდე იყო. აქლემმა უთხრა ვირსა: ძმაო, მინდა დავგორდე და სამაია-ცეკვა დავუაროქო. მირმა უთხრა: რა საცეკვაო ადგილიაო? აქლემმა უთხრა: იმისთანა ადგილის სიმღერას ამისთანა ადგილის ცეკვა უნდაო. ბავშვებუი აქლემი გადიხნიქა, სულელი ვირი კლდეზედ გადაგდო და დაჩხა.

ჩიტები და ჰორი.

ერთი ამ ჩიტებს შეჰხედეთ, როგორ სწეწენ ერთმანეთსა, პაწაწა მარცვლის გულისთვის როგორ იკლავენ თავებსა?

ნისკარტითა და კლანჭებით ერთმანეთს ჩასციებიან და ბურტყულებს იმდენს აგლეჯენ, მინამ არ დაიბნე-
ლიან.

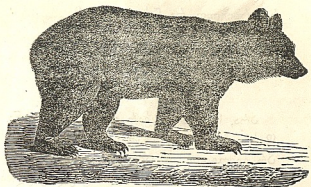
ხის წვეროზედ მჯდარი ქორი მათ დასცქერის ალტაცე-
ბით

და, რა ნახავს დაქანცულთა, დააფრინდება კლანჯებით.

ძაცის ენა რომ ესმოდეთ, მაქვს ჩიტებთან სათხოვა-
რი:

სჯობს ერთმანეთს ხელი მისცეთ, არ ახაროთ თქვენზედ ქორი.

+ დაიბნედიან - და აჩხა ამ ვიცი;
ჩიტებსა დახედედიან - უნდაც.

მზის მგობარი და დათვი.

მზის მგობარი მიდიოდა გზასა. წინ დახედათ დათვი. მართი მაშინვე ხისკენ გაექანა, საჩქაროთ ავიდა ზედა და იქ დაიმალა. მეორე რომ მარტოკა დარჩა, მიწაზედ დაეცა და თავი მოიმკედარუნა. მოვიდა დათვი და ყური დაადო. ძაცმა სული შეიგუბა, იცოდა, რომ დათვი მკედარს არას ერჩის. მართლა დათვმა არა დაუშავარა და თავის გზაზედ წავიდა. მაშინ ხიდგან მისი ამხანაგი ჩამოვიდა და ჰკითხა: დათვი ყურში რას გეჩურჩულებოდაო?—**მე** შგ მიჩნევდა, კელავ ნულარ წახვალ იმისთანა მგობართან, რომელმაც გაჭირების დროს დალატი იცისო.

ანდაზა: მგობარის მოლალატე ეშმაკის კერძიაო.

მახეში გაგმული ჩიტი.

გაგმულები.

მჰე, გაები, ჩიტო ლამაზო,
ჩენს დაგებულსა ძუის მახეში!
აღარ გაგიშვებთ, ცქეიტო, მალხაზო,
რაკი ჩაფარდი შენ ჩვენსა ხელში.

ჩიტი.

ახ, რათ გამაბით წყეულ მახეში,

სახარბიელო რა ნახეთ ჩემში?
არა, გეთაყვა, გამიშვით კარში,
რომ ვისრიადლო მალლა ჰაერში.

ბავშვები.

არა, მალხაზო, ვერ დაგთმობთ ჩენა,
ღარჩი ჩვენთანა, დასტოვე ფრენა;
არ გამოგიღევეთ კამფეტსა ტკბილსა,
შოველ ღლე გასმევთ ჩაის ცხელ-ცხელსა.

ჩიტი.

ახ, არა ვკენკამ კამფეტსა ტკბილსა,
სულაც არა ვსვამ ჩაის ყვითელსა,
მინდვრათა ვიჭერ მე კოლოებსა,
მანებში ვპოვებ მსუქან მარცვლებსა.

ბავშვები.

ხომ გაიყინე გარეთ ზამთარში,
არ გირჩეენიან, რომ ჩვენთან იყო,
მშვენიერ ოქროს შენ გალიაში
იჯდე თბილათა და იჭიკჭიკო?

ჩიტი.

თქვენ ფიჭვი ნუ გაქვთ, ცივსა ზამთარში
მოგკუტრცხლავ შორსა თბილ ქვეყანაში;
ტყვეობაში კი ჩალი სამოთხე
ჩემთვის იქნება შავ-ბნელი ციხე.

ბავშვები.

ღმერთს გეფიცებით, შენ არ მოგაწყენთ,
ტკბილსა აღერსსა ჩვენ არ მოგაკლებთ;

მოგივლით ნაზათ, გიჩვენებთ გულსა
და არ დაგაკლებთ დიდ სიყვარულსა.

ჩიტი.

მჯერა, მაგრამ ეგ ალერსი ტკბილი
არის ჩემთვისა შხამი მამკვლეელი;
შდრო-უდროჯოთ მზეს დამიბნელებს,
წუთის სოფელსა გამომასალმებს.

ბავშვები.

მალხაზო ჩიტო, ამბობ მართალსა,
შენ ვერ შეუძლებ აქ ტყუეობასა;
ბეტყობა გიყვარს თავისუფლება,
შენსა ნებაზედ მინდვრათ ცხოვრება.
მაშ, გასწი, წადი ტოლებთან ტყეში
და ინაფარდე მალლა ჰაერში.

ან
შეიძლება
გაუგონებ

ჩიტს რამწამს ესა ბავშვებმა უთხრეს,
ძუიღგან იგი ფიცხლავ გამოხსნეს;
დაიფუტხრიალა ცქეიტმა ფრინველმა,
მინდვრათ გასწია გახარებულმა,
თან ჭკჭკიკობდა, ბავშვებს ლოცავდა,
რომ მიანიჭეს თავისუფლება.

ბავშვი და ჩიტი.

მრთ ღედა ჩიტსა ბუდე ჰქონდა ხეზედ ტყეში. ბავშვმა
შიაგნო ბუდესა და ბარტყების ამოსხმა მოინდომა. ჩიტმა
რომ ბავშვი ხეზედ მიმავალი დაინახა, საჩქაროთ მოიაზრა
ხერხი თავის შვილების გადარჩენისა. ამოფრინდა ბუდიღგან
და ისე მოიმკედარუნა თავი, თითქო დარეტიანებული იყო-
სო. ბავშვმა იფიქრა: ბარტყები არსად წამივლენ, მოდი ჯერ
ამ დარეტიანებულ ღედას დავიჭერო. ჩამოვიდა ხილგან და დაე-
ღევნა უკანა. ჩიტი სუსტათ მიფრინავდა, ბავშვს ეგონა — აი

საცაა მოვეწევი და დავიჭერო. მაგრამ ჩიტი ოსტატურად
იტყუებდა იქითა. როცა ბუდეს კარგა მოაშორა, მაშინ
ცქვითათ აფრინდა და დაქანცული ბავშვი გაშტერებული
დაარჩინა. ბავშვს უნდოდა ბუდე მაინც ეპოვნა, ბევრი ეძება,
მაგრამ რაღას იპოვნოდა, შორს იყო.

მართალია?

შიგ შუა ზღვაში საბძელი იწვის,
ტრიალ მინდორზედ ზომალდი მირბის,
ბლენხნი კუჩაში კონსა აგებენ,
შიხსულს, კალმასსა ბევრსა იჭერენ.
ღათვი ცაშია მირბის ფრენითა,
ძაღლებს იგერებს გრძელი კუდითა.

ფუტკარი და მტრედი.

ფუტკარი ჩავარდა წყალში და იხრჩობოდა. ახლო ხე-
ზედ მტრედი იჯდა. მთელი შეასწრო ფუტკრის ფანთხალსა
წყალში, აფრინდა, მოგლიჯა ნაკერჩხლის დიდი ფოთოლი
და ჩაუვლო წყალში. ფუტკარი ზედ შეჯდა და წყალმა ნა-
პირზედ გამოირიყა. ბაიშრო მზეზედ სველი ფრთები, აფრინდა
და ბზუილით გასწია თავის სკაში.

ბავიდა რამდენიმე დღე. ღალაღული მტრედი ხეზედ
იჯდა და სთვლემდა. ამ დროს მიეპარა მონადირე, ამოუჯ-
და ჩიჭგესა და დაუმიზნა თოფი. მაგრამ სწორეთ იმ დროს,
როცა ჩახმასს აცემინებდა, მარჯვენა ხელი სიმწარისაგან
აჰკრა და ტყვია ასცდა მტრედსა. მაშინ მონადირეს უყო
ფუტკარმა, რომელმაც ხელზედ უკბინა და მწარჩინა მტრე-
დი სიკედილსა.

მ მ ა მ ი ლ ი.

დაჰქროლა ქარმა სასტიკმა, თან წარიტაცა ყვავილი,
მატოვლებელი სიცოცხლის სუნელებითა აღვსილი,

დაჰქროლა ქარმა სასტიკმა, თან წარიტაცა ყვავილი,
მატოვლებელი სიცოცხლის სუნელებითა აღვსილი,

იგი ნიადაგ ციურთა ცეართაგან იყო ნამილი;
დრომ უჭამურმა აწ ცრემლით შესვარა მისი ადგილი

არწივი და ყვავი

მრთ გაზაფხულის დილაზედ მეწცხვარემ შეშალა სერ-
ზედ ცხერის ფარა. ამ დროს მახლობლათ ცაში მშვიერი
არწივი ფრინავდა. ცხერის ფარა რომ დაინახა, ფრთები მო-
კუმშა, ზევიდგან წამოვიდა, სწრაფათ დააფრინდა კლანჭებით
ერთ პატარა ბატკანსა და წაიღო საუზმეთა. შეავმა დაინა-
ხა ესადა იფიქრა: მე არწივზე რაღა ნაკლები ვარო, განა მე
კი არ შემოძლია ცხვარი მოვიტაცო? დასტრიალა, დას-
ტრიალა ცხერის ფარას და ამოირჩია—ბატკანიც ხომ არა—
ერთი კარგი დიდი და მსუქანი ღედალი ცხვარი. ზევიდგან
წამოვიდა ყვავი, ამ ცხვარს დააჯდა, მატყლში კლანჭები
კარგათ ჩაუყარა, ფრთები გაშალა, ასწია ცხვარი — თავის
კეუაში უნდა წაეღო—მაგრამ სულელმა ~~მომხმ~~ თუ ცხვარი
ვერ წაიღო, მატყლიდგან კლანჭებიც ევლარ ამოიღო, რომ
გაფრენილიყო და თავისათვის ეშველა. მეწცხვარემ მოირბინა,
ყვავს ხელი წააეღო, დააგლიჯა ფრთები და ყმაწვილებს სა-
თამაშოთ მისცა.

ანდაზა: კუმ ფეხი გამოჰყო, მეც ნახირ—ნახირო.

ს ა ს ა უ ბ რ ო .

რასა ჰქვიან წვიმა? როდის და რა ამინდზედ ჩნდება წვიმა? რისთვის არის სასარგებლო წვიმა? ზამთარში წვიმის მაგიერათ რა მოდის? რისათვის არის სასარგებლო თოვლი? რასა ჰქვიაჭ ქარი? რომელი მხარეებიდგანა ქრის ქარი? რომელ ქარსა ჰქვიაჭ ზენაქარი? ძვენაქარი? რითი გაირჩევა ზენაქარი ქვენაქარისაგან? რასა ჰქვიაჭ ნამი? რა დროს იცის ნამი? რა ამინდზედ ჩნდება? წვიმა და თოვლი ღრუბლებს გასდით, ნამი რაღას გასდის? ჰაერსა. როცა ნამიან ღამეს ძრიელა ცივა, ნამი გაიყინება ხოლმე; ამ გაყინულ ნამს რა ჰქვიაჭ? რა დროსა და რა ამინდზედ ჩნდება რთვილი? რისათვის არის მაზარალებელი რთვილი? თუ წვიმას მალლა ჰაერში ძალიან ცივი ქარი დაუხვდა, გაიყინება და მრგვალ ყინულებათ გადაიქცევა; რას ეძახით ამ ყინულებსა? მაშ რა ყოფილა სეტყვა? რისათვის და რამდენათ არის მაზარალებელი სეტყვა? რასა ჰქვიაჭ ქუხილი და ელვა? რა დროს და რა ამინდზედ იცის ქუხილი და ელვა? როცა ელვა ძირს დედამიწაზედ დაეცემა ხოლმე, იმას რას ეძახით? მესხა. წვიმასა, ქარსა, თოვლსა, ნამსა, რთვილსა, სეტყვასა, ქუხილსა, ელვასა და მესხა რა საერთო სახელი ჰქვიანთ? **ბუნების მოვლენანი**. შეადარეთ: წვიმა და თოვლი, ნამი და რთვილი, სეტყვა და თოვლი.

ბაიშვირეთ თითი იმ მხრისაკენ, სადაც მზე ამოდის. რა ჰქვიაჭ ამ მხარესა? თითი გაიშვირეთ იმ მხრისკენა, სადაც მზე ჩადის. იმ მხარეს რაღა ჰქვიაჭ? პირი რომ აღმოსავლეთისაკენა ქნა, ზურგს გასწვრივ რა მხარე იქნება? მარჯენი? მარცხნი? რათა ჰქვიაჭ ამ უკანასკნელ მხარეს ჩრდილოეთი? იმიტომ, რომ შუადღისას ჩრდილი სწორეთ იმ მხრისაკენ იცქირება. პირი რომ აღმოსავლეთისაკენ ქნა, ~~ზურგს გასწვრივ რა მხარე იქნება? მარჯენი? მარცხნი?~~ დაიხსომეთ, რომ აღმოსავ-

+ ქვეა ჩრდისა ქვეა?

მხარისაჲ - ჩრდით; მხარისაჲ - ჩრდით.

ლეთსა, დასაელეთსა, სამხრეთსა და ჩრდილოეთსა **მეცხრე**
 ოთხი **მხარე მკვეთნი**სა. როდის იცქირება ჩრდილი დასა-
 ელეთისაკენ? აღმოსავლეთისაკენა? ჩრდილოეთისაკენა? სამ-
 ხრეთისაკენა? რატომ სამხრეთისკენ არ წადგება ხოლმე ჩრ-
 დილი? რომელი მხრისკენ უნდა ციკოდეს და რომლისკენ
 უნდა ცხელოდეს? რათ უნდა ციკოდეს ჩრდილოეთისკენა
 და რათ უნდა ცხელოდეს სამხრეთისკენა?

ა ნ დ ა ზ ე ბ ი.

მოვიდა სეტყვა, დახვდა ქვა. მოვლი თეთრია, მაგრამ
 სიცივე დიდი სჭარს. როგორც ქუხს, ისე არა სწვიმს. მარის
 მოტანილს ქარივე წაიღებს. ცვარი ცვარსა მიუმატე, ზღვათა
 გადაიქცევაო. სველს წვიმისა არ ემინაჲ.

ზ ა მ ო ც ა ნ ე ბ ი.

ბევრჯელ მნატრობენ, გულით მელიან, როცა მოვალ
 კი, იმალებიან. საღამოზედ მოფრინდება, ღამე მინდორს იმ-
 ყოფება, დილით ცაში გაფრინდება. მალლიდგანა წამოვიდნენ
 ხაპა ხუპით ცხენოსანნი, სულ აქეთ იქით გაფანტეს ქვეითი
 და ცხენოსანნი. მართი რამ არის უჩინო, უსულოი და ხმი-
 ანი, ცასა და ხმელეთს მოირბენს, ვერ მიჰყვება ცხენიანი;
 მაინც ვერაფერს დაიჭერს, თუნდა დაადგეს ხელმიანი. მოცხა-
 ლია ჩუმათ არის, მოკვდება ღრიალს ასტეხავს. არც იწვის
 ცეცხლში, არც სძირამს წყალში. მართი რამ უცხო ფრინ-
 ველი განთიადისას ფრინავდა, მთელი ტანიდგან ცხრილი-
 ეთ მარგალიტებსა ფანტავდა; მთვარეს სურდა აეკრიფნა,
 ასწია და ვერა სძლია, მზემ კი დილით დამნახველმა სულ
 თითო თითოთ აკრიფა.

ჩ მ ა რ ა ზ ა მ ო ს ა თ მ მ ე ლ ი: თეთრი თრითინა თეთრ
 რთვილზედ თრთოდა.

თოვლი... აღმოსავლეთი... მხნეობა... სეტყვა... დასავლეთი... სიზარმაცე... შუხილი... ზღმარტლი... ბეჯითობა... ჩრდილოეთი... მღვა... ნესვი... მოწყალება... წვიმა... სამხრეთი... ბოლოკი... ნამი... ჩხიკვი... რთვილი... ბუზი... თუნგი... ბალბა... შურდობა... სპილო... მრავალხიანი... დჭუმი... მენი... შარი... ზამთარი... ბინდი...

დასწერეთ, რითი გვანან და რითი გაირჩევიან თოვლი და წვიმა, რთვილი და ნამი?

მელია და მგელი.

შინგინა დღეს მშიერმა მელიამ საცალა იშოვნა ბევრი თევზი, სოროში შეზიდა, თვითონ კარებთან დაჯდა და თევზს ჭამა დაუწყო. მართი ენახოთ მგელი გაცხარებული მორბის. საწყალს შიმშილით ფერდი ფერდს მიჰკროდა. „ზამარჯვება, ჩემო ნათლიავ, რას მიირთმევ?“ — უთხრა მელასა. — თევზსა, ჩემო სვინავ, უბასუზა მელიამ. „მართი თევზი მაინც მითავაზე.“ — ღიახ, როგორ არა, პირი დააღე, რა ჭკვიანი ხარ: მე დავიჭირო, შენ კი შეექცე! — „მართი თავი მაინც მიბოძე, ჩემო ნათლიავ.“ — ბოლოზედაც არ გასუნებინებ, ჩემო საყვარელო სვინავ. შენ თვითონ დაიჭარე და ქეიფი გასწიე. — „ზანა ეგ თევზი შენ დაიჭირე?“ — მაშ არა და შენა! — „თუ აგრეა, კაი თევზის დაჭერა გეცოდინება, მეც მასწავლე.“ — მაგისი კი ბატონი ბრძანდები: მდინარის ყინულში იპოვნე ჩატეხილი ადგილი, ჩაჰყავ შიგ კუდი და იბუტბუტე: „გაგები, თევზო, ბადეში დიდო და პატარავ“ და ისინი თავისთავათ გაგებმიან.

მგელმა ამისთანა ადგილი იპოვნა, ჩაჰყო შიგ კუდი, დასკუბდა და ბუტბუტებდა: „გაგები, თევზო, დიდო და დიდო.“ მელიამაც მოიბრინა, დაიწყო მგლის გარეშე მოსიბილი და ჩუმათ ამბობდა: ჯერე გაიყინე, მაგრა გაიყინე, მგლის კუ-

დო!—„რა ამბავი გაქვს, ნათლიავ, რას ამბობ?“ ჰკითხავდა მგელი მელასა.—იმასვე ვამბობ რასაც შენ.—„ღრო არ არის ახლა ამოვიღო? თევზები აქამდის არ გაეგმებოდნენ?“—ჰკითხავდა მგელი მელასა.—„ჯერ არა, ჩემო სვინავ, მე თვითონ გეტყვი, როცა ღრო იქნება, ეუბნეოდა მელა. მგელი ესკუპა და თავის სიტყვებს იმეორებდა, მელიაც თავისას ამბობდა.

როცა მელიამ შეატყო, რომ მგლის კუდი კარგა მაგრა გაიყინა, უთხრა მგელსა: ახლა კი ამოიწიე, ამოიღე წყლიდან კუდი. მგელმა ამოიწია, მაგრამ შენი მტერი, რაც იმან კუდი ვეღარ ამოიღო. აი, ხედავ, როგორი გაუმაძღარი ყოფილხარ,—აყვედრებდა მელა მგელსა,—აქამდის სიხარბით სულ იმას იძახდი: გაებით, თევზნო, დიდნო და დიდნო და ახლა ვეღარცკი მორევიხარ. მოიცა პატარა, მე დაუძახებ ვისმე, რომ გიშველოს.

მელიამ საჩქაროთ სოფელში მიიღრბინა და დაიწყო ყვირილი: წამოდით, მგელი მოკალით, კუდი წყალში გაეყინა და ვეღარ დაძრულაო. სოფლიდგან ზოგი ცუდით გამოიქცა, ზოგი კეტითა. მგელმა დაინახა, რომ უკანასკნელი დღე ადგებოდა, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა გაიწიე-გამოიწიე, კუდი ძირში მოიწყვიტა და გაჰკურცხლა უკუდოთ. ჩემო საყვარელო სვინავ, მისძახოდა მელია, მობრუნდი, სად მიღრბიხარ, თევზი აქ დაგრჩაო.

ცა და ღმდამიწა.

შეიბნენ ცა, ღმდამიწა, მოჰყენენ თავთავის ქებასა: ჰვევით მიწამ უთხრა ცასა, ჰგებით ნუ მეტყვი მაგასა, მე რომ მიწას ავამწვანებ, შენ რას ნახამ იმის ფასსა! აშხლა ცამ უთხრა მიწასა, ჰგებით ნუ მეტყვი მაგასა, მე ზეცილგან ნამსა ეუშვებ, შენ რას ნახავ იმის ფასსა!— ახლა მიწამ უთხრა ცასა, ჰგებით ნუ მეტყვი მაგასა, მაზაფხულზედ გამოვიყვან კიასა და ჰონკველასა,

შენ რა' ნახავ ამის ფასსა!

ახლა ცამ უთხრა მიწასა:

მე რომ ზეცას ავაყვავებ, ზედ დავასვამ ვარსკვლავებსა,

შენ რას ნახავ ამის ფასსა!

ახლა მიწამ უთხრა ცასა, ქებით ნუ მეტყვი მაგასა,

მე რომ პურს თავთავს დავასხამ, იმითი დავარჩენ ხალხსა,

შენ რას ნახავ ამის ფასსა!

ახლა ცამ უთხრა მიწასა:

ისეთ გვალვას გამოუშვებ, გადაგიწვამ მთა და ბარსა,

შენ რას ნახავ ამის ფასსა!

ა ახლა მიწამ უთხრა ცასა:

აღაგათ და უაღაგათ ისეთ წყაროს გამოვიყვან,

ძირიდგან მივსცემ სიგრილეს, ყანას გაუკეთებ თავსა,

შენ რას ნახავ ამის ფასსა!

ახლა ცამ უთხრა მიწასა, ქებით ნუ მეტყვი მაგასა,

მზე და მთვარე ჩემ პირზეა, მე ვანათებ ქვეყანასა.—

ახლა მიწამ უთხრა ცასა, ქებით ნუ მეტყვი მაგასა,

მე რომ ვენახს გავაკეთებ, იმითი დავათრობ ხალხსა,

ზედაშეთ მე წამილებენ, ჩემით ახსენებენ მკედარსა!

ახლა ცამ უთხრა მიწასა, ქებით ნუ მეტყვი მაგასა,

მღვა, ჭექას გამოუშვებ, გაგისწორებ მთა და ბარსა,

ასეთ სეტყვას გამოუშვებ, თავზედ გადაგანგრევ სახლსა!

დედამიწამ უთხრა ცასა, ქებით ნუ მეტყვი მაგასა,

შენ ელვა, ჭექას ვინ მოგცემს, თუ ზღვიდგან არ მოგცემ

წყალსა,

ღვთის ამარა ფუტკარი მყამს, ჩამოვასხამ კელაპტარსა,

ბამჩენელს შევეხვეწები, გავაქარვებ შენ სეტყვასა!

სამი ჩარეკით აჯობა დედამიწამ ზევით ცასა.—

მთიული და მენახი.

იქო ერთი მთიული. მთეის სიცოცხლეში ^xვენახი არ
ენახა. ჩამოვიდა ბარათ, ნახა ვენახი, შევიდა შიგ, მეტათ

x ვენახი — ხუთგრადიკი (содомовина)
a სამი — ზეთი.

მოეწონა ყველა ხეხილი, მწვანელი, და ღმერთს მადლი მისცა; სთქვა: ღმერთო, ეს ყელაფერი კარგათ გაგირიგებია და ეს კი ცუდათაო: პატარა ბალახისათვის დიდი ნესვი მოგიბამს და დიდი ხისათვის პატარა კაკალიო. მიწრა, მოიარა და კაკლის ძირში დაეძინა. მოფრინდა ყვავი, შემოჯდა ხეზედ და ჩაწვდო კაკალი ძირსა. ძაკალი მძინარეს შუბლზედ დაეცა და გაუტეხა. აღვა კაცი და სთქვა: ღმერთო, შენ უფრო ყველა კარგათ გაგირიგებიაო; ~~თუ~~ ამაზე უფრო დიდი ნაყოფი ბმოდ, თავს გამიჭყლეტდო.

გ ა მ ო ც ა ნ ა: მე მალლიდგანა მინახამს ზანზალა დაკიდებული, მე ზანზალადამ მინახავს მე რგვალი გამოღებული, მე რგვალიდგანა მინახავს მე ხმელი გამოღებული, მე ხმელიდგანა მინახავს მე რბილი გამოღებული, მე რბილიდგანა მინახავს მე წყარო გამოღენილი, მე წყაროდგანაც მინახავს მე ბნელი განათლებული.

შვავი და ქოთანნი.

შვავს წყალი მოსწყურებოდა. მინდორში დაყიადობდა, ეგები რითიმე ყელი დავისელოვო. უცებ წააწყდა წყლიან სურასა; მაგრამ, დახე ყვავის ბედსა, სურაში წყალი ნაკლულათ იდგა. როგორ უნდა დაეღია წყალი? შიგ ვერ ჩახტებოდა, ადგილიდგან ვერ დასძრამდა და ვერც წააქცევდა, ამიტომ რომ სურა დიდი იყო. წყლის სიხლოვემ წყურვილი უფრო გაუძნელა. დაფიქრდა ყვავი და ბოლოს ეს ხერხი მოიგონა: კენჭები მოაგროვა და სურაში ჩაჰყარა. წყალმა ზევით ამოიწია და პირამდის ამოვიდა. შვავმა დაიგძელა კისერი, ჩაჰყო ნისკარტი სურის ყელში და კარგათ მიამლა წყალსა.

ა ნ დ ა ზ ა: ხერხი სჯობია ღონესა, თუ კაცი მოიგონებსა.

გ ა ზ ა ფ ხ უ ლ ი .

ტყეს ესმება ფოთოლი,
აგერ მერცხალიც ჭყივის,
ბაღში ეაზი ობოლი
მეტის ღხენითა სტარის.
აყვავებულა მდელო,
აყვავებულა მთები,
მამულა საყვარელო,
შენ როსლა აყვავდები?

გ ა ვ მ ო ტ ა ნ ა მ ა ხ ვ ი ლ ი გ ა ვ შ ვ ა ბ ი ს ა თ ვ ი ს .

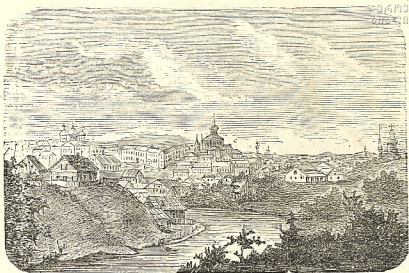
მრ პატარა მეჩქვარეს, მასოსა და პეტრუას, საღამო-
ზედ სოფელში მზუღიოდათ თავ-თავისი პატარა ცხერის ფა-
რა. სოფლის ორღობეში ერთმანეთს შეეყარნენ და ლაპა-
რაკი დაიწყეს. მასომ შეხედა პეტრუას ფარასა და უთხრა:
იცი რას გეტყვი, პეტრო! მომეცი შენა ერთი ცხვარი და
მაშინ ჩემი ფარა ორი შენი ფარასოდენა იქნება, პეტრუამ
გადავლო თვალი ცხვრებსა, ცოტა მოიფიქრა და უთხრა:
არა, მასო, მე შენ უფრო კარგსა სამართლიან სიტყვას
გეტყვი: მომეცი შენ შე ერთი ცხვარი და მაშინ თანასწორი
ფარა გვეყოლება, მომეცისა ერთმანეთისა აღარ შეგვშურ-
დება, აბა გამოიცანით: რამდენი ცხვარი ჰყვანდა მასოსა და
რამდენი პეტრუასა?

ქ ა ლ ე ბ ი ს მ უ შ ა ო ბ ა .

ლევებმა რომ დამიჭირეს, დამდეგ იყო მკათათვისა,
ასი მთა გადამატარეს, მთები ძავეკასიონისა.
ბანჯედე ჩერქებს მინდორსა, წისლი იდგა შავი ღვისა;
სამი ქალი თივას სთიბდა, სამივე ჩერქეზთ ბატონისა,
ხელში ეჭარათ ცელები, პირები აქვთ აღმასისა,
მარმარილოს საღესავით იმათ მოუწყობენ პირსა;
სამივე იგრე დასძახიან, როგორც ანგელოზი ცისა.
არ მენახა, გამიკვირდა, მუშაობა ქალებისა.

ქართული
ენის ინსტიტუტი

მანო და ქალაქი.

მანოს მამა დილმ² ალრე ურმით ქალაქს მიდიოდა. მანო აუტყდა: მამილო, გეთაყვა, თან წამიყვანე და ქალაქი მაჩვენეო. მამამ დაჟსვა ურემზედა და წაიყვანა. შუადღისას ქალაქი შორიდგან გამოჩნდა. მანო თვალეზათ გადაიქცა და სულ ქალაქასკენ გაიქცირებოდა.

— „მამილო, აის თეთრათ და ყვითლათ რა ბრჭყვრიალე-ბენ მალლა?“ — ჰკითხა მანომ მამასა. — საყდრების გუმბათებია, შეილო, უთხრა მამამა. — „რათ უნდათ მაგდენი საყდრები, განა ჩვენსავით ერთი ეკლესია კი არ ეყოფათ?“ — სად ეყოფათ, შეილო, ამ ქალაქში ოცჯერ მომეტებული მცხოვრებია, მინამ ჩვენ სოფელში. X

აი შევიდნენ ქალაქში. მანოს თვალეზი აუქრიალდა, იმდენი ახალი სანახაეი დახედა. მათ აკვირებდნენ: ლამაზი ორ-სამ ეტაჟიანი სახლები, განიერი, სწორე და გრძელი ქუჩები, ბაზარი, სადაც ათას ნაირი ხალხი ბუზივით ირეოდა და გაჰქონდა ყივილ-ხივილი, მრავალი ღუქნები ხელოვნ-

X ან ქალაქში ჩვენი სოფელზე 20-ჯერ მეტია მცხოვრებელი = 20-ჯერ მეტად ნათესაობა.

ბისა და ვაჭრებისა, რომლებიც მყიდველებით
ნენ.

როგორ მოგეწონა ქალაქი? — ჰკითხა მამამ მანოსა, როცა ქალაქიდან გამოვიდნენ. — „უჰ, ძალიან მომეწონა, უთხრა მანომ — მაგრამ ეს კი მაკვირვებს: რატომ ბაყები, ბოს-ლები და საბძლები არ სადა ჩნდნენ? — რათ უნდათ, შვილო, ეგენი ქალაქელებსა, უთხრა მამამ, ისინი არცა ხევენ, არცა სთესვენ და არც საქონელი ჰყავთ; ფულებს შოულობენ ვაჭრობით, ხელოსნობით, სამსახურით და ყიდულობენ სოფლელებისაგან პურსა, ხორცსა და შეშასა

სალამოზედ მანო იჯდა თავის ტოლებში და ქალაქს ამბავს ელაპარაკებოდა.

მ ა რ თ ე ლ ე ბ ი .

პირველ თქმულია ძველთაგან სიღარბისლე მესხისა, პურადობა და ვაჭრობა ქართლელთ არა ეძრახვისა, ზრდილნი არიან იმერნი, მტერთა მიმცემი რისხვისა, ომი და ლხინი კახისა მოსაწონია კაცისა.

ს ა ს ა უ ბ რ ო .

რა ჰქვიაწ თქვენ სოფელსა? აღმოსავლეთით რა სოფელი უძევს? დასავლეთით? ჩრდილოეთით? სამხრეთით? თქვენს სოფელს ახლო რა ქალაქია? რითი გაირჩევიან ერთმანეთისაგან სოფელი და ქალაქი? შოველ ქართულ სოფლებსა და ქალაქებსა რა საერთო სახელი ჰქვიაწთ? საქართველო.

საქართველოს აღმოსავლეთის ნაწილსა ჰქვიაწ ძახეთი. ძახეთიდან რომ დასავლეთისაკენ წახვიდე, ქართლში მიხვალ. ქართლს დასავლეთით იმერეთი უძევს. იმერეთის თავსა ჩრდილოეთისკენ რაჟა არის. იმერეთს იქით დასავლეთისკენ სამეგრელო უძევს. სამეგრელოს ბოლოს სამხრეთისკენ ზურია მდებარეობს. ძახეთი, ქართლი, იმერეთი, რაჟა, ზურია და სამეგრელო რის ნაწილები არიან? **ს ა მ ა რ თ ე ლ ო ს ნ ა წ ი ლ ე ბ ი .**

მითხარით, რომელი მხრისკენ უნდა წავიდეს მგზავრი? ბუჩქებიდან სამეგრელოში? სამეგრელოდან იმერეთში? იმერეთიდან სამეგრელოში? იმერეთიდან რაჭაში? რაჭიდან იმერეთში? იმერეთიდან ქართლში? ქართლიდან იმერეთში? ქართლიდან ქახეთში? ქახეთიდან ქართლში?

თქვენ ახლოს რომელი მთაა? რა ქვეყანა მთის ქვემო ნაწილსა? შუაწელსა? ზემო ნაწილსა? რომელი მხრისკენ აქვს საქართველოს უფრო დიდი მთები? რა სახელი ჰქვიათ ამ მთებსა? რითი არიან დაფარულნი ქვეყანის მთები ზამთარ-ზაფხულს? რათა სძევს მთაზედ თოვლი ზაფხულშიაც კი? ღაიხსომეთ, რომ ქახეთში არის ზომბორის მთა; ის არის ტოტი ქვეყანის მთებისა და შუა ქახეთზედ არის გაწოლილი ჩრდილოეთიდან სამხრეთისკენა. ქართლში არიან გაწოლილნი დასავლეთიდან აღმოსავლეთისაკენ თრიალეთის მთები. ქართლსა და იმერეთს შუა სძევს სურამის მთა; ეს არის ტოტი ქვეყანის მთებისა. იმერეთსა და რაჭას შუა არის მთა ნაჭერალა. ბუჩქაში სძევს ნიგოეთის მთა. ჩამომითვალეთ საძარცველს მთები!

ა ნ დ ა ზ ე ბ ი.

იმერეთი დამივლია, ქართლი შემიჯერებია, არ მინახავს შენისთანა, ყელი მოგიღერებია. უცხო ქვეყანაში გაზაფხულიც კი არ არის სასიამოვნო. ბევრს აღმართსა ბევრი თავდაღმართი მისდევს. მთა მთას არ მოხედება, კაცი კაცს კი შეეყრება. მთა და ბარი არავის გაუსწორებია. ღმერთი მთას დახედავს და თოვლს ისე დასდებს.

გ ა მ ო. ც ა ნ ა.

უზარ-მაზარი ვეშაბი ხმელეთზედ გაწოლილია, მუცელი განიერი აქვს, ზურგი კი მეტათ წერილია, ზაფხულს მწვანე ფერი დასცემს, ზამთრობით არის შავია, მუცლიდან შადრევანს ისვრის, არის ქვეყნისა მრწყელია.

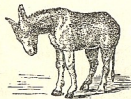
ჩქარა გამოსათქმელები: შეფე ტაფაზედ
ფეტეს ფშრუკავს. ტყეში ყაზახი შევიდა, ტყე გაყაზახებულყო.

ს ა წ ე რ ი.

აღმოსაღელეთი... ქართლი... პოქა... მარანი... ჩრდი-
ლოეთი... ქახეთი... ქალა... ნაქერალა... ქვაბი... დასაღელე-
თი... იპერეთი... ნაბადი... სამხრეთი... ლეიბი... რაჭა...
საყდარი... მეფხვი... სამეგრელო... ინდოური... ბურია...
ჭრიჭინა... ბაყაყი... მარდკაჭაქა... ტარხუნა... ბროში...
მეწაღე... ქახეთში სძევს მთა... ქართლში სძევს მთა... ბუ-
რიაში არის მთა... იპერეთსა და ქართლს შუა სძევს მთა...
რაჭასა და იპერეთს შუა არის მთა.

დასწერეთ, რითი გაიჩევიან ერამანეთისაგან ქართლი
და ქახეთი?

ვირი, ღორი, თხა და მამალი.

იყო და არა იყო რა, იყო ერთი გლე-
ხი კაცი. იმასა ჰყვანდა ერთი ვირი.
ხან აქეთ უკრამდა თავს და ხან იქით.
საწყალ ვირს მეტის-მეტი ჯაფით ზურ-
გისულ გადაცელოფა, უნაღობით ჩლი-
ქები დაუსკდა, უსაქმლობით სული ამოსდიოდა. პატრონი
კი არა ნაღელობდა: აჰკიდებდა საპალნეს და გაიგდებდა წინ.
როცა დაეცემოდა საწყალი ვირი, პატრონი ჯერ ჰსაცემდა,
ჰსაცემდა, ბოლოს კუდს აუწევდა, წამოაყენებდა და გაიგდებ-
და წინ. ამ ვაი-ვაგლახში გაატარა ვირმა თავის დღენი. ბო-
ლოს, სიბერის დროს, მოიფიქრა: „შე ოხერო ჩემო თავო!
რაზე ეკვლეინები, მითომ რა ოქროს ჯილას დაგადგამს პა-
ტრონი? გასწი, გაიქე, მიხდერად გავარდი და შენთვის მო-
სვენებით იცხოვრე“. ვირი მართლა გაიქცა და გაგარეულდა.

იარა, იარა და შეხვდა ლორი „ზამარჯვება, ლორო!“ უთხრა ვირმა. — ზაგიმარჯოსო, — მიუგო ლორმა. „აქ რას აკეთებ, გოჭები რა გიქნია?“ ჰკითხა ვირმა. — ჰე, რაღა რას აკეთებ, ცხრა გოჭი მეყოლა და სულ თითო-თითოთ შემიჭამა ჩემმა პატრონმა: ხან ერთს შეაჭყივლებდა ჩემ თვალწინ და ხან მეორესა. ბოლოს სუტება დამიწყო. მართხელ დამამწყვდია და დაკვლას მიპირებდა. ავდექ, დავკარ ფეხი და გამოვიქეცი; ვიელი ესე ჩემთვის მოსვენებით: არცა რა ვინ გოჭებს დამიჭამს და დაკვლასაც ვერაფერს დამიპირებს. — „ოჰ, შენც ჩემისთანა ტაფაში დაწულხარ და მაშ დავძმობილდეთ,“ უთხრა ვირმა და მოუყვა თავის თავგადასახად დაწვრილებით.

იარეს, იხეტიალეს და ერთი თხა ნახეს. ზამარჯვება, თხავ! აქ რა გინდა შენაო? ჰკითხეს. მჰ, ჩემმა პატრონმა მეტათ საქმე გამიჭირა და გამოვიქეციო: ჩილი ციკნები დამიხოცა, რძესა სწოვენო; დღეში სამჯერ მწველდა და შიმშილით კი სულს მართმევდა. — შენც ჩვენისთანა ტაფაში დახარაკულხარ და მაშ ძმობილი გაგვიხდით, უთხრეს ვირმა და ლორმა. დამძმობილდნენ და წავიდნენ.

იარეს, იარეს და მამალი შეხვდათ. „ზამარჯობა, მამალო!“ მიაძახეს სამივემ. ზაგიმარჯოთ! უპასუხა ბოხი ხმით მამალმა. „რაო, მამალო, რა ამბავია? ევლად რას გამოუწვევიხარ?“ — რაღა რა ამბავია, ჩემმა პატრონმა ვარია აღარ დააყენა და დედალი, ზოგი ხრაკა, ზოგი ცივათ ხარშა, ზოგი ჩაახარშოვა და ქათმის სინსილა გააწყო. დამიგდო დარდმა.

აედექ და ყივილი ხშირათ დავიწყე. ამითი ვიქარვებდნენა-
ლველსა, მაგრამ ერთ დილას პატრონმა მითხრა: ხმა გაკმინ-
დე, ნუ ყივი და ძილს ნუ მიფთხობ, თორემ მაგ ბებერ კი-
სერს მოგჭრიო. აბა რაღა მამალი ვიყავ იმის ხელში? ავ-
დექი და უდაბურ მინდვრად ცხოვრება ვარჩიე. — შენც ჩვენის-
თანა ბედი გწევია და მოდი დაეძმობილდეთო, — უთხრეს სა-
მივემ. — ძალიან კარგო, უთხრა მამალმა.

წავიდნენ ეს ოთხნი ერთათ და საკმეღ-სასმელს დაუწყეს ძებნა. იარეს, ბევრი იარეს, მაგრამ ვერა გახდნენ რა. ბოლოს მამალმა ნახა, რომ ერთ ალაგას მგლებს ქორწილი ჰქონდათ. ოხა! უთხრეს სამივემ, წინ გაგვიძებნო. მეტი ღონე არ იყო, გაუძღვა თხა და შეიყვანა თავის ძმობილები ერთ სოროში. აქ მექორწილე მგლები სუფრას არიგებ-ჩა-რიგებულები უსხდნენ. წადგა წინ მამალი და დაიძახა: „გამარჯება და დღეგრძელობა ბატონ მგლებსა!“ — „გაუმარჯოს სავანშემ სტუმრებსა,“ დაიძახეს მგლებმა. პირველმა მგელმა აიღო ყანწით ღვინო და დაილოცა: „ღმერთო, შენა სწყალობდე აქა ბძანებლებსა, გაუმარჯვე და აი დიდყურა სტუმარი ერთჯერათ კარგა შემარგე, შენი სახელის ჭირიმე!“ მირმა სუ ცახცახი დაიწყო. მამალი კი უჯავრდებოდა: მაგრა იყავიო. მეორე მგელი დაილოცა: „გაუმარჯოს აქა ბძანებლებსა. ღმერთო, აი წვერიანი წინამძღვარი კარგა შემარგე და მუხასთან სანთელს აგინთებ!“ ოხა ისეთი გახდა, რომ სამარინდამ ამოღებულსა ჰგვანდა; მამალი კი მუჟღუგუნსა ჰხატებდა: ნუ გეშინიან, მაგრა იყავ, წინ ყოჩაღათ წამოდექიო. ოხამაც თავი შეიმაგრა, მაგრამ საწყალი ვირი გააცხელა და სულ ძალაზედ აკანკალებდა. მესამე მგელი დაილოცა და ღორის კარგა შერგება სთხოვა ღმერთს. ღორმა უკან-უკან წევა დაიწყო, მაგრამ კარებში სამი მგელი დაუხვდა ყარაულებათ. ბოლოს უმცროსი მგელი დაილოცა და მამალზედ მიიშვირა ხელი. მამალი სხეებივით ლაჩრულათ არ მოიქცა. სამადლობელი, რო მოართევს სტუმრებს, ყველამ უარი

სტეკა მამლის მეტმა. იმან ვაჟკაცურად ჩამოართვა წადგა წინ და დაილოცა: „ღმერთო, შენ ამოწყვეტე ჩვენი მასპინძლები, გვიშველე იმათი ხელათ გაჟლეტა, ზარბაზანი კარგათ მოახმარებინე ჩვენ წინამძღომელ ვირს, გაუმარჯვე ჩემს უძლეველ ძმობილებს, შენდაო, მამაო თხავ! შრააა!... ყიყლიყო!“ — დაიძახა მამალმა და ვირმაც ამ ღროს ისეთი დაიყვირა „ურა,“ როცა და დედამიწა შეძრა. მგლები გულ გახეთქილი გამოცვიდნენ და გადიკარგნენ. მამარჯვებულ სტუმრებს დარჩათ მშვენიერი გაშლილი სუფრა. დასდნენ მზა-მზარეულ ხორაგზედ, მოიღერეს ყელები და ისეთი ქეიფი გასწიეს, რომ ქუდი ჭერსა ჰკრეს. მერმე, როცა კარგათ დაძლნენ, გამოვიდნენ გარეთ და იწყეს ნებიერობა. მამალი ხის წვერზედ შეფრინდა და დაიწყო ყივილი, ღორმა მიწას თხრა დაუწყო, თხა ნეკერის კენჭით ერთობოდა და ვირი კი ყროყინებდა. ამ ღროს მგლებმა გამოგზავნეს ერთი მათვალისწინებელი; იმას უნდა გაეგო, რას შერებოდნენ მათი მოუწყვეარი სტუმრები. მგელმა რომ ესენი დაათვალიერა, გაძუნძულდა და გულ გახეთქილმა უთხრა თავის ამხანაგებს: „ჰეი ძმებო, არიქა გავიქცეთ, გადავიკარგნეთ სადმე, თორემ ისრე გაცხარებული გვეძებენ, რომ თუ მოგვაგნეს, სულ ლუკმა-ლუკმა დაგვჩლიჩნენ. ი პატარა კაცი ხის წვერიდან ცაში გვათვალიერებს, ღრუჭუნა სტუმარი ქვესკნელ მიწაში გვეძებს, ი წვერიანი მოძღვარი კეტებსა ჰკაფავს ჩვენთან საჩხუბრათ და დიდუფრა კი ყვირის, რაც ძალი და ღონე აქვს — „არიქა, დაიჭით! სად წაგვივლენო!“ მგლებს შიშის ზარი დაეცათ და ცხრა მთას იქით გადიკარგნენ. — დარჩათ ოთხ ძმობილს ბურთი და მეიდანო.

ა ვ თ ა ნ დ ი ლ ი .

პეტანდილ გადინადირა ქედი მაღალი ტყიანი. მერც მოჰკლა ხარი, ვერც ფური, ვერცა ირემი რქიანი. ნახტომსა მშველსა ფერდსა ჰკრა ისარი ორბის ფრთიანი,

დაჰკიდა ცხენის ტახტასა ტყავ-გაუხდელი რქიანი.
ჩამოხტა მუხისა ძირსა, ცეცხლი დაანთო ძრიელი,
ცხენსა მოჰხადა, დაიგო თჳქალთო უნაგრიანი,
დაჟდა და თალა შამფური, მწვადი ააგო მცერიანი.
სანამ მწვადი შეიწოდა, ცხენსა მისცა საძოვარი.
ლურჯამ კაცი დაინახა, შორი გზიდგან ზომავალი,
შეხტა ცხენი, შესჭიხვინა, იგი კაცი ავი არი,
მეჯინიბეს დაუძახა — ლურჯა მომგვარე ჩქარათა,
ბავაზედ ხელი გადუსვა, ზედ წამოაჩტა მარდათა.
მიწრონი გაარბევინა, მინდორი უფრო ჩქარათა,
უკუ იხედა, მოსდევენ ის ურჯულონი ჯარათა.
ასი ჰკრა და ასივ მოჰკლა, ერთი გადურჩა შავათა;
მართი იმანაც ესროლა, სისხლი წავიდა ღვარათა.
მუხისა ძირსა ჩამოხტა, ტოტი იწვოდა ფარათა,
დაჟდა და წიგნი დასწერა, მტრედს გამოაბა მხარათა:
შს დედა ჩემსა მიმიერთვი, ვეღარ მოგივალ ჩქარათა,
ბიყვარდა თეთრი მანდილი, ჩემზედ შელდებ შავათა.
ის ჩემი ქამარ-ხანჯალი მღვდელს მიეც საწირავათა,
ის ქალი ისრეთს კაცს მიეც, მე მჯობდეს თვალათ, ტანათა,
ის ჩემი ციხე ქალაქი თან გაატანე მზითვათა.

ზოგს დიდი თვალთვი აქვს.

ბნელი ღამე იყო. შრიამ დაკარგულ ცხენს დაეძებდა მინდორში. წააღდა თავსა ერთ რაღაცა კაცის მგზავსსა. ურია ძალიან შეშინდა, ეგონა ყაჩაღიყო. მაგრამ ხერხიც მალე მოიგონა: მოიხადა ქუდი, აიცვა ხელზედა და უთხრა: ხელი არ მახლო, თორემ მე შენი სრულიად არ შეშინიან, ხომ ხედავ ჩვენ ორნი ვართო. შაჩალი გაჩუმებული იდგა ერთ ადგილასა და უჩვენებდა თავსა, თითქო ემუქრებო. აკანკალეზულმა ურიამ არახსინიც მოიხადა, ჩამოიცვა მეორე ხელზედა და ეუბნებოდა: ჩამომეცალე გზიდგან, თორემ ხედამ სამნი ვართო. მაგრამ ყაჩაღი ფხვსაც არ იცვლიდა. საწ-

ყალი ურია შიშისაგან კბილს კბილზედ ეცლარ ადგამდა. მთელი ღამე ძაგძავით გაატარა. როცა ინათლა, ურიამ თვალე-ბი მოჭრუტა, გაიხედა წინ, მოიბრუნა სული, დაიხურა არახ-ჩინი და ქუდი, გააფურთხა და წავიდა. მის წინ ყაჩაღის მა-გიერათ მალალი ჩიჭგი მდგარიყო და მთელი ღამე იმას ეკანკალებინა.

კიდეშ გაშოცანა.

ზღებს მიჰყვანდა მგელი და თხა. თანაც თივა მიჰქონდა. მიაღდა ერთ მდინარესა. ზღმა ნავით უნდა გასულიყო: ეს ნავი ისე პატარა იყო, რომ კაცის გარდა თითო რამეს მეტი არ ჩაეტეოდა. ამიტომ თავისი საქონელი გლეხს ცალ-ცალკე უნ-და გაესხა. მაგრამ ის კი უნდა მოეხერხებინა, რომ არ დარ-ჩენილიყო მგელი თხასთან და თივა თხასთანა. ზღებმა ბეე-რი იფიქრა და ბოლოს მშვიდობით გავიდა თავის საქონ-ლით იქითა ნაპირსა. ამა გამოიცანით, რა ხერხი იხმარა გლეხმა?

მშიშარა მანო.

სალამოზედ დედამ მანო შეგზავნა მარანში საღვინის ამოსატანათა. შიგ რომ შევიდა, ქარმა სანთელი გაუქრო. ამ დროს მოესმა რალაცა ბუყბუყი. მაქარი დაუდგა. მა-ნომ კი სხვა ნაირათ იფიქრა. „ქაჯი, დედავ!“ კანკალით დაი-ყვირა და უკან გამოიქცა, მაგრამ თოხს ფეხი დაადგა და ტარი მოხვდა თავში. „ვაიმე, ვაიმე, მიშველე, ქაჯი მკლამს!“ დაიღრიალა მანომ და კარებში უნდა გამოეარდნილიყო. მაგრამ საუბედუროთ ამ დროს იმას ქალამნის თასმა მოეხ-სნა და კარებში გაიჭედა. შაიშლარმა მანო მარნის კა-რებზე გარეთ და მორთო საშინელი ღრიალი: ვაიმე, მიშ-ველეთ, ქაჯმა დამიჭარა, მკლამსო. შამოეარდა სახლიდგან დედა და ააყენა მანო ცოცხალ-მკვდარი.

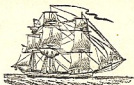
როცა მანოს ტოლებმა ეს ამბავი შეიტყეს, მასხარათ

აიგდეს, აჯაერებდნენ და ჰკითხავდნენ: როგორ იყო ^{რომ} შეგაშინეს მაჰარმა, თოხმა და ქალამნის თასმამაო?

სიხპარული ტკივილზედ ^{ყოფა ბოიეჩია.} ძლივლით.

ბავშვი ქუჩაზედ გადარბოდა. უცებ ღროშკა მოეწია, დაეჯახა, ქვეშ მოიტანა და ფეხი მოსტეხა. როცა მკენესავი ყმაწვილი სახლში შეიტანეს, იმის ავითმოფს დედას ელდა ეცა, ლოგინიდან წამოხტა და გული შეეუღონდა. ბავშვმა რომ ეს დაინახა, მაშინვე შესწყვიტა თავისი კენესა: ფეხის გასწორების და შეკერის დროს ერთი კრინტიც არ დაუძრავს. „მანა ფეხი არა გტკივა?“ — ჰკითხა ფეხის შემკერელმა. — საშინლათ მტკივა, მიუგო ბავშვმა, მაგრამ ზღა არ მინდა ავითმოფმა დედამ გაიგოს ჩემი ტანჯვა და უწინდელბავით შესწყუბდეს.

პატარა მდინარე.

ანკარა წყალი წანწყარით
მელზედა მიდის სწრაფათა,
შეგებედ გადადის ჩანჩქარით,
შეიშაზედ მირბის წყნარათა.
საამურათ იზლაზნება
ხშირ და მალალ ბალახებში,
ხან სრულიად იმალება,
ხან ლაპლაპობს კაცის თვალში.
მის ნაპირებს ამშვენებენ
ათას ნაირნი ყვავილნი, —

მასშივე იხატებიან
მალალი ცისა ღრუბელნი.
მირბის, მიშუის ანკარა,
რწყამს გარეშემო მინდვრებსა;
სოფლის დიდი და პატარა
მუხნება მადლობასა.
აქ დამჰქნარ სიმინდს აცო-
ცხლებს,
იქ ალაღანებს ჯეჯილსა,
მესამე ადგილს ამწვენებს

მენახსა გაყვითლებულსა.

მეოთხე აღგილს სრიალით
ღარში სდის დაქანებული,

აბრუნებს წისკვილს შხუილით
და მირბის აქაფებული.

მირბის, ჩვენ მხარეს შორდება.

ზნაზედ იერთებს ბევრს წყლებ-
სა,

სიღრმით, სიგანით დიდდება,

ზიდავს ნავებს და გემებსა.

ბერი და დათვი.

მართი ბერი სცხოვრებდა უდაბურ ტყეში. მართი დათ-
ვის ბელი გაზარდა და შეიჩვია. ქაი მოსამსახურე გამოდგა.
დათვი ნადირობდა, შეშა მოჰქონდა, ქოხს უყარაულებდა
და ბერს მუდამ უკან დასდევდა. მართელ ცხელ ღღეში
ბერს ეძინა ჩრდილ ქვეშ მწვანეზე. დათვი გვერდით უჯდა
და ბუზებს უგერებდა. მართმა ბუზმა ყველაზედ უფრო საკმე
გააჭირა და დათვი გააჯავრა. დათვმა ეს ბუზი თავის პატ-
რონს ბევრჯელ მოუგერა, მაგრამ ტყუილათ: ბუზი ისევ ბრუნ-
დებოდა და ბერს კბენდა ხან ცხვირზედ, ხან ლოყებზედ.
ბოლოს ბუზი შუბლზედ დააჯდა. დათვი მოთმინებიდგან გა-
მოვიდა: მოიცა, შე შეჩვენებულო, მე შენ რა გიყო; არ
მომშორდი და მიცქირე, როგორ გაუშეკინო ფეხებიო. ეს
რომ სთქვა, აიღო ერთი დიდი ქვა და რაც ძალი და ღონე
ჰქონდა ესროლა შუბლზედ მჯდომ ბუზსა. ბუზი მართლა
მოკლა, მაგრამ ბერსაც² ფეხები აფშეკინა.

ანდაზა: სულელი მეგობარი მტერზედ უარესიაო.

ლიახვი.

ლიახვმა თქვა: ავდიდლები, პრაგესა დავედარები,
ისე მოვალ და მოვხუცი, თითქოს ფეხს მეკრას ნალები;
ცაინვალის ხიდს შევუთვალე—აწ სადღა დამემალები?
შუა-ღამე რომ შეიქნა, მაშინ აეუბი თვალები,
მრი მცურავი დავახრჩე, ულვაშ ნალები, ლალები,
მათი ცოლები ტიროდნენ, დაიხრჩენენ ჩვენი ქმარები.

უჩმით მიმაქვს წმინდა პური, ავალიანთ მოცემული,

იხილეთ ლიხემა წამართო, მტკნარათ ამოშხადა სულნი,
დაიცა, გნახო, ლიხეო, დაგხვეოდნენ კოლოები,
ბიჭ-ბუჭნი გაქყაბუნებდნენ და გწკუპლამდნენ გოგოები.

კურდღლები და ბაჰაჰები.

შეიკრიბნენ ერთად კურდღლები და შექნეს ჩივილი
თავის საწყალ ბედზედა. ჰველა ჩვენ სისხლსა სვამს, ყველა
ჩვენა გვდევნის: ადამიანები, ძაღლები, არწივები და სხვა
მხეცეები, ერთს წამს მოსვენება არა გვაქვსო; სულ შიშში
და წვალებაში ვატარებთ სიცოცხლესაო; ისა სჯობია თავე-
ბი დავიხრჩოთ და მოვრჩეთ ამდენ ეგე-ეგელახსაო. ეს რომ
სთქვეს, გაიქცნენ, უნდოდათ ტბაში დაბნეულიყვნენ. ტბის
პირს ბევრი ბაჰაჰები ისხდნენ. შეეშინდათ, ისკუპეს და წყალ-
ში ჩაცვივდნენ.—მჰე, ეტუობა ჩვენზედ უბედურები კიდევ
სხვანი ყოფილანო, ამ საწყლებს ჩვენიც კი შეეშინდათო,
სთქვეს კურდღლებმა და დაანებეს დახრჩობას თავი.—

ჭარბი ბიჭი.

ჭარში ბიჭმა დაიკვება, წავალ ძახეთს დავისწავლი.
ძახის ბიჭმა შეუთვალა: შენ ძახეთს ვერ შეისწავლი,
ან წაგიღებს ალაზანი, ან იორი—შავი წყალი,
თუ იმასაც გადურჩები, ჩემს ხმაღს ევლარ მოუტრები.

ს ა ს ა უ ბ რ ლ.

თქვენ ახლოს რა მდინარეა? რა ჰქვიათ იმ ჩაღრმავე-
ბულ ადგილსა, რომელშიაც წყალი ზდის? რა იქერს წყალს
კალაპოტში? რამდენი ნაპირი აქვს მდინარესა? რომელ ნა-
პირსა ჰქვიათ მარჯვენა ნაპირი? მარცხენა? საიდგანაც მდი-
ნარე გამოდის, იმ ადგილს რა ჰქვიათ? სადაც ჩადის იმ ად-
გილს რაღა ჰქვიათ? მდინარის ტოტი რასა ჰქვიათ? შონი?
რასა ჰქვიათ ტბა? წყარო? რუ?

შველაზედ ^{ყოფილ} დიდი მდინარე საქართველოში არის მტკვარი. სათავე სამხრეთისკენ სათათრეთში აქვს; ჩრდილოეთისკენ მოდის და ქართლში ჩამოდის, აქ აღმოსავლეთისკენ ბრუნდება, ქართლზედ მიდის, ქახეთს ბოლოს უვლის და ჩადის ზღვაში. ქართლში მტკვარს ერთვის: ლიახვი, ქსანი და არაგვი, — სამხრეთაჲს მთებიდგან გამოდიან, სამხრეთისკენ მოვრიან და ერთვის მტკვარსა. ქახეთში ორი მდინარეა: ალაზანი და იორი. ორივე ქავეასიის მთებიდგან გამოდიან და სამხრეთისაკენ მიდიან. ალაზანი იქითა ქახეთზედ მიდის, იორი აქეთაზედა. იორი ბოლოს ერთვის ალაზანსა და ალაზანი ჩადის მტკვარში. მეორე დიდი მდინარე საქართველოში არის რიონი. რიონი ქავეასიის მთებიდგან გამოდის, სამხრეთისაკენ მივრის, ჯერ რაჭაზედ მერმე იმერეთზედ, შემდგომ დასავლეთისკენ ბრუნდება, ზურიისა და სამეგრელოს შუა მიდის და ერევა შავ ზღვაში. რიონში მარცხნივ ჩადის შვირილა, მარჯვნივ სხენისწყალი, რომელიც იმერეთსა და სამეგრელოს შუა მიმდინარეობს. ჩამომითვისა საქართველოს მდინარეები!

შველაზედ ^{ყოფილ} დიდი ქალაქი საქართველოში არის თბილისი. აქი დიდი სოფლის ოდენა იქნება. სძევს ქართლში. აშენებულია მტკვრის ნაპირებზედ. მეორე ქალაქი ქართლისა არის ახალციხე. სძევს სათათრეთის სამზღვრის ახლო, თბილისზედ ათჯერ პატარაა. მესამე ქალაქი ქართლისა არის გორი; სძევს ლიახვის შესართავთანა; ახალციხის ნახევარი იქნება. ქახეთში ორი ქალაქია: სიღნაღი და თელავი; ორივე იქითა ქახეთში არიან. სიღნაღი ახალციხეზედ ცოტა ნაკლებია, თელავი კი მარტო გორის ოდენაა. იმერეთში არის ჭუთაისი. ახალციხის ოდენაა, სძევს რიონის აქეთ-იქით ნაპირებზედა. სამეგრელოში არის ორი ქალაქი: ზუგდიდი და ^{ყოფილ} ~~ჭყაბუა~~ ^{ჭყაბუა} ზედ შავი ზღვის ნაპირზეა აშენებული. ზურიაში არის მზურგეთი. ჩამომითვისა საქართველოს ქალაქები!

ა ნ დ ა ზ ე ბ ი.

წყალნი წავლენ და წამოვლენ, ქვიშანი ძირს დარჩე-
ბიან. სწნამ ბალახი გაიზრდებოდეს, მდინარეში ბევრი კოკა
წყალი ჩაივლის. ზღვაც დაილევა კოვშითა. წყალ წაღებული
ხაეს ეჭიდებოდა. ურია წყალს მიჰქონდა და გზაც ის იყო.
ზღვა ისრე არ დაშრება, რომ გუბის ტოლი გახდეს. ჯერ
ფონს იკითხვენ, მერმე წყალში ჭავლენ.

გ ა მ ო ს ა ნ ე ბ ი.

ურემი მირბის, ხელნეები დგანან. მართი სადგომი ეიცი,
მუდამ დადის და ყვირის; არც ერთმა მისმა მდგმურმა ლაპა-
რაკი არ იცის. თავ წვრილა და ბოლო მსხვილა დედას სა-
სწრაფოთ შორდება, სიმღერით გარბის ქვევითა, თავის შემ-
ქმელს ახლოვდება.

დასწერეთ, რითი გეანან და რითი გაირჩევიან სოფელი
და ქალაქი? რა სარგებლობა აქვს კაცს მდინარეებისაგანა?

ჩქარა გაგმოსათქმელე ბი. ტყუპი ტყლაპი ტყაე-
ზედ დავდე. წახდა, წავიდა ჩოჩეთი, აწ რალა ექნათ უჩოჩეთოთა?

მებადურის შვილი.

იყო ერთი მებადური. ჰყვანდა ერთი ვაჟი შვილი. წავი-
და სათევზაოთ და თან თავისი ვაჟი წაიყვანა. მივიდა მდი-
ნარეზედ, ახსენა ღმერთი და გადისროლა წყალში ბადე
თავისი შვილის ბელზედა. თევზი იმდენი მოხვდა ბადესა,
რომ ნაპირს ძლივლა გამოათრია. ბადაზადა ბადესა და ნახა,
რომ იმდენ უთვალავ თევზებში ერთი სისხლივით წი-
თელი და მეტათ ლამაზი თევზი. მებადურმა უთხრა თავის
შვილსა: მე წავალ შინ, ურემს მოვიტან თევზების წასაღე-
ბათ და მანამდის შენ აქ ამათ კარგათ უგდე ყურიო, მეტად-
რე უუთხილდი ამ წითელ თევზაო.

x სანამ, მუკლავდები სარეზედის.

მებადური რომ შინ წავიდა, ყმაწვილმა აიყვანა წითელი თევზი, ბევრი უცქირა, ეალერსა და ბოლოს სთქვა: ცოდნა არ არის ამისთანა მშვენიერი თევზის სიკვდილიო; მოდი ისევ გაუშვებო. ადგა და გაუშვა წყალში. მაშინ თევზი მოუბრუნდა ყმაწვილსა, გამოიძრო ფრთიდან ფხა და უთხრა: რახან მაგისთანა სიკეთე მიყავი, აი ეს ჩემი ფხა შენთვის მჭმიცია; როცა ძრიელ გაგიჭირდეს, მოდი წყლის პირას, ეს ფხა უბიდგან ამოიღე, ჩემი სახელი ახსენე, მაშინვე შენთან დავიბადები და უთუოთ გიშველიო. ყმაწვილმა ფხა გამოართვა და უბეში ჩაიღო. მივიდა მებადური, შეიტყო წითელი თევზის გაშვება, საშინლათ გაუჟაერდა შეილსა და უთხრა: წადი დაიკარგე, ჩემ სიცოცხლეში თვალთ აღარ დამენახო.

წავიდა ყმაწვილი. მიდის გზასა. მართი ენახოთ, დაქანცული ირემი მორბის, უკან მოსდევენ ძაღლები და მონადირეები. შეეცოდა ყმაწვილს ირემი, გაექანა, მოავლო რქაში ხელი, დაიჭირა და მონადირეებს უთხრა: არა გრცხვენია, ჩემ გაშინაურებულ ირემს დასდევთ დასაჭერათაო. მონადირეებს ეგონათ, ირემი მართლა შინაუჩიო, თავი დაანებეს და წავიდნენ. როცა კარგა მოშორდნენ, ყმაწვილმა გაუშვა ირემი. ირემმა გამოიძრო ბალანი, მისცა ყმაწვილსა და უთხრა: რახან მაგისთანა სიკეთე მიყავი, აი ეს ჩემი ბალანი შენთვის მჭმიცია; როცა ძრიელ გაგიჭირდეს, ამოიღე, ჩემი სახელი ახსენე, იმჟამსვე შენთან დავიბადები და გიშველიო. ყმაწვილმა ბალანი უბეში ჩაიღო და გასწია.

ბევრი იარა, თუ ცოტა იარა, დაინახა, რომ დაქანცული წეროს მისდევს არწივი და ის არის უნდა დაიჭიროს. შეეცოდა ყმაწვილს წერო, გაექანა, ესროლა კომბალი არწივსა, შეაშინა და გააგდებინა წერო. როცა წერომ სული მოიბრუნა, გამოიძრო ერთი ფრთა, მისცა ყმაწვილსა და უთხრა: რადგანაც მაგისთანა სიკეთე მიყავი, აი ეს ფრთა შენთვის მჭმიცია; როდესაც გაგიჭირდეს, გამოდი მინდვრათ, ამოიღე

ფრთა, ჩემი სახელი ახსენე, მაშინვე შენთან დავიბადები და გიშველიო. შმაწვილმა ფრთა უბეში ჩაიღო და გასწია.

ბოლოს ნახა, რომ მწვერებს გამოუგდიათ წინ მელია, საშინლათ დაუღალავთ და ის არის უნდა დაიპირონ. შეეცოდა ყმაწვილს მელია, ჩოხის კალთა აიხადა და მელია ქვეშ დამალა. როცა მწვერები მოშორდნენ, ყმაწვილმა გაუშვა მელია. მელიამ ბალანი გამოიძრო, მისცა და უთხრა: რახან მაგისთანა სიკეთე მიყავი, ეს ჩემი ბალანი შენა გქონდეს; როცა გაგიჭირდეს, ამოიღე, ჩემი სახელი ახსენე, იმწამსვე შენთან დავიბადები და გიშველიო. შმაწვილმა ბალანი უბეში ჩაიღო და გასწია.

ბევრი იარა, თუ ცოტა იარა, მივიდა ყმაწვილი ერთ ციხესთან. ამ ციხეში სცხოვრებდა ერთი მზეთ უნახავი ქალი, მძრათ ის უნდა შეერთო, ეინც ამ ქალს დამალვობდა და ვერ ეპოვნოდა. ბამოცხადა ამ ქალს ყმაწვილი. ჰკითხა ქალმა ყმაწვილსა: რათ მოსულხარო?—ცოლათ მინდა შეგირთოქო, მიუვო ყმაწვილმა. ქალმა უთხრა: თუ ისეთ ადგილას დამემალები, რომ ვერ გიპოვნენ, შენი ცოლი გავცხდები, და თუ გიპოვნენ, უთუოთ თავს მოგაჭრევენებო. შმაწვილმა უთხრა: კარგიო, ოღონდ კი ოთხჯერ დამალვის ნება მომეცო. ქალი დათანხმდა.

შმაწვილი გამოვიდა ციხიდან, მივიდა წყლის პირსა, ამოიღო თევზის ფხა და ახსენა წითელი თევზი. თევზი იმწამსვე ყმაწვილთან დაიბადა, მიესალმა და ჰკითხა: რა გაგჰარებია, ჩემო კარგო მეგობაროქო? შმაწვილმა უთხრა: ასე და ასეა ჩემი საქმე და ისეთ ადგილს უნდა დამმლო, რომ ეშმაკმაც კი ვერ მიპოვნოსო. თევზმა შეისვა ყმაწვილი ზურგზედ, სწრაფათ ჩაარბევინა შიგ ზღვის ძირში, ჩასვა ერთ ამოღრუტულ ადგილში და ზედაც თვითონ გადაეფარა. ქალმა ჩაიხედა თავის სარკეში, ბევრი იცქირა და ბოლოს მოჰკრა თვალი ყმაწვილს უძირო ზღვაში. ქალს ძალიან გაუჟკირდა: თქვენი ჭირიმე, ეს რა ეშმაკი ვინმე ყოფილაო. მეორე დღეს ყმაწვილი თამამად გამოეცხადა ქალსა. ქალმა

უთხრა: ტყუილათ თამამობ, კარგათ დაგინახე, ზღვის ძირში
რომ იჯექი და წითელი თევზი გეფარაო. ზანცეფრად
წყილი: ეს რა ~~ფაღალ-მაქტი~~ ყოფილაო.

შმაწვილი გამოვიდა და კიდევ წავიდა დასამალავათა. ბავი-
და მინდორსა, ამოიღო ირმის ბალანი და ახსენა ირემი. ირე-
მი იმწამსვე ყმაწვილთან დაიბადა, მიესალმა და ჰკითხა: რა
გაგჭირებია, ჩემო კარგო მეგობარო? შმაწვილმა უთხრა:
ასე და ასეა ჩემი საქმე და ისეთ ადგილას უნდა დამშალო,
რომ ეშმაკმაც ვერ მიპოვნოსო. ირემმა შეისვა ყმაწვილი
ზურგზედა, ქარივით გააქანა, ცხრა მთას იქით გადიევნა,
ერთ გამოქვაბულში შესვა და თვითონაც ზედ მიეფარა. მა-
ლმა ჩაიხედა თავის სარკეში, ბევრი იცქირა და ბოლოს
ძლივს მოჰკრა თვალი დამალულ ყმაწვილსა. მეორე დღეს
ყმაწვილი თამამად გამოეცხადა ქალსა. ძალმა უთხრა: ტყუ-
ილათ თამამობ, კარგათ დაგინახე, გამოქვაბულში რომ იყა-
ვი დამალული ცხრა მთას იქითადა ზედ ირემი გეფარაო.

ბამოვიდა ყმაწვილი ციხიდან და მესამეთ წავიდა და-
სამალავათა. ტრიალ მიწდოწზედ ამოიღო ფრთა და ახსენა
წეროს სახელი. წერო მაშინვე ყმაწვილთან დაიბადა, მიე-
საღმა და ჰკითხა: რა გაგჭირებია, ჩემო კარგო მეგობარო-
წო? ყმაწვილმა უთხრა: ჩემი გაჭირების დღეც ეს არის, ისეთ
ადგილას უნდა დამხალო, რომ ეშმაკმა ვერ მიპოვნოსო.
წერომ შეისვა ზურგზედ ყმაწვილი, აფრინდა, წავიდა მალლა-
მალლა, ზედ ცაზედ მიაკრა ყმაწვილი და გადაეფარა ზედა
ქალმა ამოიღო სარკე, გაიხედა ოთხივე-კუთხივე, ვერ იპოვნა
და შეფიქრიანდა. ბოლოს მალლა აიხედა სარკითა და დაი-
ნახა ზეცაზედ მიკრული ყმაწვილი. ბაუკვირდა მეტათ ქალ-
სა: ეს რა ჯასჯანჯიელი გინმე ყოფილაო. მეორე დღეს ყმა-
წვილი თამამად გამოეცხადა. ქალმა უთხრა: ტყუილათ თა-
მამობ, კარგათ დაგინახე, ცაზედ რომ მიკრული იყავ და ზედ
წერო გეფარაო. ყმაწვილი უწინდელზედ უფრო განცვიფრ-

და და კიდევ შეეშინდა. ზამოვიდა ციხიდან მეოთხეტ და სამალავათა.

ზაიდა მინდვრათა, ამოიღო მელიას ბალანი და ახსენა მელია. მელია მაშინვე ყმაწვილთან დაიბადა, მიესალმა და ჰკითხა: რა გაგკირებია, ჩემო კარგო მეგობარო? ასე და ასეა ჩემი საქმე და ისეთ ადგილას უნდა დამშალო, რომ იმ ~~მელიას~~ ~~მელიას~~ ქალმა ვერ მიპოვნოსო, — თორემ, თუ მიპოვნა, თავს ~~მელიას~~ ~~მელიას~~ მელიამ უთხრა: ნუ გეშინია, ოღონდ ~~ქალი~~ ~~ქალი~~ ორი კვირის ვადა სთხოვე ქალსა და ისეთ ადგილას დაგ-
მალა, რომ თუნდ კიდევ მოკედეს, ვერ გიპოვნოსო. ყმაწ-
ვილმა გამოსთხოვა ქალსა ორი კვირის ვადა. მელია წავი-
და, ერთი მთის ძირიდან დაიწყო სოროს თხრა და ~~გაქცე-~~
~~შენა~~ სწორეთ იმ ტახტის ძირის პირდაპირ, რომელზედაც
ქალი იჯდა. შეაძვრინა შიგ ყმაწვილი, ~~წამოიყვანა~~ ~~წამოიყვანა~~ სორო-
სორო და ~~ქალი~~ ~~ქალი~~ ქვეშ ~~მელიას~~ ~~მელიას~~ ამოსეა. ქალმა ჩაიხედა სარ-
კეში, ბევრი ათვალიერა, ხან აღმოსავლეთისკენ იხედა, ხან
დასავლეთისკენ, ხან ჩრდილოეთისკენ, ხან სამხრეთისკენ,
ხან მალლა ცაში იცქირა, მაგრამ ტყუილათ, — თვალი ვერ-
სად მოჰკრა. ბოლოს დაიძახა: სადა ხარ, შე ქაჯო, გამოჩნ-
დი, ველარ დაგინახეო. ყმაწვილმა ქვეიდან ხმა მოსცა და
ტახტის ძირიდან გამოძვრა. შეიქნა ქალი ნაჯობნი. მეორე
დღეს ისეთი ქორწილი გამართეს, რომ ჩიტის რძეც კი
ბევრი ჰქონდათ სტუმრებისათვის. —

თბილისის ქება.

ნეტავ ქება როგორ ითქმის ამ თბილის ქალაქისაო;
ზამთარი არის ბროლისა, ზაფხული ზურმუხტისაო.
ბარს ახვევია ბაღები, ჩარხი უბრუნავს წყლისაო,
შიგ წისქვილები უბრუნავს, აგებულები ხისაო.
ქალაქში აბანოები ბადალი ხმელეთისაო;
პლდის ძირში აშენებული, აუზები აქვს ქვისაო;
თაღები გადაჭედილი წითელი აგურისაო;

გაქცენა შეიქცა გაიყვანა უნდა

მალლიდგან ფანჯარები, სანათურია მზისაო.
 შინც შევა, აგრეთსა გახდის, როგორც თოვლია მთისაო;
 ძალი და რძალი გამოდის, როგორც ყვავილი ხისაო.
 ღუქნები ბევრი გამართეს, სასხდომი ბაყლებისაო;
 ძირს ქუჩები დაატანეს, სარბენი არის გზისაო.
 საყდარი ბევრი ააგეს, ამ თეთრი ქვიშკირისაო.
 ხატი და ჯვარი შიგ არის, სალოცავია ღვთისაო.
 ბერი და მღვდელი ამდენი, როგორც რომ წვიმა წყლისაო.
 ხაზინაები აწყვია, მოქრილი თამაზ ხნისაო.
 მრეკლე ბატონი იჯდა, ბადალი ხმელეთისაო.

კეთილი გული.

პოტე, მდიდარი თავადის ბეშვი, აღდგომის წინა დღე-
 ებში თავის ტოლ გლეხის შეილთან, სანდროსთან, თამა-
 შობდა. ამ დროს პოტეს სადილათ დაუძახა მოსამსახურემ.

— სადილს უკან ისევ მოდი სათამაშოთა, მე აქ მოგიც-
 დი, მისძახა სანდრომ პოტესა.

— ზანა სადილის საკმელათ შენ კი შინ არ წახვალ?
 ჰკითხა პოტემა.

მე? არა... ჩვენ დღეს სადილათ ~~სადილს~~ არა გვაქვს, —
 უპასუხა სანდრომა და თან კიდევ ამოიოხრა.

როცა პოტე სახლში შევიდა, მამას ყელზედ მოეხვია
 და უთხრა: მამილო! შენ რომ სააღდგომოთ ახალი ტანი-
 სამოსი უნდა მიყიდო, ~~ეს რომ~~ ეღირება? — სამი თუმანა, — რა-
 თა კითხულობ, შეილო? — მამილო, გეწავა, ნუ კი გამი-
 ჯავრდები და მე შენდა გთხოვო, ეგ სამი თუმანი ფულათ
 მაჩუქო. მამას ჯერ გაუკვირდა, მაგრამ, როცა პოტემ უთხ-
 რა — რისთვისაც უნდოდა ეს ფული, სიხარულით აღუსრულა
 შეილს სურვილი. მხარებულის პოტე სახლიდგან გაექანა და
 ეს ფული თავის ტოლს ღარიბ სანდროს მიუბრევინა.

სამხი ძმანი.

მართი დიდებული მეფე იყო და სამი ვაჟი ჰყვანდა. მე-

ფემა სთქვა: უნდა გამოვცადო ჩემი შვილები და შევიტყუო — რომელსაჲქვს სამეფო კეკუაო? სამთავეჲ ჰკითხა: რა უფრო კეკლუცია, რა უფრო მსუქანია და რა უფრო მაღლია? შუროსმა ეაჟმა კეცხნით მოახსენა: კეკლუცი არის ჩემი ცოლი, მსუქანი არის ჩემი ცხენი და მაღლი ჩემი ქორიანო. მამამ უთხრა: მეფობა არ გელირსოს შენაო. შუათანა ეაჟმა იხმარა პირფერობა და მოახსენა: დედოფლის ულამაზესი, მეფის ცხენის უმსუქნესი და მეფის შავარდნის უმაღლესი არა იქმნებარაო. იმასაც უბრძანა მამამ: არც შენ გელირსოს მეფობაო. ბოლოს უმცროსს დაუძახა, ჰკითხა და იმან მოახსენა: გაზაფხულზედ უკეკლუცესი, შემოდგომაზედ უმსუქნესი და თვალზედ უმაღლესი არა იქნება რა დედამიწის ზურგზედაო. მოეწონა მამას ეს პასუხი და სამეფო უმცროსს შეიღოს დაუმკვიდრა.

დატყუებული ჩიტი.

ბალია ყველა ერთია, ოქროსი იყოს გინდა ხის, საბრალო ჩიტი, შიგ მჯდომი, გულ მოსაკლავათ იძახის. რაც უნდ პატივით ინახოთ, თუნდ რომ ჰქონდეს თავსა ელება, მაინც ასჯერ ურჩეენია ღარიბი თავისუფლება. შეყარს მას მარდათ ფრთის გაშლა, ცაში ქროლა, სრილობა, ხან გულ-ამოსკენით ჭიკჭუკი, ხან ამოსტევენით გალობა, მაგრამჲკაცი გულ-ქდავი სხვისი უფლების მტერია, თვის სასარგებლოდ იმას იქმს, რაც სხვისი არ საფერია. მებრალვის ჩიტი, ტყვეთ ქმნილი, ძალდატანებით მსტევენავი, ცხადათ ოქროში ჩასმული, ფიქრით ჰაერში მფრინავი. რათ უნდა უცხო პატივი, ალერსი, ოქროს გალია, თუ მონებაში საბრალომ თვისი სიცოცხლე დალია!...

ორმოში ჩაბღვებული მუშა.

ორი მეფე შეიბა. მართმა მეორე დასძალა, დაიჭირა და ორმოში ჩააგდო. ბავიდნენ დღენი, მოვიდა ერთი ნაცნობი

კაცი და მოინდომა ამოყვანა და გაპარება მეფისა. ჩაქმა
ორმოში: კარგს არა ექვ, რომ გაგაპარო? მეფემ ქვემოდა
მადლი უბძანა. მოიტანა თოკი და ამოიყვანა. ძიღვე უთხრა:
კარგათ არა ექენ, რომ ამოიყვანე? მეფემ კიღვე მადლი
უბძანა. მესამეთ კიღვე უთხრა: კარგათ ექენიო? მეფისა მე-
ფესა და დაიძახა: ვინა ხართ, ამ კაცმა გაგაპარაო. მოვიდნენ
ყარაულები, დაიჭირეს ორნივე და ჰკითხეს მეფესა: რათ
გაამჟღავნე და არ გაიპარეო. მეფემ უთხრა: ვინემ ამომი-
ყვანდა, საყვედური თუ გავსო, თუ შინ მიმეწია, კიღვე დამა-
ხრჩობდაო და აქვე ყოფნა ვირჩიეო.

აბლაული და მამკლე.

აბლაული შეიკმაზა თოფითა და ჯინჯილითა:
ჩაველ თბილისს შემოვესხმი, ამოვსწყვეტა შიმშილითა.
ეს რომ მრეკლემ შეიტყო, გადაბრუნდა სიცილითა:
მეფე მრკლე მოგიკვდეს, ვერ გაგხეთქო სირბილითა,
ქოჯგორი გაგარბევინო, მონასტერი ტირილითა.

მონი ღვთისნიერი ძმა.

მონი ძმანი იყენენ. შუროსს ცოლშვილი ჰყვანდა,
უმცროსი უცოლო იყო. მართათ გელარ მოთავსდნენ და გაი-
ყარნენ. შოველივე გაიყვეს, რაც კი ჰქონდათ. ბაყოფილი
პური ცალცალკე ორმოში ჩაყარეს. ორმოები კალოს აქეთ-
იქით ნაპირებზედა იყვნენ. შუროსი ღამით ჩუმათ იღებდა
თავის ორმოდგან პურსა, ძმის ორმოში ჰყრიდა და ამბობდა:
მე ღმერთმა ცოლი და შვილი მომცა, მომგებელნი მყვა-
ნან, ჩემ ძმას კი არავეინა ჰყავს, ეს იმისი იყოს და სკამოსო.
უმცროსიც მიიპარებოდა ხოლმე თავის ორმოსთან, იღებ-
და პურსა, ჰყრიდა თავის ძმის ორმოში და ამბობდა: მე მარ-
ტო კაცი ვარ, ბევრი სარჩო არ მინდა, ჩემი ძმა კი წერილ-
შვილია და მეტი სარჩო უნდება, ეს პური იმისი იყოსო.

მეფე გაატარეს მათ თავისი დღენი და ღმერთმა ორივეს
გაუმრავლა ყველაფერი და არ მოაკლო მათ საზრდო.

დემურის ლექსი.

ადგა დემურ, შეიკმაზა, ტანთ ჩაიცვა საომარი,
ბასწია ქიზიყისაკენ, ლეკთან დიდი ომი არი.
ამ ქიზიყელმა ბიჭებმა დააყენეს სისხლის ღვარი.
ასი დაწყო დემურმა, თვითონც დღე დაადგა მწარი.
დედას კაცი მიუვიდა: შენი დემურ მოგდის მკედარი!
ჩემს დემურსა ვინ მოჰკლამდა, მთელ კახეთს გათქმული არი!
დემურ კარზედ მიაყენეს, არის ტირილი და ზარი.
მაიმე, შვილო, დემურო, რა დროს შენი ომი არი!
თავის თმები გაიწეწა, მოთქმა მორთო მეტათ მწარი;
მის თვალებზედ არ შემშრალა მერმე ^{მეფი} - ცრემლის ცვარი.

მეფე და იმისი პაჟები.

მეფე ეინმე იყო დიდებული. ^{აქ} ჰყვანდა ოც-და-ათი ვაჟი.
დაბერდა და სიკვდილის დრო მოუახლოვდა. დაუძახა თავის
ვაჟებსა, მოატანინა ოც-და-ათი უშვილდის ისრები, შეჰკრა
ერთათა, მოსწია დასამტვრევათა, მაგრამ ვერ გასტეხა. მერმე
კონა გასხნა, თითო თითო ისარი ცალ-ცალკე მოსწია და
ყველანი დაამსხვრია. მოუბრუნდა თავის შვილებსა და უთ-
ხრა: თუ ერთათ იქნებით და ერთ პირზედ იდგებით, მტერი
ისე ვერ დაგძლევეთ, როგორც მე ვერ დავძლიე ისრების ერ-
თად შეკრული კონა; მაგრამ თუ გაიყრებით და გაცალ-
ცალკევდებით, მაშინ მტერი ისე დაგლეწავთ, როგორც მე
^{ცალკე} ისრები დავამსხვრეო.

ამირანის.

სანადიროთ წამოვიდნენ ამირან და ძმანი მისნი,
მთას წამოუხტათ ირემი, ცასა სწვდება რქანი მისნი;
ამირანმა ბოძალი ჰკრა, წითლათ დასკრა მხარი მისი,
შვიდი დღე-ღამე იარა, არ დაკარგა კვალი მისი.
ცხრა მთა გადაარბევინა და მეთე აღგეთისი,
მთაში ერთი კოშკი ჰპოვეს, ცასა სწვდება წვერი მისი.

ამირანმა გარს უარა, ვერ იპოვნა კარი მისი,
ამირანმა წიხლი დაჰკრა, იქ შაბა კარი მისი.
შიგ ერთი მკედარი სვენია, საწყალი და საბრალოსი,
თითებსა და თითებს შუა წიგნი უდევს ქალაღდისი:
წაიკითხა ამირანმა, შიგ ეწერა გვარი მისი:
„არც ისე დაკარგული ვარ, ძმისწული ვარ უსუპისი.
მინამ ვიყავ, მტერი ვსერიმე, მე არ წამყვა ჯავრი მისი.
ერთი ბაყბაყ-მდევი დამრჩა, მოგვედი, ჩამყვა ჯავრი მისი!
მინც იმ ბაყბაყ-მდევეს მამიკლავს, ჩემი რაში ალაღ-მისი,
მინც ჩემ ცოლშვილს შეინახამს, ჩემი ლახტი ალაღ-მისი,
ძარებს უკან შუბიც არის, ის შუბიცა ალაღ-მისი*!
ადგა ამირან, წაეიდა, მოუკელია კვალი მისი.
ამირან და ჩრდილოელი, ორივე იხდნენ წყლისა პირსა,
ამირანი ხმალსა ლესავს, ჩრდილოელი უწყობს პირსა.
მდევი დინჯათ მოაბიჯებს, დედა-მიწა შეიძვრისა.
ამირანმა შეუძახა: შენ კაცო, კაცო, ვინ ხარო?
სახელი შენი მითხარო!

შენ ჩემ სახელს რათ იკითხავ?

უსუპის ძმისწული მოკვდა, იმის საჰმელათ მივალო!
— აღამიანს ვინ შეგაჰმევს?! შენთან საომრათ მოვალო!
ამირან, მდევი შეიბნენ, მიწას გაჰქონდა გრიალი,
ამირანმა მდევი დასცა, ალაგი შეხვდა კვიანი,
დასცა და მხარი მოსტეხა, დაწყებინა ღრიალი!

პ ა პ ა.

ერთ ქვეყანაში ერთი ბერიკაცი სცხოვრებდა. სიბერის
გამო ხეირიანათ ევლარ ხედავდა, ყურთაც ძალიან დააკლდა
და საწყალს ხელფეხიც სულ უკანკალებდა. როცა სუფრა-
ზედ იჯდა, კოვზს ხელში ძლივსღა იმაგრებდა და საჰმელი
ბევრჯელ სუფრაზედ ეღვრებოდა. შვილი და რძალი ბერი-
კაცს ზიზღით უყურებდნენ და თავისთან სადილ-ვახშამს აღარ
აჰყვებდნენ. ბნელ კუთხეში მიმალეს და საჰმელს იქ უზი-

დავდნენ. ბერიკაცს ხშირათ მოსდიოდა ცრემლი თვალებში, როდესაც ხედავდა, რომ მისი შვილი და რძალი გაშლილ სუფრაზედ ლაზათიანათ შეექცეოდნენ. ბერიკაცს ერთხელ დასუსტებული ხელი ძრიელ აუკანკალდა, ჯამი გაუქვარდა და გაუტყდა. რძალი მივარდა მოხუცებულსა და ერთი ყოფა დაწწა. მოხუცმა პასუხი ეერ გაბედა, ღრმათ ამოიოხრა და საცოდავით ჩაჰკიდა ძირს თავი. ამჟს შემდგომ საჭმლის ძღვეა ხის პინაში დაუწყეს.

ამ ბერიკაცის შვილსა ერთი ოთხი წლის ბავშვი ჰყვანდა. მართელ ეს ბავშვი სახლს წინ იჯდა და ფიცრებსა ჰკრავდა. „მაგას რას აკეთებ, შვილო?“ ჰკითხა მამამა. — პინასა. „რათ გინდა?“ — როცა შენ და დედა ჩემი დაბერდებით, მაშინ მე ამ ხის პინაზედ დაგისხამთ ხოლმე საჭმელსაო. დედამამ ერთმანეთს შეხედეს და შემდეგ ტირილი დაიწყეს. ამჟს შემდეგ ბერიკაცს ისევ პატივი დაუბრუნეს, სუფრაზედ თავისთან ისევამდნენ და ბრიყულათ აღარ ექცეოდნენ.

სოლოლაკი ლეკი.

ადგა სოლოლაკი წავიდა, დადგა სტამბოლის გზაზედა, შვიდი დღე-ღამე იარა, ჩავიდა ხონთქრის კარზედა. პარზედ დაუხედა ვეზირი, ხელი დაადგა მხარზედა, სოლოლაკი ჰკოცნის კალთაზედ, ვეზირი ჰკოცნის თავზედა. შეიბატიყა სოლოლაკი, დასვა ხალიჩის თავზედა. სოლოლაკი, რისთვის გარჯილხარ, მოსულობარ რა საქმეზედა? მოგეხსენებათ, ბატონო, ცუდ დროს შეესწარივართ მასზედა. სოლოლაკი, ჯირითს გიქებენ, გათქმულხარ ბურჯისტან-ზედა;

ერთი არაბი ჩვენცა გეყავს, გათქმული ქვეყანაზედა, შენ თუ იმას ეჯირითე, თულებს დაგადგამ თავზედა, შაშობასაც შენ გაჩუქებ იმ ახალციხის კარზედა. მე ჯირითისა რა ვიცი, რა დავიქადო რაზედა? ბავსდილვარ გაუჩაღხელად მოედანსა და კარზედა.

არ მოგეშვებით, სოლოლა, გაგიყვანთ მოედანზედა.
თქვენი ნებაა, ბატონო, რა გამეწყობა თქვენზედა.
ცხენი მიშოვნეთ ასეთი, არ იყოს ქვეყანაზედა.
შევიდნენ, გამოიყენეს ნაბამი ოთხკეც ჯაჭვზედა;
მდგა ოქროს უნაგირი, აღმასი ერქო თავზედა,
შვილს მეჯინებეს ეჭიროს, ვერ იმაგრებდნენ გზაზედა.
მრშაბათ დილა გათენდა, გავიდნენ მეიდანზედა.
ბავიდა ჩვენი სოლოლა, დადგა ერთსა მხარეზედა.
მოჰქრის, მოშხუვის არაბი, ვით შავარდენი მთაზედა;
სამი ჯირითი უწყვია იმ გაშავებულ მკლავზედა.
სამსავე სოლოლას უქადის, რა გადახდება თავზედა?
ბადის, გამოღის, აჭენებს, იკლაკის უნაგირზედა.
სოლოლა სალამს მიართმევს, არ ხამობს არაფერზედა.
— არ ვიცი სალამ-სულამი, ესლავ გამეკე კვალზედა,
წყალივით ოფლში გაგწურო, გაგშინჯო კაცობაზედა.
ბაიქცა ჩვენი სოლოლა, არაბი დაჰყვა კვალზედა.
მართი ჯირითი ესროლა, არ წაიკარა ტანზედა;
მეორე რომ დააყოლა, გადაიცილა თავზედა.
შეხტა და შემოტრიალდა, დადგა ცალ აბჯანდაზედა.
მესამე რომ დააზილა, ცხენს მოურტყა ტახტარზედა.
ცალი აბჯანდა შესწყვიტა, დადგა ცალ-აბჯანდაზედა,
ბადაეხვია, აკოცა ცხენსა მარჯვენა თვალზედა;
შენი ჭირიმე, ლურჯაჯან, გადამარჩინე წამზედა!
— აბა, მობრუნდი, არაბო, მოგყევს სოლოლა კვალზედა.
მე ხომ ერთის მეტს არ გესერი, მასაც ლეთის სამართალზედა.
ზეექცა ფიცხლავ არაბი, მისდევს სოლოლა კვალზედა;
შავარდნულეებ შემოჰკივლა, ხონთქარი დასძრა ტახტზედა.
მართი ესროლა ჯირითი, დაასო ბეჭის ფთაზედა!
არაბი ძირს გადმოვარდა, ცხენი გარბოდა წყალზედა.
ხონთქარს კაცი გაუგზავნეს: არაბი მოჰკლეს წამზედა.
— ჩემს არაბსა რა მოჰლამდა, გათქმულსა ქვეყანაზედა?
მიჩვენეთ მისი მომკვლელი, ფაშობა მიეცე წამზედა.

სოლოლა მიჰყავთ ხონთქართან, ფეხები მიაქვს განზედა; აგრე ჰგონია სოლოლას, თავს მაშორებენ წამზედა. ნუ გეშინიან, სოლოლა, თულებს დაგადგმენ თავზედა; შაშობასაც გაჩუქებენ იმ ახალციხის კარზედა!

მრ თულიანი ფაშობა ფიცხლავ დასწერეს წამზედა. მემზედ სოლოლა გათქმულა, ხმა უწევს პირსა ზღვისასა, ცენზედ ზის არაბულზედა, ხმალს ხმარობს აღმასისასა; ასეთი სამართალი აქვს, შუა ჰყოფს ბეწვსა თმისასა!

ს ა ს ა უ ბ რ ო .

ვინ აკეთებს სოფლებსა და ქალაქებსა? მთები და მდინარეებიც ადამიანის გაკეთებული არიან? არა, ბუნებით არიან გაჩენილნი. დამისახელებთ რამდენიმე ადამიანის ხელით გაკეთებული საგნები! ბუნებით გაჩენილი საგნები! შევლა იმ საგნებს, რომლებიც ადამიანის ხელით არიან გაკეთებულნი, ჰქვიაწო **ხელმოწმებითი საგნები**. იმ საგნებს კი, რომლებიც ბუნებით გაჩენილან, ჰქვიაწო **ბუნებითი საგნები**. მითხარით, ბუნებითი საგანია, თუ ხელოვნებითი ხიდი? ბალახი? ბზა? ცხაველი? სახლი? ქვა? საყდარი? მიწა? წყარო? ღუქანი? ტბა? მინა? სარკე? მატყლი? ჩოხა? თიხა? შურქელი? ბამბა? ჩითი? მერცხლი? შუღი? რკინა? ბუთანი? საქონლის ტყავი? რუმბი? ღრო? სეტყვა? მერცხლის საათი? აბრეშუმი? ბალღადი? ხე? ხის ავეჯი? თოვლი? შურძენი? ღვინო?

ადამიანსა, მის გაკეთებულ საგნებსა, ბუნებასა და მის გაჩენილ საგნებსა ერთათ რა ჰქვიაწო?—**შევეანა**. ვინ არის მთელი ქვეყნის გამჩენი, ანუ შემოქმედი?—**ღმერთი**.

საღმრთო ნაწილი.

მოთხრობანი იესო ქრისტეს ცხოვრებიდან.

ხარება

მოივლინა ბაბრიელ ანგელოსი ღვთისა მიერ ქალაქად ბალილიას, რომლის სახელი ნაზარეთ, და გამოეცხადა ქალწულსა, თხოვილსა კმრისაგან, რომლის სახელი იოსებ, სახლისაგან და ტომისა ღვთისა, და სახელი ქალწულისა მის მარამ. და შევიდა ანგელოსი იგი მისას და რქვა: „გიბაროდენ მიმადლებულა! უფალი შენთანა; კურთხეულ ხარ შენ დედათა შორის.“ ხოლო მან რა იხილა, შეძრწუნდა მისსა სიტყვასა ზედა და განიზრახვიდა, ვითარმე არს მოკითხვა ესე. და რქვა მას ან-

გელოსმან მან: „ნუ გეშინის, მარიამ! რაზეთუ ჰყოფე მადლი წინაშე ღმერთისა. და ამა ესერა შენ მუცლოდ იღო და შეე ძე, და უწოდეს მას სახელი იესო. მსე იუოს დიდ და ძე მალღისა ეწოდოს, და მისცეს მას უფალმან ღმერთმან საყდარი (სამეფო ტახტი) დავითისა, მამისა მისისა. და შეუფებდეს სახლსა ზედა იაკობისასა საუკუნოდ, და სუფევისა მისისა არ იუოს დასასრულ.“ რქვა მარიამ ანგელოსსა მას: „ვითარმე იუოს ესე ჩემდა, რამეთუ მე მამა კაცი არ ვიცი?“

მიუგო ანგელოსმან მან და რქვა მას: „სული წმიდა მოვიდეს შენზედა და ძალი მალღისა გფარავდეს შენ, ამისთვისცა შობილსა მას წმიდა ეწოდოს და ძე ღმერთისა. და ამა ქლისაზედ ნათესავი შენი, რომელსა ერქვა ბერწ (უშვილო), იგიცა მიდგომილ (ორსულ) არს ძესა სიბერესა თვისსა, და ესე მეექვსე თვე არს მისი. რამეთუ არა შეუძლებელი არს წინაშე ღმერთისა ყოველი სიტყვა.

რქვა მას მარიამ: „აჰა მხევალი უფლისა; მეყავნ მე სიტყვისამებრ ღმერთისა.“ და წარვიდა მისგან ანგელოსი იგი.

შობა ჭრისტისი

და იუო მათ დღეთა შინა გამოხდა ბრძანება ძევისტოს კეისრისაგან აღწერად ყოვლისა სოფლისა, და წარვიდოდეს ყოველნი აღწერად,

კაცად-კაცადი თვისსა ქალაქსა. აღმოვიდა იოსებიცა ბალილიის ქალაქსა. ქითა ნახარეთით ურასტანად, ქალაქად ღვითისა, რომელსა რქვიან ბუთლემ, რამეთუ იყო იგი საზღოსაგან და ტომისა ღვითისა, აღწერად მარიაშისთანა, რომელი მოთხოვილ იყო მისდა, და იყო იგი მიდგომილ. და იყო ვიდრე იყვნესა იგინი მუნ, აღივსნეს ღღენი იგი შობისა მისისანი.— და შვა ძე იგი პირშო, შეჰხვია იგი სახვეველითა, და მიაწვინა იგი ბაგასა, რამეთუ არა იყო მათთვის აღდგომი საფანესა (სადგომსა) მას.

და მწყემსნი იყვნეს მასე სოფელსა, ველთა სდგებოდეს და უყარულელებდეს საშწყესოთა თვისსა. და ამა ანგელოსი უფლისა დაადგრა მათ ზედა, და დიდება უფლისა გამოუბრწყინდა მათ; და შეეშინდათ მათ შიშითა დიდითა. და რქვა მათ ანგელოსმან მან უფლისამან: „ნუ გეშინინ, რამეთუ ამა ესერა გაზარებ თქვენ სინაზულსა დიდსა, რომელი იყოს ყოვლისა ერისა; რამეთუ იშვა ღღეს თქვენდა მაცხოვარი, რომელ არს ძირისტე უფალი, ქალაქსა ღვითისასა. და ესე იყოს თქვენდა ნიშნათ: ჰყოთ ყრმა იგი შეზვეული და მწოლარე ბაგასა.“ და მსწრაფლ იყო ანგელოსისა მისთანა სიმრავლე ერთა ცისათა, აქებდეს ღმერთსა და იტყოდეს: „დიდება მაღალთა შინა ღმერთსა და ქვეყანასა ზედა მშვიდობა და კაცთა შორის სათნოება.“ და იყო ვითარცა აღვიდეს ანგელოსი იგი ზეცად, მწყემსთა მათ თქვეს ურთიერთას: „განვიდეთ ჩვენ ვიდრე ბეთლემამდე და ვიხილოთ სიტყვა ესე, რომელი იყო ჩვენდა მიმართ, რომელი იგი უფალმან გვაუწყა ჩვენ.“ და მოვიდეს მსწრაფლ და ჰოვეს მარიამ და იოსებ, და ყრმა იგი, მწოლარე ბაგასა. და ვითარცა იხილეს, გულისა—ზმა ჰყვეს სიტყვა იგი, რომელი ითქვა მათდა მიმართ ყრმისა მისთვის. და ყოველთა რომელთა ესმოდათ, უყვირდათ სიტყვა იგი. ხოლო მარიამს დაემარხნენ სიტყვანი ესე და დაეღვა გულისა თვისსა. და მიიქცეს და წარვიდეს მწყემსნი იგი, აღიდებდეს და აქებდეს ღმერთსა ყოველსა ზედა, რომელი ესმათ და იხილეს.

ნათლის-ღება მარისტმსი.

მათ ღღეთა შინა მოვიდა იოანე ნათლის-მცემელი ქადაგებად უდაბნოსა მას ურასტანისასა. და იტყოდა: „შეინანეთ, რამეთუ მოახლებულ არს სასუფეველი ცათა.“ მაშინ განვიდოდა იერუსალიმი და ყოველი ურასტანი გარემო სოფლები იორდანისა, და ნათელს იღებდეს იორდანესა შინა მისგან და აღვიარებდეს ცოდვითა თვისთა. მაშინ მოვიდა იესო ბალილიით იორდანედ იოანესთან ნათლის-ღებად მისგან. ხოლო იოანე აყენებდა მას და ეტყოდა: „მე მიხმს (მერგების) შენ მიერ ნათლის-ღება და შენ ჩამდა მოხვად?“ მიუგო იესო და რქვა მას: „აჲ, რამეთუ ესრეთ შენის

ჩვენდა აღსრულებად ყოყველი სიმაართლე.“ მაშინ მიუტევა მას რაღაცა თელ ილო იესომ, და მეყვესელად (იმ წანსე) აღმოსვლასა შინ მიერ წუღით, იზილნა ცანი გათხმულნი და სული ლეთისა გადმომავალი, ვითარცა მტრედი მისს ზედა. და ხმა იყო ზეცით: „ესე არს ძე ჩემი საყვარელი, რომელი მე სათანო ვიყავ.“ და მეყვესელად სულმან განიყვანა უდაბნოდ და იყო მუნ ორმოც დღე და გამოიცდებოდა ეშმაკისაგან, და იყო მხვცთა თანა, და ანგელოსნი მსახურებდეს მას. და შემდგომად მოვიდა იესო ბაღილიად, ქადაგებდა სახარებასა სასუფეველისა ლეთისასა და განკურნებდა ყოველსა სენსა და ყოველსა უძლურებასა ერსა შორის. და განითქვა ამბავი მისი ყოველსა ქვეყანასა და მოგერიდეს მას ყოველთა ბოროტად სნეულთა და განკურნა იგინი.

მთიდბან ქადაგება იესო ქრისტესი.

და ვითარცა იზილა იესომ ერი იგი მრავალი, აღვიდა მთასა და დასჯდა იგი მუნ, და მოუხდეს მას მოწაფენი მისნი. და აღაღო პირი თვისი, ასწავებდა მათ და ეტყუა: „ნეტარ იყვნენ გლახაკნი სულითა, რამეთუ მათი არს სასუფეველი ცათა. ნეტარ იყვნენ მგლოვარენი გულითა, რამეთუ იგინი ნუგეშინის — ცემულ იქმნენ. ნეტარ იყვნენ მშვიდნი, რამეთუ მათ დაიმკვიდრონ ქვეყანა. ნეტარ იყვნენ, რომელთა შიოდეს და სწყუროდეს სიმაართლისათვის, რამეთუ იგინი განძნენ. ნეტარ იყვნენ მოწყალენი, რამეთუ იგინი შეიწყალნენ. ნეტარ იყვნენ წმიდანი გულითა, რამეთუ მათ ლმერთი იზილონ. ნეტარ იყვნენ მშვიდობის — მყოფელნი, რამეთუ იგინი ძედ ლეთისად იწოდნენ. ნეტარ იყვნენ დევნულნი სიმაართლისათვის, რამეთუ მათი არს სასუფეველი ცათა. ნეტარ იყვნეთ თქვენ, რაჟამს გყვედრიდენ და გძმენიდენ, და სთქვან ყოველი სიტყვა ბოროტი თქვენდა მიმართ სიცრუით ჩემთვის. მიხაროდენ და მზი რულ იყვენით, რამეთუ სასუიდელი (ჯილდო) თქვენი ფრიად არს ცათა შინა....“

ბასმიეს, რამეთუ ითქვა პირველთა მათ მიმართ: არა კაც კლა; ხოლო რომელმან მოკლას, თანამდებ არს (ღირს არს) სასჯელისა. ხოლო მე გეტყვი თქვენ, რამეთუ რომელი განურისხნეს ძმასა თვისსა ცუდათ, თანამდებ არს სასჯელისა; და რომელმან რქვას ძმასა თვისსა: რაკა (საძაგელი), თანამდებ არს იგი კრებულისაგან განსვლად; და რომელმან რქვას ძმასა თვისსა: ცოფ (კიფი), თანამდებ არს იგი გენიასა მას ცეცხლისასა. უკეთუ შესწირიდე შესაწირავსა საკურთხეველისა ზედა და მუნ მოგესხნოს შენ, ვითარმედ ძმა შენი გულ-ძვირ რამე არს შენთვის, დაუტმევ შესაწირავი იგი წინაშე საკურთხეველსა მას, მივედ და დაეგდ პირველად ძმასა შენსა და მაშინ მოვედ და შესწირე შესაწირავი შენი.

ბეაღად გასმიეს, რამეთუ იტყვა პირველთა მიმართ: არა ცილი ფუტკა, არამედ მიეტ უშალსა ფიცი შენი. ხოლო მე გეტყვი თქვენ: არა ფუტკად უაგლადენ, ნუცა ცასა, რამეთუ საყდარი არს ლეთისა, ნუცა ქვეყანასა, რამეთუ კვარცხლბეკი (დასადგომი) არს ფერხთა მისთა, ნუცა იერუსალიმსა, რამეთუ ქალაქი არს მეუფისა ღიდისა. ნუცა თავსა შენსა ფუტკად, რამეთუ ვერ ძალ-გამს ერთისა თმისა განსპეტაკებად გინა დაშავებად. არამედ იყავნ სიტყვა თქვენი: ჰე, ჰე, და არა, არა; ხოლო უმეტესი ამისი უკეთურისაგან არს.

მასმიეს, რამეთუ თქმულ არს: თვალი თვალისა წილ და კბილი კბილისა წილ. ხოლო მე გეტყვი თქვენ: არა წინა-აღდგომად ბოროტი-სა, არამედ რომელმან გცეს შენ ყვრიმალსა შენსა მარჯვენასა, მიუპყ-რი მას მარცხენაცა. და რომელი გთხოვდეს შენ, მიეტ, და რომელი-სა უნდეს სესხებად შენგან, ნუ გარე მიიქცევი.

მასმიეს, რამეთუ თქმულ არს: შეიყვარო მოყვასი შენი და მოძუ-ლო მტერი შენი, ხოლო მე გეტყვი თქვენ: გიყვარდეთ მტერნი თქვენნი და აკურთხევდით მაწყევართა თქვენთა, კეთილისა უყოფდით მოძულეთა თქვენთა და ილოცოდით მათთვის, რომელნი გამძლავრობდენ თქვენ და გდევნიდენ თქვენ; რათა იყენეთ თქვენ შეილი მამისა თქვენისა ზეცათ-სა, რამეთუ მზე მისი აღმოვაღოს ბოროტთა ზედა და კეთილთა, და სწვიმს მართალთა ზედა და ცრუთა. — იყვენით თქვენ სრულ, ვითარცა მამა თქვენი ზეცასა სრულ არს.

მკრძალენით ქველის საქმესა თქვენსა, რათა არა ჰყოთ წინაშე კაც-თა სახილველად მათდა. უკეთუ არა, სასყიდელი არა გაქვდეს მამისა თქვენისა ზეცათასა. ხოლო რაჟამს იქმოჯე ქველის საქმესა, ნუ ქადაგებ წინაშე შენსა, ვითარცა იგი ორგულთა ჰყვან შესაკრებელთა მათთა და უბანთა ზედა, რათა იდიდნენ კაცთაგან. ამინ გეტყვი თქვენ: მიუღებეს სასყიდელი თვისი. ხოლო შენ რაჟამს უფუდე ქველის საქმესა, ნუ სცნობს მარცხენ შენი, რასა იქმოდეს მარჯვენა შენი, რათა იყოს ქველის საქმე შენი ფარულად, და მამამან შენგან, რომელი ზედავს დაფარულთა, მოგაგოს შენ ცხადათ.

და რაჟამს ილოცვიდე, არა იყო ეგრე, ვითარცა იგი ორგულნი, რამეთუ უყვარან შესაკრებელთა შორის და უბანთა ზედა დგომ და ლო-ცვა, რათა უჩვენონ კაცთა. ამინ გეტყვი თქვენ: მიუღებეს სასყიდელი თვისი. ხოლო შენ რაჟამს ილოცვიდე, შევედ საუნჯესა (სახლსა) შენსა და დახშე კარი შენი და ილოცე მამისა შენისა მიმართ ფარულად; და მამამან შენგან, რომელი ზედავს დაფარულთა, მოგაგოს შენ ცხადად. და რაჟამს ილოცვიდეთ, ნუ მრავალსა იტყვით, ვითარცა იგი წარმართთ ჰყვან, რამეთუ გონებენ, ვითარმედ მრავლის მეტყველებითა მათითა ის-მინოს მათი.

უკეთუ მიუტევენთ კაცთა შეცოდებანი მათნი, მოგიტევენთ თქვენც მამამან თქვენმან ზეცათამან. ხოლო უკეთუ არა მიუტევენთ კაცთა შეცოდებანი მათნი, არცა მამამან თქვენმან მოგიტევენთ თქვენ შეცოდებანი თქვენნი.

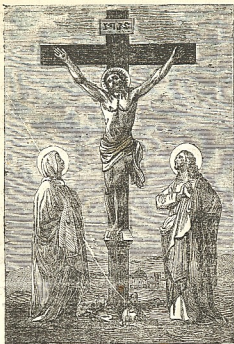
ღარაჟამს იმარზვიდეთ, ნუ იყოფით, ვითარცა იგი ორგულნი, მწუხარე; რამეთუ განირუენიან (მოიღრუბლიან) პირნი თვისნი, რათა ეჩვენნეს კაცთა მარხველათ; ამინ გეტყვი თქვენ: მიუღებვის სასუიდელო თვისი. ხოლო შენ რაჟამს იმარზვიდე, იცბე თავსა შენსა და დაიბანე პირი შენი; რათა არა ეჩვენო კაცთა მმარხველად, არამედ მამასა შენსა დაფარულად; და მამამან შენმან, რომელი ხედავს დაფარულთა, მოგაგოს შენ ცხადად.

ნუ განიკითხავთ (ნუ დასძრაზავთ), რამეთუ არა განიკითხნეთ. რამეთუ რომლითა განკითხვითა განიკითხვიდეთ, განიკითხნეთ, და რომლითა საწყაულობითა მიუწყაოთ, მოგეწყოს თქვენ. ბანა რახა ხედავ წველსა (ჩხირსა) თვალსა შინა ძმისა შენისასა, და დვირესა (ტივის ხესა) თვალსა შინა შენსა არა განიციდი? ანუ ვითარ რქვა ძმასა შენსა: მაცადე და აღმოგილო წველი თვალისაგან შენისა, და აჰა ეგერა დვირეა თვალსა შინა შენსა. **მარგულო!** აღმოილე პირველად დვირე თვალისაგან შენისა და მაშინ იხილო აღმოღებად წველი თვალისაგან ძმისა შენისა.

შოველი, რომელი გინდეს თქვენ, რათა გიყონ კაცთა, ეგრეთც თქვენ ჰყავთ მათდა მიმართ; რამეთუ ესრეთ არს სჯული და წინასწარმეტყველნი....

შოველმან ხემან კეთილმან ნაყოფი კეთილი გამოიღოს, ხოლო ხემან ხენეშმან (ბოროტმან) ნაყოფი ხენეში გამოიღოს. მერ ხელემწიფების (ვერ შეუძლია) ხესა კეთილსა ნაყოფისა ხენეშისა გამოღებად, და არცა ხესა ხენეშსა ნაყოფი კეთილი გამოღებად. **შოველმან ხემან, რომელმან არა ჰყოს ნაყოფი კეთილი, მოეკეთოს და ცეცხლსა დაედვას.** ნაყოფთა მათთაგან იცნეთ იგინი.

შოველმან, რომელმან ისმინნეს სიტყვანი ესე ჩემნი და ჰყენეს იგინი, განსგზავსო იგი კაცსა გონიერსა, რომელმან აღაშენა სახლი თვისი კლდესა ზედა და გარდამოხდა წვიმა, მოვიდეს მდინარენი, ქროდეს ქარნი და ეკეთნეს (მოაწვნენ) სახლსა მას, და არა დაეცა, რამეთუ დაფუძნებულ იყო კლდესა ზედა. **ღა** **შოველმან, რომელმან ისმინნეს სიტყვანი ესე ჩემნი, და არა ჰყენეს იგინი, ემსგზავსოს იგი კაცსა ცოფსა, რომელმან აღაშენა სახლი თვისი ქვიშასა ზედა. ღა** **გარდამოხდა წვიმა, მოვიდეს მდინარენი, ქროდეს ქარნი, და ეკეთნეს სახლსა მას, და დაეცა, და იყო დაცემა მისი დიდ ფრიად.**

ჯვარცმა ქრისტესი.

მისცა პილატემ იესო ურიათა, რაჟა ჯვარს ეცეს. ხოლო მათ წარიყვანეს იესო. **და** ეკადა თვით ჯვარი თვისი, განვიდა აღვილსა მას თხემისასა, რომელსა ჰქვიან ებრაელები **ბოლოთა** და მუნ ჯვარს აცვეს იგი, და განიუფდეს სამოსელსა მისსა, და განიგდებდეს მას ზედა წილსა, ვინ რა აღიღოს. **და** იყო ზედ წარწერილი: „იესო ნაზარეველი, მეუფე ურიათა.“ **და** მასთან ჯვარს აცვენეს ორნი ავაზაკი, ერთი მარჯვენით და ერთი მარცხენით მისა. ხოლო იესო იტყოდა: „მამო! მოუტევე ამათ, რამეთუ არა იციან, რასა იქმან.“ **და** დასდგა ერი იგი და ზედიედა, ხოლო შეურაცყოფდეს მას მთავარნიცა იგი მათთანა და იტყოდეს: „სხვანი აცხოვნნა, იცხოვნენ თავიცა თვისი, უკეთუ ეგე არს ქრისტე, რჩეული ლეთისა.

„ხოლო ერთი იგი დამოკიდებულთაგანი (ჯვარცმულთაგანი) ძვირისმოქმედი გამოხდა მას და ეტყოდა: „შენ თუ ხარ ქრისტე, იხსენ რაკი შენი დაწერეს.“ მიუგო ერთმან მან მოყვასმან, შერისხნა იგი და ეტყო-

და: „არცაღა გეშინის შენ ღვთისა, რამეთუ მასვე სასჯელსა შინა ხარ და ჩვენ სამართლად ღარსი, რომელი ექმენით, მოგვეუბნოს; ხოლო იქნა არა რა უჯერო ჰქმნა.“ და ეტყოდა იესოს: „მომიხსენე მე, უფალო, ოდეს მოხვდებ სუფეითა შენითა.“ ხოლო იესომ რქვა მას: „ამინ გეტყუი შენ, დღეს ჩემთანა იყო სამოთხეში.“

ხოლო სდგეს ჯვარსა მას თანა იესოსა დედა მისი და და დედისა მისისა, მარიამ ძაღუპასი და მარიამ მაგდალინელი. ხოლო იესომ, ვითარცა იხილა დედა თვისი და მოწაფე იგი, რომელი უყვარდა, წინაშე მდგომარენი, რქვა დედასა თვისსა: „დედა-კაცო! აჰა ძე შენი.“ და მერმე მოწაფესა მას რქვა: „აჰა დედა შენი.“ და მიერიდგან წარიყვანა იგი მოწაფემან თვისთა თანა.—და დაბნელდა მზე და განიოჲ კრეტსამშელი (ფარდა) ტაძრისა მის შორის. და ხმა ჰყო ხმითა დიდითა იესომ და სთქვა: „მამაო, ხელთა შენთა შევედრებ სუჟსა ჩემსა.“ და ესრეთ სთქვა, განუტევა სული.

მოვიდა იოსებ არიმათიელი, რომელი იგიცა მოელოდა სასუფეველსა ღვთისასა, იკადრა და შევიდა პილატესასა, და მოითხოვა გვამი იესოსი. ხოლო პილატესა გაუკვირდა, უკეთუ აწვე მოკვდა და მიმადლა გვამი მისი იოსებს. და მან იყადა არ დაგი და გარდამოხსნა იგი ჯვარისა მისგან, და წარგზავნა იგი არდაგითა მით, და დასდვა იგი საფლავსა, რომელი იყო გამოკვეთილი კლდისაგან. და მიავგორა ღოღი კარსა ზედა მის საფლავისასა.—იყო მუნ მარიამ მაგდალინელი, და მარიამ იოსების და ხედვიდეს, სადა იგი დასდებდეს მას.

აღდგომა ქრისტესი.

ერთსა მას შეფატსა მოვიდა მარიამ მაგდალინელი განთიად, ვიდრე
 ზნელდა იყო, საფლავსა მას ზედა და იხილა ლოდი იგი აღებული კა-
 რისა მისგან საფლავისა, დასდგა გარეშე საფლავისა და სტიროდა, და
 ვითარ სტიროდა, შთაბედა საფლავსა მას. და იხილნა ორნი ანგელოსნი,
 სპეტაკითა მოსილნი, მსხდომარენი ერთი თავით და ერთი ფეხით, სადა
 იგი იდგა გვამი უფლისა იესოსი. და რქეს მას ანგელოსთა მათ: „დედა-
 კაცო, რასა სტირ?“ ხოლო მან რქვა მათ: „რამეთუ აღიღეს უფალი ჩემი
 საფლავით, და არა უწყი, სადა დასდევს იგი“. მერა სთქვა, მიიქცა გა-
 რე, და იხილა იესო მდგომარე; და არა უწყოდა, რამეთუ იესო არს.
 რქვა მას იესომ: „დედა-კაცო! რასა სტირ? ვის ეძებ?“ მას ეგონა, ვთარ-
 მელ მემტილედ (მეზადედ) იგი არს და რქვა მას: „უფალო! უკეთეს უნ
 აღი-
 ლე იგი, მიიხარო მე, სადა დასდევს იგი, და მე წარმოვიდო იგი. „რქვა
 მას იესომ: „მარიამ!“ მიიხედა მან გარე, და რქვა მას ებრაელებრ: „რაზბუ-
 ნი!“ რომელსა რქვიან: მოძღვარ. და მირბოდა შემთხვევად მისა. რქვა
 მას იესომ: „ნუ შემოგვებები მე, რამეთუ არა აღსრულდვარ მამისა ჩემისა;
 წარვედ ძმათა ჩემთა და რქვი მათ: აღვიდ მამისა ჩემისა და მამისა თქვე-

ნისა, ლეთისა ჩემისა და ლეთისა თქვენისა. მოვიდა მარიამ მაგდალინელი თხოვრებად მოწათეთრა მისთა, რამეთუ იხილა უცალი, და ესრეთ მანა. —

ა მ ა ლ ე ბ ა ქ რ ი ს ტ ე ს ი.

მანიუგანა იესომ მოწათეთრი თვისნი გარე, ვიდრე ბეთანიადმდე, და აღიპურნა ზეცისნი და აკურთხნა იგინი. და იყო კურთხევათა მას იესოსსა მათდა მიჰართ, განეშორა მათგან და აღვიდოდა ზეცათ. და ვითარცა ზედიდეს იგინი ზეცათ აღსვლასა მისსა, მოადგეს მათ ღრნი კაცნი სამოსლითა სპეტაკითა და რქვეს: „ჰაჲცნო გალილიველნიო! რასა სდგევხართ და ზედავთ ზეცად, — ესე იესო, რომელი ამალდა თქვენგან ზეცად, ეგრეთვე მოვიდეს, ვითარცა იხილეთ აღმავალი ზეცად. მაშინ მიიქცეს ისინი იერუსალიმად სიხარულითა დიდითა. —

ლოცვაჲი.

სულის წმიდის ლოცვა.

მეუფეო ზეტათო, ნუგეშინის-მცემელო, სულო ჰეშმარიტებისო, რომელი უოველგან ხარ და უოველსავე აღავსებ მადლითა შენითა. საუნჯეო კეთილთაო, მონიჭებულო ცხოვრებისაო, მოვედ ჩვენ შორის და წმიდა მყვენ ჩვენ უოვლისაგან ბიწისა და აცხოვნე, სახიერო, სულნი ჩვენნი.

სამებაის ლოცვა.

წმიდაო ღმერთო, წმიდაო ძლიერო, წმიდაო უკეთო, შეგვიწყალებ ჩვენ (სამჯერ)

ღიდება მამასა, და ძესა და წმიდასა სულსა, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე. ამინ.

ჟოვლად-წმიდაო სამებაო, შეგვიწყალებ ჩვენ. უფალო, გვიხსენ და გვიღებინე ცოდვათა ჩვენთაგან, მეუფეო, შეგვინდევ უსჯულოებანი ჩვენნი; წმიდაო, მოიბილე და განკურნე უძლუროებანი ჩვენნი, სახელისა შენისათვის.

ლოცვა უფლისა.

მამაო ჩენო, რომელი ხარ ცათა შინა, წმიდა იყავნ, სახელი შენი, მოვედინ სუფევა შენი, იყავნ ნება შენი, ვითარცა ცათა შინა, ეგრეთა ქვეყანასა ზედა, პური ჩვენი არსობისა მომეც ჩვენ დღეს და მომიტევენ ჩვენ თანა-ნადებნი ჩვენნი, ვითარცა ჩვენ მოუტევებთ თანამდებთა მათ ჩვენთა, და ნუ შემეიყვანებ ჩვენ განსაცდელსა, არამედ გვიხსენ ჩვენ ბოროტისაგან.

ლოცვა ღვთის-მშობლისა.

ღვთის-მშობელო ქალწულო, გიხაროდნ მრმადლებულო მარიამ, უფალი შენთნა, კურთხეულ ხარ შენ დედათა შორის და კურთხეულ არს ნაყოფი მუცლისა შენისა, რამეთუ მაცხოვარი გვიშევ სულთა ჩვენთა.

ლოცვა სადილის წინ.

თვალნი უოველთანი შენდამი ესვენ, უფალო, და შენ მოსცი მათ საზრდელი უოველსა ჟანსა, აღალებ შენ ხელსა შენსა და განაძლებ უოველსა ცხოველსა, ნებისაებრ შენისა.

ლოცვა შვიდგზე სადილისა.

შმადლობ შენ, ძრისტე ლმერთო ჩემო, რამეთუ განმადლე მე ქვე-
ყნიერთა კეთილთა შენთგან; ნუ დამაკლებ მე ზეცისაჲ შენსა სასუფე-
ველსა.

ლოცვა სწავლის დაწყების წინათ.

ჟოვლად-სახიერო უშუალო, გარდმოგვივლინე ჩვენ მადლი სული-
სა წმიდისა შენისა, მომნიჭებელი გულის ხმას ყოფისა და განმადლე-
რებელი ძალთა სულთა ჩვენთასა, რათა ჩვენ ყურადმღებელნი გარდმო-
ცემულისა ჩვენდა სწავლისა, აღვიზარდნეთ შენ, შემოქმედისა ჩვენისა, სა-
დიდებელად, მშობელთა ჩვენთა სანუგეშოდ, ეკლესიისა და მამულისა
სასარგებლოდ.

ლოცვა შვიდგზე სწავლისა.

შმადლობთ შენ, შემოქმედო, რამეთუ ღირს-გვყავ ჩვენ მადლსა შენ-
სა ყურადღებისაჲგ სწავლისა, აკურთხენ ჩვენნი მთავარნი, მშობელნი
და მასწავლებელნი, მიმევანელნი ჩვენდა ცნობად კეთილისა და მოგვეც
ჩვენ ძალი და სიმზნე, რათა ახლად შევედგეთ სწავლასა ამას. ამინ.

ზიარების ლოცვა.

მრწამს, უშუალო, და ჭაღვია^xრებ, რამეთუ შენ ხარ ჭეშმარიტად ძრის-
ტი, ძე ლეთისა ცხოველისა. მოსრული სოფლად ცოდვითა ცხოვრებდ, —
რომელთაგან პირველი მე ვარ. ძეალად მრწამს, რამეთუ ესე არს თვით
უბრწნელი ხორცი შენი, და ესე არს თვით პატროსანი სისხლი შენი;
შენ უკვე გავედრები, შემიწყალე მე და შემინდე შეცოდებანი ჩემნი ნებ-
სითნი და უნებლიეთნი, სიტყვიან და საქმიან, ცნობით და უშეცრებით და
ღირს-მყავ მე დაუსჯელად ზიარებად უბრწნელთა საიდუმლოთა შენთა
მისატყვევლათ ცოდვითა და ცხოვრებად საუკუნოდ.

ათი მცნება.

1) მე ვარ უშუალო ლმერთი შენი, და არა იყვნენ შენდა ლმერთნი
უცხონი ჩემსა გარეშე.

2) არა ჰქმნე თავისა შენისა კერპი, არცა ყოვლადვე მსგავსი, რაო-
დენი არს ცათა შინა ზე, და რაოდენი არს ქვეყანასა ზედა ქვე, და
რაოდენი არს წყალთა შინა და ქვეშე ქვეყანისა, არა თაყვანი-სეთ მათ,
და არცა მსახურებდე მათ.

x ჰოვიაჩეზ, ჰოიაჩეზ, ჰოიაჩეზ.
ჰოვიაჩეზთ, ჰოიაჩეზთ, ჰოიაჩეზთ.
ჰოსა პეზა
ჰოზაჩეზი.

Յուզիւրդ արտի պիւր լածարեալ իղծաւցեմ Յէ
 Կրտումն ալեքսարոսպեմն իղծն Կըաւրին. Ապրտ լծի-
 Յէ Յեցեծդ իղծաւցեմ, Ոծրիտա, Յէ հալտա լուսդ-
 տա շեմծաւցեմ շարեմն իղծեմ. Բալ շեմծաւցեմ
 ծղ արտեմն պիւրեւցեմ Յէ հալտեմ լծիծեմն պիւրեմ
 հալ ծիծաղ իղծեմ. Ժամը ծղ հըլեմալտա ծըլա-
 րեմալցեմն պիւրեմն Յէ հալտաւ ծաւրմալցեմն
 Յէծեմըլ ծղ. Կըստեպրտն ալեքսարոսալ շեմն
 հա պիւրն Յէ ալծուտալն պիւրն ծաւրըլն. Ժըլն
 ծղ հըլտաւցեմ, Ոծրիտա, Ոծրիտա, լըալուցեմն
 իղծեմն, րըմալցեմն դեմ իղծ հըլեմալտալն պիւ-
 րեմ. Օպեմա, Կըշըլն իղծն Կըստեպրտն Յէ արտ
 իղծ ալալմալցեմն փըլալտալցեմն պիւրեմ. Ժեծալալ
 ալիլալալ շըլնալցեմն ծըլըլուտալ, պիւր ծըլուտեմ,
 Կըստեպրտն հըլըլուտալ Կըստ շեմն. Ժըլըլուտալ
 Ոպրտեմ Կըստ հալտա պիւրալուտալ, շալտա պիւրալու-
 տալ, Յէ Յէծեմալցալտալ Ոծիլալ Կըստ պիւր-
 ալըլալալ. Կըստալ ալըլըլ, ապեմա, հըլալալ պի-
 րալ Երալն Յէ Կըստեպրտն Կըստեպրտն Կըստեպրտ-
 ծեմն. Ժըլն շեմն ծըլըլուտալ հըլըլուտալ,
 պիւրալուտալ Յէ Կըստեպրտն Յէլըլուտալ, ծըլն պի-
 րալուտալն հըլալալըլըլըլալ պիւրեմ Կըստ Կըստ-
 ծեմն.

გამოცანების ახსნა.

ბერძნული წიგნისა.	გამოცანების მნიშვნელობა.
16	წერილი. ძალამი. წიგნი. მელი.
22 და 25	მარცელი და ცომი. სტოლა. სტაქანი. სამღვარე. — წყალი. ცომი. შურძნის წვენი. არაქი.
30 და 32	ძუდი. ძუდი. ძალამნები. შალშები. ხალიჩა. ძალამანი, ფუხი და წინდები. — ძვევარი.
34	ძარები. ძაფიანი ნემსი. სამარაგბელი. ხმალი. ტყვია. ზარი. ძვამლი და აღი. წისქვილის ქვები.
42	ცხვარი. ძროხის ძუძუები. მირი. ტიკურა. ღორი და გოჭები. ღორი. ძროხის ძუძუები.
47, 48 და 49	მელი. — მზე. მზე და მთვარე. — ძვერცხი და წიწილა. ძვერცხი. ძვერცხი.
52 და 58	ძათამი. ძვერცხი. მამალი. — მწყერი. მერცხალი. ძაქკაქი. ხეკატუნა.
64 და 70	თევზი. თევზი. თევზი. — ბუზები. მობზას აბლაბუდა. რწყილი. შუტკარი.
72, 75 და 77	ჩრდილი. ჩრდილი. ია. თივა. ძვირისტაფი. ჯარა. მამალი.
81	ძნები. მკა. სიმინდი. ჭარხალი. ძიტრი. ბოლოკა. ძიტრი.
87 და 92	ძაკალი. სიმინდი. ძლიაფი. მხილი. მამლი. ხე. მაცვალი. ხაშხაში. — მქრო და ვერცხლი.
96 და 98	მარილი. ღრუბელი. — ღლე და ღამე. ძვირის დღეები. წელიწადი. წელიწადი. მთვარე. საათი. შინულო. მზე და მთვარე.
103 და 109	შული. — ადამიანი, რომელიც ბავშვობისას ოთხით დადის, დიდობისას ორით და სიბერისას ჯოჯს იბჯენს. ძუნწი.
115	წამწმები. ძანჭი. ძირი და კბილები. თავი. ცხვირი. მნა. ნესტოები. ცხვირის ნახოცი. ხელები და ფეხები. ხელი.
120	ძირი, თვალეები, ყურები და თავი. თვალეები. სუნი. სათვალე.
129 და 133	წვიმა. ნამი. სეტყვა. ძარი. თოვლი. შინულო. მანთი-ადის ნიაფი და ნამი. — ძაკალი.
134 და 137	მართა ჰეფანა ზუთი ცხვარი, მგორეს შვიდი. — მთა.
143	ჯერ გაიყვანა თხა, მერმე მგელი, თხა უკანვე გამოყვანა და გაიტანა თიგა, ბოლოს თხაც გაიყვანა.
148	სამივე გამოცანა მდინარეს ნიშნავს.